

ספר אשר לשלמה

פירושים
בדרך הפרד"ס
על שיר השירים אשר לשלמה
מהדורה שלישית

סגולה גדולה ונוראה לאמרה לפני כל לימוד תורה ותפילה:
הרי מוכן ומזומן לקיים בעזרת האל יתברך מצות עשה
של התשובה ככתוב בתורה הקדושה "ושבת עד יהוה אלהיך
ושמע בקולו" (דברים ל ב)
והרי אני מתחרט חרטה גמורה על כל מה שחטאתי, עויתי
ופשעתי בין בגלגול זה בין בגלגולים אחרים. ומקבל עלי
לא לחזור ולא לחטוא עוד והשי"ת ברחמיו יעזורני על דבר
כבוד שמו מעתה ועד עולם אמן כן יהי רצון.

הספר יוצא לאור במטרה לקרב את עם ישראל אל אביהם שבשמים
ולקרב הגאולה במהרה.

מותר לשכפל, להעתיק ולצלם כל חלק מהחומר בספר זה, ללא
רשות. וזאת לצורך לימוד וזיכוי הרבים בלבד, ללא כוונת רווח
ובתנאי שלא לשנות את תוכן הדברים.

כתובת לרכישת הספר:

שלמה אורי חיימי

ת.ד. 5057

אור עקיבא 3060000

טל: 054-2160370

לשם יזווד קודש'א בריך הוא ושכינתיה (יאהד'והי) בדזוילו
ורזימו (יאההויהה) ורזימו ודזוילו (איההויהה) ליוזדא שם
אות י' ואות יהוה (או"א) בשם אות ו' ואות יהוה (ו"ו) ביוזדא
שלים (יהוה). בשם כל ישראל, הריני מתכוון בכל מילה
ומילה בכתוב לעשות נזות רוז ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו,
לאקמא שכינתא מעפרא, ולומר כל הקוצים והזוזים
הסובבים את השושנה העליונה להיות מיין נוקבין לעורר
אהבת דודים למעלה איש את פני רעהו ויתרבה השפע בכל
העולמות ונזכה לעשות פרי מלימודנו זה הנקרא שמו
בישראל:

ספר

אשר לשלמה

פירוש על שיר השירים אשר לשלמה

לע"נ מור סבי ועטרת ראשי הזקן הכשר והצדיק ירא אלהים וסר מרע
רבי שלמה סלימון בן יחזקאל שמעוני זצ"ל.

נוספים אליו:

ששים גיבורים והוא פירוש המילים הקשות, לע"נ רבי חכם חזקיה בן יהודה זצ"ל.

זוהר השיר לשון הזוהר הקודש על שיר השירים, לע"נ משה בן הגאי ז"ל.

מעשי המלך ומדרש השיר, אגדות ומדרשי שלמה המלך, לע"נ מרת סבתי הצדקת
אסתר בת רבקה ואברהם שמעוני ז"ל מגזע מולא אור שרגא יזדי זצ"ל

בחמלת יהוה עלי נעשה ונצליח
מהדורה שלישית - שנת תש"פ

6	הסכמת הרה"ג עובדיה יוסף זצ"ל
7	הסכמת הרב אליהו בקשי דורון שליט"א
8	הסכמת הרב ישראל מאיר לאו שליט"א
9	הסכמת הרב מנחם חכם זצ"ל
11-12	מבוא
13-14	הקדמה
15-16	גילוי דעת ומודעה
17	ראשי תיבות ומודעה
18	לשם יחוד לפני קריאת ולימוד שיר השירים
19	תפילה לאחר קריאת ולימוד שיר השירים
20	תפילה לפני לימוד הזוהר מאת הרמ"ק
21-72	פרק א
73-114	פרק ב
115-140	פרק ג
141-182	פרק ד
183-218	פרק ה
219-250	פרק ו
251-286	פרק ז
287-341	פרק ח
343-357	שיר השירים ברצף
358	תפילה לאחר קריאת ולימוד שיר השירים
359-360	תפילה לכל הישועות
361	זכות הצדיקים
362-356	ברכות

לשלמה

אשר

לשלמה

אשר

ב"ה

OVADIA YOSSEF
RISHONLEZION
AND PRESIDENT OF TORAH SAGES COUNCIL

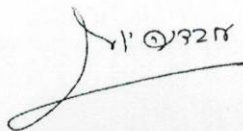
עובדיה יוסף
הראשון לציון
ונשיא מועצת חכמי התורה

ירושלים י"ב חשוון תשנ"ט
RUSALEM

הסכמה

הובא לפני גליונות הספר אשר לשלמה פירוש על שיר השירים
מעשה ידי אומן נטע נאמן, שוקד באהלה של תורה לילה כיום יאיר
כחשיכה כאורה, הרב שלמה בן דוד חיימי זדה שליט"א.

יהי רצון שחפץ ה' בידו יצלח ועוד יפוצו מעינותיו חוצה מתוך
בריאות שלווה והשקט, לאורך ימים ושנות חיים, "והיה כעץ שתול
על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועליהו לא יבול וכל אשר יעשה
יצליח"

הלשכה בבית המדרש יחזקאל דעת רח' הרב שמעון אגסי 1 הר נוף ירושלים
טל' 6525666 פקס' 6513655

י' חשוון, תשנ"ט

אשר

לשלמה

ELIYAHU BAKSHI-DORON
RISHON-LEZION CHIEF RABBI OF ISRAEL

אליהו בקשי-דורון
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ב"ה, כ"א שבט, תשנ"ח
1-18-250/נ"ח

ה ס כ מ ה

ראיתי גליונות הספר "אשר לשלמה" והוא פירוש על שיר השירים על דרך הפרד"ס אשר חברו הרב שלמה אורי חיימי - ז"ה שליט"א, ובו דרושים ופירושים המושכים את הלב ומגבירים האהבה בין כנסת ישראל לקב"ה, לעורר אהבת דודים בקריאת שיר השירים קודש קודשים שכולו יראת שמים וקבול עול מלכותו.

וכבר איתמחי גברא בספרים "שלום לדוד, ו"יפה התשובה" אשר גם בהם כבספרו זה מטרת המחבר לקרב את ישראל לאבינו שבשמים, ובין בתרי הספרים ניכרת יראתו של המחבר הקודמת לחכמתו.

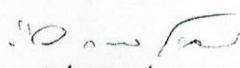
והגני לברך את הרב המחבר שיוכה להמשיך בקודש ללמוד וללמד ולחבר עוד ספרים לזכות את הרבים ויעלה ספרו על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן להגדיל תורה ולהאדירה.

בבדקה,

אליהו בקשי-דורון
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

אשר

לשלמה

	ישראל מאיר לאו הרב הראשי לישראל
ISRAEL MEIR LAU Chief Rabbi Of Israel	
בס"ר, כ"ב שבט, תשנ"ח 18 פברואר, 1998 ספח" 610	
	לכבוד הרב חיימי זדה שלמה בן דוד שליט"א ת.ד. 5057 <u>אור עקיבא</u>
השלום והברכה,	
הובאו לפני עלי מספרך "אשר לשלמה", פירוש על "שיר השירים אשר לשלמה". ספר המהווה המשך לספריך "שלום לדוד" ו"יפה תשובה". בעברי בין בתריו ראיתי והנה הדברים ערוכים בשפה ברורה ונעימה דבר דבור על אופניו עיטור נאה לשיר השירים, אשר עליו אמרו חז"ל במדרש תנחומא, "שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים". על מגילת "שיר השירים" נכתבו פירושים רבים וזכות גדולה נפלה בידך להוציא לאור את פירוש "ששים גיבורים", "זוהר גיבורים", "מעשה המלך" פירושיהם של גדולי ישראל מדורות קודמים על ספר זה. יהי רצון שיזכה להוסיף ולהפיץ מעינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה ויקוימו בך דברי חז"ל על הפסוק "הנך יפה רעיתי" - הנך יפה במעשי אבותיך.	
בכבוד רב ישראל מאיר לאו הרב הראשי לישראל	
בית יהב, ירמיהו 80, ירושלים, ת.ד. 7525 טל. 02-5313191 פקס. 02-5377872 BEIT YAHAV, 80 YIRMIYAHU ST., JERUSALEM P.O.B. 7525 TEL. 02-5313191 FAX. 02-5377872	

קטב ט"ו טבת ב"ה אור עקיבא

הסכמה

שוק מוכיח לבענינו, איל צדיק וחסיד, חו"ט, וראתו קלודות
 לתכנתו, שמעשיו לשם שמים, כשת רבו שמה אורו שלטא,
 ממלכות חייא-גדה, בספרו השלישי, חידור אל "שיר השירים"
 ואיתאחי גדרא (איתאחי קראי) (כדלית סא:) אמה אור צדיקים
 להגיד, שיהיו יושב דאחלה של מרה, וקורא כתריוס לתהלה
 לשם ולתקנות, בתוך דברי תהלה, בעצן "רמזות" שזה חלק מן
 התורה הקדושה, ואלו, אחי הדברים וצאוק, כאשר אנו לאודים
 (תוספתא ודמא סוף כ"ה, כראשית דבר לך, כ) שוטת רבי
 אלעזר בן עזריה: גמאס הדברים, תוצאים מפי עשוהם" והנע בא
 להציד, להאחר ירא-שמים, וקרא רבי חלבו בלם רב האגא (דנכותא):
 בא אדם, שיש לו יראת-שמים, דבריו נשמעים, שנאמר: (סוף קהלת) "סוף דבר
 הכל נשמע, את האלקים ירא" ... ואלאחט, שהציוח דחסידי ה', להאסוף,
 ולקבול מרה, מסודות אל "שיר השירים" שכולה לבל קשמים, והמאני
 דית וישראל, מתכונעם עם השיר הקדוש הזה, ללדת קורט, כאשר,
 רבים עינבם עלולות דמעות האמרים המולות הקדושות, כאשר היה רבי
 עקיבא דא עליה. (עין אור ח"ט, סיומן ר"ח ס"ב, ד"ט, ובהם, סק"ד).
 ויצטרפו השיר, את יקני לפי ונשי, לעלות באמלות התורה, ודאולר ודאולר
 וכלה, וחר עם דמיה הצדקית, להאלי נחת דקדושה, מכל יום, הו, אמן.
 מתחיל לעדכס, אזכרם בלתי, העצרה אילאחט: הנהל מלש חסד אור סוף.

לשלמה

אשר

ישתבח המלך ויתרומם האדון, מלך בעליונים ושליט בתחתונים.
אשר בידו נפש כל חי והנשמות אליו תמיד שבים.
להחיות רוחם ונפשם מצפים, וללקוט קדושה וטהרה משוועים.
יה אל חי מפואר ומרומם במרומים, מחל וסלח לנו מרובי החטאים.
נפשנו דואבת ומדוכאת בייסורים, אליך עורגת ומצפה בכליון חושים.
דבקה לעפר נפשנו מלך החיים, חיינו מדבר קודשך אדון האדונים.

עבדך הדל והנבזה פיו פותח, לשבח לך אדון רם ומנצח.
אין תבונות בי להשיג גדולתך, ושואף לדבוק בך ובמידתך.
זיכיתי בחסדך לחבר מילים, בזכות חסדי אבות ראשונים.
אפתח פי לשבח, לפאר, לרומם ולהדר, לאדון רם ונישא ומעורר.
כל רצוני לשוב אליך בערגה ותחנונים, יה צור שוכן מרומים.

עננו בזכות המלך שלמה, שכמהו וערגו אליך הוא ועמו.
שיר השירים חיבר בהמיה, לקלס למלך מרומם בעליה.
לבי מלהבי אש רשפך בורח, אליך במר ורם צורח.
על שפלות מעשי הדלים, לעומת מלך אדון האדונים.
אפסות מילותיי הגיגי ורעיוני, עדי יחיד הוא ושמו אדני.

פתחתי את פי הדל והאביון, לקלס לאב המון.
אין בידי זכות מעשים ומצות, ותורה אין בי להרבות זכויות.
רש ועני התולה עצמו בזכות אבותיו, אבירי מרכבה חסידי הקדושה
המשפיעים ברוב טוהרם וצדקותם קרני הוד לעם סגולה.

ייסרתי עצמי על חטאי, וצער ויגון כל לילותיי.
דואב וכואב מה בחיי, ושואל וכוסף אל אלוהי.
מבקש לדעת וכמה ללמוד, חכמת המלך הוא הדוד.
צח דודי ודגול מרכבה, זועקת נפשי בערגת אהבה.
סיגפתי עצמי בתעניות לרוב, ומנעתי מפי תאוות מרוב.

מבוא

רציתי לחקור מהות אדם, לדעת זה היצור הנעלם.
פותח פיו וטוען בגאון, בן אני למלך עליון.
מה לך ילוד אישה, הטה פניך מיחיד בבושה.

מעט פת יחסר מפייך, ומיד תש אור עיניך.
מים לא יבואו בקרבך, וראה זה פלא סרת מרשעתך.
אל מאמר החכם באדם, הגיע נפשי ברתחת דם.
הוא המלך שלמה בכיסאו, בירושלים היא עיר מושבו.
הבל הבלים הכל הבל, חזר ואמר הכל הבל.
מה יתרון לו לאדם, אלא לעבוד לבורא עולם.
סוף דבר הכל נשמע, יחד נקיים נעשה ונשמע.
לקחתי מוסריו אל קרבי, ופתחתי פתח תשובה בלבי.
השלתי מעלי קליפות לרוב, בכדי לטהר עצמי ולעלות במעלות.
זכיתי לימים, ימי שובבים, שבהם נפתחים בשמיים שערים.
פתחי תשובה ותחנונים, להידבק באב המון גוים.
בימים אלו נכתבו מילים, לקלס ולפאר לאדון האדונים.
בתום הימים נסגרו השערים, והיצר ביקש להשמיד ולהעלים.
זכויות אבותיי כחומה עמדו, וכסכר הם מים זדונים עצרו.
להציל בן טובע במצולות, להושיט יד ולחלץ מדאגות.

זיכני יהוה המלך הגדול הגיבור והנורא, בחמלתו הרבה עלי להוציא לאור
מהדורה שנייה של זה הספר אשר נקרא שמו: "אשר לשלמה" לע"נ מור
סבי שלמה סלימון בן יחזקאל זצ"ל.

ועוד זיכני לפאר למלך יוצר כל, ולהאדיר שמו בכל מכל ע"י קונטרס
ששים גבורים הוא פירוש המילים הקשות בהקשר לרעיון הפסוק. וקונטרס
זוהר השיר לשון הזוהר הקדוש בפירושו על שיר השירים. קונטרס מעשי
המלך מעשיו, גדולתו, תוקפו וחוכמתו של המלך שלמה וקונטרס מדרש
השיר, כל זאת ארבעה חלקים להשלים סוד הפסוק: "שלחך פרדס
רמונים". (שיר השירים) פרד"ס ראשי תיבות: פשט, רמז, דרש, סוד.

יתקדש המאציל ויתרומם העושה כל, שזיכנו חמדה גנוזה ע"י המלך שלמה החכם באדם, שלושה ספרי חכמה וקדושה. כמובא בזוהר הקדוש פרשת אחרי מות: "אמר שמעון בוא וראה ג' ספרים לחכמה הוציא שלמה המלך לעולם וכולם בחכמה העליונה. שיר השירים כנגד חכמה. קהלת כנגד תבונה. משלי כנגד דעת. (שלוש ספירות ראשונות: חכמה, בינה, דעת) כנגד שלושה אלה עשה שלמה ג' ספרים האלה" עכ"ל.

וספר שיר השירים נבחר ועולה על כולם, ומי יוכל לשער גודל הקדושה והסודות הצפונים בו, כמאמר רבי עקיבא (משניות ידיים פ"ג מ"ה) "לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קודשים. וכן אמר רבי אלעזר בן עזריה: כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קודשים שכולו יראת שמים וקיבול עול מלכותו. מובא בזוהר הקדוש שבח שיר השירים וזה לשונו: (תרומה קמ"ג)

"איתא תשבחתא דשירתא דה איהו כללא דכל אורייתא, כלל מעשה בראשית, כלל סוד האבות, כלל גלות מצרים ויציאת מצרים והשירה על הים, כלל עשרת הדברות ומעמד הר סיני והליכת ישראל במדבר עד שנכנסו לארץ ועד שנבנה בית המקדש.

וביום שנתגלה שיר השירים בו ביום ירדה השכינה לארץ. בקיצור מה שהיה מה שהוא ומה שעתיד להיות אחר תחיית המתים עד היום השביעי כאשר יהיה שבת ליהוה. הכל הוא בשיר השירים. ולכן למדנו כל מי שאומר פסוק של שיר השירים בביתה משתה, התורה חוגגת שק ואומרת לפני הקב"ה שחוק עשו לי בניך בבית המשתה".

שלמה המלך ע"ה היה חכם מכל האדם ומלך בכיפה וכל המלכים והחכמים שבעולם משתוקקים לשמוע דבר חכמה מפיו. הא ודאי דברים אלו לפי פשוטם הרי הם לו ורחוקים מאד לפי ערכו, שאין דרכו להוציא מפיו דברים כאלה הנראים דברי חשק ושירי עגבים. ואיך יניבם בשפתיו ויכתבם באצבעותיו, ואפילו לשומעם המה רחוקים וזרים ממנו. על כן כל אדם השומע אותם ישפוט מדעתו שאין דברים אלו אמורים לפי פשוטן אלא כל אחד. יחרד לבו לשים עין שכלו עליהם לפתור אותה. ובפרט אם היא מיוסדת מחכם גדול. ואז כאשר יחקרו וישימו לב על ביאורם יצא

הקדמה

לאור דעת שלמה המלך ע"ה שכוון. וע"י כך ידעו הכל תוקף אהבתו יתברך בישראל גם בימי הגלות האלה וגודל אהבת ישראל בו. וגם יבינו מה הם הסיבות המעכבים את הגאולה, ואיך יהיו לעתיד במצב עליון ונשגב שלא זכו אליו גם בראשונה.

וכל כך הייתה חכמת שלמה המלך ע"ה גדולה ונפלאה בדברים האלה, שהיה יכול להלביש בדברי חשק אלה בכל פסוק ופסוק שבעים באורים אשר ירמזו על דברים בחלק הנגלה. וכן בכל פסוק ופסוק שבעים באורים בדרך הנסתר. ונמצא בכל פסוק ופסוק יש בו מאה וארבעים מיני חידה, של רמזים. וזה שנאמר שיר השירים אשר לשלמה כלומר שיר זה בכלל שני מיני שירים בשתי דרכים האחד דרך הנגלה והאחד דרך הנסתר. (עפ"י הקדמה לאבן שלמה מאת הרי"ח)

מכאן ילמד האדם מוסר על עוצם מעלת וקדושת שיר השירים ובאומרו ישים ליבו, ותדבק בו קדושת שיר השירים וישפיע לנפשו רוחו ונשמתו שפע קדושה וטהרה ויזכה לעלות במעלות התורה ויראת שמים ויצליח בכל מעשי ידיו אכ"ר.

גילוי דעת ומודעה

הריני מגלה דעתי ורצוני לפני הקב"ה, בכל ליבי ובכל נפשי, שכל כוונתי בכתיבת הספר "אשר לשלמה" וכל אשר בו, ובכל אשר אעשה, הכל הוא לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתא בדחילו וריחמו ליחדא שם הוי"ה ברוך הוא י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, וכל מחשבה וכונה ודבור של יוהרא וגאווה שהם אינם כרצונו יתברך, וכל מין פניה שאינה טובה, אם יעלו בליבי ומוחי בכל עת ועת, הריני מתנה עליהם שיהיו בטלים ומבוטלים ביטול גמור, מכל צד ופניה, לא שרירין ולא קיימין, בבית דין של מעלה ובבית דין של מטה, ובישיבות כל הצדיקים זקנים ונביאים ואנשי כנסת הגדולה, ותנאים ואמוראים וכל חכמי ישראל. ואחרי אשר הודעתי באמת ובאמונה לפני יהוה יתברך ולעיני כל ישראל מודעה רבה וחזקה שרירה וקיימת, אערוך תפלה לפני יהוה, אשר לו נאווה תהלה – אנא יהוה הושיעה נא, אנא יהוה הצליחה נא, והקם סוכת דוד, ובא לציון גואל צדיק ונושע הוא, ויראו עינינו וישמח לבנו בביאת משיח צדקנו, ובבנין בית מקדשנו במהרה בימינו. ויהי נועם יהוה אליהנו עלינו, ומעשה ידנו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו. ויתגדל ויתקדש שם י"ה רבא בעגלא ובזמן קריב, אכי"ר.

ועוד רש ידבר ואגלה לבי שהריני משתף בלב שלם ובנפש חפצה בזכויות הוצאת הספר, לכל בר ישראל אשר עזר ותמך בהוצאת הפירוש על הספר הקדוש שיר השירים, זכות שלמה המלך וכל הצדיקים המוזכרים בספר, יעמוד להם ולבניהם לדורי דורות ויזכו להצלחה בכל מעשי ידיהם.

לרעייתי נאות בייתי דליה מהשיד היקרה אשר תומכת בי בכל, השם הטוב יזכה בבריאיות איתנה והצלחה בכל מעשי ידיה. ויזכנו השם הטוב לנחת מילדנו: אורית אסתר, אושרית רחלי ובני דוד אליהו השם ישמרם ויזכם ליראת שמיים, זיווגים הגונים והצלחה גדולה מתוך בריאות הגוף והנפש אכי"ר.

גילוי דעת ומודעה

לאמי היקרה רחל בת אסתר אשר שמחה רבות על זה הספר אשר נכתב לעילוי נשמת אביה ואימה הצדיקים, ומן ברכותיה ותפילותיה הגעתי עד הלום. השם הטוב יזכה בבריאות איתנה אריכות ימים ושנות חיים. יהי רצון שתזכה לראות בנחת מפרי בטנה לדורי דורות.

ועוד לרבים וטובים מבני עמנו הצדיקים אשר פתחו לבם ותרמו בעין יפה להוצאת הספר יזכם השם לברכות עד בלי די ויוסיף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם.

במיוחד לידידי ורעי החפץ בעילום שמו, אשר תרם רבות מכספו להוצאת הספר ואף כיתת עמי רגליו בהפצת ספרי הקודמים. יהי רצון שתהיה משכורתו שלמה מלפני בורא עולם וישמור לו אהוביו ובני משפחתו ויזכה עוד כהנה לשפע ברכה והצלחה רבה בכל מעשה ידיו מתוך בריאות הגוף ושפע של נאורא מעליא.

ועוד רש ידבר ויאמר: לכל בר ישראל אשר חפצה נפשו להעתיק להפיץ ולצלם וכו' בעבור זיכוי עם ישראל וע"י כך לקרב ביאת גואל צדק במהרה בימינו. הריני מוסר כאן שהרשות נתונה בידו. ועוד אוסיף על כך ואברכהו שיצליח ויגדל בכל מעשי ידיו בדרך האמת והישר.

עד כאן תנאי המודעה בלב שלם ובנפש חפצה להגדיל תורה ולהאדירה ולקרב את עם הסגולה אל אבינו שבשמים. המצפה לישועת יהוה, והבוטח ברוב רחמיו וחסדיו שיאיר עיני בתורתו תורת אמת.

הצעיר הדל

שלמה אורי חיימי בן רחל.

ראשי תיבות ומושגים

פירושים מן הזוהר הקדוש הובאו ישירות בלשון הקודש.
ראשי תיבות ונוטריקון הודגשו במילים גדולות יותר מגוף הכתוב.

הסברים לגבי שיטות ומושגים בתחום החישובים בגימטריה ראה בספר
"שלום לדוד" המובאים שם בהרחבה.
נוטריקון – בנית משפט מר"ת המילה.
ר"ת – ראשי תיבות, אותיות ראשונות בכל מילה.
ז"ל – וזה לשונו, לשון הציטוט.
ז"ל – זכרוננו לברכה.
זלה"ה – זכרו לחיי העולם הבא.
עכ"ל – עד כאן לשונו, סוף ציטוט.
רש"י – רבי שלמה יצחקי, פרשן על כתבי הקודש.
ז"ח – זוהר חדש.
אל תקרי – אל תקרא, בלשון חז"ל ניתן לשנות למילה דומה בכדי
לדרוש על כך דרש.
חז"ל – חכמנו זיכרונם לברכה.
האר"י – הרב יצחק אשכנזי (לוריא). גדול המקובלים.
מ"צ – מצודת ציון, פרשן.
ע"י – על ידי.
בס"ד – בסייעתא דשמיא, בעזרת שמים.
הקב"ה – הקדוש ברוך הוא.
עו"ח – הרב יוסף חיים.
גמט' – גימטריה, ערך מספרי של אותיות.
שינוי אתון – היפוך אתון – שינוי סדר האותיות.
דה"ב – דברי הימים חלק ב, ספר אחרון הכתובים.
תרי"ג – מנין המצוות בתורה (613).
אע"ה – אבינו עליו השלום, או אמנו עליה השלום.
החיד"א – הרב חיים יוסף דוד אזולאי.
ובדרז"ל – ובדברי רבותינו זיכרונם לברכה.
הרש"ש – הרב שלמה שרעבי.
אכ"ר – אמן כן יהי רצון.
עפ"י – על פי.

קודם קראית ולימוד שיר השירים יאמר "לשם יזוד" זה המודפס
בסידורים:

לְשֵׁם יִזּוּד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנֵתִיהָ, בְּדוֹזִילוֹ
וּרְזוּיָמוֹ, וּרְזוּיָמוֹ וְדוֹזִילוֹ, לְיִזּוּדֵא שֵׁם יוֹד ה"י בּוֹא"ו ה"י
בְּיִזּוּדֵא שְׁלִים (י-ה-ו-ה) בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה אֲנִי
בָּאִים לְשׁוֹרר בְּקוֹל זָעִים שִׁיר הַשִּׁירִים. לְתֵקֶן אֶת
שְׂרֵשֶׁת בְּמִקּוֹם עֲלִיּוֹן, לַעֲשׂוֹת נֹזֶת רוֹז לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת
רִצּוֹן בּוֹרֵאֵנוּ. [ואז"כ יאמר פסוק זה שתי פעמים] וְהִי זָעַם אֲדָנִי
אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּבַמַּעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ. וּבַמַּעֲשֵׂה יְדֵינוּ
כּוֹנֵנָהּ:

וְהִי לְרִצּוֹן אֲמִרִי פִי וְהַעֲיִין לִבִּי לְפָנֶיךָ, יְהוֹה צוּרִי וְצֶאֱלִי:

לאזור קריאת ולימוד שיר השירים יאמר:

ריבון כל העולמים, יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו
ואלהי אבותינו, שבזכות שיר השירים אשר קראתי
ולבדתי, שהוא קדש קדשים, בזכות פסוקיו, ובזכות
תיבותיו, ובזכות אותיותיו, ובזכות נקודותיו, ובזכות
טעמיו וצרוף ורמזיו וסודותיו הקדושים והטהורים
הנוראים היוצאים ממנו, שתהא שעה זו שעת רזומים,
שעת הקשבה, שעת האזנה, ונקראך ותעננו, נעתיר לך
והעתר לנו, ויהיה עולה לפניך קריאת ולימוד שיר
השירים כאלו השגנו כל הסודות הנפלאות והנוראות
אשר הם וזתובים וסתובים בו בכל תנאים, ונזכה
למקום שהנפשות, הרוחות והנשמות, נזעזבות משם,
וכאלו עשינו כל מה שמטל עלינו להשיג בין בגלגול
זה, בין בגלגולים אחרים, ולהיות מן העולים והזוכים
לעולם הבא, עם שאר צדיקים וחסידים. ומלא כל
משאלות לבנו לטובה, ותהיה עם לבבנו ואמרי פינו
בעת מושבותינו, ועם ידינו בעת מעבדינו, ותשלוז
ברכה, הצלחה והרוחה, בכל מעשי ידינו, ומעפר
ענינו תקימנו, ובמשפחות דלותנו תרוממנו, ותשיב
שכינתך לעיר קדשך במהרה בימינו, אמן:

לאומרה קודם לימוד הזוהר הקדוש
תפלה זו תקנה איש האלהים הרמ"ק זצ"ל

יושב המרומים ומשגיח התחתונים, אלוה לכל הנאצלים יחיד
מיוחד. אדון דחיל נאמן ידין. מאציל כל נאצל. בורא כל נברא.
יוצר כל נוצר. עושה כל נעשה. מי יגיע להשיג אחד מאלפי
אלפים ורבי רבבות גודל מעלות נפלאות מעשיך. כל שכן גודל
יצירותיך. ומי יחשוב לדעת אחד מאלפי אלפים ורבי רבבות
סתרי סודות העפונים בבריאתך. כל שכן קל וחומר שאין
ביכולתו להשיג קצת מן הקצת וחלק מן החלק של אלף אלפי
אלפים ורבי רבבות מן אצילותך. שאדון אחד יחיד ומיוחד
מתייחד עימם יחוד גמור. לכן אב הרחמן סלח ומחל והעבר
על חטאתי ועונותי ופשעי שחטאתי ושעוויתי ושפשעתי לפניך
מיום היותי על האדמה עד היום הזה. שכל רמ"ח אברי ושס"ה
גידי ונפשי ורוחי ונשמתי כצאן בלי רועה תעינו ופגמנו את
אשר לא נוכל לתקן אם לא בשפע הרב למעלה מרום מעלה
סדר הצינורות הפגם שגרמנו. ויהי רצון מלפניך יהוה אלוהי
ואלוהי אבותי שתזכך נפשי ורוחי ונשמתי שאהיה ראוי והגון
לעורר מיין תתאין על ידי לימוד הזוהר הקדוש. גל עיני
ואביטה נפלאות מעיניך.

(יכוון: גב"ת לי"מ עט"ת יה"ו נג"ר יפ"ת ול"ך אא"ו). וזכני
לאור באור תורתך. ואבינה נועם זיו רזי סודותיה ללמוד וללמד
לשמור לעשות ולקיים. ויהי נועם אדני אלוהינו עלינו ומעשה
ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. יהי לרצון אמרי פי והגיון
לבי לפניך יהוה צורי וגואלי.

פרק א

(א): **נְשִׁיר הַנְּשִׁירִים אֲשֶׁר *לְשִׁלְמָה:**

שיר השירים, שיר מובחר ונעלה מן כל השירים אשר נאמרו לכבוד מלכו של עולם. כל שם "שלמה" המוזכר בשיר השירים הוא רמז להקב"ה, כמובא בזוהר הקדוש: **"כל תושבזותא דשיר השירים למלכא דשלמא כולא דיליה"**. [שיר השירים קנג] (פירוש: כל שבח שיר השירים הוא למלך שהשלוש שלו)

שלמה, מיהו שלמה? שלמה הוא מלך שהשלוש שלו. מיהו המלך שהשלוש שלו? זה הקב"ה.

שמות הקודש של השם יתברך, אינם מוזכרים בגלוי בשיר השירים על משקל **"הסתר אסתיר פני"** [דברים לא יח]. אף על פי כן הקדוש ברוך הוא מרומז ומוסתר בכינויים ודימויים מן הטבע וזאת בכדי לגבור על קטרוג השטן בכתיבת הספר. **"הטבע"** עולה בגימטריה למספר **"אלהים"**. ומוסתר שמו בראשי תיבות אשר לשלמה העולה **"אל"** זה שנאמר **"אכן אתה אל מפתתר"** [ישעיה מה ט]. ועוד ר"ת שיר השירים אשר לשלמה עולה **"שהאל"** רצה לומר שהוא **"האל הגדול הגבור והנורא"** [דברים י י]. הנושא המרכזי בשיר השירים סובב ברובו על דו-שיח בין הקב"ה לבין כנסת ישראל היא השכינא הקדושה. **"וכל ישראל הם נפש אחת כידוע. ולזה נקראת "כנסת ישראל" שמתכנסים ביחד"** [עפ"י רמתיים צופים על תנא דבי אליהו ו א].

"אשר" – מובא במדרש רבה וזה לשונו: אמר הקב"ה לישראל אתם צאני ואני רועה שנאמר **"ואתן צאני צאן"**

פרק א

מרעיתי אדם אתם" [יחזקאל לד]. ואני רועה שנאמר "רועה ישראל האזינה" [תהילים פ]. עשו דיר לרועה ויבוא וירעה אתכם לכך נאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". אתם כרם שנאמר "כי כרם יהוה צבאות בית ישראל" [ישעיה ה ז]. ואני שומר שנאמר "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל" [תהילים קכא]. עשו סוכה לשומר שישמור אתכם.

אתם בנים ואני אביכם שנאמר "בנים אתם ליהוה אלהיכם" [דברים יד]. ואני אביכם שנאמר: "כי הייתי לישראל כאב" [ירמיהו לא].

כבוד לבנים שהם אצל אביהם וכבוד לאב כשהוא אצל בניו. ישראל, משולים כצאן, כרם ובנים. והקב"ה משול כאב, שומר, רועה ר"ת אשר.

אשר בהיפוך אתוון (בהיפוך סדר האותיות) עולה ראש, ר"ל שיר השירים שהוא ככתר לראש שלמה שהוא המלך שהשלום שלו הוא הקדוש ברוך הוא.

ששים גבורים

שלמה - רמז להקב"ה כנאמר בזוהר הקדוש: "שלמה, מלך שהשלום שלו, הוא הקדוש ברוך הוא".

מדרש השיר

רבי אֶלְעָזָר בֶּר אֲבִינָה מְשׁוּם רַבִּי אֲחָא וְרַבְּנִין, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: וַיִּדְבֹּר (שלמה המלך) נְשִׁלְשֶׁת אֲלָפִים מְשָׁל, עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר. וַיְהִי נְשִׁירוֹ מְמַשֶּׁה וְאָלָף, אָלָף וּמְמַשֶּׁה טַעֲמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר. וְרַבְּנִין אָמְרִין: וַיִּדְבֹּר נְשִׁלְשֶׁת אֲלָפִים מְשָׁל, עַל כָּל פָּסוּק וּפָסוּק. וַיְהִי נְשִׁירוֹ מְמַשֶּׁה וְאָלָף, אָלָף וּמְמַשֶּׁה טַעֲמִים עַל כָּל מְשָׁל וּמְשָׁל. וַיְהִי מְשָׁלוֹ, אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא וַיְהִי נְשִׁירוֹ מְמַשֶּׁה וְאָלָף, נְשִׁירוֹ שֶׁל מְשָׁל, טַעֲמִיָּה דְמִלְתָּא טַעֲמִיָּה דְמִלְתָּא.

פרק א

אמר רבי שמואל בר נחמן, חזרנו על כל ספר משלי ולא
 מצינו נכתב בו אלא תנשע מאות וחמשה עשר פסוקים,
 ואת אומר שלשת אלפים משל, אלא שאין לך כל פסוק
 ופסוק שאין בו שנים ושלשה טעמים, כגון (משלי כה, יב):
 נזם זהב וחלי כתם, (משלי יא, כב): נזם זהב באף חזיר;
 (משלי כה, ו): אל תתהדר לפני מלך ובמקום גדלים אל
 תעמד, אין צריך לומר תשב, תשב אין צריך לומר שלא
 תדבר. תנינן אמר רבי עקיבא חס ושלום לא נחלק אדם
 אחד מישראל על שיר הנשירים שלא תטמא את הידים,
 שאין כל העולם כלו כדאי כיום שנתנה בו שיר הנשירים,
 למה, שכל הכתובים קדש וזה קדש קדשים, ועל מה
 נחלקו על קהלת, אמר רבי יוחנן בר רבי יהושע בן חמיו
 של רבי עקיבא כדברי בן עזאי כן נחלקו וכן גמרו, רבי
 אלעזר בן עזריה עבד לה מתלא, לאחד שהולין סאה של
 חטים אצל הנחתום, אמר לו הוצא לי ממנה קמח. סלת,
 הוצא לי ממנה קלוסקיא קמח וסלת אחת. כן כל
 חכמיה דשלמה לא סלת אלא שיר הנשירים לישראל,
 שיר הנשירים, המשבח שבנשירים, המעלה שבנשירים,
 המסלסל שבנשירים. נאמר נשירים ונשבח למי שעשאנו
 נשירים בעולם, האין מה דאת אמר (עמוס ח, ג): והילילו
 נשירות היכל, שבחות דהיכלא.

דבר אחר, שיר הנשירים, המשבח שבנשירים המעלה
 שבנשירים, המסלסל שבנשירים, נאמר נשירים למי
 שעשאנו נשירים לעולם, האין מה דאת אמר (דברים לב,
 יב): יהוה בךד ינחנו, רבי יוחנן בןשם רבי אחא בןשם רבי

פרק א

שִׁמְעוֹן בֶּר אָבָא נֹאמַר שִׁירִים וְשִׁבְח לְמִי נִשְׁעָתִיד לְהַנְשְׂרוֹת
עָלֵינוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, נֹאמַר לְפָנָיו שִׁירִים הַרְבֵּה, בְּכָל הַשִּׁירִים
אוּ הוּא מְקַלֵּס, אוּ הֵן מְקַלְסִין אוֹתוֹ, בְּשִׁירַת מִשָּׁה הֵן
מְקַלְסִין אוֹתוֹ, וְאוֹמַר (שְׁמוֹת טו, ב): זֶה אֵלֵי וְאַנְוָהוּ, וּבְשִׁירַת
מִשָּׁה הוּא מְקַלֵּס (דְּבָרִים לב, יג): יִרְכִּיבֶהוּ עַל בִּמְתִּי אֶרֶץ.
בָּרַם הָכָא הֵן מְקַלְסִין אוֹתוֹ וְהוּא מְקַלֵּס, הוּא מְקַלֵּס
(שִׁיר הַשִּׁירִים א, טו): הִנֵּה יָפָה רַעֲיָתִי, וְהֵן מְקַלְסִין אוֹתוֹ
(שִׁיר הַשִּׁירִים א, טו): הִנֵּה יָפָה דוֹדִי אֶף נָעִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּנָשָׁם
רַבִּי חֲנִין דְּצִפְרִין אָמַר שִׁיר כָּפוּל. רַבִּי סִימּוֹן אָמַר כָּפוּל
וּמְכָפָל. רַבִּי לִוִּי אָמַר, כְּנֶגֶד שְׁנוֹת אָבוֹת וְעִשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת
נֶאֱמָרָה מִגֵּן שִׁיר, שִׁיר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִי, וְאִי תִימַר דָּאִית
בְּהוֹן יִתִּיר, צָא מִהֵן שְׁנֵי רַעְבוֹן שְׁאִין עוֹלִין מִן הַמִּגֵּן.

דְּבָר אַחֵר, רַבִּי יוֹדֵן וְרַבִּי לִוִּי בְנָשָׁם רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל מְקוֹם
שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִגְלָה זוּ בְּמִלָּךְ שְׁלֹמֹה, בְּמִלָּךְ שְׁלֹמֹה הַכְּתוּב
מִדְּבָר, בְּמִלָּךְ סֵתָם, בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַכְּתוּב מִדְּבָר.
וְרַבִּין אֱמִרִין כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִלָּךְ שְׁלֹמֹה, בְּמִלָּךְ
שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוּ הַכְּתוּב מִדְּבָר, בְּמִלָּךְ סֵתָם בְּכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל
הַכְּתוּב מִדְּבָר.

(ב): יִשְׁקֵנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי טוֹבִים *הַדִּיךְ בְּיַיִן:

ישקני – אל תאמר ישקני אלא "יש – קוני" (יש מי שקונה אותי) זה שנאמר "יהוה קנני ראשית דרכו" [משלי ח כב]. ולמרות שהוא מוסתר מעינינו, מציאותו והיותו זועקת מעמקי הבריאה. יש – קוני והוא משגיח תדיר על בניו רחומיו, ומתאווים אנו לנשיקות פיהו כנאמר בזוהר הקדוש וזה לשונו: "ישקני, פירושו: דבקות האהבה רוח ברוח. כי ארבע רוחות מתחברים בנשיקות ונעשו כאחד, כי זה נותן רוח מפיו לחברו. ולוקח רוח מפיו של חברו המתדבק בו. נמצא שיש לו רוח שלו ורוח של חברו. הרי שני רוחות וחברו גם כן יש לו ב' רוחות. נמצא שבנשיקות האלו מתחברים ארבע רוחות יחד" [זוהר הקדוש שיר השירים קעה]. (עד כאן לשון הזוהר הקדוש)

הנשיקה היא הדבקות רוח ברוח. כך אנו מצפים להתדבק ביהוה יתברך ולחזות לצפות בזיו קדושתו המוסתרת בתורתו הקדושה זה שנאמר "לאהבה את יהוה אלוהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו" [דברים ל כ].

דודך מייך – טוב לי אהבת יהוה מן היין המובחר.

נקבץ את האותיות השניות: משכני אחר כך נרוצה ונקבל את המילה "שחר" זה שנאמר: "...אעירה שחר" [תהילים נז ט]. האדם צריך למשוך עצמו לקימה בעלות השחר וללמוד תורה ואחריו לרוץ לבית הכנסת עטוף בטלית ומעוטר בתפילין כמובא בזוהר הקדוש וזה לשונו: "אמר רבי שמעון בר יוחאי, בשעה שהאדם משכים בבוקר ומניח תפילין

פרק א

בראשו ותפילין ברושם קדוש בזרועו ומתעטף בעטוף של מצווה (טלית) ובא לצאת משער ביתו ארבעה מלאכים קדושים מתחברים עמו ויוצאים עמו משער ביתו. ומלווים אותו לבית הכנסת, ומכריזים לפניו תנו כבוד לצורת המלך הקדוש, תנו כבוד לבן המלך, לפנים היקר של המלך, רוח הקודש שורה עליו מכריז ואומר "ישראל אשר בכך אתפאר" [וזהר חדש תרומה ה].

ששים גבורים

דודך - עניין אהבה וחיבה כמו: נרוה דודים [משלי ז א] (מדברי מצודת דוד)

מדרש השיר

יִשְׁקֵנִי מְנַשִּׁיקוֹת פִּיהוּ, הֵיכָן נֶאֱמָרָה, רַבִּי חִינָנָא בַּר פִּפְא אָמַר בַּיָּם נֶאֱמָרָה, הֵיאָף קָה דָּאֵתָּ אָמַר (שיר השירים א, ט): לְסִסְתִּי בְּרֻכְכִּי פִּרְעָה. רַבִּי יוֹדָא בְּרַבִּי סִימּוֹן אָמַר בְּסִינֵי נֶאֱמָרָה, שְׁנֶאֱמַר: שִׁיר הַנְּשִׁירִים, שִׁיר שְׁאֶמְרוּ אוֹתוֹ הַנְּשִׁירִים הַשּׁוֹרְרִים, שְׁנֶאֱמַר (תהלים סח, כו): קִדְּמוּ נְשִׁירִים אַחֵר נִגְנִים. תְּנִי מִשּׁוֹם רַבִּי נֶתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָבוֹד גְּדֻלָּתוֹ אֶמְרָה, שְׁנֶאֱמַר: שִׁיר הַנְּשִׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה, לְמֶלֶךְ שְׁהַשְׁלוֹם שָׁלוֹ. רַבִּין גַּמְלִיאֵל אוֹמַר מֶלֶאכִי הַשָּׁרֵת אֶמְרוּהוּ, שִׁיר הַנְּשִׁירִים, שִׁיר שְׁאֶמְרוּהוּ נְשִׁירִים שֶׁל מַעֲלָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר בְּסִינֵי נֶאֱמָרָה, שְׁנֶאֱמַר: יִשְׁקֵנִי מְנַשִּׁיקוֹת פִּיהוּ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר בְּאֵהָל מוֹעֵד נֶאֱמָרָה, וּמִיָּתִי לָה מִן הַדָּא קִרְיָא (שיר השירים ד, טז): עוֹרִי צָפוֹן וּבֹאִי תִימָן. עוֹרִי צָפוֹן, זֶה הָעוֹלָה הַנִּשְׁחָטָה בְּצָפוֹן. וּבֹאִי תִימָן, אֵלּוּ שְׁלָמִים שְׁנֶשְׁחָטִין בְּדָרוֹם. הַפִּיחִי גִנִּי, זֶה אֵהָל מוֹעֵד. יֵצְלוּ בְּשִׁמּוֹ, זֶה קִטְרֵת הַסָּמִים. יָבֹא דוֹדִי לָגֵנוּ, זֶה הַשְׂכִּינָה. וַיֹּאכַל פְּרִי מִגִּדְיוֹ, אֵלּוּ הַקֶּרֶכָּנוֹת. רַבִּין אֶמְרִין בְּכִית עוֹלָמִים, וּמִיָּתִין לָה רַבִּין אֶף אֵינוֹן מֵהָאִי קִרְיָא; עוֹרִי צָפוֹן, זֶה הָעוֹלָה הַנִּשְׁחָטָה בְּצָפוֹן.

פרק א

וּבֹאֵי תִימָן, הַשְּׁלָמִים שֶׁנִּשְׁחָטִים בְּדָרוֹם. הַפִּיחִי גִנִּי, זֶה בֵּית הָעוֹלָמִים, יִזְלוּ בְּשָׁמַיִם, זֶה קֶטֶרֶת הַסַּמִּים. יָבֹא דוֹדִי, זֶה הַשְּׁכִינָה. וַיֹּאכֶל פָּרִי מִגִּדְיוֹ, אֵלֹהֵי הַקְּרָבָנוֹת. וַרְכִּנֵּן אָמְרִי כָּלֵהוֹן חָרִי, כָּלֵה בְּבֵית הָעוֹלָמִים נֶאֱמָרָה אָמַר רַבִּי אֲחָא אֶפְרָיִן וְדַבְתָּרִיה, וַרְכִּנֵּן עֶבְדִּין יִתְהוֹן פְּתִיחָה (במדבר ז, א): לְוִיִּהִי בְּיוֹם כָּלֹת מִשָּׁה, עַל דַּעְתִּיהָ דְרַבִּי חִינָנָא בַּר פֶּפְאָה דְאָמַר בַּיּוֹם נֶאֱמָרָה, יִשְׁרִי עָלֵינוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁירוֹת הַרְבֵּה. וְעַל דַּעְתִּיהָ דְרַבִּן גַּמְלִיאֵל דְאָמַר מִלֵּאכִי הַשָּׁרֵת אָמְרוּהוּ, יִתֵּן לָנוּ מִנְּשִׁיקוֹת שֶׁנֶּשֶׁק לְכָנִיו. עַל דַּעְתִּיהָ דְרַבִּי מֵאִיר דְאָמַר בְּאֵהָל מוֹעֵד נֶאֱמָרָה, יוֹרִיד לָנוּ הָאֵשׁ וַיִּקְבַּל קְרָבָנוֹתָיו. עַל דַּעְתִּיהָ דְרַבִּי יוֹחָנָן דְאָמַר בְּסִינֵי נֶאֱמָרָה, יוֹצִיא לָנוּ נְשִׁיקוֹת מִתּוֹף פִּיהוּ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ.

זוהר השיר

שיר השירים אשר לשלמה: על פי אליהו הנביא זכור לטוב נחרץ ברשות עליונה. שיר השירים, שבח השבחים למלך שהשלום שלו, לפי שהוא מקום שצריך שמחה. כי אין שם רוגז ודין. שהרי העולם הבא הוא כולו שמחה והוא משמח לכל. ולפיכך הוא משלח חדווה ושמחה לכל המדרגות.

שיר השירים אשר לשלמה: ש גדולה, והיא אות השנייה מסוף אותיות של האל"ף בי"ת. ב של בראשית גדולה והיא שנייה מהתחלת האותיות של האל"ף בי"ת. מה הטעם לפי שהשי"ן היא סוד המרכבה העליונה ולכן היא בשלושה עמודים (חסד, גבורה, תפארת) שהרי האבות הם המרכבה וכל שיר השירים הוא סוד המרכבה ולפיכך התחלתו אות שי"ן היא.

בספרו של אדם הראשון היה כתוב בו. ביום שיבנה בית המקדש יעוררו האבות שירה למעלה ולמטה, ולכן נמצאת ש (בהתחלה) מאותיות גדולות. ואלה הם אשר עוררו, לא שהם היו מזמרים אלא שהם עוררו למעלה השיר שאותן משוררים הגדולים והממונים על כל העולמות, ולמדנו שביום ההוא עמד יעקב התם ונכנס בגן העדן בשמחה על מקומו. ובכך התחיל גן העדן לזמר...

פרק א

שיר הזה הוא שיר שיש בו כלל כל התורה שיר שהעליונים והתחתונים מתעוררים אליו. שיר שהוא כדמיון עולם העליון שהוא שבת העליון. שיר שהשם הקדוש העליון נתעטר על ידו. ועל כן הוא קודש קדשים. מה הטעם? לפי שכל דבריו באהבה וכולו בשמחה...ולא נמצא כך בשאר כל השירים שבעולם.

מעשי מלך

שלמה המלך נולד לדוד מלך ישראל ובת שבע בשנת ב אלפים תתקי"ב (לפני כ 2900 שנים) וחי חמישים ושתיים שנה. שלמה המלך מלך על ישראל בהיותו בן שתיים עשרה שנים, בחלוף ארבע מאות שבעים ושש שנים מאז יצאו בני ישראל ממצרים, וזמן מלכותו היה ארבעים שנה.

שבעה שמות היו לשלמה המלך: הראשון: שלמה – על שם השלום אשר היה בימיו, ככתוב **"וישב יהודה וישראל לבטח"**.

השני: ידידיה – מפני שאהב אותו מלך העולם הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב **"וישלח ביד נתן הנביא, ויקרא שמו ידידיה"**. [שמואל-ב יב כה]. השלישי: בן – בשם זה היו קוראים לו, משום שבנה את בית המקדש, כמו שכתוב **"בנה בניתי בית זבול לך"**.

הרביעי: איתאל – ממשום שרוח אלוקים שכנה בו, שכן כתוב **"ויחכם מכל אדם"**.

החמישי: יקה – כי היה גדול ושליט על כל מלכי העולם, מזרח ומערב. שכן כתוב **"ושלמה ישב על כסא דוד אביו"** [מלכים-א ב יב].

השישי: אגור – שאסף ואגר חכמה רבה, ככתוב: **"דברי אגור בן יקה"** [משלי ל א].

השביעי: קהלת – שאמר את הדברים שכתב בספרו **"קהלת"** בחג הסוכות שקרא בפרשת ויקהל, ולכן הוא עצמו נקרא כך. שמותיו של שלמה המלך ומובאים בזוהר הקדוש: "אמר רבי שמעון בר יוחאי למדנו ז' שמות נקרא שלמה: שלמה, ידידיה, אגור, בן יקא, איתאל, למואל, קהלת".

שלמה המלך זכה לכך, שדוד המלך אביו ישב עמו ולימדו תורה וכל מי שראה אותם לומדים ביחד, היה מתפעל ואומר "ראו צדיק זה איך יושב ומלמד הלכה לשלמה בנו".

פרק א

דוד המלך התבשר עוד בזמן מלכותו הוא, כי שלמה בנו ימלוך אחריו, והיה דוד מתפלל לקדוש ברוך הוא: אנא יהוה, שלח ברכה והצלחה למלכות בני שלמה ולכל עם ישראל. השלום והשלווה ישרור בימיו, שלא יהיו לו שונאים, לא יקיפוהו אויבים, ויוכל להיות רועה טוב לעם ישראל. המשיך דוד להתחנן ולבקש מהקדוש ברוך הוא, שלא יסבול שלמה ייסורים כשם שסבל הוא עצמו, ויהיה בכוחו להנהיג את עם ישראל מתוך הרחבת הדעת. והמשיך עוד דוד וביקש מיהוה על בנו, שלא ישלוט רעב בימיו, אלא יהיה שפע רב מיד הקב"ה ושכל שנות מלכותו יהיה שובע בארץ.

ואכן נתקבלו תפילות אלו, ובזמן מלכותו של שלמה המלך לא היו מלחמות, ושלום ושלווה שררו בכל, כפי שנאמר: **"וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת גנו ותחת תאנתו ודן ועד באר שבע, כל ימי שלמה"** [מלכים-א ה 5].

**(ג): לְרִיזוֹ שְׂמֵנֶיךָ טוֹבִים שְׂמֵן *תּוֹרֶךְ שְׂמֶךְ.
עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֶהְבּוֹךָ:**

"שם הטוב נקרא על שם שמן הטוב" [רש"י]. זה שנאמר: **"טוב שם משמן טוב"** [קהלת ז א]. שמך הטוב יהוה אלוהינו, נפוץ למרחקים ומעולה יותר מריח השמן המובחר שעולה ונפוג לאחר זמן. לא כן אתה, שאתה קיים לעד ושמך לעולמי עולמים.

על כן עלמות אהבוך – "בא יתרו לקול השמועה ונתגייר, אף רחב הזונה" [רש"י]. ודבקו ביהוה אלוהי ישראל ואהבו תורתו.

פרק א

**אהבוך – אהב-כ"ו עולה בגימטריה למניין שם הוי"ה, מכאן
אהב את הוי"ה, זה שנאמר "ואהבת את יהוה אלוהיך בכל
לבך ובכל נפשך ובכל מאדך".**

ששים גבורים

תורק – עניין הזלה ושפיכה, וכן "על הארץ יריקו" [קהלת יא] (מצודת דוד).

מדרש השיר

דָּבָר אַחֵר, לָרִיחַ שְׁמָנִיךָ טוֹבִים, רָבִי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי תַנְחוּם
בְּרַבִּי חִיָּא, שְׁנֵי שְׁמָנִים הֵם, שְׁמֵן כְּהֵנָה וְשְׁמֵן מַלְכוּת. וְרַבֵּן
אֶמְרִין שְׁתֵּי תוֹרוֹת הֵן, תּוֹרָה שֶׁבְּכָתֹב וְשֶׁבְּעַל פֶּה.

אָמַר רַבִּי יוֹדֵן שְׁמֵן תּוֹרַק שְׁמֵךְ שְׁמֵן מִתְגַּדֵּל עַל כָּל מִי
שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּשִׁמְנָה שֶׁל תּוֹרָה, הִיא דַּעֲתִיָּה דְּרַבִּי יוֹדֵן,
דָּאָמַר (ישעיה י, כז): וְחָבַל עַל מַפְגֵּי שְׁמֵן, חָבַל עָלוּ שֶׁל
סִנְחָרִיב מַפְגֵּי חֲזַקְיָהוּ וְסִיעֲתוֹ, שֶׁהָיוּ עוֹסְקִין בְּשִׁמְנָה שֶׁל
תּוֹרָה.

כִּי טוֹבִים דְּדִידֵי מִיָּין, נִמְשְׁלוּ דְּבָרֵי תּוֹרָה בְּמִים, בְּיִין, בְּשְׁמֵן,
בְּדָבָשׁ וְחֶלֶב. בְּמִים (ישעיה נה, א): הוּא כָּל צֶמֶא לָכוּ לַמִּים, מֵה
מִים מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפּוֹ, דְּכַתִּיב (תהלים קלו, ו): לָרַקַּע
הָאָרֶץ עַל הַמִּים, כֶּף תּוֹרָה מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפּוֹ,
שְׁנֵאָמַר (איוב יא, ט): אֲרַכָּה מֵאָרֶץ מִדָּה. מֵה מִים חַיִּים
לְעוֹלָם, שְׁנֵאָמַר (שיר השירים ד, טו): מַעַיִן גְּנִים בְּאֵר מִים חַיִּים,
כֶּף תּוֹרָה חַיִּים לְעוֹלָם, שְׁנֵאָמַר (משלי ד, כב): כִּי חַיִּים הֵם
לְמַצְאֵיהֶם, וְכַתִּיב (ישעיה נה, א): לָכוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ. מֵה מִים מִן
הַשָּׁמַיִם, שְׁנֵאָמַר (ירמיה י, יג): לְקוֹל תִּתּוּ הַמּוֹן מִים בְּשָׁמַיִם,
כֶּף תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, שְׁנֵאָמַר (שמות כ, יט): כִּי מִן הַשָּׁמַיִם
דְּבַרְתִּי עִמָּכֶם. מֵה הַמִּים בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת, שְׁנֵאָמַר (תהלים כט,

פרק א

ג: קול יהוה על המים, כף תורה בקולי קולות, שְׁנֵאֲמַר (שמות יט, טז): וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיַת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבְרָקִים. מָה הַמַּיִם מְשִׁיבִין הַנֶּפֶשׁ, שְׁנֵאֲמַר (שופטים טו, יט): וַיִּבְקַע אֱלֹהִים אֶת הַמַּכְתָּשׁ אֲשֶׁר בַּלְחֵי וְגו', כף תורה, שְׁנֵאֲמַר (תהלים יט, ח): תֹּרֶת יְהוָה תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ. מָה הַמַּיִם מְטַהְרִים אֶת הָאָדָם מִטְּמָאָה, שְׁנֵאֲמַר (יחזקאל לו, כה): וְזָרַקְתִּי עָלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם, כף תורה מְטַהֶרֶת הַטְּמֵא מִטְּמָאָתוֹ, שְׁנֵאֲמַר (תהלים יב, ז): אֲמֵרוֹת יְהוָה אֲמֵרוֹת טְהוֹרוֹת. וְמָה הַמַּיִם מְטַהְרִים הַגּוֹף, שְׁנֵאֲמַר (ויקרא יד, ט): וְרָחַץ אֶת בְּשָׁרוֹ בַּמַּיִם, כף תורה מְטַהֶרֶת הַגּוֹף, שְׁנֵאֲמַר (תהלים קיט, קמ): צְרוּפָה אֲמַרְתָּךְ מְאֹד. וְמָה מַיִם מְכַסִּים עֲרוֹתוֹ שֶׁל יָם, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה יא, ט): כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים, כף תורה מְכַסֶּה עֲרוֹתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר (משלי י, יב): וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תִּכְסֶּה אֱהָבָה. וְמָה מַיִם יוֹרְדִין טַפִּין טַפִּין וְנִעְשׂוֹת נְחָלִים נְחָלִים, כף תורה אָדָם לֹמֵד שְׁתֵּי הַלְכוֹת הַיּוֹם וְשִׁתִּים לְמַחֵר עַד שֶׁנִּעְשֶׂה כְּנַחַל נוֹבֵעַ. מָה מַיִם אִם אֵין אָדָם צֵמָא אֵינָה עֲרֵבָה בְּגוּפוֹ, כף תורה אִם אֵין אָדָם עֵיף בָּהּ, אֵינָה עֲרֵבָה בְּגוּפוֹ. וְמָה הַמַּיִם מְנִיחִין מְקוֹם גְּבוּהָ וְהוֹלְכִים בְּמְקוֹם נְמוּךְ, כף תורה מְנַחֵת מִי שֶׁזָּעַתוֹ גְּבוּהָ עָלָיו, וּמַזְדַּבֶּקֶת בְּמִי שֶׁזָּעַתוֹ נְמוּכָה עָלָיו. וְמָה מַיִם אֵין מִתְקַיֵּמִין בְּכָלִי כֶסֶף וְזָהָב אֲלֵא בִּירוֹד שְׂבִכְלִים, כף תורה אֵין מִתְקַיֵּמֶת אֲלֵא בְּמִי שֶׁעוֹשֶׂה עֲצָמוֹ כְּכָלִי חֶרֶס. וְמָה מַיִם אֵין אָדָם גָּדוֹל מִתְבַּיֵּשׁ לֹמֵר לְקַטֵּן הַשֶּׁקֶנִי מַיִם, כף דְּבַר תורה אֵין הַגָּדוֹל מִתְבַּיֵּשׁ לֹמֵר לְקַטֵּן לְמַדְנִי פֶּרֶק אֶחָד, דְּבַר אֶחָד, אוֹ פְּסוּק אֶחָד, וְאֶפְלוּ אוֹת אַחַת. וְמָה מַיִם כְּשֶׁאֵין אָדָם יוֹדֵעַ לְשׁוֹט בָּהֶן סוּף שֶׁהוּא

פרק א

מתפלל, כף זכרי תורה, אם אין אדם יודע לשוט כהן ולהורות כהן, סוף שהוא מתפלל.

(ד): מִשְׁכְּנִי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה. הֵבִיאֲנִי הַמֶּלֶךְ
וְזָדְרִי נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בְּךָ *נִכְיָרָה דְּדִיךְ
בְּיָיִן *מִיִּשְׁרִים אֶהְבֹּךְ:

משכני אחריך נרוצה – ראשי תיבות עולה "אמן", יש לו
לאדם לרוץ אחר הברכה ולענות אמן לאחריה, ואמרו חז"ל:
"גדול העונה אמן יותר מן המברך"
ועוד ראשי תיבות עולה בגימטריה למניין שילוב "הוי"ה
אדנות". (91) רצה לומר לאדם שימשוך עצמו אחר יהוה
וירון בדרכיו.

הביאני המלך חדריו – המלך הוא מלכו של עולם המגלה
לאדם את רזיו וסודותיו, המוסתרים בחדרי התורה הקדושה
שנאמר: "ובדעת חדרים ימלאו" [משלי כד ד].

נגילה ונשמחה בך – המילה ב"ך עולה למניין עשרים
ושתים, כנגד עשרים ושתים אותיות התורה הקדושה ואנו

פרק א

נגיל ונשמח בתורת יהוה זה שנאמר "עבדו את יהוה
בשמחה באו לפניו ברננה" [תהלים ק ב].

נזכירה דרך מייך מישרים אהבוך – בתפילתנו נזכיר את
דודיך ואהובך שהם האבות הקדושים שאהבו אותך יהוה
אלוהינו אהבת יושר ותמימות וכל זה עולה לפניך כייך
המובחר.

ששים גבורים

נזכירה – מלשון זכירה.

מישרים – מלשון ישר וראוי (מצודת דוד).

מדרש השיר

משכני אחריך נרוצה, אמר רבי מאיר בשעה ששמו
ישראל לפני הר סיני לקבל התורה, אמר להם הקדוש
ברוך הוא אלעיני אנו נותן לכם את התורה, אלא הביאו
לי ערבים טובים שתשמרוהו, ואנו נותנה לכם. אמרו לפניו
רבונו של עולם, אבותינו ערבים לנו. אמר להם אבותיכם
צריכין ערבים, למה הדבר דומה לאחד שהלך ללוות מן
הסוף, אמר לו הבא לי ערב ואני מלוה אותך, הלך והביא
לו ערב אחד, אמר לו ערבך צריך ערב, הלך והביא לו ערב
שני, ואמר לו ערבך צריך ערב, כיון שהביא לו ערב שלישי
אמר תדע כי מפני זה אני מלוה לך. כך בשעה ששמו
ישראל לקבל התורה אמר להם אנו נותן לכם תורתנו
הביאו לי ערבים טובים שתשמרוהו ואתנה לכם, אמרו
אבותינו עורבים אותנו, אמר להם הקדוש ברוך הוא
אבותיכם יש לי עליהם, אברהם יש לי עליו, ישאמר
(בראשית טו, ח): בפה אדע. יצחק יש לי עליו, שהיה אוהב
לעשו ואני שנאתיו, שנאמר (מלאכי א, ג): ואת עשו שנאתי.
יעקב ישאמר (ישעיה מ, כז): נסתרה דרכי מיהוה. אלא הביאו

פרק א

לִי עֲרָבִים טוֹבִים, וְאֲנִי נֹתֵנָה לָכֶם. אֲמָרוּ לְפָנָיו רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם נְבִיאֵינוֹ עֲרָבִין לָנוּ. אָמַר לָהֶם יֵשׁ לִי עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב, ח): וְהָרַעִים פָּשְׁעוּ בִּי וְגו', וְכָתִיב (יחזקאל יג, ד): כָּשַׁעְלִים בְּחֶרְבוֹת נְבִיאֶיךָ יִשְׂרָאֵל הָיוּ, אֲלָא הֵבִיאוּ לִי עֲרָבִים טוֹבִים וְאֶתְּנֶנָּה לָכֶם, אֲמָרוּ הֲרִי בָּנִינוֹ עוֹרְכִים אוֹתָנוּ. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָא וְדַאי עֲרָבִים טוֹבִים, עַל יְדֵיהֶם אֶתְּנֶנָּה לָכֶם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (תהלים ח, ג): מִפִּי עוֹלָלִים וִינָקִים יִסְדֶּתָּ עֵז, וְאִין עֵז אֲלָא תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כט, יא): יְהוָה עֵז לְעַמּוֹ יִתֵּן. בְּשַׁעַה שֶׁהָיָה נִתְבָּע וְאִין לוֹ לְשָׁלֹם, מִי נִתְפָּשׁ לֹא הָעֲרָב, הָיָה מִה שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ד, ו): וַתִּשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁכַח בְּנוֹיךָ גַּם אֲנִי.

הֵבִיאוּ הַמֶּלֶךְ חֲדָרְיוֹ, תַּמָּן תַּנְיִין אַרְבָּעָה נִכְנָסוּ לַפְּרָדֵס, בֶּן עֲזַאִי, וְבֶן זֹמָא, אֶלְיָשָׁע בֶּן אֲבוּיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא. בֶּן עֲזַאִי, הֵצִיץ וְנִפְגַּע, וְעָלָיו נֶאֱמַר (משלי כה, טז): דִּבֶּשׁ מִצָּאת אָכַל וַיִּיָּד. בֶּן זֹמָא, הֵצִיץ וּמָת, וְעָלָיו נֶאֱמַר (תהלים קטז, טו): יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמּוֹתָה לַחֲסִידָיו. אֶלְיָשָׁע בֶּן אֲבוּיָה קִצֵּץ בְּנִטְיָעוֹת, כִּי־צַד קִצֵּץ בְּנִטְיָעוֹת, בְּשַׁעַה שֶׁהָיָה נִכְנָס לְכַתִּי כְּנִסְיוֹת וּמִדְּרָשׁוֹת וְרוּאָה תִּינוּקוֹת שֶׁמַּצְלִיחִין בַּתּוֹרָה, הָיָה אוֹמֵר עֲלֵיהוֹן מַלְיָא וּמִסְתַּתְמִין, וְעָלָיו נֶאֱמַר (קהלת ה, ה): אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַהֲחִטִּיא אֶת בִּשְׁרֶךָ. רַבִּי עֲקִיבָא נִכְנָס בְּשָׁלוֹם וַיֵּצֵא בְּשָׁלוֹם, וְאָמַר, לֹא מִפְּנֵי שֶׁגָּדוֹל אֲנִי מִחֲבָרִי, אֲלָא כֹּף שָׁנָה חֲכָמִים בְּמִשְׁנָה, מַעֲשִׂיךָ יִקְרְבוּךָ וּמַעֲשִׂיךָ יִרְחֲקוּךָ, וְעָלָיו נֶאֱמַר: הֵבִיאוּ הַמֶּלֶךְ חֲדָרְיוֹ.

מעשי המלך

פרק א

ויהי כאשר נכונה המלוכה בידי שלמה המלך, קרא לשופטים ולשרי האלפים, והלך עמם לגבעון אשר שם היה המזבח הגדול, עד שנבנה בית המקדש.

על מזבח זה הקריב שלמה המלך אלף עולות, ובאותו לילה נראה אליו אלוהים בחלום וכה אמר לו: "שאל מה אתן לך".

הרהר שלמה המלך בלבו, אם אשאל מיהוה כסף וזהב, הרי אקבל רק כסף וזהב, ובמה אהיה שונה מכל שאר המלכים אשר להם אוצרות לרוב.

ובאם אבקש מיהוה מלכות לרוב הרי אקבל מלכות בלבד, ואהיה דומה לכל שאר המלכים המושלים בארצותיהם. אשאל איפה ממנו דבר הטומן בחובו הכול כאחד, ושאר הדברים אינם שווים לעמתו. מיד אמר ליהוה: אתה עשית עם אבי שלשה חסדים גדולים. הראשון: שהמלכת אותו למלך כשהיה רועה צאן מפני שהיה צדיק וישר.

השני- שלא נכשל בזמן שמרדו בו אבשלום שנו ושבע בן בכרי.

השלישי- שהשארת מלכות בית דוד בידי בנו.

אולם נער קטון אנוכי, והמלכתני על עם רב אשר לא ימנה ולא יספר מרוב. תן לי חכמה ודעת להבחין בין טוב לרע, כדי שאוכל לשפוט את עמך. ואל אהיה כשאר דינים של עובדי אלילים.

דיין עכו"ם יושב על בימתו ודן להריגה ולחניקה, לשריפה ולסקילה, ואין בכך כלום. אולם אני איני כך, אם אחייב אדם מישראל בדיני ממונות שלא כדין. נפשות אני קובע כפי שצווית "אל תגזל דל...ואל תדכא עני בשער, כי יהוה יריב ריבם וקבע את קבעיהם נפש".

וייטב הדבר בעיני יהוה כי שאל שלמה את הדבר הזה. ואמר לו הקב"ה: אף על פי שדרכם של המלכים הצעירים לבקש בראש ובראשונה עושר, אריכות ימים וניצחון על אויבים. אתה לא ביקשת את כל אלה בידעך כי טפלים הם לחכמה, אשר אותה ביקשת. בחכמה רצית כדי שתוכל לשפוט משפט צדק בין איש לרעהו, ולב מבין שאפת כדי להבין היטב ללב האדם **"הנה עשיתי כדברך"**.

מלא יהוה את שלמה בחכמה רבה, אשר לא ניתנה כמוה לבן אנוש מעולם ואף לא תינתן בעתיד. והוסיף לו יהוה עוד שתי מתנות, עושר

פרק א

רב וכבוד גדול. על אריכות ימים לא הבטיחו יהוה, כי דבר זה תלוי בקיום המצות, כפי שנאמר: **"ואם תלך בדרכי לשמר חקי ומצותי... והארכתי את ימך"**.

הקיץ שלמה המלך מחלומו, פתח את חלון ביתו וראה בחוץ צפרים מנתרות ומזמרות מרוב שמחה. התענג שלמה המלך למראה הציפורים העליזות. ובתוך כך שמע ציפור אחת מציצת אל חברותיה: האם לא שמעתן בלילה כרוז בשמים כי שלמה המלך ימלוך גם על העופות? וכעת המלך מביט בנו דרך חלוננו ואילו אנו מעיזות לנתר ולזמר מולו בלי דרך ארץ, ובלי אימה ויראה? באו נימלט מכאן כי אין אנו יודעים את טיבו של מלך זה, והוא עלול לכעוס עלינו.

ענתה ציפור אחרת לה: אין זה נכון שמינו את שלמה המלך למשול גם עלינו, הן לא יתכן למנות מלך על בריות שהן ממעל לו. רק הנשר שהוא עף גבוה מכל העופות יכול למלוך עלינו. האזין המלך לשיחת העופות ושמח בליבו שהקב"ה נתן בו חכמה להבין את שפת בעלי החיים.

מיד קרא לכל הציפורים שתבאנה ותתייצבנה לפניו. נבהלו הציפורים לשמע פקודת שלמה המלך ומיד עפו והתקבצו כולן באימה ופחד. פנה אליהן שלמה המלך ואמר: אמת נכון אמרתן שהקב"ה המליכני גם על עופות השמיים אולם אין לירא ממני כי אני אוהב את זמרתכן ואת ריקודכן. למרות שנמוך אני מכן, אוכיח לכן שאוכל להיות גבוה אף מן הנשר.

הוא פנה אל הציפור שהכחישה את דבר המלכתו עליהן והורה לה להיכנס לביתו. משנכנסה קשר לצווארה פתק ובו כתוב: "אני שלמה בן דוד מצווה עליך, המלך הזקן שתבוא אלי מיד". ואמר לה לציפור עופי עם הפתק הזה אל המדבר הנקרא שמו תדמור. שם תמצאי להקה של נשרים, שהם הגדולים בעולם, ובניהם נמצא הנשר, שהוא הגדול מכולם. כשתגיעי אליו, הראי לו את הפתק, והוא יעוף אלי ואת מעל גבו.

(ה): שְׁזוֹרָה אֲנִי וְנָאוֹה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם
 *כְּאֶהְיֶה לִי קֶדֶר *כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

"הפסוק הזה מתחלף זה לעומת זה. שחורה אני כאוהלי קדר ונאוה בנות ירושלים כיריעות שלמה. הקדרים [והם יושבי מדבר כבדואים היום]. החולכים תמיד במדבר, יריעות אוהליהם שחורים מבחוץ מהאבק והגשם ונאים מבפנים שאוהליהם מקושטים בפנים. וכנסת ישראל אומרת אל הקב"ה שחורה אני מן הצרות ושחרותי (היותי שחורה) היא רק מבחוץ כאוהלי קדר השחורים רק מבחוץ אבל בפנים "בליבי" אני נאוה כבנות ירושלים הנאות וכיריעות שלמה. רצה לומר ויש בי אנשים הנאים גם מבחוץ והמה כיריעות שלמה הנאים גם מבחוץ כמו שאמרו חז"ל רצוננו לעשות רצון

פרק א

אבינו שבשמיים רק היצר הרע ושעבוד גליות מעכב".
[אלשיך הקדוש].

ששים גבורים

כאהלי קדר - קדר מבני ישמעאל בן אברהם כנאמר "וקדר ואבאל ומבשם" (בראשית כה יג)
יריעות - יריעה, כינוי לאוהל העשוי יריעות מתוחות על יתדות כנאמר: "ועשית יריעת עיזים לאהל" [שמות כו יג].

מדרש השיר

שְׁחוּרָה אֲנִי וְנָאוֹה, שְׁחוּרָה אֲנִי בְּמַעֲשֵׁי, וְנָאוֹה בְּמַעֲשֵׂה
אֲבוֹתַי. שְׁחוּרָה אֲנִי וְנָאוֹה, אִמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁחוּרָה
אֲנִי בְּפָנַי עֲצָמִי, וְנָאוֹה בְּפָנַי קוֹנִי, דְּכַתִּיב (עמוס ט, ז): הֲלוֹא
כְּכִנִּי כְּשֵׁיִם אַתֶּם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּכִנִּי כְּשֵׁיִם אַתֶּם
בְּפָנֵיכֶם, אֲכַל אַתֶּם לִי כְּכִנִּי יִשְׂרָאֵל נָאִם יְהוָה.

דָּבָר אַחֵר, שְׁחוּרָה אֲנִי בְּמַצְרִים, וְנָאוֹה אֲנִי בְּמַצְרִים.
שְׁחוּרָה אֲנִי בְּמַצְרִים (יחזקאל כ, ח): וַיִּמְרוּ בִּי וְלֹא אָבוּ לְשִׁמֹּעַ
אֵלַי, וְנָאוֹה אֲנִי בְּמַצְרִים, בָּדָם הַפֶּסַח וּבָדָם הַמִּילָה, דְּכַתִּיב
(יחזקאל טז, ו): וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶה מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמֶיךָ וְאָמַר
לִךְ בְּדָמֶיךָ חַיִּי, זֶה דָּם הַפֶּסַח, וְאָמַר לִךְ בְּדָמֶיךָ חַיִּי, זֶה דָּם
הַמִּילָה.

דָּבָר אַחֵר, שְׁחוּרָה אֲנִי בָּיִם, שְׁנֶאֱמַר (תהלים קו, ז): וַיִּמְרוּ עַל
יָם בָּיִם סוּף. וְנָאוֹה אֲנִי בָּיִם, שְׁנֶאֱמַר (שמות טו, ב): זֶה אֵלַי
וְאֲנֹהוּ. שְׁחוּרָה אֲנִי בְּמִרְיָה, שְׁנֶאֱמַר (שמות טו, כד): וַיִּלְנוּ הָעָם
עַל מֹשֶׁה לֵּאמֹר מָה נִשְׁתָּה. וְנָאוֹה אֲנִי בְּמִרְיָה, שְׁנֶאֱמַר
(שמות טו, כה): וַיִּצְעַק אֶל יְהוָה וַיֹּרְהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל
הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם. שְׁחוּרָה אֲנִי בְּרִפְיֵדִים, שְׁנֶאֱמַר (שמות

פרק א

יז, ז): וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מִטָּה וּמְרִיכָה, וְנֶאֱמָר אֲנִי בְּרַפְיָדִים, שְׁנֵאָמֶר (שמות יז, טו): וַיָּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נְסִי. שְׁחוּרָה אֲנִי בְּחוּרֵב, שְׁנֵאָמֶר (תהלים קו, יט): יַעֲשֵׂה עֵגֶל בְּחוּרֵב. וְנֶאֱמָר אֲנִי בְּחוּרֵב, שְׁנֵאָמֶר (שמות כד, ז): כָּל אֲשֶׁר דָּבָר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. שְׁחוּרָה אֲנִי בְּמִדְבָּר, שְׁנֵאָמֶר (תהלים עח, מ): כָּמָה יִמְרוּהוּ בְּמִדְבָּר. וְנֶאֱמָר אֲנִי בְּמִדְבָּר בְּהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן, שְׁנֵאָמֶר (במדבר ט, טו): וּבִיּוֹם הַקִּיָּם אֶת הַמִּשְׁכָּן. שְׁחוּרָה אֲנִי בְּמִרְגְּלִים, שְׁנֵאָמֶר (במדבר יג, לב): וַיִּצְיֹאוּ דָבָר הָאָרֶץ. וְנֶאֱמָר אֲנִי בִיהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, שְׁנֵאָמֶר (במדבר לב, יב): בָּלְתִּי כָלֵב בֶּן יִפְנֶה הַקִּנְזִי. שְׁחוּרָה אֲנִי בְּשֹׁטִים, שְׁנֵאָמֶר (במדבר כה, א): וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים. וְנֶאֱמָר אֲנִי בְּשֹׁטִים, שְׁנֵאָמֶר (תהלים קו, ל): וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְלֹל. שְׁחוּרָה אֲנִי בְּעֶכָן, שְׁנֵאָמֶר (יהושע ז, א): וַיִּמְעְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַל בְּחוּרֵם. וְנֶאֱמָר אֲנִי בִיהוֹשֻׁעַ, שְׁנֵאָמֶר (יהושע ז, יט): וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל עֶכָן בְּנֵי שִׁים נָא קְבוּד. שְׁחוּרָה אֲנִי בְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל. וְנֶאֱמָר אֲנִי בְּמַלְכֵי יְהוּדָה. אִם בְּשָׁחוּרִים שָׁהִי שְׁלִי כִּף אֲנִי נֶאֱמָר, בְּנִבְיָאִים שְׁלִי עַל אַחַת כָּמָה וְכָמָה.

(ו): אֵל תִּרְאֶנִּי שְׂאֵנִי *שְׁחוּרָה אֲנִי *שְׁשׁוּפָתִי
הַשָּׁמַיִם. בְּנֵי אֲמִי *נִזְוָרוּ בִּי שְׂמִנִי *נִטְרָה אֶת
הַכְּרָמִים כְּרָמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי:

אל תראוני שהשחירו פני מן הצרות והייסורים שבאו לידי משזוף השמש היוקדת בגלות.

בני אמי – אלה בני עשו. יעקב ועשו נולדו מאם אחת ועשו שונא ליעקב ומבקש להאבידו מן העולם בצרות וייסורים.

פרק א

נחרו בי – מלשון חרה – כעס. בני עשו הוא אדום חרה אפם בנו בכעס ורצו לכלותנו מן העולם זה שנאמר: "אזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו" [תהלים כד ג].

שמני נטרה – שמו עלי שרי מיסים ועבדות בשמירה על כרמיהם וע"י כך נחשפתי לעין השמש כמו שנאמר: "וישימו עליו שרי מיסים למען ענותו בסבלתם" [שמות א יא]. ואני כרמי שלי לא שמרתי והזנחתיו בעקבות ייסורי הגלות.

אל תראוני שאני שחרחרת

מתרים יוסף ואומר אל תקנאו בי בעבור יופי שעל יוסף נאמר: "יפה תואר ויפה מראה". שחרחרת – דימוי ליופי. שעל ציפורה אשת משה רבנו נאמר: "כי אישה כושית לקח" (במדבר יב א). ורש"י מפרש: "כושית, אישה יפה שלא ישלוט בה עין הרע". ומדוע שחרחרת בלשון נקבה? הרי כידוע היופי הינו נחלת המין הנשי ויופיו של יוסף התעלה על יופיין של נשים, שנאמר בו גם יפה תואר וגם יפה מראה. ועל זה יוסף אומר שהיופי היה בעוכריו.

ששזפתני השמש

באחד מחלומותיו ראה יוסף את השמש והירח ואחד עשר הכוכבים משתחוים לו, ואביו פרש חלום זה כ "הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחוות לך ארצה" (בראשית לו י). מכאן לומדים שיעקב אבינו נמשל לשמש.

ששזפתני – פינק אותי, ותפר לי כתונת פסים כנאמר: "וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתונת פסים" (בראשית לו ג). ויוסף ממשיך ואומר אל

פרק א

תקנאו ביופי ואפילו באהבת אבי וביחסו המיוחד אלי כי:
"בי אמי ניחרו בי".

בני אמי – בני השפחות: בלחה וזלפה ובני לאה שהייתה אחות אמו.

ניחרו בי – זממו להרגני **"ועתה לכו ונהרגנו ונשלכו באחד הבורות...ונראה מה יהיו חלומותיו"** (שם לו ב).

שמוני נטרה את הכרמים – המליכו אותי בלעג לשונם **המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו** (שם לו ה).

למרות כל זאת (היופי והיחס מאביו) בן שבע עשרה שנה הורחק מבית אביו אל ארץ זרה ונוכריה, ארץ טומאה וזוהמה למרות כל הקורות אותו עמד יוסף נגד כל הנחשולים האימתניים בארץ מצרים. לכן יוסף זכה להיקרא צדיק, בכך שהתגבר ושמר על ברית הקודש והתעלה למדרגה של ספירת היסוד **"יסוד סיומא דגופא אות ברית קודש"** (פתח אליהו הנביא זכור לטוב).

ברמי שלי לא נטרתי בזכות כל המעלות הנ"ל שלא כשאר אחיו שקבלו נחלה אחת, יוסף קיבל שני חלקים "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" (בראשית מח ה). שני בניו של יוסף זכו בזכות אביהם הצדיק להיכלל בכלל שבטי ישראל.

יוסף זכה למידה כנגד מידה בכך ששמר על היסוד שעולה בגימטריה למניין שמונים זכה כנגד זה לשמונים שנות מלכות במצרים. החשבון נלמד מהפסוקים הבאים: **"וַיֵּסֶף, בֶּן-שְׁלֹשִׁים שָׁנָה, בָּעָמְדוֹ, לִפְנֵי פַרְעֹה מֶלֶךְ-מִצְרָיִם"** (בראשית מא מז) ויוסף מלך במצרים עד יומו האחרון **"וַיָּמָת יוֹסֵף, בֶּן-מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים"** (בראשית נ כו) משלושים עד מאה ועשר עולה לשמונים שנות מלכות. (שלום לדוד)

פרק א

יהי רצון שזכות האבות תהיה מוגן וצינה בעדנו ונזכה
למשיח צדקנו במהרה בימנו אמן סלה.

ששים גבורים

שחרחרת – בעל פנים כהים ושזופים מן השמש.

שזופתני – חשיפת הפנים לשמש לקבלת גוון חום כהה.

נחרו – מלשון חרה – כעס כנאמר: "ויחר למשה מאד" [במדבר טז טו]

נטרה – מלשון נטר – שמר כנאמר "הינטר לעולם אם ישמור לנצח" [ירמיה ג ה].

מדרש השיר

אל תראוני נשאני שחרחרת, רבי סימון פתח (משלי ל, י):
אל תלשן עבד אל אדונו, נקראו ישראל עבדים, שנאמר
(ויקרא כה, נה): כי לי בני ישראל עבדים, ונקראו הנביאים
עבדים, שנאמר (עמוס ג, ז): כי אם גלה סודו אל עבדיו
הנביאים, כך אמרה כנסת ישראל לנביאים, אל תראוני
בשחרחרותי, אין לך שמח בכני יותר ממנשה, ועל ידי
נשאמר (במדבר כ, י): שמעו נא המורים, נגזר עליו שלא יכנס
לארץ.

בני אמי נחרו בי, רבי מאיר ורבי יוסי. רבי מאיר אומר בני
אמי, בני אפתי, אלו הן דתן ואבירם, נחרו בי, נתגרו בי,
מלאו הדין חרון אף עלי. שמני נטרה את הכרמים, על
שקיה עושה דין בין בנותיו נשל יתרו לא היה לו לעשות דין
בני ובין אחי אשר במצרים, הוי: כרמי שלי לא נטרתי. רבי
יוסי אומר, בני אמי נחרו בי, בני אפתי, אלו המרגלים.
נחרו בי, נתגרו בי, מלאו הדין חרון אף עלי. שמני נטרה
את הכרמים, על שנתעבבתי במדבר ארבעים ושתים
מסעות לא היה לי לכנס לארץ ישראל, הוי: כרמי שלי לא
נטרתי.

פרק א

(ו') הַגִּידָה לִּי, שְׂאֵהְבָה נַפְשִׁי, אֵיכָה תִרְעָה,
אֵיכָה *תִּרְבִּיץ בַּצְהָרִים; *שְׁלָמָה אֱהִי
*כְּעֵטִיהַ, עַל עֲדָרֵי זֹבְרִי:

פונה כנסת ישראל אל הקב"ה ואומרת כיצד תרעה את צאן מרעיתך בגלות המר הזה. כיצד תנהל עדתך בין שבעים הזאבים המבקשים לטרוף עמך, ואתה בטובך רוצה להנחילם בנחת זה שנאמר: "בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני" [תהלים כג טז].

אשר למה אהיה כעטיה ונזקק לעדרי חבריך הם אומות הגויים, לקבל מהם טרף חוקי. אלא, עיני יהיו אליך מלכו של עולם לקבל די צורכי מידך הפתוחה והמלאה לרווחה זה שנאמר: "פותח את ירך ומשביע לכל חי רצון" [תהלים קמה טז].

הגידה לי שאהבה נפשי – באלו דברי אהבה מושכת אליה המטרונה להקב"ה ואומרת אליו. הגידה לי שאהבה נפשי. אתה שכל אהבת נפשי כך. אם לא תתחבר עמי איכה תרעה את העולם. איך תקבל השפע ממקור העליון לך ולאחרים. שהרי הברכות שלמעלה אינן שרירות אלא במקום של זכר ונקבה.

ששים גבורים

תרביץ – עניין שכיבה לנוח כמו "בנאות דשא ירביצני" [תהלים כג ב].
שלמה – "אשר-למה" האות שין הוא במקום המילה אשר [מצודת ציון].
כעטיה – לשון עטה, עטף כנאמר "עטה אור כשלמה" [תהלים קד ב].

מדרש השיר

פרק א

הגידה לי נְשֹׂאֵהָכָה נִפְשִׁי, רַבִּי יְהוּדָה בֶּר רַבִּי סִימּוֹן פֶּתֶר קָרְיָה בְּמִשְׁהָ, בְּשִׁעָה נְשָׂאֶמְר לֹא הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (שמות ג, י): וְעַתָּה לָכֶּה וְנִשְׁלַחְךָ אֶל פְּרָעָה, אָמַר לוֹ, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם (שמות ד, יג): בִּי אֲדֹנִי, כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יְכוּלִין לְהַעֲשׂוֹת, מָה אֲנִי יָכוֹל לַעֲמֹד בְּכָל הָאֲכֻלּוּסִין הַלֵּל, כָּמָה חַיּוֹת יֵשׁ בָּהֶן, כָּמָה מַעֲבָרוֹת יֵשׁ בָּהֶן, כָּמָה תִּינוּקוֹת יֵשׁ בָּהֶן, כָּמָה מִינֵי אֲנוּנִס הַתִּקְנֵת לָהֶם לַחַיּוֹת נְשִׁבָהֶן, כָּמָה מִינֵי רִכּוּכִין הַתִּקְנֵת לַמַּעֲבָרוֹת נְשִׁבָהֶן, כָּמָה מִינֵי קָלִיּוֹת וְאַגֻּזִּים הַתִּקְנֵת לַתִּינוּקוֹת נְשִׁבָהֶן. אֵיכָן פְּרוּשׁוֹ שֶׁל דָּבָר כָּאן, הַגִּידָה לִי נְשֹׂאֵהָכָה נִפְשִׁי, אָמַר נְשֹׂאֵהָכָה נִפְשִׁי, אָמַר נְשִׁבָהֶנִּי נִפְשִׁי עָלֶיָּה, אֵיכָה תִרְעָה בִּימֹת הַחֲסָה, אֵיכָה תִּרְבִּיץ בְּצִהָרִים בִּימֹת הַגִּשְׁמִים. שְׁלָמָה אָהָיָה כְּעֶטְיָה, רַבִּי חֵלְבֹא בְּשֵׁם רַבִּי הוּנָא אָמַר שְׁלָא אָהָיָה כְּאַבֵּל הָזֶה שֶׁהוּא עוֹטָה עַל שְׂפָמוֹ וּבֹכָה, הִיאָךְ מָה זָאֵת אָמַר (ויקרא יג, מה): וְעַל שְׂפָם יַעֲטָה.

**(זז): אַם-לֹא תִדְעִי לָךְ, הַיִּפָּה בְּנָשִׁים; צְאִי-
לָךְ בְּעֶקְבֵי הַצֹּאן, וְרַעֲי אֶת-^{*}גְּדִיתֶיךָ, עַל,
^{*}מִשְׁכָּנוֹת הָרָעִים:**

אם לא תדעי לך היפה בנשים – רוח הקודש מקלסת
(משבחת) לכנסת ישראל שהיא הבחירה באומות. ועל רחל
אימנו עליה השלום נאמר "ורחל הייתה יפת תאר ויפת
מראה" [בראשית כט יז]. יפה בתואר המידות ויפה בראיית
החיוב אצל כל אדם. "הוי דן את כל האדם לכף זכות"
(משנה, אבות א ו).

פרק א

צאי לך בעקבי הצאן – "ורחל באה עם הצאן" רבנו יוסף חיים זכר צדיק וקדוש לברכה מפרש שהלכה רחל בתוך הצאן מתוך צניעות. הייתה מוקפת מן הצאן באופן שיתכסו פסיעות הנאות שלה בצאן מכל צד ולא יהיה נראה חצי התחתון של גופה לעוברים ושבים והחולכים במדבר, והיא הייתה מכונת בזה משום צניעות "עכ"ל [עוד יוסף חי פרשת ויצא].

וכך בנות ישראל נהגו וינהגו בצניעות ויראת יהוה.

ששים גבורים

גדיתיך – גדיים שלך. גדי – בן עזים צעיר.
משכנות – משכן, בית מגורים.

מדרש השיר

צאי לך בעקבי הצאן, אָמַר לוֹ סוֹף כָּל הַצֹּאן לָצֵאת וְאַתָּה יוֹצֵא בְּאַחֲרוֹנָה, וְלֹא שְׁנֵת־עֶצֶל מִשָּׁה, אֲלֵא שְׁהִיּוּ יִשְׂרָאֵל עֲסוּקִין בְּכִזָּה וּמִשָּׁה עֲסוּק בְּמִצּוֹת יוֹסֵף, הִיאֲךָ מָה זָאתָ אָמַר (שמות יג, יט): וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ.

זוהר השיר

צאי לך – צאי לך להתחזק בעקבי הצאן. אלו תינוקות של בית רבם הלומדים תורה. ורעי את גדיותיך. אלו עתיקי שדיים שמסתלקים מן העולם ונמשכים לבית הישיבה העליונה. שהיא על משכנות הרועים.

(ט): לְסִסְתִּי בְּרִכְבִּי פְּרָעָה, *וְדַבֵּיתִיךָ רַעֲיָתִי:
זה שנאמר: "והנה מצרים נסע אחריהם" [שמות יד י] רש"י ז"ל: בלב אחד כאיש אחד. וכנגד זה, "ויחן שם ישראל" [שמות יט ב] רש"י ז"ל: "כאיש אחד בלב אחד" זה כנגד זה בהתגברות ישראל.

ששים גבורים

דימיתך – מלשון דמיון.

פרק א

מדרש השיר

דָּרַשׁ רַבִּי פִּפִּיס לְסִסְתִּי בְּרֻכְבִּי פְרָעָה, לְסִסְתִּי כְּתִיב, אָמַר
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּשֶׁם שִׁשְׁשִׁתִּי עַל הַמְצָרִים לְאַבְדָּן בָּיִם,
כֹּף שִׁשְׁתִּי לְאַבֵּד שׁוֹנְאֵיהֶם נָשׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִי גֵרָם לָהֶם
לְהִנָּצֵל, מִימִינָם וּמִשְׁמָאלָם, בְּזָכוֹת הַתּוֹרָה שֶׁעֲתִידִין לְקַבֵּל
מִימִינוֹ נָשׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לֵג, ב): מִימִינוֹ
אֵשׁ דָּת לָמוֹ. וּמִשְׁמָאלָם, זֶה מְזִיזָה.

דָּבָר אַחֵר, מִימִינָם, זֶה קְרִיאַת שְׁמַע. וּמִשְׁמָאלָם, זֶה תַּפְלָה.
אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא דִּיךָ פִּפִּיס כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר שִׁשְׁשִׁתִּי
כְּתִיב בְּשִׁי"ן וְכָאן בְּסִמ"ך. אָמַר לִיה וְמָה אֵת מְקָיִם לְסִסְתִּי
בְּרֻכְבִּי פְרָעָה, אֵלֹא רֻכֵּב פְרָעָה עַל סוּס זָכָר וְכְּיָכוֹל נִגְלָה
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל סוּס זָכָר, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (תְּהִלִּים
יח, יא): וַיִּרְכַּב עַל כְּרוֹב וַיַּעַף, אָמַר פְּרָעָה מָה הַסּוּס זָכָר
הַזֶּה הוֹרֵג בְּעַלְיוֹ בְּמַלְחָמָה אֵלֹא הִרְיֵנִי רוֹכֵב עַל סוּסָה
נִקְבָּה, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב: לְסִסְתִּי בְּרֻכְבִּי פְרָעָה, חֲזַר וַיִּרְכַּב
פְּרָעָה עַל סוּס אָדוֹם עַל סוּס לָבָן אוֹ בְּשָׁחוֹר, כְּכִיָּכוֹל נִגְלָה
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל סוּס אָדוֹם לָבָן שָׁחוֹר, הִדָּא הוּא
דְכְּתִיב (חֲבִקוּק ג, טו): דִּירְכֶּתָּ בָיִם סוּסֶיךָ, סוּסָן פֶּגְיִין, יֵצֵא
פְרָעָה הִרְשָׁע בְּשָׁרִיוֹן וְכוּבֵעַ, כְּכִיָּכוֹל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כֵּן,
שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה נט, יז): וַיִּלְכֹּשׁ אֶדְקָה כְּשָׁרִין. הִבִּיא גִפְטָה,
כְּכִיָּכוֹל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים יח, יג): עָבְיוּ
עֲבָרֵי בֶרֶד וְגַחְלֵי אֵשׁ. הִבִּיא אֲבָנֵי בְּלִיסְטָרוֹת, כְּכִיָּכוֹל
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ט, כג): וַיְהִי וְנָתַן קֶלֶת
וּבֶרֶד. הִרְבּוֹת וַיִּרְמָחוּ, כְּכִיָּכוֹל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כֵּן,
שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים יח, טו): וּבִרְקִים רַב. הִבִּיא חֲצִיִּם, כְּכִיָּכוֹל
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים יח, טו): וַיִּשְׁלַח חֲצָיו.

זוהר השיר

פרק א

בזמן ששלמה המלך בנה בית המקדש. והיו ישראל כולם צדיקים וחסידים שוקטים כיון על שמריו. אז נפתח הכל ונתגלה שיר הזה למעלה ולמטה. ביציאת מצרים נאמר לסוסתי ברכבי פרעה דימיתך רעיתי. מה הסוסים של מרכבות פרעה היו מזוינים בכל מיני כלי זיין. כמו כן את היית מלובשת בכמה מיני כלי זיין להתגר מלחמה. ומה הסוסים של פרעה היו טעונים בכמה כלי מלחמה. אבני בליסטראות חיצים וכדורים לתגר מלחמה. כמו כן אני העמסתי בכך כל מיני כלי מלחמה להתגר מלחמות בהם. ולהתקדש בכך לעיני כל.

(י): נָאוּ לְחַיֵּיךָ *בְּתָרִים, צִוְּאֶרְךָ בַּחֲרוּזִים:

רמז לביות הים רש"י ז"ל "צווארך בחרוזים" : ענקי זהב ומרגליות חרוזות בפתילי זהב של ביזת הים.

ששים גבורים

תורים – תורי, מחרוזת של קישוטים.

מדרש השיר

צִוְּאֶרְךָ בַּחֲרוּזִים, אֱלוֹ שְׂבָעִים סִנְהֶדְרִין, שְׁהִיוּ חוֹרְזִים אַחֲרֵיהֶם בְּלוֹנֵיָא שֶׁל מַרְגְּלִיּוֹת.

דָּבָר אַחֵר, נָאוּ לְחַיֵּיךָ בְּתָרִים, אֱלוֹ סוֹפְרִים, וּמִשְׁנִים, מְלַמְּדֵי תִינּוֹקוֹת בְּאַמּוֹנָה. צִוְּאֶרְךָ בַּחֲרוּזִים, אֱלוֹ הַתִּינּוֹקוֹת.

דָּבָר אַחֵר, נָאוּ לְחַיֵּיךָ בְּתָרִים, אֱלוֹ הַרְבָּנִין. צִוְּאֶרְךָ בַּחֲרוּזִים, אֱלוֹ הַתְּלָמִידִים שֶׁחוֹזְרִין צִוְּאֵרֵיהֶם לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי תוֹרָה מִפִּיהֶם, כְּאֵדָם שֶׁלֹא שָׁמַע דְּבָרֵי תוֹרָה מִיָּמָיו.

דָּבָר אַחֵר, נָאוּ לְחַיֵּיךָ בְּתָרִים, בְּשַׁעָה שְׁמִילָלִין הֶהָלָכָה אֱלוֹ עִם אֱלוֹ, כְּגוֹן רַבִּי אֶבָא בַר מִימִי וְחֲבָרָיו. צִוְּאֶרְךָ

פרק א

בְּחִירוֹתָיִם, בְּשֹׁעָה שֶׁהָיוּ חוֹרְזִים בְּדִבְרֵי תוֹרָה, וּמִדְּבָרֵי תוֹרָה לְנִבְיָאִים, וּמִנְבִּיאִים לְכַתּוּבִים, וְהָאִשׁ מִתְּלֵהָטָה סְבִיבוֹתֵיהֶם וְהָיוּ הַדְּבָרִים שֶׁמַּחֲיִים כְּנִתְיָנָתָן מִסִּינִי. וְכִי עָקֵר נִתְיָנָתָן מִהֵרָ סִינִי לֹא בָּאֵשׁ הָיוּ נִתְנִין, שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים ד', יא): וְהָהָר בָּעֵר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם. כֵּן עָזָאִי הָיָה יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וְהָאִשׁ סְבִיבוֹתָיו, אֲזָלוֹן וְאַמְרוֹן לְרַבִּי עֲקִיבָא, רַבִּי כֵּן עָזָאִי יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וְהָאִשׁ מִתְּלֵהָטָה סְבִיבוֹתָיו, הֵלֶךְ אֲצִלוֹ וְאָמַר לוֹ שִׁמְעָתִי שֶׁהָיִיתָ דוֹרֵשׁ וְהָאִשׁ מִתְּלֵהָטָה סְבִיבָךְ. אָמַר לוֹ הֵן. אָמַר לוֹ, שָׂמָא בְּחִדְרֵי מְרַכְכָּה הָיִיתָ עָסוּק, אָמַר לוֹ לֹא, אֲלֹא הָיִיתִי יוֹשֵׁב וְחוֹרֵז בְּדִבְרֵי תוֹרָה, וּמִתּוֹרָה לְנִבְיָאִים, וּמִנְבִּיאִים לְכַתּוּבִים, וְהָיוּ הַדְּבָרִים שֶׁמַּחֲיִים כְּנִתְיָנָתָן מִסִּינִי, וְהָיוּ עֲרֻבִים כְּעָקֵר נִתְיָנָתָן, וְכֵן עָקֵר נִתְיָנָתָן מִסִּינִי לֹא בָּאֵשׁ הָיוּ נִתְנִין, הֵדָא הוּא דְכָתִיב (דְּבָרִים ד', יא): וְהָהָר בָּעֵר בָּאֵשׁ. רַבִּי אֶפְהוֹ הָיָה יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וְהָאִשׁ מִתְּלֵהָטָה סְבִיבוֹתָיו, אָמַר שָׂמָא אֵינִי חוֹרֵז בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִקְנָן, דָּאֵמַר רַבִּי לִוִּי אֵית דִּידַע לְמַחְרוֹז וְלֹא יָדַע לְמַקְדִּיחַ, וְאֵית דִּידַע לְמַקְדִּיחַ וְלֹא יָדַע לְמַחְרוֹז, בְּרַם אָנָּה הוֹינָא חְרוֹזָא וְאָנָּה הוֹינָא קְדוּחָא.

דְּבָר אַחֵר, נֶאֱוֹו לְחִיּוּף בִּתְרִים, בְּשֹׁעָה שֶׁקּוֹרִין בְּדִבְרֵי תוֹרָה בְּתוֹרִיהֶן, הֵלְכוֹת פֶּסַח בְּפֶסַח, הֵלְכוֹת עֶצֶרֶת בְּעֶצֶרֶת, הֵלְכוֹת הֶחָג בְּחָג, הֵדָא דָּאֵתָּ אָמַר (אֶסְתֵּר ב', יב): וּבִהְגִיעַ יוֹם נִעְרָה וְנִעְרָה. צוּאֲרָךְ בְּחִירוֹתָיִם, רַבִּי לִוִּי בְּשֵׁם רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר אֵלֶּי פְּרָשׁוֹתֶיהָ שֶׁל תוֹרָה, שֶׁהֵן חֲרוֹזוֹת ז' בְּזוֹ, וּמִשְׁכּוֹת ז' בְּזוֹ, וּמִדְּלָגוֹת ז' מִזוֹ, וְדוֹמוֹת ז' לְזוֹ, וּקְרוּבוֹת ז' לְזוֹ.

פרק א

אמר רבי מנחם־מא כגון הדין דכתיב (במדבר כו, נג): לאלה תחלק הארץ בנחלה, מה כתיב תמן (במדבר כז, א): ותקרבנה בנות צלפחד, (במדבר כז, ז): כן בנות צלפחד דברת, וכתיב בתריה (במדבר כז, יב): עלה אל הר העברים הזה הר נבו, וכי מה ענין לזה, כיון דאתפלגת ארעא, באו בנות צלפחד לטל חלקן אצל משה, ונסתלק משה מדין, הדא הוא דכתיב (במדבר כז, ה): ויקרב משה את משפטן, אמר לו הקדוש ברוך הוא מדין את מסתלק ומלפני אין את מסתלק, עלה אל הר העברים הזה. אמר לפניו רבונו של עולם הואיל ואתה מסלקני מן העולם, הודיעני מה פרנסים אתה מעמיד לישראל, אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, על בני אתה צריך צווי (ישעיה מה, יא): ועל פעל ידי אתה מצוני, עד נשאתה מצוני על בני צוה את בני עלי, הדא הוא דכתיב (במדבר כח, ב): צו את בני ישראל ואמרת אליהם, משל למה הדבר דומה לאשתו של מלך שהיתה מסתלקת מן העולם, אמרה לו חי אדוני המלך אני מפקדת אותך על בני, אמר לה עד נשאת מצוה אותי על בני צוה בני עלי, כך בשעה נשאר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם הואיל ואתה מסלקני מן העולם הודיעני מה פרנסים אתה מעמיד עליהם.

**(יא): *תורי זהב נעשה-לך, עם נקדויות
הכסף:**

תורי זהב נעשה לך – מרמוז על מעמד הר סיני ומתן תורה.
רש"י ז"ל **"איש עדין"** [שמות לג ד]. כתרים שנתנו להם בחורב
כשאמרו נעשה ונשמע" [שבת פ"ח].

פרק א

תורי זהב – כנגד כתרי זהב "תורי" עולה בגימטריה עם האותיות למניין "כתר". דרש רבי סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל וקשרו לו ב' כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים מלאכי חבלה ופרקום שנאמר ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב. אמר רבי חמא בר חנינא בחורב טענו ובחורב פרקו. בחורב טענו כדאמרינן בחורב פרקו דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגומר. [מסכת שבת].

עם נקודות הכסף – שבירת הלוחות ע"י משה רבנו ע"ה. ידוע מפי חכמי הקבלה שכסף מסמל את מידת הרחמים וזהב את מידת הדין (ראה שלום לדוד תולדות ע"מ 60). ועניין שבירת הלוחות ע"י משה רבנו ע"ה היה למתק דינים על חטא בני ישראל במעשה העגל כמובא במדרש רבה [תשא עמוד 143].

"...מה עשה משה נטל את הלוחות מתוך ידו של הקב"ה כדי להשיב חמתו למה הדבר דומה: לשר ששלח לקדש אישה עם סרסור (שדכן) הלכה וקלקלה עם אחר, הסרסור שהיה נקי מה עשה נטל את כתובתה מה שנתן לו השר לקדשה וקרעה. אמר מוטב שתדון כפנויה ולא כאשת איש. כך עשה משה כיוון שעשו אותו מעשה נטל הלוחות ושברן". עכ"ל.

וע"י מעשה זה מיתק הדין על בני ישראל שנדנו לפני הקב"ה בחזקת פנויה ולא בחזקת אשת איש שעונשה, "מות יומת הנואף והנואפת". [ויקרא כ י].

פרק א

רמז לזה "עם נקדות חכמה" עולה למניין "והנה הוא מידת הרהמים".

מדרש השיר

תורי זהב נעשה לך. תורי זהב נעשה לך, זו בזה הים. עם נקדות הכסף, זו בזה מצרים. כשם שהפרש בין כסף לזהב, כך יש שבח מן הים מזהב מצרים, שנאמר (יחזקאל טז, ז): ותבאי בעדי עדיים, בעדי, זו בזה מצרים. עדיים, זו בזה הים.

דבר אחר, תורי זהב נעשה לך, זו התורה שלמד אלקולאין בדעתו של הקדוש ברוך הוא. עם נקדות הכסף, רבי אבא בר כהנא אמר, אלו האותיות. רבי אחא אמר אלו התבות.

דבר אחר, תורי זהב נעשה לך, זה הכתב. עם נקדות הכסף, זה הסרגל.

דבר אחר, תורי זהב, זה המשכן, הדא הוא דכתיב (שמות כו, כט): ואת הקרשים תצפה זהב. עם נקדות הכסף, היאך מה דאת אמר (שמות כז, י): ווי העמודים וחשקיהם כסף. רבי ברכיה פתר קריה בארון, תורי זהב, זה הארון, דכתיב (שמות כה, יא): וצפית אתו זהב טהור. עם נקדות הכסף, אלו שני העמודים העומדים לפניו, שהיו של כסף כמין אצטון. וכיצד נעשה הארון, רבי חנינא ורבי שמעון בן לקיש. רבי חנינא אמר שלש תבות עשא, שתים של זהב ואחת של עץ, נתן של עץ של זהב, ושל זהב על של עץ, וחפה שפתיו העליונות בזהב. ריש לקיש אמר תכה

פרק א

אחת עשרה וְחָפְהוּ מִכַּפְּנִים וּמִבְחוּץ, דְּכָתִיב (שמות כה, יא):
 מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפֹּנוּ, וְכֵן מִקְלִים רַבִּי חֲנִינָא קָרָה דְּרִישׁ
 לְקִישׁ, אָמַר רַבִּי פִּנְחָס שְׁחָפָה בֵּין נֶסֶר לְנֶסֶר. יְהוּדָה בְּרַבִּי
 אֲמַר, נָאוּ לְחַיֵּיךָ בְּתָרִים, זוּ הַתּוֹרָה. צִנְאָרָךְ בְּחֲרוּזִים, אֵלּוּ
 הַנְּבִיאִים. תּוֹרִי זָהָב, אֵלּוּ הַפְּתוּבִים. עִם נִקְדּוֹת הַכֶּסֶף, זֶה
 שִׁיר הַשִּׁירִים, מֶלֶךְ חֲתוּמָה וּמֶלֶךְ מְסִימָה.

מעשי המלך

ביום בו הובטח לשלמה המלך החכמה, זימן לו הקדוש ברוך הוא
 מעשה, כדי להוכיח לכל העולם שאין חכם כשלמה המלך.
 ומעשה שהיה כך היה:

שתי נשים התייצבו לפני המלך ובידי אחת מהן תינוק רך בימים.
 פתחה האישה הראשונה ואמרה: אני והאישה הזאת, ישבנו בבית אחד
 כשילדתי את בני. לאחר שלושה ימים ילדה גם אישה זו, ואין זר איתנו
 בבית זולתי שתינו. והנה בלילה מת בן האישה הזאת, ששכב לצידה כי
 נחנק על ידי אמו תוך כדי שנתה מבלי שהרגישה. משהתעוררה האישה
 והבחינה באסונה לקחה את תינוקה המת בעוד לילה והניחה אותו לידי,
 ואת ילדי החי לקחה והשכיבה בחיקה. ואני בקומי בבוקר כשניגשתי
 להאכיל את בני והנה לתדהמתי הגדולה, ילד מת מונח לצידו והוא לא
 ילדי...!

ותאמר האישה האחרת: לא! כי בנך המת, ובני החי!
 וכל המשיכו שתי הנשים להתווכח: האחת אומרת, בנך המת ובני החי!
 והאחרת אומרת, לא, כי בנך המת ובני החי!
 האזין המלך לדברי השתיים, ומיד קרא למשרת ביתו והורה לו להביא
 חרב. קפץ השליש והביא חרב כמצות המלך.
 ויאמר המלך שלמה: מאחר שאתן טוענות כל אחת שהבן החי הוא בנה,
 נגזור את הילד החי לשתיים, וכל אחת תקבל חצי ילד.
 ועוד הוסיף ואמר: צפה הקדוש ברוך הוא שעתיד להיות מעשה כזה
 לפני המלך שלמה, ולכן ברא את איברי האדם זוגות זוגות: שתי ידיים,
 שתי רגלים, שתי עיניים, שתי אוזניים. וזאת כדי שגוף האדם יהיה
 ניתן לחלוקה.

פרק א

כל הנוכחים אצל המלך עמדו שוממים למשמע הדברים ואמרו בלבם: "אי לך ארץ, שמלכו נער. לפתע נשמעה זעקתה הקורעת לב של אחת הנשים: בי אדוני! תנו לה את הילד החי, ובלבד שלא תמיתהו! וזו אומרת: גם לי גם לך לא יהיה גזרו! כששמע המלך שלמה את דברי הנשים הורה למסור את הילד לאישה, שנכמרו רחמיה על הילד וכה אמר: זו אמו! כיון שריחמה על התינוק ולא הניחה להמיתו, והייתה מוכנה למסרו לאישה זרה, ובלבד שיושאר בחיים ולא ימות! באותה שעה יצאה בת קול ואמרה זו אמו! כששמעו כולם את דברי המשפט, ראו כי חכמת אלוקים בקרב המלך ורוח הקודש מדברת מפיו. הוכח כי משפט המלך משפט אמת וצדק, והיו נזהרים מלומר דבר שאינו אמת ואמרו: "אשריך ארץ שמלכן בן חורין".

(יב): עַד-שֶׁהַמֶּלֶךְ *בְּמִסְבוֹ, *נִרְדֵּי, נָתַן
רִיזוֹ:

רש"י ז"ל: "...טובה גמלתני ואני גמלתיך רעה כי בעוד המלך על השולחן מסבת חופתו". וחופתו זהו מעמד הר סיני ששם קידש הקב"ה את ישראל לו. כנאמר "וארשתיך לי לעולם". וישראל חטאו באותו מעשה של העגל והחזירו רעה תחת טובה ורצה יהוה לכלותם זה שנאמר: "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם" [שמות לב י].

אשר

לשלמה

פרק א

עד שעמד משה בפרץ זה שנאמר: "ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית" [תהלים קו כג].

נרדי נתן ריחו – משה מרומז במילה "נרד" שהוא צמח בושם משובח.

אשר נתן ריחו לפני יהוה להשיבו מחמת אפו.
נרד – האותיות עוטפות את המילה נרד לפי סדר ה א-ב הם:

אות **מ** באה לפני **נ**, והאות **ה** באה לאחר **ד**.
ואחרי האות **ר** מצד שמאל כי משה בהוד שהוא שמאל ואחרון בנצח שהוא ימין נקבל אות **ש**, לפי הסדר הבא:

מ נ ר ש ד ה

הסבר לגבי מבנה הספירות וסדר השתלשלות האורות:

שמאל

אמצע

ימין

כתר

בינה

חכמה

גבורה
(יצחק)

חסד
(אברהם)

תפארת

פרק א

(יעקב)

חוד
(מישה)

נצח
(אהרן)

יסוד
(יוסף)

מלכות
(דוד)

נרדי נתן ריחו – ואין ריחו אלא עליית התפילה שבזמן בית המקדש היה קיים היו מקריבים קרבן ליהוה וחריה היה מכפר זה שנאמר: **"בריה ניחוח ארצה אתכם"** [יחזקאל כ מא]. וכשלא ניתן כיום להקריב קרבן עקב חורבן הבית בעוונותינו הרבים. אזי נתקיים **"ונשלמה פרים שפתנו"** וזה מעשה משה רבנו ע"ה בחכמה שלאחר מאמר יהוה בחרון אף על עמו פתח פיו זה שנאמר: **"ויחל משה את פני יהוה אלוהיו"** [שמות לב יד] בתפילה על בני ישראל.

ששים גבורים

מסבו – מסיבה שלו

נרדי – נרד, צמח בושם ריחני.

מדרש השיר

עד נְשֶׁהֶסְלָךְ בְּמִסְבּוֹ, רְבִי מֵאִיר וְרְבִי יְהוֹדָה, רְבִי מֵאִיר אֹמֵר
עד נְשֶׁהֶסְלָךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִסְבּוֹ,
בְּרִקְיעַ, נִתְּנוּ יִשְׂרָאֵל רֵיחַ רַע, וְאָמְרוּ לְעֶגֶל (שמות לב, ד):
אֵלֶּה אֲלֵהֶיךָ יִשְׂרָאֵל. אָמַר לִיהוֹדָה וְרְבִי יְהוֹדָה וְרְבִי מֵאִיר אֵין
דוֹרְשִׁין שִׁיר הַשִּׁירִים לְגַנְאֵי אֶלָּא לְשַׁבַּח, שְׁלֹא נִתֵּן שִׁיר
הַשִּׁירִים אֶלָּא לְשַׁבְּחָן נֶשֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמֵהוּ עד נְשֶׁהֶסְלָךְ
בְּמִסְבּוֹ, עד נְשֶׁהֶסְלָךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּמִסְבּוֹ, בְּרִקְיעַ, נִתְּנוּ יִשְׂרָאֵל רֵיחַ טוֹב לְפָנֵי הַר סִינִי, וְאָמְרוּ

פרק א

(שמות כד, ז): כל אשר דבר יהוה נעשה ונשמע. היא זעתייה דרבי מאיר למימר סיני נתן ריחו, אלא מסכתא עלתה ביזם מן הגולה ונשנו בה, שקפץ להם מעשה העגל והקדים להם מעשה המשכן. רבי אליעזר ורבי עקיבא ורבי ברכיה. רבי אליעזר אומר, עד שהמלך במסבו, עד שמלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא במסבו, ברכיע, כבר הר סיני מתמר באור, שנאמר (דברים ד, יא): וההר בער באש. רבי עקיבא אומר עד שמלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא במסבו, ברכיע, כבר (שמות כד, טז): וישכן כבוד יהוה על הר סיני. רבי ברכיה אומר, עד שמנשה במסבו, ברכיע, שנקרא מלך, שנאמר (דברים לג, ה): ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם, כבר (שמות כ, א): וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר. רבי אליעזר בן יעקב ורבנן. רבי אליעזר אומר, עד שמלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא במסבו, ברכיע, כבר ירד מיכאל השר הגדול מן השמים והציל את אברהם אבינו מכבשן האש. ורבנן אמרי הקדוש ברוך הוא ירד והצילו, שנאמר (בראשית טו, ז): אני יהוה אשר הוצאתיך מאור כשדים. ואימתי ירד מיכאל, בימי חנניה מישאל ועזריה.

זוהר השיר

עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. אמר רבי אבא מקרא זה ביארו החברים. בשעה שהקב"ה היה נמצא על הר סיני היה מוכן ליתן התורה לישראל. נרדי נתן ריחו. ישראל נתנו והעלו ריח טוב שעומד ומגן עליהם לדורי דורות. ואמרו [שמות כד] כל אשר דבר יהוה נעשה ונשמע. עד שהמלך במסבו. בעוד שעלה משה לקבל את התורה מהקב"ה שנחקה בשני לוחות אבנים עזבו ישראל ריח הטוב שהוא מכתיר עליהם. ואמרו לעגל אלה אלוהיך ישראל.

מעשי המלך

פרק א

מעשה במלך פרס שהיה חולה אנוש. טובי הרופאים נסו לרפאו אך לשווא. המחלה גברה והלכה והמלך נטה למות. דבר מחלתו של המלך הגיע לאוזני רופא גדול, ששמעו הלך בכל הארץ ואשר החליט לנסות את כוחו בריפוי המלך.

לאחר שבדקו היטב, חשב קמעא ואחר קבע: אדוני המלך יצווה ויביאו לפניך חלב לביאה, ממנו תשתה והבראת מיד!

התעצב המלך אל ליבו ביודעו שלא יוכל למצוא תרופה למחלתו, כי מי האיש אשר ימלאנו לבו לגשת ללביאה ולקחת מחלבה?!

חלפו ימים והנה עלה בדעתו לשאול בעצתו של המלך שלמה, שחכמתו הייתה מפורסמת בכל העולם. ובודאי יוכל להושיעו בעצה טובה. ואכן שלח שליח מיוחד אל המלך ונתן בידו ממון רב למלך שלמה.

שר חשוב היה לשלמה המלך, בניהו בן יהוידע שמו, ומינהו המלך לשר צבאו. הוא גם עמד בראש הסנהדרין, כי תלמיד חכם היה וצדיק מאין כמוהו. את תורת כוהנים למד ביום אחד בלבד, ובכל פעם טבל גופו כדי ללמוד תורה בקדושה וטהרה. אף בימי קור ושלג טבל גופו במי קרח קרים לטהר את עצמו.

שמעו של בניהו בן יהוידע יצא גם בשל גבורתו, וחיתתו נפלה על פני כל הגויים. כשהגיע השליח את המלך שלמה וסיפר לו את כל המעשה, קרא לבניהו בן יהוידע ואמר לו: הנה בא שליח מאת ידידנו מלך פרס החולה מאד, ורופאיו אמרו לו, רק חלב לביאה יוכל להציל את חייו. הא תוכל לקבל על עצמך משימה זו ולהביא חלב לביאה מגוב האריות. אמר בניהו למלך: תן לי עשר עיזים, ובעזרת יהוה אשתדל למלא את רצונך. הבין המלך את כוונתו ונתן לו את העיזים אשר ביקש. הלך בניהו וכמה מעבדי המלך מלווים אותו, עד שהגיע לגוב האריות, והייתה שם לביאה מינקת את גוריה. הסתתר בניהו מאחורי העצים ושלח לעברה עז אחת. זינקה הלביאה וטרפה כהרף עין את העז.

למחרת התקרב מעט ושלח לעברה עוד עז, ושוב טרפה הלביאה את העז, והתלקקה בהנאה מהטרף המוכן, שנזרק לעברה.

וכך, בכל יום התקרב בינהו אליה יותר והשליך עז אחת. הלביאה התבוננה בו בהנאה, והכירה לו תודה על הארוחות הדשנות שהוא מעניק לה.

פרק א

ביום העשיר התקרב אליה כל כך, עד שהשתעשע עימה ונתן לה את העז האחרונה. הלבִיאה ליטפה את בניהו כאומרת תודה אזי הזדרז בניהו ומילא את כדו מחלב הלבִיאה ומיד פנה אל ארמון המלך שלמה. מסר המלך את החלב לשליחו של מלך פרס שיצא מיד לדרכו אל מלכו החולה.

באמצע הדרך לעת ערב שכב השליח לישון, ובחלומו הוא שומע את איבריו מתווכחים אלו עם אלו. אמרו הרגלים: אין כמונו בכל האיברים, שאם לא אנו מי היה מביא את החלב למלך? נענו לעומתם הידיים: אין כמונו בכל האיברים, שאנו נושאים את החלב!.

פתחו העיניים ואמרו: אנו מעל כולם, שאם לא הינו מראות את הדרך, לא היה נעשה ולא כלום. שמע את דבריהן הלב ואמר: אני חשוב מכם שאם לא יעצתי עצה זו, לא היה השליח יוצא כלל לדרך! פתחה הלשון ואמרה: אני טובה מכם, שאם לא הייתי מדברת אל המלך בדבר חלב הלבִיאה מה הועלתם כולכם?

גערו בה כל האיברים בלשון ואמרו לה: איך את מעיזה להשוות עצמך אלינו? ואת יושבת במקום חושך ואפילה?! ענתה הלשון ואמרה: היום אוכיח לכם שאני שולטת בכולכם!

כשנעור האיש משנתו, לא הבין את פשר החלום, אולם שמר זאת בלבו והמשיך בדרכו. בא ועמד לפני המלך, מסר לו את כד החלב ואמר: הנה הבאתי לך המלך חלב כלבתא, תשתה ממנו ותבריא.

קצף המלך מאד וציווה לתלותו. כשהלך להיתלות החלו כל איבריו רועדים, אמרה להם הלשון: אם אציל אתכם עכשיו, תודו לי שאני שולטת בכם? ענו לה: כן! כן!

מיד פנה האיש לחיילי המלך ואמר להם: השיבוני אל המלך דבר לי אליו. שאל האיש את המלך: מדוע ציוותה לתלותי?

אמר לו המלך: מפני שהבאת לי חלב כלבתא במקום חלב לביאה שביקשתי. אמר לו האיש: לביאה נקראת כלבתא, אנא אדוני המלך נסה ושתה מזה החלב ותבריא מיד.

שתה המלך מהחלב ואכן נתרפא ממחלתו ואזי התברר שאמנם היה זה חלב לביאה. הודה המלך לאיש ופיס אותו על אשר גרם לו צער.

פרק א

אמרו האיברים ללשון: עכשיו אנחנו מודים בכך, שאת שולטת עלינו. והנה הבנת איך לתקן את הדיבור לפני המלך והצלת את כולנו, ועל זה נאמר:

"מות וחיים ביד לשון"

"שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו"

(יג): צָרוֹר *הַמֹּר דִּוְדִי לִי, בֵּין שָׁדִי *יְלִין:

רש"י ז"ל: "הקב"ה נתרצה לישראל על מעשי העגל ומצא להם כפרה על עוונם ואמר התנדבו למשכן ויבא זהב המשכן ויכפר על זהב העגל" עכ"ל. והכפרה לנו הוא ע"י "צרוֹר המֹר" העולה בגימטריה למניין: "הודו ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו יאמרו גאולי יהוה..." [תהלים קז א-ב] ע"י הודיה ושבח ליהוה, מכפר הוא ברחמיו לעונות עמו.

ששים גבורים

מור – שיח הגדל בערב ובאפריקה המזרחית השרף של מיניו השונים משמש כבשם וכחומר רפואה.

ילין – עניין התמדה כמו "צדק ילין בה" [ישעיה א] [מצודת ציון] ועוד עניין: לינה, שינה.

מדרש השיר

צָרוֹר הַמֹּר דִּוְדִי לִי, מֵהוּ צָרוֹר הַמֹּר, רַבִּי עֲזָרְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹזֵה פֶתֶר קָרָה בְּאַבְרָהָם אֲבִינוּ, מֵה הַמֹּר הִזָּה רֹאשׁ לְכָל מִינֵי בְּשָׂמִים, כֹּף אֲבְרָהָם רֹאשׁ לְכָל הַצְּדִיקִים. מֵה הַמֹּר הִזָּה אֵין רִיחוֹ מִפִּיחַ אֶלָּא בְּאוֹר, כֹּף אֲבְרָהָם לֹא נוֹדְעוּ מַעֲשָׂיו עַד שֶׁהִשְׁלַף לְכַבֵּשׁן הָאֵשׁ. וּמֵה הַמֹּר הִזָּה כָּל מִי

פרק א

שֶׁלֶקטוּ יָדָיו מִתְמַרְמְרוֹת, כִּי אֲבָרְהָם מְמַרֵּר עֲצָמוֹ וּמִסְגֵּף עֲצָמוֹ בְּיִסּוּרִים. בֵּין שְׂדֵי יְלִין, שֶׁהוּא מְתַאֵם בֵּין שְׂכִינָה לְמִלְאָף, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יח, ב): וַיֵּרָא וַיֵּרָץ לִקְרָאתָם. וַיֵּרָא בְּשִׁכְיָנָה, וַיֵּרָץ בְּמִלְאָף.

אֲשָׁכַל הַכֹּפֶר, זֶה יִצְחָק, שֶׁנִּכְפַּת עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּאֲשָׁכֹל. הַכֹּפֶר, שֶׁמְכַפֵּר עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. בְּכַרְמֵי עֵין גִּדִּי, זֶה אֲבִינוּ יַעֲקֹב, שֶׁנִּכְנָס בְּכָרוֹם פָּנָיו מִתְפַּחַד בְּהַכְלָמוֹ אֶצֶל אֲבִיו, וְלָבַשׁ בְּגָדֵי גִדִּי עֲזִים, וְנָטַל הַבְּרָכוֹת שֶׁהֵן עֵין עוֹלָם. רַבִּי חוּנְיָא בְּשֵׁם רַבִּי אֲחָא אֵין לָהּ חֲבִיב לְאִשָּׁה הַזֹּאת יוֹתֵר מִצָּרוֹר הַבָּשָׂם אֵיכָן הִיא מְלִינָה אוֹתוֹ בֵּין שְׂדֵיהָ. וְאָמַר רַבִּי חוּנְיָא בְּשֵׁם רִישׁ לְקִישׁ, אֲמָרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הַצִּרְתָּהּ לְמִצְרִים בְּכֹוֹרֵיהֶם, הַמִּרְתָּהּ לָהֶם בְּנִפְשׁוֹתֵיהֶם, וְלִי בֵּין שְׂדֵי יְלִין, הֵא כִיצַד, הִיא מִצְרֵי אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל הֵטֵמֵן לִי הַבְּכוֹר הַזֶּה בֵּין בְּנֵיהָ, וְהִיא נוֹטְלוֹ וּמִטְמִינוֹ, וְהַמִּלְאָף נִכְנָס וְנוֹגֵפֵן, וְלִי בֵּין שְׂדֵי יְלִין.

(יד): *אֲשָׁכַל *הַכֹּפֶר דְּדוּדֵי לִי, בְּכַרְמֵי עֵין גִּדִּי:

אגודת בשמים המריחים למרחק רב ומחוברים במקורם אל האילן וכך נמשך ריחם לאורך זמן. כך בני ישראל מחוברים אל אביהם שבשמים וע"י כך נותנים ריח טוב בעולם.

ששים גבורים

אשכל – אגודה, צרור של בשמים.

כפר – מן בושם משובח.

מדרש השיר

פרק א

אמר רבי יודן לאחד שהיה לו בן גדם אצבעים, מה עשה הוליו אצל סדקאריס ללמדו אפנות, התחיל מסתכל באצבעותיו, אמר כל עצמה של אפנות זו אינה נקנית אלא באצבעים היאך זה שילמד, הוי לית שוקא נפיק מן גביכון, כך בשעה שפקש הקדוש ברוך הוא לתן תורה לישראל הוי מלאכי השרת מדיין להם לישראל, והוי מדיין לפני הקדוש ברוך הוא ואומרים, רבוננו של עולם אשורף הוא, הודף הוא, כבודף הוא, שתהיה תורתך בשמים, אמר לון לית שוקה נפיק מן גביכון, כתיב ביה (ויקרא טו, כה): ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים, וכי יש אשה ביניכם, הוי לית שוקה נפיק מן גביכון, ועוד כתיב ביה (במדבר יט, יד): אדם כי ימות באהל, וכי יש מיתה ביניכם, הוי לית שוקה נפיק מן גביכון, הוא שהכתוב משבח (תהלים סח, יט): עלית למרום שכית נשבי, אמר רבי אחא אלו הלכות שנוהגות בבני אדם, כגון זבין וזבות נדות ויולדות, הוי לית שוקה נפיק מן גביכון. ורבנן אמרי למלך שמשא בתו חוץ למדינה, אמרו לו בני המדינה אדונינו המלך שבתך הוא ובדין הוא שתהא בתך אצלך במדינה, אמר להם וכי מה אכפת לכם, אמרו לו שפא למחר אתה הולך אליה ודר אצלה ועמה בשביל אהבתה. אמר להם בתי אשאי חוץ למדינה, אבל אני דר עמכם במדינה. כך בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לתן תורה לישראל אמרו לו מלאכי השרת להקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם אשר תנה הודף על השמים, אשורף הוא, הודף הוא, שבתך הוא שתהיה תורה בשמים. אמר להם וכי מה אכפת לכם, אמרו לו שפא למחר אתה משנה שכינתך בתחתונים, אמר להם הקדוש ברוך הוא תורתך אני נותן

פרק א

בַּתְּחִלְתּוֹנִים, אָכַל אֲנִי דָר בְּעֵלְיוֹנִים, אֲנִי נֹתֵן אֶת בְּתִי
בְּכִתּוּבָתָהּ בְּמִדִּינָה אַחֶרֶת שְׁתַּתְּכֶבֶד עִם בְּעֵלָהּ בִּיפְיָהּ
וּבְחִמּוּדָתָהּ שֶׁהִיא בֵּת מֶלֶךְ וַיִּכְבְּדוּהָ, אָכַל אֲנִי דָר עִמָּכֶם
בְּעֵלְיוֹנִים. וּמִי פָּרַשׁ זֶה חֲבִקּוּק, שְׁנֶאֱמַר (חֲבִקּוּק ג, ג): כִּסֵּה
שְׁמִים הוֹדוּ וַתִּהְלְתוּ מְלָאָה הָאָרֶץ, רַבִּי סִימּוֹן בֶּן־שֵׁם רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר כָּל מָקוֹם שֶׁהַשָּׁרָה הִקְדִּישׁ בָּרוּךְ הוּא
תּוֹרָתוֹ הַשָּׁרָה שְׁכִינָתוֹ, וּמִי פָּרַשׁ זֶה דָּוִד, הִדָּא הוּא דְּכִתִּיב
(תְּהִלִּים קמח, יג): יִהְלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה כִּי נִשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבָדוֹ
הוֹדוּ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, קִדְּם עַל הָאָרֶץ וְאַחֵר כָּף עַל
הַשָּׁמַיִם.

זהר השיר

אשכל הכפר דודי לי. אשכול זה האם העליונה, מה אשכל מתקשט בכמה
עלים בכמה זמורות לישראל האוכלים אותו. כך שכינה העליונה מתקשטת
בכמה עדיים של שמונה כלים, מכמה קורבנות מכמה תכשיטים לכפר על
בניה. והיא עומדת בהם לפני המלך ומיד [בראשית ט] "וראיתיה לזכור ברית
עולם". ונותן לה כל משאלותיה באותן הברכות שתיקנו החכמים בתפילה
לבקש מלפני המלך. בזמן ההוא כל הדינים של השכינה התחתונה. שהם
הוה"י אדנ"י נהפכים לרחמים כזה: יהו"ה לקיים [ישעיה א] "אם יהיו
חטאיכם כשנים הוה"י "כשלג ילבינו" יהו"ה... וכל הדינים של השכינה
התחתונה מתלבנים מן השכינה העליונה.

(טו): הֶלֶךְ יִפָּה רַעֲיָתִי, הֶלֶךְ יִפָּה עֵינֶיךָ יוֹנִים:

עיניך יונים – צדיקים יש בכך שדבקו בי, כיונה זו כשמכרת
את בן זוגה אינה מניחתו שיזדווג לאחרת. כך שבט לוי
שנאמר: "ויאספו אליו כל בני לוי" ולא טעו בעגל" [שמות לב
כו] [רש"י].

"עיניך יונים" עולה בגימטריה למניין **"בפור צדיק"** סודו של
הצדיק הוא בדבקותו ביהוה יתברך.

פרק א

מדרש השיר

הַנֶּנֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי הַנֶּנֶךְ יָפָה, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמַצּוֹת, הַנֶּנֶךְ יָפָה
 בְּגִמְלוֹת חֲסִידִים. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמַצּוֹת עֲשֵׂה. הַנֶּנֶךְ יָפָה
 בְּמַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמַצּוֹת הַבַּיִת, בְּחִלּוֹק
 תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמַצּוֹת הַשְׂדֵּה, בְּלֶקֶט שִׁכְחָה
 וּפֶאֱהָ, וּמַעֲשֵׂר עֲנִי וְהַפֶּקֶר, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּכִלְאִים, הַנֶּנֶךְ יָפָה
 בְּסֻדִּין בְּצִיצִית, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּנִטְיָעָה, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּעֶרְלָה, הַנֶּנֶךְ
 יָפָה בְּנִטְעַרְכָּעִי הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמִילָה, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּפִרְיָעָה, הַנֶּנֶךְ
 יָפָה בְּתַפְלָה, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמִזְוָזָה,
 הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּתַפְלִין, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּסִכָּה, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּלוּלָב
 וְאַתְרוֹג, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּתַשׁוּבָה, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמַעֲשֵׂים טוֹבִים,
 הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּעוֹלָם הַבָּא.

(ט"ז): הַנֶּנֶךְ יָפָה דְּוִדִּי אֵף זָעִים, אֵף-*עֶרְשֵׁנוֹ
 רַעֲנָנָה:

אֵף עֶרְשֵׁנוֹ רַעֲנָנָה – כִּשְׁהָאָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ יְהוָה וּבַחֲקוֹתָיו,
 מוֹרִיק לוֹ יְהוָה שִׁפְעָה וּבִרְכָּה עַד בְּלִי דִּי כְּדִי שִׁיחִיָּה שְׂרוּי
 בִּישׁוּב הַדַּעַת לָנוֹם שְׁנָתוֹ בְּרוּגַע זֶה שְׁנֵאמַר: "אֵם תִּשְׁכַּב לֹא
 תִּפְחַד וְשִׁכְבַּת וְעִרְבָה שְׁנֵתךָ" [משלי ג כד].
 עֶרְשֵׁנוֹ – עֶרֶשׁ זֶהוּ מִיטָה שְׁנֵאמַר: "אֵם אֵעֵלָה עַל עֶרֶשׁ
 יִצְוֵי" [תהלים קלב ג].

פרק א

רעננה – שתערב לך שנתך, ושתקיץ בבוקר תהיה רענן זה שנאמר: **"דשנים ורעננים יהיו"** [תהלים צב טו].

ששים גבורים

ערשנו – ערש, מיטת משכב כמו: **"בפאת מטת ודמשק ערש"** [עמוס ג]

מדרש השיר

אף ערשנו רעננה, זה בית המקדש, האף קה דאת אמר (מלכים ב יא, ב): ואת מנחתו פחדר המטות, מהו פחדר המטות, רבי אלעזר ורבי שמואל בר נחמן. רבי אלעזר אמר בתאים. ורבי שמואל בר נחמן אמר בעליות, ולא פליגי, מאן דאמר בתאים, בימות הגשמים, מאן דאמר בעליות, בימות החמה.

(יז): קורות בתינו ארזים, רהיטנו ברותים:

ישראל יזכו להקים להם מקדש מארזי הלבנון האדירים זה שנאמר: **"ויאחז את הבית בעצי הארזים"** [מלכים-א ו י].
קורות בתינו ארזים – פשוטו של ענין קורות הבתים יהיו מעצי הארז הכבירים.
ורמז בעניין: אין בתינו אלא ליבנו זה שנאמר: **"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"**, בתוכם בתוך ליבם.

פרק א

ואין קורות אלא יסודות האדם שהם מושרשים באדם מהאבות הקדמונים עד ימנו אנו, ויש לו לאדם לשמר מסורת אבותיו וללכת בדרכם. רהיטנו הינם מידות האדם שיש לו לעבוד עליהם רבות. מן החומר הגלם הוא העץ הבסיסי עד לקבלת רהיט שלם שמהווה את נוי הבית.

ששים גבורים

רהיטנו – רהיטי הבית [רש"י] ועוד רהט- קורה.

ברותים – ברות, עץ ברוש משובח.

מדרש השיר

קרות פתינו ארזים, רבי מנחמא בשם רבי פרכיה, אבנים שישן עליהם יעקב אבינו נעשו תחתיו כמטה וכפלוסה, דבר אחר, קרות פתינו ארזים, אלו הצדיקים והצדיקות, הנביאים והנביאות שעמדו מננו.

זוהר השיר

אמר רבי שמעון בוא וראה כל הגונים שבפנים, וכל המחשבות והרצונות שבעולם שהם בתוך הלב. כולם ניכרים בהפנים. ובהפנים ניכר האיש מי הוא. אם מעשיו לטוב או מעשיו לרע. כמו שאמר הכתוב [ישעיה ג] "הכרת פניהם ענתה בס". ועל זה אמר נאוו לחיך בתורים כי עתה שתיקוני הכלה כולם כראוי בתיקונים ישרים, בתיקונים של מעשים טובים, מיד נאוו לחיך בלי בושה כלל.

וכל זה היה בזמן שנבנה ביתה מקדש, שכל העולמות היו בשמחה, עליונים ותחתונים בחיבור אחד ואז נתקנו הפנים כראוי. שנתחברו פנים בפנים כראוי. לחיך כתוב ולא פניך לפי שהכל אחד. אבל לחיים הם מתקנים הצפוף והדיבור להבין בהן. ולפיכך שיר זה נתקן בזמן שנבנה בית המקדש יותר משאר זמנים שבעולם.

לשלמה

פרק א

אשר

פרק ב

פרק ב

(א): אֲנִי *יִזְכָּרְתָּ הַשָּׁרוֹן, שׁוֹשַׁנֹּת הָעֵמֶקִים:

נאמר בירמיה: "בימים ההם ובעת ההיא אצמיח לדוד צמח צדקה" [לג טו] וצמח הצדקה מרומז בחבצלת, האות האמצעית צ מסמלת צדקה. ומי שייתן לבו לצדקה ויהיה כנאמר "כל נדיב לב הביאו" [שמות לה כב] יביט סביב אות צ במילה חבצלת ימצא אותיות "לב" ויזכה להיות בעל לב נדיב. ויתקיימו בו האותיות החיצוניות ח – ת שעולות בגימטריה למניין פעמיים "צדיק". כנאמר: "לב צדיק יהגה לענות" [משלי טו כח].

ועוד האותיות ח – ת עולות בגימטריה למניין "זאת" וכמניין "קול – צום – ממוץ". זה שנאמר: "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת" [תהלים צב ז] אדם חכם לב יודע מעלות הצדקה כמה היא מחזקת טובה לנותנה, זה שנאמר: "צדקה תציל ממות" [משלי י ב]. ועוד: "חטאתך בצדקה פרוק" [דניאל ד כד] וע"י סך מועט שייתן, יזכה למעלות הרבה.

ששים גבורים

חבצלת השרון – סוג פרח הגדל בחולות חול הים וצבעו לבן.

מדרש השיר

אֲנִי חֲבַצְלֹת הַשָּׁרוֹן, אֶמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֲנִי הִיא וְחִבִּיָּהּ אֲנִי, אֲנִי שְׁחַבְכְּנִי הַקְדוֹשׁ כְּרוֹךְ הוּא מְשַׁבְּעִים אֲמוֹת. חֲבַצְלֹת הַשָּׁרוֹן, שְׁעָשִׂיתִי לוֹ צֶלַעַל יְדֵי בְּצֻלָּא, דְּכָתִיב (שמות לז, א): וַיַּעַשׂ בְּצֻלָּא אֶת הָאֶרֶן. הַשָּׁרוֹן, שְׁאֶמְרָתִי לְפָנָיו שִׁירָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה, דְּכָתִיב (שמות טו, א): אַזְּ יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

פרק ב

דָּבָר אַחֵר, אֲנִי חִבַּצְלַת הַשָּׁרוֹן, אֲנִי הָיָא וְחִבִּיכָה אֲנִי, אֲנִי הָיָא שְׁהִיִּיתִי חִבִּיכָה בְּצֶלֶן שָׁל מִצְרַיִם, וְלִשְׁעָה קָלָה כְּנִסְנִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְרַעְמָסָס, וְהִרְטִבְתִּי מַעֲשִׂים טוֹבִים כְּשׁוֹשְׁנָה, וְאַמְרָתִי לְפָנָיו אֶת הַשִּׁירָה, שְׁנֶאֱמַר (ישעיה ל, כט): הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם כְּלִיל הַתְּקִדָּשׁ חָג.

זהר השיר

אני חבצלת השרון שושנת העמקים. פתח רבי שמעון ואמר בוא וראה כמה חביבה כנסת ישראל לפני הקב"ה. שהקב"ה משבח אותה והיא משבחתו תמיד. וכמה שבחות וזמירות מכינה אליו תמיד להקב"ה. אשרי חלקם של ישראל שנאחזים בו בהגורל של חלק הקב"ה, כמו שכתוב [דברים לב] "כי חלק יהוה עמו" אני חבצלת השרון זו כנסת ישראל העומדת ביפי הדרה בגן עדן. השרון, היא משוררת ומשבחת למלך העליון:

(ב): כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין *הַזּוֹזִיִּים, כֵּן רַעֲיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת:

על זאת נאמר: "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב" [במדבר כג טז]. עם ישראל משול כפרח השושנה בין הקוצים היבשים הם אומות העולם, וככבשה תמימה בין שבעים זאבים. וכל זאת כדי לקרבם לאביהם שבשמים ויובן העניין על דרך המשל מ "בעל החפץ חיים": מובא ויכוח בין השמש לבין הרוח מי יוכל להוריד לאדם את מעיל הפרוה אשר הוא עוטה. הרוח החלה בסער וזעף נשבה ורצתה לתלוש את המעיל מעל האדם, אך ככל שגברה הרוח כך גברה אחיזתו של האדם במעיל. לאחר שהרוח לא הצליחה להפשיט את המעיל מעל האדם, החלה השמש לרצד בקרניים חמות ולוהטות, אנלי

פרק ב

זיעה שטפו את האדם וחומו עלה עד שנאלץ לפשוט את המעיל.

כך הם ישראל ככל שגברו צרות הגויים עליהם כרוח הזעף, כך התקרבו לאביהם שבשמים. וככל שהתחממו יחסם לגויים פשטו את מעיל הפרוה המגן עליהם מפני הזאבים המשחרים לטרפם.

"מעיל פרוה" עולה בגימטריה למניין "אלהי השמים" כי הוא עוטה עמו ישראל באהבה.

ששים גבורים
חוחים – קוצים.

מדרש השיר

כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוּחִים, רַבִּי יִצְחָק פֶּתַר קִרְיָה בְּרַבָּקָה, שְׁנֵאָמַר (בראשית כה, כ): וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אֲרָבָעִים שָׁנָה בְּקָחָתוֹ אֶת רַבָּקָה בִּת בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפֶּדֶן אָרֶם אֲחוֹת לֶכֶן הָאֲרָמִי וְגו', אִם לְלִמְדָה שֶׁהָיָא מִפֶּדֶן אָרֶם מֵהַתְלַמּוּד לִמְרָא אֲחוֹת לֶכֶן הָאֲרָמִי, אֶלָּא אֲבִיָּה הָיָה רַמְאִי, אֲחִיָּה הָיָה רַמְאִי, וְאֲנָשִׁי מְקוּמָה רַמְאִין, וְהַצְדָּקָת הַזֹּאת יִצְחָק מְבִינֵהָ, לָמָּה הָיָא דוֹמָה כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוּחִים. רַבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי סִימּוֹן אָמַר כְּתִיב (בראשית כח, ה): וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַיְלַף פִּדְיָנָה אָרֶם אֶל לֶכֶן בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי, וְכָלֵל כָּלֵם לְרַמְיָתָא.

פרק ב

(ג): כְּתִפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר, כֵּן דֹדִי בֵּין הַבָּנִים;
בְּצִלּוֹ *זִמְדָתִי וַיֵּשְׁבֵתִי, וּפְרִיו מִתּוֹק *לְזָכִי:

כתפוח בעצי היער – רמז להקב"ה שהוא נבחר מכל האלוהים [רש"י]. תפוח עולה למניין יט (19) פעמים שם הוי"ה ב"ה. תפוחים בגימטריה עולה למניין תקמ"ד [947] כמספר רבוע שם אהי"ה דיודין. [כתר המלכות].

בצלו חמדתי – יש לו לאדם לחמוד לחסות בבצלו של יהוה יתברך זה שנאמר: "יהוה שמרך יהוה צלך על יד ימינך" [תהלים קכא ה].

וישבתי – "מרבבה ישיבה מרבבה חכמה" [פרקי אבות ב ז]. ע"י ישיבה ולימוד בתורת יהוה זוכה לחכמה מאיתו יתברך. ופריו – זה שנאמר: "הנה נחלת יהוה בנים, שכר פרי הבטן" יהוה ייתן שכרך בפרי בטנך החולך בדרכך, ירא יהוה וסר מרע.

מתוק לחכי – תורת יהוה מתוקה זה שנאמר: "מתוקים מדבש ונופת צופים" [תהלים יט יא].

והאור הצפוי לאדם בהתעמקו בתורה הוא כנאמר: "זמתוק האור וטוב לעיניים" [קהלת יא ז]. ויש לו לחפון בתורה כרדיפת הילדים הקטנים אחר דברי מתיקה ויהיו כנאמר: "ותהי בפי כדבש למתוק" [יחזקאל ג ג] כיחזקאל הנביא שאכל במחזה נבואתו את מגילת הפורענות בדבר יהוה והייתה מתוקה לפיו כאמור.

ששים גבורים

חמדתי – חפצתי, חשקתי.
לחכי – חך, תוך הפה מעל הלשון.

פרק ב

מדרש השיר

רבי אחא ברבי זעירא אמר חורי, מה תפוח זה נצו קודם לעליו, כך ישראל בסיני הקדימו עשייה לשמיעה, שנאמר (שמות כד, ז): נעשה ונשמע. רבי עזריה אמר תרתי, מה התפוח זה אינו גומר פרותיו אלא בסיון, כך לא נתנו ישראל ריח טוב אלא בסיון. רבי עזריה אמר חורי, מה התפוח זה משעה שמוציא נצו ועד שגומר פרותיו חמישים יום, כך משעה שיצאו ישראל מצרים ועד שקבלו את התורה חמישים יום. ואימתי קבלו אותה (שמות יט, א): בחדש השלישי לצאת בני ישראל. רבי יהודה ברבי סימון אמר תרתי, מה תפוח זה את נותן בו איסר ואת מריח בו כפה ריחות, כך אמר להם משה לישראל, אם מבקשין אתם להגאל בדבר קל אתם נגאלין. לאחד שלקה ברגליו וחזר על כל הרופאים להתרפאות ולא נתרפא ובא אחד ואמר לו אם אתה מבקש להתרפאות בדבר קל אתה מתרפא, טפל לך גללי בהמה. כך אמר משה לישראל, אם אתם מבקשים להגאל בדבר קל אתם נגאלין, (שמות יב, כב): ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם, אמרו לו משה רבינו הדא מיסרתא דאזובא בכמה היא טבא בארבעא מיני או בחמשא מיני, אמר לון אפלו כחד והיא גרמה לכון לירש בזת מצרים ובזת הים ובזת סיחון ועוג, ובזת שלשים ואחד מלכים, לולב נשחא עומד על אדם בכמה דמים ויש בו כפה מצוות, על אחת כפה וכמה, לפיכך משה מזהיר לישראל (ויקרא כג, מ): ולקחתם לכם ביום הראשון.

פרק ב

רבי עזריה בשם רבי יהודה אָמר רבי סימון, מִשָּׁל לְמֶלֶךְ
 שֶׁהָיָה לוֹ פְּרִדָּס וַיֵּרְדּוּ וַיִּטְעוּ שׁוּרָה שָׁל תְּאֵנִים וְשׁוּרָה שָׁל
 גָּפְנִים וְשׁוּרָה שָׁל רְמוֹנִים וְשׁוּרָה שָׁל תְּפֹוחִים, וּמָסְרוּ
 לְאָרִיס וְהֵלֶךְ לוֹ. לְאַחַר יָמִים בָּא הַמֶּלֶךְ וְהָצִיץ בַּפְּרִדָּס
 לֵידַע מָה עָשָׂה, וּמָצָא מָלֵא חֹחִין וְדִרְדָּרִים, הֵבִיא קֶצְצִים
 לְקֶצֶצוֹ, וְרָאָה בּוֹ שׁוֹשְׁנָה אַחַת שָׁל וַיֵּרֶד וַיִּטְלֶה וְהָרִיחַ בָּהּ
 וְשָׁבַת נִפְשׁוֹ עָלָיו, אָמַר הַמֶּלֶךְ בְּשָׁבִיל שׁוֹשְׁנָה זוֹ יִנָּצַל
 הַפְּרִדָּס. כִּף הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא בְּשָׁבִיל יִשְׂרָאֵל, לְאַחַר
 עֲשָׂרִים וְשָׁשָׁה דּוֹרוֹת הָצִיץ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ
 לְרֹאוֹת מָה שֶׁעָשָׂה, וּמָצָאוּ מֵיִם בְּמֵיִם, דּוֹר אֶנוֹשׁ נִמְחָה מִן
 הַמֵּיִם, דּוֹר הַמַּבּוּל נִמְחָה מִן הַמֵּיִם, דּוֹר הַפְּלָגָה, בְּמֵיִם,
 הֵבִיא קֶצְצִים לְקֶצֶצוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כט, י): יְהוָה לְמַבּוּל
 יִשָּׁב, וְרָאָה שׁוֹשְׁנָה שָׁל וַיֵּרֶד, אֵלָּו יִשְׂרָאֵל, וַיִּטְלֶה וְהָרִיחַ בָּהּ,
 בְּשָׁעָה שֶׁסִּדְּרוּ יִשְׂרָאֵל עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, וְשָׁבַת נִפְשׁוֹ עָלָיו,
 בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל (שמות כד, ז): נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, אָמַר
 הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשָׁבִיל שׁוֹשְׁנָה זוֹ יִנָּצַל הַפְּרִדָּס, בְּזָכוֹת
 הַתּוֹרָה וְלִמְדֶיהָ, יִנָּצַל הָעוֹלָם.

זהר השיר

כתפוח בעצי היער. זה הקב"ה. בצלו חמדתי וישבתי. ביום שנגלה הקב"ה
 על הר סיני. וקבלו בני ישראל את התורה ואמרו נעשה ונשמע. ופריו מתוק
 לחכי. אלו דברי התורה שנאמר עליהם [תהלים יט] "ומתוקים מדבש ונופת
 צופים". ופריו מתוק לחכי. אלו נשמות הצדיקים. שכולם פרי מעשיו של
 הקב"ה ועומדים עמו למעלה: בוא וראה כל נשמות העולם שהן פרי
 מעשיו של הקב"ה כולן אחד בסוד אחד. וכאשר יורדות לעולם הזה כולן
 נפרשות בגוונין של זכר ונקבה. והן זכר ונקבה מחוברות ביחד. ובוא וראה
 תשוקת הנקבה עושה נפש. והרצון של תשוקת הזכר אל הנקבה עם
 התחברותו בה מוציא הנפש.

מעשי המלך

פרק ב

מעשה בשלושה אחים שרצו ללמוד חכמה אצל שלמה המלך. באו לפניו ואמרו לו: "רצוננו לשמש את המלך וגם ללמוד מפיו תורה וחכמה". מינה אותם המלך להיות שרי הפרגוד, אלה השרים השומרים על לשכת המלך, לבל יכנסו לשם אנשים ללא רשות. לאחר שעברו שלוש עשרה שנים, התחרטו האחים על שעזבו את בתיהם, ואמרו איש אל אחיו: בכל הזמן הזה שהיינו פה רק שימשנו את המלך וחכמה לא למדנו.

באו אל המלך שלמה ואמרו: אדוננו המלך! זה שלוש עשרה שנים שאנו רחוקים מבתינו, תן לנו רשות ללכת למשפחותינו. מיד קרא המלך לשר הממונה על אוצר המלכות, וציווה עליו להביא לפניו שלוש מאות דינרי זהב.

שאל המלך את האחים: אתן לכל אחד מכם לבחור בין שני דברים, הראשון לקבל מאה דינרי זהב. והשני לשמוע שלושה דברי חכמה מפיו. לאחר שהתייעצו האחים בניהם, החליטו ליטול הממון, ויצאו לדרכם. כשהתרחקו מן העיר, פנה האח הצעיר לאחיו ואמר: הן באנו אל המלך שלמה ללמוד חכמה, ומדוע זה בחרנו בכסף? ולכן האזינו בעצתי. הבא ונחזיר את הממון למלך ונשמע ממנו את דברי החכמה שהציע לנו באפשרות השנייה.

ענו לו אחיו: אם רצונך להחזיר את הממון למלך כדי ללמוד חכמה, לך לבדך כי אנחנו לא נעשה כן. חזר האח הצעיר לבדו אל ארמון המלך, נכנס פנימה ואמר למלך שלמה: אדוני המלך! טול בבקשה הדינרים בחזרה ולמדני חכמה.

נענה שלמה המלך לבקשתו, וכל אמר לו: בני! עצה ראשונה לי אליך והיא, כאשר תבקש לחנות, תחנה מבעוד יום, וכאשר תבקש לצאת לדרך, תקפיד להיות מוכן לצאת משיעלה עמוד השחר.

עצה שנייה: אם תגיע בדרך לנהר, שהו אמלא מים עד גדותיו אל תנסה להיכנס לתוכו כדי לחצותו, אלא המתן עד שיעברו מעל המים, ואז תחצה את הנהר.

עצה שלישית: אל תגלה סודות אלו אפילו לאשתך.

נפרד הצעיר מאת המלך לשלום, נטל את סוסו ורכב מבהירות כדי לפגוש את אחיו. כשהגיע אליהם, שאלוהו על דברי החכמה שלמד.

פרק ב

ענה להם: מה שלמדתי למדתי. והמשיך ללכת עם אחיו עד שעות הערב. השמש כבר שקעה, והלילה ממשמש ובא, נזכר האח הצעיר העצה הראשונה שיעץ לו המלך שלמה. "משיגיע הערב תחנה מבעוד יום..."

כשעברו ליד מקום נוח לחנות בו, אמר הצעיר לאחיו הגדולים: כאן יש מקום טוב ללון ומים ועשב לסוסים, אם יש ברצונכם בו ונחנה כאן, ובעלות השחר, אם ירצה יהוה נמשיך בדרכנו. אמרו לו אחיו: אין אתה יודע מה אתה שח, כבר מזמן שהלכת להחזיר את הדינרים למלך ראינו שאתה שוטה, כי הרי אנו יכולים להספיק לרכב עוד שעות רבות עד שנחנה ומדוע נעצור מלכת כבר בתחילת הדרך.

אך האח הצעיר החליט לעשות כפי שלמדו שלמה המלך ואמר להם: עשו כרצונכם אני נשאר כאן. ואכן הוא חנה במקום. כיון שחורף היה, הוא הק לחרות מעט עצים להבעיר מהם אש כדי להתחמם, ובנה לעצמו צריף מגזרי עצים שמצא בסביבה, ושלח את סוסו לרעות בשד עד שיחשיך. לאחר שהלילה פרש זרועותיו השחורות, התפלל תפילת ערבית, ישב לאכול, ונתן גם לסוסיו שעורים. אחר כך נכנס לצריף ושכב לישון. בינתיים המשיכו אחיו הגדולים בדרכם עד השעות המאוחרות בלילה.

הם לא יכלו למצוא מקום מרעה לבהמותם, חיפשו עצים ולא מצאו. בינתיים החל לרדת שלג, הקור חדר לעצמותיהם, ולא היה להם מקום להסתתר בו. התעצבו האחים אל לבם וחשבו, חבל, חבל שלא שמענו בקול אחינו הצעיר. מרב עייפות השתרעו האחים על השלג ונרדמו. הקור היה עז, וכך קפאו האחים למות.

הלילה עבר, וכשעלה עמוד השחר הכין האח הצעיר את עצמו לדרך. לאחר תפילת שחרית, עלה על סוסו והמשיך בדרכו לחפש את אחיו, עד שמצאם שרועים על השלג ללא רוח חיים. בכה האח הצעיר על מותם של אחיו וטיפל בקבורתם. הוא לקח את הדינרים שקבלו מן המלך והמשיך במסעו.

בדרכו, הגיע לנהר מלא על גדותיו ממי השלג שהפשיר. הוא עמד ליד הנהר ורצה לחצותו, אך נזכר בעצה השנייה שיעץ לו שלמה המלך: "לא לחצות את הנהר כשהוא מלא על גדותיו" ולפיכך המתין, עד

פרק ב

שהמים ירדו. לאחר זמן קצר הגיעו למקום עבדי המלך, והיו איתם שתי בהמות טעונות זהב. שאלוהו עבדי המלך מדוע הנך עומד ואינך עובר? אמר להם: מפני שהנהר מלא. וגם להם לא כדאי לחצות כעת את הנהר. לא שעו עבדי המלך לדבריו, ונכנסו לנהר. כשהגיעו לאמצעו נשטפו במים הזורמים הם וסוסיהם ומתו. לאחר שירד מפלס המים בנהר, נכנס האח הצעיר לתוכו, ומצא את כל הזהב שהיה טעון על הבהמות, לקח הכול והמשיל בדרכו לביתו. כשהגיע הביתה, באו נשי אחיו ושאלוהו היכן נמצאים בעליהן. הוא רצה לספר להם מה קרה להם, א מיד נשכר בעצה השלישית של שלמה המלך "אל תגלה אף לא לאחד מן הדברים האלה". לכן ענה לנשים כי הלכו ללמוד חכמה ובכך הוא נפטר מן הנשים.

בינתיים בנה לעצמו בית מפואר הוא קנה שדות ונטע כרמים בממון שהביא עמו, והיה לעשיר גדול. כששאלה אותו אשתו: מנין כל הרכוש הרב הזה? סרב לענות לה, כי כך ציווה עליו שלמה המלך. אולם, היא לא ויתרה, עד שגילה לה את הקורות אותם בדרך. פעם בשעת כעסה, צעקה לעבר בעלה שהוא אשם במיתת אחיו, והממון הרב שנמצא אצלו גזל הוא.

שמעו שתי האלמנות דברים אלו והלכו לשלמה המלך כדי לתבוע אותו לדין. מיד ציווה המלך להביאו לפניו. לאחר ששמע את תלונתן, ביקש לדעת מה בפיו, אך הוא שתק ידע המלך, ששתיקה כהודאה לכן ציווה להורגו.

כשהוציאוהו להריגה, אמר לחיילי המלך, שיש לו דבר מה לומר למלך ביחידות. מיד הוליכוהו אל המלך. הוא נפל על פניו ואמר: אדוני המלך! אני אחד משלושת האחים, שהיו לפניך שלוש עשרה שנה.

החכמה שלימדתני כשחזרתי אליך לבדי, היא שהגינה עלי מפני המוות בדרך, ומפני ששמעתי לקול עצותיך הייתי לאיש עשיר!

כששמע המלך את סיפורו, נזכר במעשה ההוא ואמר: אכן הצדק עמך! אין אתה אשם במיתת אחיך, הממון שבידך בדין השגת! הנה ראית שהחכמה שקנית הצילה אותך ממות, רשאי הנך ללכת לשלום ובשמחה לביתך.

באותה שעה אמר שלמה המלך: "קנה חכמה מה-טוב מחרוץ".

פרק ב

(ד): הָבִיאוּ אֵלַי אֶת-בֵּית הַיֵּינָן, וְדָגְלוּ עָלַי
אֶהְבֶּה:

לאחר שכיפרו בזהב על חטא העגל והביאו את תרומת יהוה ברצון כנאמר: "כל איש ואישה אשר נדב לבם אתם להביא לכל המלאכה אשר צווה יהוה לעשות בידי משה הביאו בני ישראל נדבה ליהוה" [שמות לה כט] צווה משה בבניית אוהל מועד כנאמר: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" [שמות כה ח].

אל בית היין – "אהל מועד ששם ניתנו פרטיה וביאוריה של התורה [רש"י]. התורה נמשלה למים זה שנאמר: "הוי כל צמא לכו למים" [ישעיה נה א]. ותורת הסוד נמשלה ליין. "יין" בגימטריה עולה "פוד". לכן נקרא בית היין בו מתבארים סודות התורה.

ודגלו עלי אהבה – זה שנאמר: "איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו" [במדבר ב ב].

כשם שדגלי המחנות של השבטים הקיפו את אהל מועד מתוך הדר וכבוד. כך יקיף הקב"ה את בני ישראל וידגול (יתמיד) באהבתו אותם זה שנאמר: "אהבתי אתכם אמר יהוה" [מלאכי א ב].

מדרש השיר

הָבִיאוּ אֵלַי בֵּית הַיֵּינָן, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוֹדָה. רַבִּי מֵאִיר
אָמַר אֶמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הַשְּׁלֵט בִּי יִצָּר הָרַע כִּיֵּין,

פרק ב

וְאִמְרָתִי לְעֶגְלָה (שמות לב, ד): אֵלֶּה אֲלֶהֶיךָ יִשְׂרָאֵל, הָדִין חֲמָרָא כֹּד עָלִיל בְּכֹר נֶשׁ הָוָה מְעַרְבֵּב לִיה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה דִּיקָּה מֵאִיר אֵין דּוֹרְשִׁין שִׁיר הַשִּׁירִים לְגַנָּאי אֶלָּא לְשִׁבְחָה, שְׁלֹא נִתֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים אֶלָּא לְשִׁבְחָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמַהוּ, הֵבִיאֲנִי אֶל בֵּית הַיֵּינָן, אֲמָרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, הֵבִיאֲנִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִרְתַּף גָּדוֹל שֶׁל יֵינָן, זֶה סִינִי, וְנִתֵּן לִי שֵׁם דְּגָלִי תוֹרָה וּמִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וּבְאַהֲבָה גְּדוֹלָה קִבְּלָתִי אוֹתָם. רַבִּי אֶבְרָהָם בֶּנְשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר, אֲמָרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, הֵבִיאֲנִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִרְתַּף גָּדוֹל שֶׁל יֵינָן, זֶה סִינִי, וְנִתֵּן לִי מִשְׁמֵ הַתּוֹרָה שֶׁנִּדְרָשֶׁת מ"ט פָּנִים טְהוֹר וּמ"ט פָּנִים טָמֵא, מִנֵּין וְדָגְלוּ, וּמֵאַהֲבָה גְּדוֹלָה קִבְּלָתִיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְדָגְלוּ עָלַי אַהֲבָה. רַבִּי יוֹנָה אָמַר, שְׁנֵי חֲבֵרִים שֶׁעוֹסְקִין בְּדִבְרֵי הַלְכָּה זֶה אוֹמֵר בֵּית אָב שֶׁל הַלְכָּה, וְזֶה אֵינוֹ אוֹמֵר בֵּית אָב שֶׁל הַלְכָּה, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְדָגְלוּ עָלַי אַהֲבָה.

(ה): סִמְכוּנֵי, בְּאַשְׁמֵי שְׁמֹת-רַפְּדוּנֵי, בְּתַפּוּזִים:
כִּי-זוֹלָת אַהֲבָה, אֲנִי:

אשישה – זוהי עוגה מובחרת מסולת נקייה ופירות יבשים שמכבדים בה אנשים באירועים חשובים כנאמר בשמואל ב בעת עלות ארון יהוה ע"י דוד המלך לירושלים עיר הקודש חילק לכל העם "חלת לחם אחת ואשפר אחד ואשישה אחת" [ו יט].

פרק ב

רפדוני בתפוחים – הקיפו מצעי בתפוחים בעבור ריהם הטוב להנות בהם. וזהו רמז לענני הכבוד שהיו עם בני ישראל במדבר ורפדו דרכם.

מדרש השיר

סמכוני בְּאִשִּׁישׁוֹת, בְּשִׁתִּי אִשׁוֹת, בְּאִשׁ נָשׁ מַעֲלָה וּבְאִשׁ נָשׁ מִטָּה.

דָּבָר אַחֵר, סמכוני בְּאִשִּׁישׁוֹת, בְּשִׁתִּי אִשׁוֹת, תוֹרָה בְּכָתֵב וְתוֹרָה בְּפֶה.

דָּבָר אַחֵר, סמכוני בְּאִשִּׁישׁוֹת, בְּאִשׁוֹת הֶרְבֵּה, בְּאִשׁוֹ נָשׁ אֲבָרָהֶם, וְנָשׁ מוֹרֶיָה, וְנָשׁ סֵנָה, וּבְאִשׁוֹ נָשׁ אֱלֹהִים, וְנָשׁ חֲנִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְעִזְרָיָה.

דָּבָר אַחֵר, סמכוני בְּאִשִּׁישׁוֹת, אֵלֹהֵי הַהִלְכוֹת הַמְּאִישִׁישׁוֹת. רפדוני בתפוחים, אֵלֹהֵי הַהֲגָדוֹת שְׁרִיחַן וְטַעֲמָן כְּתִפּוּחִים. כִּי חוֹלֵת אֶהְיֶה אָנִי, אֶמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוֹ נָשׁ עוֹלָם כָּל הָלָאִים שְׂאֵתָה מְבִיא עָלַי, בְּשִׁבִּיל לֹאֲהַבְנִי לָךְ.

דָּבָר אַחֵר, כִּי חוֹלֵת אֶהְיֶה אָנִי, אֶמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוֹ נָשׁ עוֹלָם כָּל הָלָאִים שְׂאֵמוֹת הָעוֹלָם מְבִיאִין עָלַי בְּשִׁבִּיל שְׂאֵנִי אוֹהֶבֶת אוֹתָךְ.

דָּבָר אַחֵר, כִּי חוֹלֵת אֶהְיֶה אָנִי, אֶף עַל פִּי שְׂאֵנִי חוֹלָה, אֶהְיֶה אָנִי לוֹ. תִּנֵּי עַד נִשְׁלָא יִחְלָה אָדָם, אוֹכֵל מֶה נִשְׁמוּצָא, כִּיִּן נִשְׁחָלָה מִבְּקֶשׁ לֶאֱכֹל כָּל מִינֵי תַעֲנוּגִים.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק לְשַׁעֲבֵר הִיָּתָה הַתּוֹרָה כָּלֵל, וְהָיוּ מִבְּקָשִׁין לְשִׁמְעַ דְּבַר מִשְׁנָה וְדְבַר תַּלְמוּד, וְעַכְשָׁיו נִשְׂאִין הַתּוֹרָה כָּלֵל, הָיוּ מִבְּקָשִׁין לְשִׁמְעַ דְּבַר מִקְרָא וְדְבַר אַגְדָּה.

פרק ב

אמר רבי לוי לשעבר היתה פרוטה מצויה והיה אדם מתאנה לשמע דבר משנה והלכה ותלמוד; ועכשיו שאין הפרוטה מצויה, וכיותר שהן חולים מן הנשעבוד, אין מבקשין לשמע אלא דברי ברכות ונחמות.

זהר השיר

סמכוני באשיות. פתח רבי יהודה ואמר סמכוני באשיות...מקרא זה הרי נתבאר יפה. אמנם כנסת ישראל אומרת כך בגלות. שמכוני, מהו סמכוני. אלא אחד שנופל נצרך לתמכו. זה שכתוב: [תהלים קהמ] "סומך יהוה לכל הנופלים" ולפיכך כנסת ישראל שנפלה שנאמר: [עמוס ה] "נפלה לא תוסיף קום" נצרכה לסמוך לה והיא אומרת סמכוני, למי אומרת? לישראל בניה שהם בגלות עמה.

(ו): שִׁמְאֵלוּ תַּזְזוּת לְרֹאשִׁי, וַיִּמְיֵזוּ תַּזְזֵי בִּקְנִי:

שמאלו הוא משיח בן יוסף שיבוא להרים את ראש ישראל מגלותם. [אלשיך] ומובא במדרש בן יוסף הוא יונה בן אמתו שהחיה אליהו הנביא. [עדן מקדם בשם מגלה עמוקות].

כתב מהרח"ו (רבי חיים ויטאל) זצ"ל בשער הכוונות דף ל"ז ע"א: באומרו וכסא דוד עבדך מהרה בתוכה תכין, צריך לכוון כוונה זו אשר פירושו שמעיה ואבטליון למורי ז"ל יום

פרק ב

אחד אשר הלכנו לגוש חלב ולהשתטח על קבריהם ושם אמרו לו הם עצמם שצריך לכוון במילות אלו בשלוש תפילות אשר בכל יום ויום, לכוון להתפלל ליהוה יתברך על משיח בן יוסף שיחיה ולא ימות ע"י ארמילום רשיעא. כמו שאמרו רז"ל על פסוק חיים שאל ממך נתת לו וכו'. ונודע מספר הזוהר בר"מ פרשת כי תצא דף רע"ו ע"ב דמשה סביל כמה מכתשין בגין דלא יתקטיל משיח בן יוסף וכו'. ועליו אנו מתפללין וכסא דוד עבדך מהרה בתוכה תכין וכו' (פירוש: למשיח בן יוסף קורין אותו כסא דוד עבדך). ועוד יוסף חי הלכות פ' בשלח סעיף יא]

וימינו הוא משיח בן דוד שיחבקני לתשועת עולמים ולגאולה שלמה וקרובה במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

מדרש השיר

שְׁמָאלוּ תַּחַת לְרֹאשִׁי, אֵלֹה לִוְחוֹת הָרְאשׁוֹנִים. וַיְמִינוּ
תַּחֲבָקְנִי, אֵלֹה לִוְחוֹת הַשְּׁנִיִּים.
דָּבָר אַחֵר, שְׁמָאלוּ תַּחַת לְרֹאשִׁי, זֶה צִיצִית. וַיְמִינוּ תַּחֲבָקְנִי,
אֵלֹה תַּפְלִין.
דָּבָר אַחֵר, שְׁמָאלוּ תַּחַת לְרֹאשִׁי, זֶה קְרִיאַת שְׁמַע. וַיְמִינוּ
תַּחֲבָקְנִי, זֶה תַּפְלָה.
דָּבָר אַחֵר, שְׁמָאלוּ תַּחַת לְרֹאשִׁי, זֶה סֶכֶה. וַיְמִינוּ תַּחֲבָקְנִי,
זֶה עֵנָן שְׂכִינָה לְעֵתִיד לָבוֹא, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה ס, יט):
לֹא יִהְיֶה לָּךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֶגַע הַיָּרֵחַ לַאֲוִיר
לָךְ, מִי מֵאִיר לָךְ (ישעיה ס, יט): וְהָיָה לָךְ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם.
דָּבָר אַחֵר, שְׁמָאלוּ תַּחַת לְרֹאשִׁי, זֶה מְזוֹזָה. תְּנִי רַבִּי שְׁמַעוֹן
כֵּן יוֹחֲאִי (דברים ו, ט): וְכִתְבָתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, בִּיאֲתָךְ מִן
הַשּׁוּק לְבֵיתְךָ.

פרק ב

(ו'): הַשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּצַבֹּאוֹת
אוּ בְּאִילֹת הַשָּׁדָה, אִם-תִּעְלִירוּ וְאִם-
תִּעֲזָרוּ אֶת-הָאֱהָבָה עַד *שִׁתְּזוּפִין:

בזכות נשים צדקניות נגאלים ישראל, שהן מופקדות על
חינוך הבנים והבנות שהם הצבאים והאיילות. ומובא
במדרש שהקב"ה ביקש ערובה מישראל למתן התורה
והוצעו תינוקות של בית רבן, והקב"ה שמח על זאת
והתעוררה אהבתו לישראל. את האהבה עד שתחפץ –
והריקותי לכם ברכה על בלי די, עד שיבלו שפתכם מלומר
די מרוב חפצי בכם.

ששים גבורים

תחפץ – רצון, אוות נפש. ועוד: תתעורר.

מדרש השיר

הַשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, בְּמָה הַשְׁבִּיעַן, רַבִּי
אֶלְיָעָזֶר אֹמֵר הַשְׁבִּיעַן בְּשִׁמִּים וּבְאָרֶץ, בְּצַבֹּאוֹת, בְּצַבֹּא נֶשֶׁל
מַעֲלָה וּבְצַבֹּא נֶשֶׁל מַטָּה, בְּנִשְׁתֵּי צַבֹּאוֹת, הָיִי אֹמֵר בְּצַבֹּאוֹת
אוּ בְּאִילֹת הַשָּׁדָה, זוּ חַיֵּית הַשָּׁדָה, הָאֵיף קָה דָּאֵת אֹמֵר
(איוב ה, כג): כִּי עִם אֲבָנֵי הַשָּׁדָה בְּרִיתִי וְחַיֵּית הַשָּׁדָה
הַשְׁלָמָה לָךְ. רַבִּי חֲנִינָא בַר פַּפָּא וְרַבִּי יְהוֹדָה בְּרַבִּי סִימּוֹן.
רַבִּי חֲנִינָא אֹמֵר הַשְׁבִּיעַן בְּאִבּוֹת וּבְאִמּוֹת, בְּצַבֹּאוֹת אֱלוֹ
אֲבוֹת נִשְׁעָשׂוּ צִבְיוֹנִי וְעָשִׂיתִי צִבְיוֹנִי בָּם. אוּ בְּאִילֹת הַשָּׁדָה,
אֱלוֹ הַשְּׁבָטִים, הָאֵיף קָה דָּאֵת אֹמֵר (בראשית מט, כא):

פרק ב

נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחָה. רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימּוֹן אָמַר הַשְּׂבִיעֶן
בְּמִילָה, בְּצִבְאוֹת, בְּצִבְאָ שֵׁישׁ בָּה אֹת. אוֹ בְּאֵילֹת הַשָּׂדֶה,
שְׁשׁוּפְכִין דָּמָם כָּדָם צָבִי וְאֵיל. וְרַבִּנָּן אָמְרִי הַשְּׂבִיעֶן בְּדוֹרוֹ
שֶׁל שָׁמַד, בְּצִבְאוֹת, שְׁעָשׂוֹ צִבְיוֹנִי בְּעוֹלָם וְשְׁעָשִׁיתִי צִבְיוֹנִי
בָּהֶן. אוֹ בְּאֵילֹת הַשָּׂדֶה, שְׁשׁוּפְכִין דָּמָן עַל קִדְשֵׁי שְׁמִי כָּדָם
הַצָּבִי וְדָם הָאֵיל, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: (תהלים מד, כג): כִּי עָלֶיךָ
הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם.

זהר השיר

השבעתי אתכם בנות ירושלים. אמר רבי שמעון בצבאות זה המלך (משיח)
שנקרא צבאות או באיילות בשדה. אלו שאר חילות ומחנות שלמטה. אם
תעירו ואם תעוררו את האהבה. זה ימינו של הקב"ה שנקראה אהבה עד
שתחפץ. זו השוכבת לעפר ויהיה רצון המלך בה. זכאי זה מי שיזכה לדור
ההוא, אשרי חלקו העולם הזה ואשרי חלקו לעולם הבא.

(זז): קוֹל דְּיוֹדֵי הַיָּה-זֶה בָּא, *מִדְּלָגָה, עַל-
הַהָרִים-מִקְפִּץ, עַל-הַגְּבָעוֹת:

קול, זה קול השופר זה שנאמר: "בתרועה ובקול שופר"
[ש"ב ו טו].

הנה זה בא – זה שנאמר: "ויהיה ביום ההוא יתקע בשופר
גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדרחים בארץ מצרים
והשתחוו ליהוה בהר הקודש בירושלים" [ישעיה כז יג] יש לו
לאדם לצפות לשמוע קול יהוה המבשר על הגאולה על ידי
שמירת תורת יהוה ומצוותיו. ועל זאת אנו מתפללים שלוש
פעמים ביום: "תקע בשופר גדול לחרותנו".

פרק ב

מדלג על ההרים מקפיץ על הגבעות – דילוג על ההרים וקפיצה על הגבעות נעשים בכדי להחיש את הגאולה לישראל זה שנאמר: "אני יהוה בעיתה אחישנה" [ישעיה ם כב] לא זכו בעיתה (בזמנה), זכו אחישנה (אזרו) אדלג ואקפיץ בשבילם לגאלם.

ששים גבורים

מדלג – קופץ.

מדרש השיר

קול דודי הנה זה בא, רבי יהודה ורבי נחמיה ורבנן. רבי יהודה אומר: קול דודי הנה זה בא, זה משה, בןשעה נשא ואמר לישראל, בחדש זה אתם נגאלין, אמרו לו משה רבנו, היאך אנו נגאלין, והלא אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם (בראשית טו, יג): ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה, ועדין אין בידנו אלא מאתים ועשר שנה, אמר להם הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בחשבונותיכם אלא מדלג על ההרים, אין הרים וגבעות האמורין כאן אלא קצים ועבורין, מדלג על החשבונות ועל הקצים ועבורין, ובחדש הזה אתם נגאלין, שנאמר: (שמות יב, ב): החדש הזה לכם ראש חדשים. רבי נחמיה אומר: קול דודי הנה זה בא, זה משה, בןשעה נשאמר לישראל, בחדש הזה אתם נגאלין, אמרו לו משה רבנו היאך אנו נגאלין והלא אין בידנו מעשים טובים, אמר להם הואיל וחפץ בגאולתכם אינו מביט במעשיכם הרעים, ובמי הוא מביט בצדיקים שפכם ובמעשיהם, כגון עמרם ובית דינו.

פרק ב

(ט): דומה דודי לצבי, או לעופר האילים,
הנה-זה עומד, אֶזֶר *כְּתִלָּנוּ- *מִשְׁעִיז מִן-
הַזִּכְלוֹת, מִצִּיץ מִן- *הַזִּכְרִים:

דומה דודי לצבי או לעופר האילים בקלות מרוצתו לגאלנו
כצבאים והאיילות המקפצים בקלילות על ההרים זה
שנאמר: "וכצבאים על ההרים למחר" [דברי הימים-א יב ח].
הנה זה עומד אחד כתלנו – כאב המשגיה על בנו אחר
הכותל.

משגיה מן החלונות מציץ מן החרכים – צופה מן החלונות
ומציץ מן האשנבים. כך הקב"ה בחסדיו שומר ומשגיה על
עמו ישראל זה שנאמר: "הנה לא ינום ולא ישן שומר
ישראל" [תהלים קכא ד]. ומצפה לקריאת האדם בכדי לגאלו
ומובא ע"י ספורנו ז"ל: ממכון שבתו משגיה כמו מארובות
השמים לראות משכיל דורש אלוהים עכ"ל.

ששים גבורים

כתלנו – כתל, קיר.

משגיה – שומר.

חרכים – חריץ או חור הקיר.

מדרש השיר

דומה דודי לצבי, אֶמַר רַבִּי: יִצְחָק אֶמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם אַתָּה אוֹמֵר לָנוּ דָּיוּ דָּיוּ
[פרוש דיאו דיאו] דִּיאוּ אַתָּה לְגַבֵּן תִּחְלָה, דּוֹמָה דּוֹדִי לְצָבִי,
מֵה צָבִי זֶה מְדַלֵּג מֵהָר לְהָר, וּמִבְּקָעָה לְבְּקָעָה, מֵאִילָן
לְאִילָן, וּמִסֵּכָה לְסֵכָה, וּמִגֹּדֶר לְגֹדֶר, כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
קָפֵץ מִמִּצְרִים לִים, וּמִים לְסִינִי, וּמִסִּינִי לְעֵתִיד. בְּמִצְרַיִם

פרק ב

רָאוּ אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב, יב): וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם.
 בָּיִם רָאוּ אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יד לא): וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד
 הַגְּדֹלָה וְגו' (שמות טו, ב): זֶה אֵלַי וְאַנְהוּ. בְּסִינִי רָאוּ אוֹתוֹ,
 דְּכָתִיב (דברים ה, ד): פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר.
 וְכָתִיב (דברים לג, ב): יְהוָה מִסִּינִי בָּא. אוֹ לְעֹפֶר הָאֵילִים, רַבִּי
 יוֹסִי בַר חֲנִינָא אָמַר לְאוֹרְזְלִיהוֹן דְּאֵילָתָא. הִנֵּה זֶה עוֹמֵד
 אַחֵר כְּתִלְנוּ, אַחֵר כְּתִלְנוּ שֶׁל סִינִי, הִזָּא הוּא דְּכָתִיב (שמות
 יט, יא): כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה. מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלוּנוֹת
 (שמות יט, כ): וַיֵּרֵד יְהוָה עַל הַר סִינִי אֶל רֹאשׁ הָהָר. מִצִּיץ
 מִן הַחֲרָכִים (שמות כ, א): וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים.
 עָנָה דִּוְדִי וְאָמַר לִי, כָּה אָמַר לִי (שמות כ, ב): אֲנֹכִי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ.

זהר השיר

דומה דודי. פתח רבי יצחק ואמר: [ויקרא כו] "ונתתי משכני בתוכם ולא תגאל נפשי אתכם". זכאים הם ישראל שזכו שמשכון זה יהיה אצלם מן המלך העליון. ובכל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם. שאע"פ שהם בגלות, בא הקב"ה בכל ראשי חודשים, שבתות ומועדים להשגיח עליהם. ולהסתכל במשכון ההוא שיש לו אצלם. שהוא חמדה שלו.
 רבי שמעון אמר: "הניצנים נראו בארץ". הניצנים, אלו הם האבות שעלו המחשבה, ונכנסו בעולם הבא ונגנזו שם. ומשם יצאו בהסתר ונגנזו תוך נביאי האמת. נולד יוסף ונגנזו בו. נכנס יוסף בארץ הקדושה והקים אותם שם. ואז נראו בארץ ונתגלו שם, ומתי נראים, בשעה שנראה קשת בעולם... ולולי שנראו לא נשארו הרשעים בעולם. והעולם לא נתקיים ומי מקיים העולם וגורם להאבות שיתגלו. והם קול התינוקות לומדי התורה ובשביל אותן הילדים ניצל העולם.

(י): עָנָה דִּוְדִי, וְאָמַר לִי: קוֹבֵי כָךְ רַעֲיָתִי
 יִפְתִּי, וּלְכִי-כָךְ:

פרק ב

עונה יהוה ויועץ לישראל, קומו והתעוררו בתשובה אלי ותזכו לטהר עצמכם מהחטא בכדי שתהיו יפים וברים בעיני.

ולכי לך – מן החטא.

"דרש רבנו האר"י (האלקי רבי יצחק) זלה"ה: גדול כוחה של תשובה, כוון שהאדם מחשב בלבו לעשות תשובה, מיד עולה ועומדת לפני כסא הכבוד שנאמר: "שובה ישראל עד יהוה אלוהיך". אמר הקב"ה, אפילו יש בכם עבירות עד יהוה, עד כסא הכבוד "שובה ישראל", (פרק ו בתרא דיומא) : "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם" שנאמר: "ארפא משובתם" [הושע יד ח]. ומגעת עד כסא הכבוד ומקדמת הגאולה שנאמר: "ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב" [ישעיה יט כ]. ומקרבת הישועה שנאמר: "שמרו משפט ועשו צדקה" [שם כו א]. וזדונות נעשות לו כשגגות שנאמר: "שובה ישראל עד יהוה אלוהיך כי כשלת בעונך" [הושע יד כ]. ונעשות לו כזכיות שנאמר: "ושוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה" [יהזקאל לג יט].

ומאריכין לו ימיו ושנותיו: "הוא יחיה" אדם חוטא הקב"ה מתפייס בדברים, שנאמר: "קחו עמכם דברים ושובו" [הושע יד ג]. ומחזיק לו טובה שנאמר: "וקח טוב". וכאילו הקריב פרי נדבה שנאמר: "ונשלחה פרים שפתנו" [הרוקה הלכות תשובה יט].

הנה ראשית תיקון התשובה מתחיל במחשבת רעיון התשובה ונקרא: "הרהור התשובה".

ומובא בספר "שולחן הטהור" על עניין הרהור התשובה, וזה לשונו: "ובכל הרהור תשובה שאדם מהרהר, עוקר בזה חלק הרע מקרבו כי כל זמן שלא עסק בתשובה אז גורם חס

פרק ב

ושלום להשפיע לחיצונים, והמה שמחים, דשנים ורעננים
ברוב השפעתם המגיע להם ואוי לנו כי אנחנו גורמים
לצער את השכינה
ולהשפיע לאויבי יהוה, והנה בכל הרהור תשובה שאדם
מתאנה על עוונותיו
בתבורי דליבא, (מעומק הלב) משבר בזה מלתעות רשע ואז
נתהפך להם משמחה לתוגה ולאנחה. ולכן אל יקל בעיניך
הרהור תשובה כי פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון" עכ"ל.

מדרש השיר

עֲנֵה דִּוְדִי וְאָמַר לִי, מָה אָמַר לִי: הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ
חֲדָשִׁים.

דָּבָר אַחֵר, עֲנֵה דִּוְדִי וְאָמַר לִי, רַבִּי עֲזָרְיָה אָמַר, לֹא הִיא
עֲנִיָּה וְלֹא הִיא אֲמִירָה, אֲלָא עֲנֵה לִי עַל יְדֵי מִשְׁהָ, וְאָמַר לִי
עַל יְדֵי אֶהְרֹן, וְכֵן אָמַר לִי: קוּמִי לָךְ רַעֲיָתִי יָפְתִי, קוּמִי לָךְ,
זְרוּזִי גִרְמִיָּה.

דָּבָר אַחֵר, קוּמִי לָךְ, בָּתוּ נָשׁ אֲבִרָהֶם, דְּכָתִיב בֵּיה (בראשית
יב, א): לָךְ לָךְ מֵאֲרָצָךְ וּמִמּוֹלְדֹתֶיךָ. רַעֲיָתִי יָפְתִי, בָּתוּ נָשׁ
יִצְחָק, נְשִׁירָעָה אוֹתִי וְיִפָּה אוֹתִי עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. וְלָכִי לָךְ,
בָּתוּ נָשׁ יַעֲקֹב נְשִׁמְעָה לְאָבִיו וְלֵאמֹר, נְשִׁנְאָמַר (בראשית כח,
ז): וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְאֶל אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פָּדָנָה אֲרָם.

(יא): כִּי-הָיָה הַסֵּתוֹ עֶבֶר, הַנָּשִׁים וְזָלַף הַלֵּף
לוֹ:

פרק ב

סתיו וחורף הינם ימי קדרות וחשיכה, והם מסמלים את הימים בהם בני ישראל היו בעבדות מצרים ועתה באה הנבואה על הגאולה.

מדרש השיר

הנצנים נראו בארץ, הנצוחות נראו בארץ, איזה זה, זה משה ואהרן, שנאמר (שמות יב, א): ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר. עת הזמיר הגיע, הגיע זמן של ישראל להגאל, הגיע זמנה של ערלה שתזמר. הגיע זמן של מצרים שיזמר. הגיע זמן עבודת כוכבים שלחן שתעקר, שנאמר (שמות יב, יב): ובכל אלהי מצרים אעשה נפטים, הגיע זמן של ים שיבקעו מימיו, שנאמר (שמות יד, כא): ויבקעו המים. הגיע זמן של שירה, שתאמר, שנאמר (שמות טו, א): אז ישיר משה, רבי תנחומא אומר הגיע זמן שתעשו זמירות להקדוש ברוך הוא, שנאמר (שמות טו, כ): עזי וזמרת יה, זמירות יה.

אמר רבי ביבי (תהלים קיט, נד): זמרות היו לי חקיה. וקול התור נשמע בארצנו, אומר רבי יוחנן קול תייר טב נשמע בארצנו, זה משה, בנשעה נאמר (שמות יא, ד): ויאמר משה כה אומר יהוה כחצת הלילה.

מעשי המלך

מעשה בשלושה אנשים, שהיו הולכים בדרך, ובידם ממון רב. יום שישי הגיע ועדין היו רחוקים מבתיהם ולכן נכנסו לאכסניה שנזדמנה בדרכם, והחליטו להישאר שם למשך השבת. אמרו איש לרעהו: הבא נטמון את הממון שנמצא ברשותנו, בפינה נסתרת ואחרי צאת השבת ניקח הכסף ונמשיך בדרכנו.

פרק ב

במוצאי שבת, כשנגשו האנשים לקחת ממונם, גילו לתדהמתם הרבה שחבילת הממון נעלמה. הם חיפשו בכל הפינות את הממון לא מצאו... החלו להאשים זה את זה בגניבת הכסף, זה אומר: אתה לקחת! והאחר עונה לעומתו: לא, אתה הגנב!.

שקרן! הטיח השלישי בהתמרמרות רבה, ומריבה פרצה בניהם. משראו, שאינם מגלים מי גנב את הממון, החליטו לבוא לפני שלמה המלך, ביודעם כי חכמת אלוקים בקרבו ויוכל לגלות מי הגנב. כשעמדו שלושתם לפני המלך וסיפרו לו את המעשה, אמר להם שישבו אליו בעוד שלושה ימים. חכך המלך בדעתו כיצד יוכל לגלות מי בגנב? לאחר מחשבה החליט לשאול אותם שאלה, ומתוך תשובותיהם יוכל לגלות מי היה מסוגל לעשות מעשה כזה. בחלוף הימים, שבו לארמון שלושת האנשים והתייצבו לפני שלמה המלך, וכך אמר להם:

לפני שאשיב לשאלתכם, אבקש מכם בקשה היות ושמעתי שהנכם אנשים טובים וחכמים, ברצוני לשמוע חוות שעתכם על איגרת ששלח אלי לפני זמן קצר מלך רומי. באיגרת מבקש הוא לשמוע ממני עצה על מעשה, שהתרחש במדינתו. הסכיתו ושמעו לאשר נאמר באיגרת: מעשה היה ברומי בנער ונערה, שנשבעו להינשא זה לזו, ואם אחד מהם יתחרט וירצה להינשא לאחר, יבוא ויטול רשות מבן הזוג. לאחר זמן רצתה הנערה להינשא לאחר, הלכה אל הבחור הראשון כדי לבקש רשותו, ואף הציעה לתת לו כסף וזהב, כדי שיתיר שבועתה.

כששמע הבחור את דבריה, מחל לה על שבועתה והתיר לה להינשא למי שתרצה. משהגישה לו את הכסף והזהב, סרב לקבל ממנה ואמר: הואיל ועמדת בשבועתך ובאת לקבל הסכמתי, לכי לשלום עם הממון. חזרה הנערה לביתה ובידה הכסף. בדרך פגשו בה לסטים ובניהם שודד זקן, אשר גזל מידיה את הכסף, חטף ממנה את תכשיטיה, ורצה להרע לה. התחננה לפניו הנערה וספרה לו על אודות הבחור, אשר ממנו היא שבה, ועל דבר סירובו לקבל את הכסף והזהב אשר בידה. ובקול בוכים הטיחה בו: הלא תתבייש לקחת ממני את הכסף, אשר לא שייך לך, ואתה אדם מבוגר? ראה ולמד מאותו בחור, שהייתה לו הזדמנות טובה וקלה לזכות בסכום כסף זה, אך ויתר לי, ואתה מבקש לשדוד

פרק ב

אותי ולהציק לי?! נתרכך השודד לשמע דברי השכנוע של הנערה והשיב לה את הכסף ואת התכשיטים והתרחק. ועתה, פנה שלמה המלך לשלושת האנשים ביקשני מלך רומי שאומר לו, את מי לשבח. האם הנערה, אשר קימה שבועתה לראשון ובאה לקבל את רשותו, או את האיש שהתיר לה להינשא לאחר, או את השודד הזקן, שהשיב את הגזלה. אך לפני שאשיב למלך אתייעץ בכם. פתח הראשון ואמר: יש לשבח את האישה, שקימה שבועתה והלכה לשאול את האיש.

השני אמר: ודאי יש לשבח את האיש שהתיר לה להינשא לאחר. השיב השלישי ואמר: לדעתי יש לשבח את השודד הזקן, שחזר בו והשיב את הגזלה אשר גזל מן הנערה. מיד פסק שלמה המלך: "אתה הגנב". הסתכלו האנשים בפליאה רבה זה בזה. המשיך לשמה המלך ואמר: אתה שיבחת את השודד, מפני שהחזיר את הכסף שגזל, סימן הוא כי אוהב ממון הינך וחשוב הוא בעיניך מאד. אתה לקחת אפוא את הכסף ממקום המחבוא. החזר אותו ללא שהיות!! מיד כפתוהו עבדי שלמה המלך, עד שהודה בגניבה והשיב את הממון.

(יב): *הַנְּצָנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ, עֵת *הַזְּמִיר
הַזֵּיַעַ; וְקוֹל *הַתּוֹר, נִשְׁמָע בְּאֶרְצָנוּ:

באה ההבטחה לארץ ישראל שבה יפרחו ניצני האדם הם ילדיו בארץ הקודש.

עת הזמיר הגיע – קול שירת הלויים בבית המקדש.
וקול התור נשמע בארצנו – אל תקרי "התור" אלא "התורה", (התור בהיפוך אותיות מתקבל תורה) קול

פרק ב

התורה יצא בארצנו להגדילה ולהאדירה בלימוד לשמה
להקים שכינתא מעפרא.

ששים גבורים

ניצנים – ניצן, תחילת פריחה בקדקוד הענף.
זמיר – ציפור בעל זמרה ערבה מאד.
עת הזמיר – עונת גידול הפרי על זמרות הגפן.
תור – סוג של יוני בר קטנים.

מדרש השיר

הנצנים נראו בארץ, הנצוחות נראו בארץ, איזה זה, זה
משה ואהרן, שנאמר (שמות יב, א): ויאמר יהוה אל משה
ואל אהרן בארץ מצרים לאמר. עת הזמיר הגיע, הגיע
זמן של ישראל להגאל, הגיע זמנה של ערלה שתזמר.
הגיע זמן של מצרים שיזמר. הגיע זמן עבודת כוכבים
שלהן שתעקר, שנאמר (שמות יב, יב): ובכל אלהי מצרים
אעשה נשפטים, הגיע זמן של ים שיבקעו מימיו, שנאמר
(שמות יד, כא): ויבקעו המים. הגיע זמן של שירה, שתאמר,
שנאמר (שמות טו, א): אז ישיר משה, רבי תנחומא אמר
הגיע זמן שתעשו זמירות להקדוש ברוך הוא, שנאמר
(שמות טו, כ): עזי וזמרת יה, זמירות יה.

אמר רבי ביבי (תהלים קיט, נד): זמרות היו לי חקיה. וקול
התור נשמע בארצנו, אמר רבי יוחנן קול תייר טב נשמע
בארצנו, זה משה, בשעה שאמר (שמות יא, ד): ויאמר משה
כה אמר יהוה כחצת הלילה.

(יג): הַתְּאֲנָה *וּזְנִטָּה פְּגִיָּה, וְהַגְּפָנִים *סִמְדָּר
נָתַנוּ רִיזוּ; קוֹבֵי כָךְ רַעֲיָתִי יִפְתִּי, וּלְכִי-כָךְ:

פרק ב

לאחר ישוב הארץ יתקיימו ברכות יהוה ויזכה כל אחד שיתקיים בו הפסוק: **"וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו"** [מלכים-א ה ה].

ששים גבורים

חנטה פגיה – יצאה תפרחת התאנים.

סמדר – הם הענבים הדקים הניכרים לאחר שנפל הפרח [מצודת ציון].

מדרש השיר

התאנה חנטה פגיה, אלו פושעי ישראל שמתו בשלשה ימי אפלה, שנאמר (שמות י, כב): ויהי חשך וגו' לא ראו איש את אחיו. והגפנים סמדר נתנו ריח, אלו הנשאים שעשו תשובה ונגאלו, אתא משה לגבן אמר לון כל הדין ריחא טבא אית גביכון ואתון יתיבין הקא, קומי לך רעיתי יפתי.

דבר אחר, ענה דודי ואמר לי, אמר רבי עזריה לא היא עניה ולא היא אמירה, אלא ענה על ידי משה ואמר לי על ידי אהרן, מה אמר לי: קומי לך רעיתי יפתי. כי הנה הסתו עבר, אלו ארבעים שנה שעשו ישראל במדבר. הגשם חלף הלך לו, אלו שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל כמגדין במדבר, ולא היה הדבור מדבר עם משה, עד שתמו כל אותו הדור, הלא הוא דכתיב (דברים ב, יד יז): והימים אשר הלכנו מקדש ברנע וגו' וגם יד יהוה היתה בם, ויהי כאשר תמו מיד וידבר יהוה אלי לאמר. הנצנים נראו בארץ, הנצוחות נראו בארץ, אלו הנשיאים, שנאמר (במדבר לד, יח): ונשיא אחד נשיא אחד. עת הזמיר הגיע, הגיע זמנה של ערלה שתזמר, הגיע זמן של כנענים שיזמרו, הגיע זמנה של ארץ ישראל להחלק לישראל, שנאמר (במדבר כו, נג): לאלה תחלק הארץ. וקול התור

פרק ב

נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן קוֹל תַּיִיר טָב נִשְׁמַע
בְּאַרְצֵנוּ, זֶה קוֹלוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ בִּנְשֻׁעָה שְׁאָמַר (יהושע א, יא):
עָבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחְנֶה. הַתְּאֵנָה חֲנֻטָּה פְּגִיָּה, אֵלֹהֵי סִלִּי
הַבְּכוֹרִים. וְהַגָּפְנִים סִמְדָר נִתְּנוּ רִיחַ, אֵלֹהֵי הַנְּסָכִים.

זהר השיר

התאנה חנטה. אמר רעיא מהימנא ישראל נקראים עץ גדול וחזק, ומזון
לכל בו. בו התורה שהיא מזון למעלה. בו התפילה שהיא מזון למטה.
ואפילו מלאכים אין להם מזון אלא ע"י ישראל. כי לולא ישראל שישאל
עוסקים בתורה לא היה יורד להם מזון מצד התורה שנמשלה לעץ זש"כ:
"עץ חיים היא למחזיקים בה".

(יד): יוֹנְתִי *בְּחוֹגֵי הַסֶּלַע, בְּסֵתֶר *הַבְּמִדְבָּה,
הָרְאִינִי אֶת-מִרְאִיךָ, הַשְׁמִיעֵנִי אֶת-קוֹלְךָ:
כִּי-קוֹלְךָ עָרֵב, וּבִמִּרְאִיךָ נִאֲוָה:

יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה – אהגה בתורת יהוה
כיונה המצפצפת זה שנאמר: "בן אצפצף אהגה כיונה"
[ישעיה לח יד]. ולמרות הקשיים והעיכובים המתוארים "בחגוי
הסלע" רש"י ז"ל: "בנקיקי, הוא הלשון צער". אלשיך הקדוש:
"בחגוי הסלע בין השונאים המעיקים אותך". ואנו נדבק
בתורת יהוה כיונה שאינה מחליפה את בן זוגה לעולם
למרות הצרות והייסורים נמשיך להגות בתורתו יומם
ולילה. בסתר המדרגה – לימוד התורה בצנעה וסתר עולה
ביד האדם למעלה גבוהה ביותר. כידוע שכל דבר המתבשל
בקדרה (סיר) ואם יכסו את הקדרה במכסה יתבשל הדבר
טוב יותר וגם במהרה.

פרק ב

הראיני את מראיך – הראיני את מעשיך הטובים בצדקה וגמילות חסדים.

השמייעני את קולך – בתפילה ותחנונים לפני המקום ברוך הוא. כי קולם של ישראל בצרתם ומצוקתם מגיע עד לפני כסא הכבוד. ויהוה יתברך מתאוה לתפילתם של ישראל העושים עצמם כעניים ודלים לפניו, זה שנאמר: "תפלה לעני כי יעטף ולפני יהוה ישפוך שיחו" [תהלים קב]. תפילתו של העני מגעת עד יהוה ממש ואינה חוזרת ריקם. בן יהיה לכל תפילותינו אמן בן יהי רצון.

ששים גבורים

חגוי – חגו, נקיק, סדק, חריץ.

מדרגה – עניין מעלות כמו "ונפלו המדרגות" [יחזקאל לח] [מצודת ציון].

מדרש השיר

יוֹנְתִי בְּחִגְי הַסֵּלַע, מַה־יוֹנְתִי בְּחִגְי הַסֵּלַע, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרָא אָנִי לְיִשְׂרָאֵל יוֹנָה, דְּכָתִיב (הושע ז, יא): וַיְהִי אֶפְרַיִם כְּיוֹנָה פּוֹתָה אֵין לֵב, אֶצְלִי הֵם כְּיוֹנָה אֶכֶל אֶצְלֵ אֲמוֹת הָעוֹלָם כְּמִין חַיּוֹת, דְּכָתִיב (בראשית מט, ט) גֹּדֵר אֲרִיָּה יְהוּדָה, (בראשית מט, כא) נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלָחָה, (בראשית מט, יז) יְהִי דָן נָחֵשׁ עָלֵי דָרָךְ (בראשית מט, כז) בְּנִימִין זָאב יִטְרֹף, וְכָל שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים מְשׁוּלִים כְּחַיּוֹת, לְפִי שְׁהָאֲמוֹת נִלְחָמִים לְיִשְׂרָאֵל וְאֻמִּים לְיִשְׂרָאֵל מָה אַתֶּם רוֹצִים מִן הַשְׁבָּת וּמִן הַמִּילָה, וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַגְבִּיר לְיִשְׂרָאֵל וְנֹעֲשִׂין בְּפָנֵי הָאֲמוֹת כְּחַיּוֹת לְהַכְנִיעַן לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלְפָנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶכֶל אֶצְלֵ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נֹעֲשִׂים כְּיוֹנָה תָּמָה וְשׁוֹמְעִין לוֹ, הֵדָּא הוּא דְּכָתִיב (שמות ז, לא): וַיֹּאמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פֶקֶד יְהוָה. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִנְשָׁה, מִנְשָׁה אֶת עֹמֶד וְצוּעֶק, כְּכָר שְׁמַעְתִּי יִשְׂרָאֵל וְצַעֲקָתָם, הֵדָּא הוּא דְּכָתִיב (שמות יז, טו):

פרק ב

מה תצַעַק אֵלַי, אֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לָךְ. לְפִיכָךְ אָמַר
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: יוֹנָתִי בְּחֻגֵי הַסֵּלַע, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה
בְּרַבִּי סִימּוֹן אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל אֲצִלִּי הֵם
תְּמִימִים כְּיוֹנִים, אֲכַל בָּאֲמוֹת הָעוֹלָם הֵם עֲרוּמִים כְּנִחָשִׁים,
הֵדָא הוּא דְכְּתִיב (דְּנִיאל ג, טז): עָנוּ שְׂדֵרְךָ מִישָׁף וַעֲבַד נְגוּ
וְאִמְרִין לְמַלְכָּא נְבוּכַדְנֶצַּר, אֵין לְמַלְכָּא לָמָּה נְבוּכַדְנֶצַּר, וְאֵין
נְבוּכַדְנֶצַּר לָמָּה מַלְכָּא, אֲלֵא כִּי אָמְרוּ לוֹ, אִם לְפָסִים
וְגִלְגָּלִיּוֹת וְדִמּוּסִיּוֹת וְאַרְנוֹנִיּוֹת מָלַךְ אֶתְּ עָלֵינוּ, הֵדָא הוּא
דְכְּתִיב: לְמַלְכָּא נְבוּכַדְנֶצַּר, וְאִם לְדָבָר זֶה שְׂאֵת אֹמַר לָנוּ
לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְצִלְמָךְ, נְבוּכַדְנֶצַּר אֵתְּ, וְנְבוּכַדְנֶצַּר שְׂמָךְ, הוּא
גְּבָרָא וְחַד נָבוּ עָלֵינוּ כְּחֵדָא, נְבוּכַדְנֶצַּר, נָבַח כְּכִלְכָּא, נָפִיחַ
כְּקוֹלְתָּהּ, נָצַר כְּצִרְצָרָהּ, מִיד נָבַח כְּכִלְכָּא וְאֵתְּ עָבַד כְּכֵדָא
וְנָצַר כְּצִרְצָרָהּ. כְּתִיב (קֹהֶלֶת ח, ב): אֲנִי פִי מָלַךְ שְׁמֹר, אָמַר
רַבִּי לִוִּי אֲנִי פִי מָלַךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים אֲשֶׁמֹר, אוֹתוֹ הִפָּה
שְׂאֵמֹר לָנוּ בְּסִינֵי (שְׁמוֹת כ, ב): אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, (קֹהֶלֶת ח,
ב): וְעַל דְּבִרְתָּ שְׁבוּעַת אֱלֹהִים, עַל שֵׁם (שְׁמוֹת כ, ז): לֹא
תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא.

זוהר השיר

יוֹנָתִי בְּחֻגֵי, אָמַר רַבִּי יוֹסִי יוֹנָתִי, זֶה כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל. מַה יוֹנָה אֵינָה עוֹזֶבֶת בֶּן
זוּגָה לְעוֹלָם. אֵף כֵּךְ כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל אֵינָה עוֹזֶבֶת לְהַקְבִּי לְעוֹלָם. בְּחֻגֵי
הַסֵּלַע. אֵלוּ תַלְמִידֵי חֲכָמִים שְׂאִין נִמְצָאִים בְּמִנוּחָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. בְּסִתְרָה
הַמְּדֻרָגָה. אֵלוּ תַלְמִידֵי הַחֲכָמִים הַצְנוּעִים, שֶׁהֵם חֲסִידֵי יְרָאֵי הַקְבִּ"ה,
וְהַשְׁכִּינָה לֹא סָרָה מֵהֶם לְעוֹלָם.

(טו): *אֲזוּזוֹ-לָנוּ, שְׂעָלִים-שְׂעָלִים קְטָנִים,
בְּיִזְבְּלִים כְּרָמִים, וּכְרָמֵינוּ סְבִדָּר:

פרק ב

יש צורך לדקדק מדוע נאמר פעמיים שועלים שועלים והלוא ניתן לומר: אחזו לנו שועלים קטנים... ניתן לתרץ זאת בס"ד על פי פסוק: "עם חסיד תתחסד עם גבר תמים תתמם, עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל" [תהלים יח כז-כח]. מובא בפסוק ע"י שלמה המלך מוסר לאדם המובא גם בספר משלי: "לתת לפתאים ערמה ולנער דעת ומזמה" [א ד]. השועל נמשל לחיה ערמומית החפצה לרמות ולגבור על יריבה בכוח חידודי לשונה ואמרי פיה. ולכן נאמר: "אחזו לנו שועלים". שאנו נאחו במידת השועלים (כדרך הפס' בתהלים) כנגד אותם שועלים קטנים המחבלים את כרמנו. כנגד אותם אנשים רשעים שמחבלים את כרם יהוה צבאות זה שנאמר: "כי כרם יהוה צבאות בית ישראל" [ישעיה ה ז]. וכך נבה אותם שוק על ירך ונסתור חכמתם בפניהם על דרך המשנה במסכת אבות (פ"ב י"ד) "רבי אלעזר אומר הוי שקוד ללמוד תורה, ודע מה שתשיב לאפיקורוס". ולמרות שהם (האפיקורסים) שועלים קטנים, אך בכל זאת מעברים את בני יהוה החלשים מדרך הטובה והישרה משום שכרמנו סמדר שהוא פרי הגפן בראשית התפתחותו ויש להגן עליו מכל משמר מן המזיקים.

ששים גבורים

אחזו – מלשון אחיזה, תפיסה.

מדרש השיר

אֶחְזוּ לָנוּ שׁוּעָלִים, כְּשֶׁהוּא מוֹשֵׁל אֶת הַפְּלִכִּיּוֹת אֵינוֹ מוֹשֵׁלָן
אֶלָּא בָּאֵשׁ, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (יחזקאל טו, ז): וְנָתַתִּי אֶת פְּנֵי
בָּהֶם מִהָאֵשׁ יֵצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם. וְכִשְׁהוּא מוֹשֵׁל אֶת
הַמִּצְרִיִּים אֵינוֹ מוֹשֵׁלָן אֶלָּא בְּדָבָר שְׂכָכָה בָּאֵשׁ, הִדָּא הוּא

פרק ב

דְּכָתִיב (ישעיה מג, יז): דְּעָכוּ כַּפְשִׁתָּהּ כְּבוֹ. כְּשֶׁהוּא מוֹשֵׁל
הַפְּלָכִיּוֹת אֵינוֹ מוֹשֵׁל אֶלָּא בְּכֶסֶף וְזָהָב, הֵלֵא הוּא דְּכָתִיב
(דניאל ב, לב): הוּא צֶלְמָא רֵאשָׁה דִּי דְּהַב טָב. כְּשֶׁהוּא מוֹשֵׁל
הַמְּצָרִים אֵינוֹ מוֹשֵׁל אֶלָּא בְּעוֹפְרֵת, שְׁנֶאֱמַר (שמות טו, י):
צָלְלוּ כְּעוֹפְרֵת. כְּשֶׁהוּא מוֹשֵׁל אֶת הַפְּלָכִיּוֹת אֵינוֹ מוֹשֵׁל
אֶלָּא בְּאַרְזִים, הֵלֵא הוּא דְּכָתִיב (יחזקאל לא, ג): הִנֵּה אֲשׁוּר
אָרֶז בְּלָכְנוֹן. וְכָתִיב (דניאל ד, יז): אֵילָנָא דִּי חֲזִיָּת דִּי רִכָּה
וּגוֹ'. וְכָתִיב (עמוס ב, ט): וְאֲנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת הָאֱמֹרִי
מִפְּגִיָּהֶם וּגוֹ'. כְּשֶׁהוּא מוֹשֵׁל הַמְּצָרִים אֵינוֹ מוֹשֵׁל אֶלָּא
בְּקֶשׁ, שְׁנֶאֱמַר (שמות טו, ז): יֹאכְלֻמוּ כֶּקֶשׁ. כְּשֶׁהוּא מוֹשֵׁל
הַפְּלָכִיּוֹת מוֹשֵׁל בְּחִיּוֹת, שְׁנֶאֱמַר (דניאל ז, ג): וְאַרְבַּע חִיּוֹן
רִבְרָבִן סֶלְקִין מִן יִמָּא שְׁנִין דָּא מִן דָּא, וְכָתִיב: קִדְמִיתָא
כְּאַרְיֵה. כְּשֶׁהוּא מוֹשֵׁל הַמְּצָרִים מוֹשֵׁל בְּשִׁעָלִים, שְׁנֶאֱמַר:
אֲחִזּוּ לָנוּ שׁוּעָלִים, שְׁמַרְוּ אוֹתָם לִיאֹר.

(ט"ז): דודי לי ואני לו, *הרעה בשושנים:

נאמר בתיקונים: קב"ה ואורייתא וישראל כולא חד, ולכן
הקב"ה נקרא אמת דכתיב: "יהוה אלוהיכם אמת".

והתורה נקראת אמת דכתיב: "תורת אמת הייתה בפיהו"
וישראל גם כן נקראים אמת דכתיב: "ואנכי נטעתיך שורק

כולו זרע אמת" [עוד יוסף חי – נשא].

דודי לי – דא דקודשא בריך הוא.

ואני לו – דא כנסת ישראל.

שושנים – דא תורה. "שושנים" עולה בגימטריה למניין
"תורה דמלכא".

תורת המלך – מלכו של עולם.

ששים גבורים

פרק ב

רעה – מלשון רועה צאן.

מדרש השיר

דודי לי ואני לו, הוא לי לאלהים, ואני לו לאמה. הוא לי לאלהים (שמות כ, ב): אנכי יהוה אלהיך, ואני לו לעם ואמה, שְׁנֵאָמֶר (ישעיה נא, ד): הִקְשִׁיבוּ אֵלַי עַמִּי וְלֹאֹמְאֵי אֵלַי הֶאֱזִינוּ. הוא לי לאב, ואני לו לבן. הוא לי לאב (ישעיה סג, טז): כִּי אַתָּה אָבִינוּ, (ירמיה לא, ח): כִּי הָיִיתִי לְיִשְׂרָאֵל לְאָב, ואני לו לבן (שמות ד, כב): בְּנִי בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל, (דברים יד, א): בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה, הוא לי לְרוֹעֶה (תהלים פ, ב): רֹעֵה יִשְׂרָאֵל הֶאֱזִינָה, ואני לו לְצֹאן, (יחזקאל לד, לא): וְאַתָּן צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי. הוא לי לְשׁוֹמֵר (תהלים קכא, ד): הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן וְגו', ואני לו לְכֶרֶם, שְׁנֵאָמֶר (ישעיה ה, ז): כִּי כֶרֶם יְהוָה צִבְאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל. הוא לי בְּמִקְנֵי־אֵין ואני לו בְּמִכְעִיסִין, הוא לי בְּמִקְנֵי־אֵין, שְׁהִכָּה בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם, שְׁנֵאָמֶר (שמות יב, יב): וְעַבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (שמות יב, כט): וְהָיִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיְהוֶה הַכָּה כָּל בְּכוֹר. ואני לו בְּמִכְעִיסִין, שְׁזַבַּחְתִּי לַאלֹהֵי מִצְרַיִם. וְכֵן (שמות יב, יב): וּבָכַל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים. ואני זְבַחְתִּים לוֹ, שְׁנֵאָמֶר (שמות ח, כב): הֵן נִזְבַּח אֶת תֹּעֲבֹת מִצְרַיִם. וְכֵן (שמות יב, ג): וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ אִשׁ שָׂה לְבֵית אָבִת. הוא אָמַר לִי אֵל יִחְסֹר הַמִּזֶּג, שְׁנֵאָמֶר (שיר השירים ז, ג): שְׁרָרְךָ אֲגֵן הַסֹּהַר אֵל יִחְסֹר הַמִּזֶּג, ואני אֲמַרְתִּי לוֹ אַתָּה הוּא רַחֲמֵי טָבָא לֹא לְחֹסֵר טְבוּתְךָ לְעוֹלָם, הִיאֲךָ מָה דְאַתָּה אָמַר (תהלים כג, א): יְהוָה רָעִי לֹא אֶחְסֹר.

זוהר השיר

דודי לי ואני לו. אמר רבי שמעון בשעה שעלה במחשבה לפני הקב"ה לברוא את עולמו. עלו כל העולמות במחשבה אחת, ובמחשבה זו נבראו

פרק ב

כולם. כפי שכתוב: [ישעיה מה] "אף ידי יסדה ארץ וימני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחד". וכולם ברגע אחד נבראו, ועשה עולם הזה כנגד עולם שלמעלה. וכלמה שיש למעלה יש כדוגמתו למטה, וכל מה שיש למטה יש כדוגמתו בים והכל אחד.

מעשי המלך

מעשה בעשיר מופלג החי בימיו של דוד המלך, אשר היו לו שדות, בתים ורכוש גדול ורב. עבדים ושפחות שירתוהו ולא חסר דבר. בן יחיד היה לו, אשר עזר לו בעסקיו הרבים. פעם שלח אותו אביו לסחור בארץ רחוקה ושהה שם זמן רב. לימים חלה האב הזקן ונפל למשכב. קרא לעבדו הנאמן ואמר לו: הנני הולך בדרך כל הארץ, בקשה אחרונה לי אליך, שמור על נכסי עד אשר ישוב בני וימשיך הוא לנהל את עסקי ולשמור על רכושי!

הבטיח העבד לקיים את בקשתו האחרונה של אדונו החביב והטוב ויצא מחדרו. לא ערכו הימים, והאב הזקן החזיר את נשמתו לבוראו. נשאר העבד עם הרכוש הרב, ובהרגישו כי עתה הוא בעל המאה ואף בעל הדעה. השתלט על כל בני הבית ונהג בהם ברודנות, עד אשר עזבוהו בלי שוב אליו. נשאר העבד יחידי שמח וטוב לב כי כל הרכוש עתה בידיו. לאחר זמן שב הבן ממדינת הים לביתו, ומה צר היה לו בשמעו כי אביו איננו בים החיים. אך נכנס הביתה התקרב אליו העבד וצעק לעברו: לך מכאן! איני מכירך! מה הינך עושה בביתי?

לרגע הסתפק אם אכן שב לביתו, התבונן בתדהמה סביבותיו וראה כי אכן זהו העבד אשר שימש אותם כל הימים בנאמנות.

מדוע? שאל בתדהמה רבה, מדוע אלק מכאן? זהו ביתי ואנכי הבן של בעל הבית! מדוע תאמר לגרשני?! הסתלק מכאן מיד! פקד העבד. הן אתה העבד, ואני היורש היחידי של אבי! צא אתה מן הבית! הצעקות גברו ומריבה גדולה פרצה ביניהם. במר לבו הלך הבן אל דוד המלך וסיפר לו את אשר ארע. שמע דוד המלך ושאלו: האם יש בידך להוכיח כי אתה בנו של העשיר הזקן שנפטר? ענה הבן: לא!

פרק ב

שלח דוד המלך לקרוא לעבד. ובא לפניו והמלך שאל ממנו: האם תוכל להוכיח לי כי כל הרכוש הרב של בעל הבית שנפטר שייך לך? ענה העבד: לא!

אם כן, פנה דוד המלך לעבר הבן ואמר: איני יכול להושיעך! פרץ הבן בבכי מר וזעק: הלא אנוכי היורש האמיתי של רכוש אבי. באותה שעה נכח שם שלמה, בנו של דוד ושמע את אשר התרחש. פנה אל הבן ואמר: אם רצונך אשפוט אני בניכם ברשות אבי המלך. נאות דוד המלך לבקשתו, ובעלי הדין באו לפני שלמה. לאחר ששמע בשנית את סיפור המעשה, שאל הבן היודע אתה היכן קבור אביך? ענה הבן: כן!

אם כך המשיך שלמה, לך לקברו והבא לי חתיכת עצם שבורה מגופת אביך. לא עברה שעה קלה והבן חזר והעצם בידו. הורה שלמה לשניהם להקיז מעט דם לתוך כלי. טבל את העצם בדמו של העבד, אך העצם נשארה כמות שהייתה. וכשטבלה בדמו של הבן, נצבעה עצם בצבע אדום. קרא שלמה: אתה היורש! דם אביך זורם בך! שוב לביתך, כי כל הרכוש שלך הוא.

ואל העבד פנה ואמר: עבד נבזה שכמוך כבוש פניך בקרקע כי שקר דיברת.

(יז): עַד *שִׁפּוֹז הַיּוֹם, וְנָסוּ *הַצִּלְלִים: סב
דְּמִית-לָךְ דּוֹדִי לְצַבִּי, אוּלַּי הָאֵלִים-
עַל-הָרִי בָּתָר:

עד שיעבור היום, יומו של הקב"ה שהוא אלף שנים שנאמר: "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור" (תהלים צ ד). עברו להם כבר ששת אלפי שנים ואנו לפני סוף היום השישי לפני שבת הגאולה. ונסו הצללים הם דמדומי הערב.

פרק ב

דמה לך דודי – ריבוננו של עולם גאלנו כצבי או כעופר
הממהר על ההרים בדילוג זריז זה שנאמר: "בעיתה
אחישנה" מובא בכתבי האר"י זלה"ה בהקדמות לשער
ההקדמות וז"ל: ...בי עבר קציר, בלה קיץ, ואנחנו לא
נושענו. רפואה לא עלתה למחלותינו. אין מזור לבתינו ולא
עלתה ארוכה למכתנו. לחרבן בית מקדשנו הנחרב זה היום
אלף ותק"ד שנים. אוי לנו, כי פנה היום. יום אחד של
הקב"ה שהוא אלף שנים וגם נטו צילי הערב שהם תק"ד
שנים יותר מחצי היום השני, וכלו כל הקצין ועדין בן דוד
לא בא עכ"ל.

ואם חלפו להם כל כך הרבה שנים מאז דברי מהרח"ו האם
אנו לא נמצאים כבר לפני ביאת המשיח צדקנו ויש לנו
להכין עצמנו לקראת שבת הגאולה שכל הטורה בערב
שבת יאכל בשבת. ונזכה לחזות בעינינו בביאת המשיח
גואל צדק במהרה בימנו סלה.

ששים גבורים

שיפוח היום – שיעבור היום
הצללים – ריבוי מהמילה צל.

מדרש השיר

עַד שְׁיָפוּחַ הַיּוֹם, רַבִּי יוֹדֵן וְרַבִּי בְּרַכְיָה. רַבִּי יוֹדֵן אָמַר עַד
שְׁאֲכַנִּיס פִּיחָה בְּלִילָן שֶׁל מַלְכֵיזוֹת, לֹא כָכָר הַכְּנִסְתִּי פִיחָה
בְּלִילָן שֶׁל מִצְרַיִם, שֶׁהָיָה אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְעֲשִׂיתִים
מֵאוֹתִים וְעֶשְׂרֵי שָׁנָה. וְנִסּוּ הַצִּלְלִים, לֹא כָכָר הַעֲבֹרְתִי מִהֵן
שְׁנֵי צִלְלִים קָנְשִׁים, צֵל טִיט וּלְבָנִים. רַבִּי חֵלְבּוֹ אָמַר
(בראשית טו, יד): הַגּוֹי, וְגַם אֶת הַגּוֹי, מִצְרַיִם וְאַרְבַּע מַלְכֵיזוֹת.
רַבִּי יוֹדֵן אָמַר גְּרוֹת וְעִבְדוֹת וְעַנּוֹי בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, אֲפֹלוּ
בְּאִיסְפָּטְלָיָה שְׁלֵהֵן. סֵב דָּמָה לָךְ דּוֹדִי לְצָבִי, סוֹף שְׁאֲנִי

פרק ב

נְהַפֵּךְ לָכֶם מִמִּדַּת הַדִּין לְמִדַּת רַחֲמִים וּמִמַּהֵר בְּגָאֻלְתְּכֶם
 כָּדָם הַצָּבִי וּכְדָם הָאֵיל. אוֹ לְעֹפֶר הָאֵילִים. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
 חֲנִינָא אָמַר לְאוֹרְזֵלִיהוֹן דְּאִילָתָא. עַל הָרִי בְּתֵר, בְּזָכוֹת
 הַתְּנָאִים שֶׁהִתְנִיתִי עִם אֲבָרְהָם אֲבִיכֶם בֵּין הַבְּתָרִים,
 שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית טו, יח): בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת אֲבָרְהָם
 בְּרִית לְאִמּוֹ. רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר, עַד שֶׁאֲרַתִּיחַ הַיּוֹם, כָּמָה
 דָּאֵת אָמַר (יחזקאל כא, לו): בָּאֵשׁ עֲכָרְתִּי אֶפְיִיחַ עָלָיָךְ.
 (יחזקאל כב, כ): לְפָחַת עָלָיו אֵשׁ, וּמָהוּ וְנָסוּ הַצִּלְלִים, אֱלוֹ
 צִלְלֵי יָגוֹן וְאַנְחָה. סֵב דָּמָה לָךְ דְּזוּדִי, סוּף שֶׁאֲנִי נְהַפֵּךְ לָכֶם
 מִמִּדַּת הַדִּין, לְמִדַּת רַחֲמִים וּמִמַּהֵר גְּאֻלְתְּכֶם כָּדָם צָבִי
 וְאֵיל. אוֹ לְעֹפֶר הָאֵילִים, לְאוֹרְזֵלִיהוֹן דְּאִילָתָא. עַל הָרִי
 בְּתֵר, רַבִּי יוֹדֵן אָמַר כְּדִי שְׂיִתְּלוּ הַמַּלְכִּיּוֹת בְּתֵר אֶרִיהוֹן.

זוהר השיר

פתח רבי אבא ואמר כתוב [תהלים קד] "מה רבו מעשיך יהוה כולם בחכמה
 עשית". מה רבו מעשיך, כמה גדולים הם מעשיו של המלך הקדוש. וכולם
 נסתרים בחכמה. זש"ה כלם בחכמה עשית. כלם בחכמה היו נכללים ולא
 יצאו לחוץ אלא בנתיבות פליאות אל הבינה, ומשם נעשו כולם ונתתקנו.
 זש"ה [משלי כד] "ובתבונה ותכונן". ולכן כולם בחכמה עשית בבינה.
 מלאה הארץ. הארץ, זו כנסת ישראל שמהבינה היא נתמלאת מהכל.

עד שיפוח היום. רבי יוסף פתח. עד שיפוח היום. כמה יש להם לאנשים
 להיזהר מעונותיהם שלא יחטאו לפני ריבונם. שהרי בכל יום ויום כרוז
 יוצא וקורא. התעוררו בני העולם בלבבכם לפני מלך הקדוש. התעוררו
 להיזהר מעונותיכם. עוררו לנשמה הקדושה שנתנה בכם ממקום
 עליון הקדוש.. שלמדנו בשעה שהקב"ה מוציא את הנשמה להורידה
 באנשים, מזהיר אותה בכמה אזהרות ובכמה עונשין, בשביל לשמור
 מצוותיו. ולא עוד אלא שמעבירה באלף ושמונה מאות עולמות להשתעשע
 ולראות בהם הכבוד של אותם העמלים בתורה. והיא עומדת לפני המלך
 בלבוש הכבוד בצורה של העולם הזה. בלבוש הכבוד העליון, מסתכלת
 לרדת לעולם. היא עושה מדורה בגן עדן התחתון שלושים יום. לראות

לשלמה

אשר

פרק ב

בכבודם של הצדיקים והיא עולה למעלה ואחר כך יורדת לעולם. אז מעטר
לה המלך הקדוש בשבע עטרות. עד שבאה ונכנסת בגוף האיש.

פרק ג

פרק ג

**(א): עַל-מִשְׁכְּבִי, בְּלִילוֹת, בִּקְשֵׁתִי, אֶת
שְׂאֵהְבָה נִפְשִׁי; בִּקְשֵׁתִי, וְלֹא מִצָּאתִי:**

"על משכבי בלילות הגלות הארוכים גלות מצרים ובבל".
[אלשיך הקדוש] בקשתי את שאהבה נפשי זה שנאמר: "מן
המצר קראתי יה". מן הצרות ויסורי הגלות זעקנו בפינו אל
יהוה עד שיושיענו.

בקשתי ולא מצאתי – זה שנאמר: "הסתיר אסתיר פני
בעת החיא", מרוב חטאנו ועונותינו, הסתיר יהוה פניו
מאתנו. ויש על האדם לשוב אל יהוה אלוֹקיו ולבקש רחמיו.

מדרש השיר

על משכבי בלילות, אמר רבי אבא בר כהנא מהו על
משכבי בלילות, על מרעי, היאך מה דאת אמר (שמות כא,
יח): וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב, אמר רבי לוי אמרה כנסת
ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם לשעבר
היית מאיר לי בין לילות ללילות, בין לילן של מצרים ללילן
של בבל, בין לילן של בבל ללילן של מדי, ובין לילן של
מדי ללילן של יון, ובין לילן של יון ללילן של אדום, ועכשו
שִׁישַׁנְתִּי לִי מִן הַתּוֹרָה וּמִן הַמִּצְוֹת נִסְמְכוּ לִי לִילֹת
ללילות. על משכבי בלילות, אמר רבי אלקסנדרא
קִישַׁשְׁנְתִּי לִי מִן הַתּוֹרָה וּמִן הַמִּצְוֹת נִסְמְכוּ לִי לִילֹת
ללילות, על משכבי בלילות, באו לילות.

פרק ג

(ב): אָקוּמָה נָא וְאַסּוּבָּהּ בְּעִיר, *בְּשֹׁנְקִים
וּבְרִזּוּבוֹת-אַבְקָשָׁה, אֵת שְׂאֵהָּהּ נֶפֶשִׁי;
בְּקִשְׁתִּי, וְלֹא מִצָּאתִי:

נקום ונחפש אלוקינו בזעקה שתשמע בכל העיר, ובכי
קורע לבבות בשוקים, ובתחנונים ברחובות, ונחפש את
אהבת נפשנו. אך לפני שהשחר מפציע, מחשיך העולם
יותר כך מרוב חיפושנו נגיע למצב "ולא מצאתי" ואז
בפתע פתאום יפציע השחר ותבוא הגאולה המיוחלת כל
כך.

ששים גבורים
שוקים – רבים משוק.

מדרש השיר

אָקוּמָה נָא וְאַסּוּבָּהּ בְּעִיר בְּשֹׁנְקִים וּבְרִזּוּבוֹת, בְּכָרְכִים
וּבְכִדְיוֹת, אֶבְקָשָׁה אֵת שְׂאֵהָּהּ נֶפֶשִׁי, זֶה מִשָּׁה, בְּקִשְׁתִּי
וְלֹא מִצָּאתִי.

(ג): מִצָּאוֹנִי, הַשֹּׁמְרִים, הַסִּבְּבִים, בְּעִיר: אֵת
שְׂאֵהָּהּ נֶפֶשִׁי, רְאִיתָם:

ולגאולה צרכים שומרים שינהיגו את העם וינחו אותו
כמשה ואהרן במצרים, כעזרא ונחמיה בבבל, וכצדיקים
בכל דור ודור עד שיבוא משיח צדקנו ויגאלנו במהרה
בימנו אמן.

פרק ג

"השומרים" עולה בגימטריה כמניין "משה-אהרן". רש"י ז"ל: "מצאוני השומרים: משה ואהרן". אלשיך הקדוש: "מצאוני השומרים: הם משה ואהרן במצרים". ואז נשאל את אותם צדיקים ושומרים: הראיתם שאהבה נפשי זה שנאמר: "ויראו צדיקים ויראו" [תהלים נב ח] ומרוב עוונות הדור תש כוחם של הצדיקים המכפרים על חטא העם.

מדרש השיר

מִצְאוֹנִי הַשְׁמָרִים הַסְבְּכִים, זֶה שְׁכֻטוֹ שֶׁל לְוִי, הַיֶּאֱרָךְ מִה דְּאֶת אֶמְרָתָּ (שמות לב, כז): עָבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר. אֶת שְׁאֵהָבָה נִפְשִׁי, זֶה מִשָּׁה.

(ד): כְּמֵעַט, שֶׁעָבַרְתִּי מֵהֶם, עַד שֶׁמִּצְאָתִי, אֶת שְׁאֵהָבָה נִפְשִׁי; *אֶזְזֹזְתִּיו, *וְלֹא אֶרְפְּנוּ- עַד- *שֶׁהֵבִיאָתִיו אֶל-בֵּית אָבִי, וְאֶל-זֶדֶר הָוָרְתִּי:

כמעט ונואשתי, עד שמצאתי את מלכו של עולם, ע"י פתח התשובה ואז אחזתי בו בחוזקה ודבקתי בו ולא חפצתי להרפות ממתק תורתו עד שהשכנתיו בחדרי לבי. מובא בית אמי, "אמא" בגימטריה עולה "לבי". ואל חדר הורתי – הנחותיו ככתר לראשי, "כתר" עולה בגימטריה עם הכולל למניין "הורתי".

ששים גבורים

אחזתיו – תפסתי בו.
ולא ארפנו – לא אשחרר תפיסתו.
שהביאתיו – הבאתי אותו.

פרק ג

מדרש השיר

כמעט שְׁעֵבְרָתִי מֵהֶם עַד שֶׁמָּצָאתִי אֶת שְׁאֵהָבָה נִפְשִׁי, זֶה מִנְּשָׁה. אֲחֻזָּתִיו וְלֹא אֲרָפְנוּ עַד שֶׁהֵבִיאתִיו אֶל בֵּית אִמִּי, זֶה סִינִי. וְאֶל חֶדֶר הוֹרָתִי, זֶה אֵהָל מוֹעֵד, שֶׁמִּשָּׁם נִתְחַיְבוּ יִשְׂרָאֵל בְּהוֹרָיָה.

דָּבָר אַחֵר, עַל מִשְׁכְּבִי בַּלֵּילוֹת, זֶה לִילָה שֶׁל בָּבֶל. בִּקְשָׁתִי אֶת שְׁאֵהָבָה נִפְשִׁי, זֶה דָּנִיֵּאל. בִּקְשָׁתִיו וְלֹא מָצָאתִיו, אֲקוּמָה נָא וְאַסּוּבָכָה בְּעִיר בְּשׁוּקִים וּבְרַחֲבוֹת, בִּכְרָכִים וּבְמִדִּינוֹת, אֲבַקֶּנָּשָׁה אֶת שְׁאֵהָבָה נִפְשִׁי, זֶה דָּנִיֵּאל. בִּקְשָׁתִיו וְלֹא מָצָאתִיו, מָצְאוּנִי הַשְׁמָרִים, אֱלֹהֵי הַכְּשָׁדִים, אֶת שְׁאֵהָבָה נִפְשִׁי, זֶה דָּנִיֵּאל, לְהִיכֵן הֶלֶךְ, מֵאֵן דָּאֵמַר לְתַעֲנִית, וּמֵאֵן דָּאֵמַר לְסַעֲוָדָה. מֵאֵן דָּאֵמַר לְתַעֲנִית, שֶׁהִיא מְבַקֶּשׁ רַחֲמִים עַל חֶרְבֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (דְּנִיֵּאל ט, יז): וְעַתָּה שָׁמַע אֱלֹהֵינוּ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ. וּמֵאֵן דָּאֵמַר לְסַעֲוָדָה, לְקִרְוֹא כְּתָבִיו שֶׁל בִּלְשַׁאצַּר, הֵדָא הוּא דְּכָתִיב (דְּנִיֵּאל ה, כה): מִנָּא מִנָּא תִּקַּל וּפְרָסִין.

זוהר השיר

רבי אלעזר פתח: על משכבי בלילות בקשתי. על משכבי, במשכבי היה צריך לומר, מהו על משכבי? אלא כנסת ישראל אומרת לפני הקב"ה ומבקשת ממנו על הגלות. לפני שהיא יושבת בין שאר העמים עם בניה ושוכבת לעפר. ועל שהיא שוכבת בארץ אחרת הטמאה. אומרת על משכבי אני מבקשת, שאני שוכבת וכואבת בגלות. וע"כ בקשתי את שאהבה נפשי שיוצאת מן הגלות.

מעשי המלך

שלמה המלך רצה להתחיל בבניית בית המקדש. אולם הוא ידע שהתורה אסרה להניף כלי ברזל אפילו כדי לחצוב אבנים המיועדות לבניית בית המקדש, מפני שכלים אלו עלולים להרוג או לפצוע בני

פרק ג

אדם. לכן קרא לחכמיו וליועציו שיעצו לו, כיצד ניתן לחצוב אבנים מבלי להשתמש בכלי ברזל.

ענו החכמים ואמרו: בערב שבת בין השמשות ברא הקדוש ברוך הוא תולעת ושמה שמיר. תולעת פלאית זו מסוגלת לחתוך את כל סוגי האבנים, אפילו הקשות ביותר, ותוכל להשתמש בה לבניית בית המקדש. אולם הקב"ה הניח את הברייה הזו במקום שאין איש יודע עליו, ולכן עצתנו לך היא, שתקרא לשדים ותצווה עליהם בשפתם המיוחדת המוכרת לך, לומר לך היכן נמצא השמיר.

שמח המלך לשמוע את עצתם, ובשפה הידועה רק לשלמה המלך קרא לשני שדים לבוא לארמונו. פנה אליהם המלך ואמר: זקוק אני בדחיפות לשמיר. אם תגלו לי את מקום המצאה, תוכלו לצאת מכאן בשלום, ואם תמאנו אשמיד אתכם ואכריח אתכם מן העולם. נבהלו השדים ואמרו: מבטיחים אנו לך, שאין אנו יודעים היכן נמצאת התולעת, אולם אשמדאי מלכנו ודאי הוא יודע את מקום המצאה. והיכן נמצא אשמדאי זה? שאל שלמה המלך. ענו לו השדים: במקום שנקרא הרי החושך. הוא כרה לו שם באר במורד ההר, כסה אותה באבן גדולה וחתם בה את חותמתו. מידי יום הוא עולה השמימה, כדי ללמוד מה מוטל עליו לעשות באותו היום. לאחר מכן הוא חוזר לבאר ובודק את החותמת אם יד אדם לא נגעה בו. ואז מגולל את האבן מעל פי הבאר נכנס לתוכה, שותה מן המים, מחזיר את האבן למקומה וחותם שוב בחותמתו. כאשר שמע זאת המלך, קרא לבניהו בן יהוידע ונתן בידו: שלשלת ברזל וטבעת זהב אשר עליהם חקוק שם יהוה, כדי שלא יוכלו להזיק לו. וכן כמה חתיכות צמר וכדי יין. וכה אמר לו: את הדברים הללו קח עמך וצא לערי החושך לחפש את אשמדאי, וכשתמצאהו, תכבלהו בשלשלת הברזל והביאהו לכאן! יצא בניהו בן יהוידע לדרך וגמא מרחקים גדולים. עד שהגיע להרי החושך ומצא את מקום הבאר. כשהתקרב אל הבאר, חפר לצידה בור עמוק שהתחבר אל הבאר וכך זרמו לתוכו כל המים שהיו בבאר.

כשהתרוקנה הבאר סתם את החור שממנו יצאו המים בגזרי הצמר שנתן לו שלמה המלך. אחרי כן חפר חור נוסף ומילא את הבאר ביון

פרק ג

שהביא עמו, וגן חור זה סתם בגזרי צמר וכסה הכול בעפר ולא ניכר היה כלל שנעשה כאן דבר.

מהר ועלה על אחד העצים שבסביבה כדי להמתין לבוא של אשמדאי. לפתע שמע בניהו רעש גדול, וברוח סער הגיע אשמדאי מלך השדים. הוא בדק את החותמת שעל פי הבאר, הסיר את האבן הגדולה וחש בריח חריף של יין, אולם לשתות לא רצה שמה ישתכר. זמן רב המתין על פי הבאר וצימאוננו גבר. כאשר לא יכול להתאפק יותר, שתה מן היין בבת אחת ושקע בתרדמה עמוקה. מיד, ירד אליו בניהו עם שלשלת הברזל אשר איתו, ובצעדים שקטים התקרב אל אשמדאי. כבל אותו היטב, כך שלא תהיה לו שום אפשרות להשתחרר ועם הקצה השני של השלשלת עלה בחזרה על העץ. כאשר הקיץ אשמדאי משנתו, גילה כי הוא קשור, והחל להתנועע בשצף קצף אנה ואנה כדי לנסות להשתחרר מן הכבלים. קפץ אליו בניהו וגער בו: עמוד בדרך ארץ ובאימה! האם אינך רואה ששם יהיה חרות על השלשלת? כאשר ראה אשמדאי שאמת הדבר וכשנוכח לדעת, שאין לו כל עצה נגדו נכנע והרכין ראשו לפני בניהו ושאל: מי אתה? מה רצונך? ומה חטאתי לך שכבלת אותי בשלשלת?

השיב לו בניהו: אני שליחו של המלך שלמה, שהוא מושל גם עליך ועל כל השדים והוא שלחני אליך להביאך אליו לירושלים. ראה אשמדאי כי לא יוכל לו, קם והלך עם בניהו. בדרכם עברו ליד עץ דקל, עמד אשמדאי ונתחכך בו, עד שנעקר העץ ממקומו ונפל. כאשר עברו סמוך לבית, נתחכך אשמדאי בכותל והבית התמוטט ונפל. כשהגיע לבית אחר יצאה משם אלמנה. היא מררה בבכי והתחננה לפני אשמדאי, שלא יפיל את ביתה וירחם עליה כי אישה אלמנה היא. רחם עליה אשמדאי וקפץ הצידה כדי לא להזיק לביתה ואז נפגע אשמדאי ואמר: "ולשון רכה תשבר גרם" (עצם). בהמשך ראה אשמדאי איש עיור התועה בדרך, ניגש אליו והנחה אותו בדרך הנכונה. אחר כך ראה שיכור המתנדנד בדרך מרוב שיכרות ותועה בדרכו, ניגש גם אליו והפנהו לדרך הנכונה. עוד ראה בדרכו חתן וכלה ואנשים רבים רוקדים ושמחים לפניו, עמד ובכה אשמדאי למראה זה.

פרק ג

אחרי זה שמע אדם האומר לסנדלר: עשה לי נעלים חזקות שאוכל ללכת בהן שבע שנים! צחק אשמדאי לדברי האיש ההוא. וכן ראה קוסם שקסמיו בידיו ויודע על הנעשה בקצוות תבל, וגם למראה זה צחק אשמדאי. כשהגיעו לירושלים המתין אשמדאי שלושה ימים בארמון המלך, עד שהובא לפני שלמה המלך. פנה מלך השדים לשלמה המלך ואמר: אתה מלך השליט על כל העולם ומדוע היית צריך לכבוש גם אותי? השיב לו שלמה המלך: אין אני רוצה להרע לך רק בקשה אחת לי אליך. רוצה אני לבנות את בית המקדש ולשם כך דרושה לי תולעת השמיר, לכן קראתי לך שתמצא לי אותה. ענה לו אשמדאי ודאי שהשמיר לא נמצאת בידי, אלא הקב"ה מסרה לשר הים. ושר הים הפקיד אותה בידי תרנגול הבר לאחר שהבטיח לו בכל עת שיבקש אותה ממנו, יחזיר לו.

ומדוע זקוק העוף לשמיר? שאלו שלמה המלך.

מפני שהעוף לוקחו למדבר ושם הר אבן, ואין בו ישוב. לוקח העוף את השמיר ומזחילה על פני הסלעים, והן נבקעות ונוצרים בהם תלמים. בתוכם הוא זורע זרעים, אשר הוא מביא ממרחקים ועל ידי הרוח מתכסין התלמים בחול וצומחים שם אילנות. העוף בונה לו שם קן ויש לו ולגוזליו ממה ליזון. ועתה אם רצונך בשמיר, יש עליך ללכת אליו ולדרוש ממנו שיתנה לך.

לאחר שנודע מקומו של תרנגול הבר, נתן ביד אחד מעבדיו לוח זכוכית, והורה לו ללכת להביא את השמיר. כשהגיע העבד לקן, ראה בתוכו גוזלים קטנים. הוא לקח את לח הזכוכית, כיסה את הקן והסתתר בצד אחד השיחים. לאחר זמן קצר בא העוף ומזון בפיו עבור גוזליו. והנה רואה הוא שהקן סגור על ידי לוח זכוכית. החל להכות במקורו על גבי המכסה וגם הגוזלים פתחו פיותיהם כלפי מעלה, כי רעבים היו אולם המכסה לא נשבר. התעופף העוף משם ולאחר זמן קצר חזר ובפיו השמיר. הניחה על הזכוכית ונבקעה מיד. קריאת הפתעה יצאה מגרון של העבד ומרוב בהלה נשמטה השמיר מפיו של העוף. ניגש העבד במהירות, לקח את השמיר ויצאה בדרכו לירושלים. לאחר זמן נזכר העוף שהשמיר לא נמצאת אצלו. נחרד עד מאד ויצאה לחפשו בכל המקומות. משלא מצאה בלע אבן חדה ונחנק, כי ידע שלא

פרק ג

יוכל לקיים את שבועתו לשר הים. גם לאחר שהובאה השמיר אל שלמה המלך נשאר אשמדאי תפוס באוהל מיוחד שנבנה עבורו בגינת המלך. באחד הימים ניגש בניהו בו יהוידע אל אשמדאי ושאלו: מדוע כשהלכנו בדרך נגשת ועזרת לאיש העיור?

שמעתי קול בשמים שאיש תם הוא, וכל הגומל איתו חסד זוכה לחיי עולם. ומדוע גם לשיכור סיעת? מפני שאדם רע ורשע הוא כל ימיו, אך פעם לא עשה הוא מעשה טוב. ולכן גמלתי עמו חסד, שלא יהיה לו שום מלאך מליץ טוב שיקבל בעבורו שכר בעולם הבא. ועוד שאלו: מדוע בשמחת החתונה בכית? יודע אני שנזק יקרה לזוג שזה עתה נישא. ומדוע צחקת על אותו איש שביקש נעליים לשבע שנים? מפני שאיש זה לא יחיה אך שבעה ימים. ולבסוף שאל אותו מדוע צחקת על אותו קוסם. והשיב לו אשמדאי: מפני שלא ידע שרגליו עמדו על אוצרות גדולים.

(ה): הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם,
*בְּצַבֹּאוֹת, או, בְּאֵילוֹת הָעֵדָה: אִם-תִּעְזְרוּ
וְאִם-תִּעְזְרוּ אֶת-הָאֱהָבָה, עַד שֶׁתִּזְוָפוּ:

הקב"ה משביע את בנות ירושלים שהוא כינוי לכנסת ישראל. בשבועת אהבה אל יהוה זה שנאמר: "ואהבת את יהוה אלוהיך". ומובטח לו שכרו של האדם העוסק באהבת יהוה כפי ראשי התיבות העולים מארבעת המילים: השבעתי אתכם בנות ירושלים" שעולה בהיפוך אתוון:

פרק ג

"אהבי", יהיה האדם מאוהביו של השם יתברך ויזכה לנאמר במשנה : "אמר רבי יהושוע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנאמר: "להנחיל אהבי יש ואוצרותיהם אמלא" [משלי ח כא]. לקב"ה יש באוצרותיו שלוש מאות ועשר עולמות כמניין "יש" וינחיל אותם לכל אהוביו לעתיד לבוא.

ששים גיבורים

צבאות – צבאים, רבים מצבי.

(ו): מי זאת, עֲלָה מִן-הַמִּדְבָּר, *כְּתִימָרוֹת, עֲשֵׂן: *מִקְטֶרֶת מִר וּלְבוֹנָה, מִכָּל אֲבָקֶת *רוּכָל:

מי הוא זה אשר עולה אחר יהוה יתברך מן המדבר הלא זרוע, מלא נחשים ועקרבים. הלוא הם בני ישראל. "מי זאת עלה" עולה בגימטריה למניין "ובא יבא ישראל".
בתמרות עשן – כעשן המיתמר מעלה ונראה למרחוק כך נשמע שמע יציאת בני ישראל ממצרים ע"י זרועו החזקה של יהוה יתברך. ושמע בניו המדיפים ריח בשמים כמור ולבונה שהיו מוקטרים בבית המקדש.

ששים גיבורים

כתימרות – מתמר, עולה למעלה בקו ישר.

מקטרת – מעלה קטורת.

רוכל – סוחר נודד.

מדרש השיר

פרק ג

כְּתִימָרוֹת עָשָׂן, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן־שֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶן־זִמְרָא
 בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִתְנוֹדְדִין מִמַּסָּע לְמַסָּע, הָיָה עֲמוּד
 הָעֵנָן יוֹרֵד, וְעֲמוּד אֵשׁ צוֹמֵחַ, וְעָשָׂן הַמַּעֲרָכָה עוֹלָה כְּמִין
 שְׁנֵי זָקוּקִין שֶׁל אֵשׁ, יוֹצְאִין מִבֵּין שְׁנֵי בְּדֵי הָאָרוֹן, וְשׁוֹרְפִים
 לַפְּנֵיהֶם נְחָשִׁים שָׂרְפִים וְעֶקְרָבִים, וְהָיוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם רוֹאִין
 וְאוֹמְרִין אֱלֹהוֹת הֵן אֵלֹהֵי אֵין תִּשְׁמִינֶשׁן שֶׁל אֵלֹהֵי אֶלָּא בְּאֵשׁ,
 וּמֵאִימָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל נֹפֵל עֲלֵיהֶם פֶּחַד וְרַעְדָּה, הִדָּא הוּא
 דְּכָתִיב (שְׁמוֹת טו, טז): תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפֶחַד, נִפְלָה אֵין
 כְּתִיב, אֶלָּא תִפֹּל, מִכָּאן וְלִהֲבָא. מִקְטָרֶת מֵר, זֶה אֲבִינוּ
 אֲבָרְהָם, מָה הַמֹּר הַזֶּה רֹאשׁ לְכָל הַבְּשָׁמִים, אֵף אֲבָרְהָם
 אֲבִינוּ הָיָה רֹאשׁ לְכָל הַצְּדִיקִים. מָה הַמֹּר הַזֶּה כָּל מִי
 שֶׁלּוֹקֵטוֹ יֵדִיו מִתְמַרְרוֹת, כֹּף הָיָה אֲבָרְהָם אֲבִינוּ מְמַרֵּר
 וּמַסְגֵּף עֲצָמוֹ בְּיָסוּרִים. מָה הַמֹּר הַזֶּה אֵינוֹ מְפִיחַ רִיחוֹ
 אֶלָּא בָּאוּר, כֹּף לֹא הוֹדִיעַ אֲבָרְהָם אֶת מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים אֶלָּא
 בְּכַבֵּשׁן הָאֵשׁ. וְלִבּוֹנָה, זֶה אֲבִינוּ יִצְחָק, שְׁנֵיתֶקֶרֶב כְּקִמְץ
 לְבוֹנָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. מִכָּל אֲבָקֶת רוּכֵל, זֶה יַעֲקֹב אֲבִינוּ,
 שֶׁהָיְתָה מִטָּתוֹ שְׁלֵמָה לְפָנָיו וְלֹא נִמְצָא בָּהֶן פְּסָלֶת.

מִי זֹאת עֹלָה וּגו'. מִדְּבַר בְּאֵלִישֶׁבַע בֵּת עַמִּינָדָב, אָמְרוּ
 אֲלִישֶׁבַע בֵּת עַמִּינָדָב רָאִתָּה חֲמֹשׁ שְׁמָחוֹת בְּיוֹם אֶחָד,
 רָאִתָּה יְבָמָה מְלָךְ, וְאָחִיָּה נָשִׂיא, וּבַעֲלָה כֹהֵן גָּדוֹל, וְשְׁנֵי
 בָּנִים סִגְנֵי כֹהֲנָה, וּפְנִיחָס בֶּן בְּנֵי מְשֻׁחַ מִלְחָמָה, כִּיֹּן
 שְׁנִכְנָסוּ בָנִיהָ לְהַקְרִיב, יָצְאוּ שְׂרוּפִין וְנִהְפְּכָה שְׁמִחָתָה
 לְאֵבֶל, מִיָּד נַעֲשִׂית כְּתִימָרוֹת עָשָׂן. כִּד דְּמַר רַבִּי אֶלְעָזָר
 בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, הָיָה דֹּרוֹ קוֹרָא עָלָיו: מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְּבַר
 וּגו' מִכָּל אֲבָקֶת רוּכֵל, מָהוּ מִכָּל אֲבָקֶת רוּכֵל, דִּהְוָה רַבִּי
 אֶלְעָזָר בֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן קָרְאוּ וְתַנּוּ וְקָרִיבוּ וּפְיִיטוּי.

פרק ג

זוהר השיר

פתח רבי בון ואמר: השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי. ומי קרוב למלך ככנסת ישראל שהיא אומרת אם תמצאו את דודי מה תגידו לו. אלא בנות ירושלים אלו הן נשמות הצדיקים, שהם קרובים למלך תמיד, ומודיעים למלך תמיד, ומודיעים למלך בכל יום הצטרפות המטרונה. כי כך למדנו, בשעה שהנשמה יורדת לעולם, כנסת ישראל מכניסה אותה בברית השבועה, שתגיד למלך תודיע לו אהבתה אליו, בעבור שיתפייס עימה.

(ו') הִנֵּה, מִטָּתוֹ שְׁלֹשְׁלֹמָה-נְשִׁים גְּבוּרִים,
סָבִיב לָהּ: מִגְּבוּרֵי יִשְׂרָאֵל:

מיטתו של המלך שהשלום שלו דהוא מלכו של עולם. שהייתה נעה ונדה במדבר, והוא אוהל מועד וארון העדות בו.

נשים גבורים – נשים ריבוא סביב לה [רש"י]
מגבורי ישראל – גיבורים נגד יצרם ועושים רצון יוצרם
ביראה ואהבה נאמנה [אלשיך הקדוש].

מדרש השיר

הִנֵּה מִטָּתוֹ שְׁלֹשְׁלֹמָה נְשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ, רַבִּי בִּיבִי בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי פֶתֶר קִרְיָה בְּבִרְכַּת כְּהֻנִּים, הִנֵּה מִטָּתוֹ, הִנֵּה מִטּוֹתָיו וְשִׁבְטָיו, הָאִיף מָה דָּאֵת אָמַר (חבקוק ג, ט): שְׁבָעוֹת מִטּוֹת. שְׁלֹשְׁלֹמָה, שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוֹ. נְשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ, אֵלּוֹ נְשִׁים אוֹתִיּוֹת שֶׁבְּבִרְכַּת כְּהֻנִּים. מִגְּבוּרֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מִגְּבוּרֵי אֶת יִשְׂרָאֵל. כָּלֶם אֶחָדִי חָרֵב, אָמַר רַבִּי עֲזַרְיָה דְּבָרִים מְבָרְכִין בְּגִבּוּרָה. (במדבר ו, כד): יְבָרְכֶךָ יְהוָה, יָאֵר יְהוָה, יִשְׂאֵל יְהוָה. (ר"ת י"י שם קדוש מע"ב שמות) מְלַמְּדֵי מִלְחָמָה, שֶׁהֵם

פרק ג

נלחמים בכל מיני פְּרַעַנִיּוֹת שֵׁישׁ בְּעוֹלָם. איש חָרְבוּ עַל יָרְכוּ מִפַּחַד בְּלִילוֹת, שְׁאֶפְלוּ אָדָם רוּאָה בְּחִלּוּמוֹ חָרַב מִחֲתַקְתָּ בִּירְכוּ, מָה יַעֲשֶׂה, יֵלֶךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וַיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וַיִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, וַיִּשְׁמַע בְּרַכַּת כֹּהֲנִים וַיַּעֲנֶה אַחֲרֵיהֶם אָמֵן, וְאִין דָּבָר רַע מִזִּיקוֹ, לְפִיכָךְ מִזְהִיר אֶת בְּנֵי אֶהְרֹן וְאוֹמֵר לָהֶם, (במדבר ו, כב): כֹּה תִבָּרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חֵלְבּוֹ אָמַר כְּתִיב (בראשית לב, כד): וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ, אִין אָנוּ יוֹדְעִין מִי הִיָּה בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל מִי, אִם הַמַּלְאָךְ הִיָּה בְּרִשּׁוֹת יַעֲקֹב וְאִם יַעֲקֹב בְּרִשּׁוֹת הַמַּלְאָךְ, אֲלֹא מִפֶּה דְּכְתִיב (בראשית לב, כו): וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַנֶּשֶׁחַר, אָמַר לוֹ הַמַּלְאָךְ לִיַּעֲקֹב שְׁלַחֲנִי, כִּי הִגִּיעַ קִלּוֹסִי לְקֵלֶס, הָיוּ הַמַּלְאָךְ בְּרִשּׁוֹת יַעֲקֹב אָבִינוּ. וּבְאִיזָה צַד נִדְּמָה לוֹ, רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר לְשָׂרוֹ שֶׁל עֶשָׂו הִרְשָׁע נִדְּמָה לוֹ, הִדָּא הוּא דְּכְתִיב (בראשית לג, י): כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פָּנֶיךָ כְּרֹאת פָּנֵי אֱלֹהִים, אָמַר לִיה אֶפָּךְ דְּמִיִּין לְשָׂרְךָ, מִשָּׁל לְמַלְךְ שְׁהִיָּה לוֹ אָרִי אִימִירוֹן וְכָלֵב אֲגָרִיִּין, מָה עָשָׂה הַמַּלְךְ זֶה אֶת הָאָרִי וְהִיָּה מְלַכְבוּ כְּנֻגַּד בְּנוֹ, וְהִיָּה אוֹמֵר שְׂאֵם יָבוֹא הַכָּלֵב לְהַזְדַּיֵּג לְבְנֵי יֹאמֵר בְּנֵי לָאָרִי יְכַלְתִּי וְלַכָּלֵב אִינִי יָכוֹל. כֶּף בְּשַׁעָה שְׂאֵמוֹת הָעוֹלָם בָּאִים לְהַזְדַּיֵּג לִישְׂרָאֵל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לָהֶם שֶׁר שְׁלָכְכֶם לֹא יָכוֹל לַעֲמֹד בְּאַבְיָהֶם וְאַתֶּם יְכוּלִין לָהֶם. רַבִּי הוֹנָא אָמַר לְרוּעָה נִדְּמָה לוֹ, לָזָה צֹאן וְלָזָה צֹאן, לָזָה גְּמָלִים וְלָזָה גְּמָלִים, אָמַר לוֹ הַעֲבֹר אֶת נְשָׁלִי וְאֲנִי מַעֲבִיר אֶת נְשָׁלְךָ, כִּיִּין שְׁהַעֲבִיר יַעֲקֹב אָבִינוּ אֶת נְשָׁלוֹ אָמַר נִחְזֹר וְנִחְסִי דִּילְמָא אֲנָשִׁינָן כָּלִים, מִן דְּחִזֹּר וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ. רַבִּי חֲזִיא רַבָּה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי הוּוּ עֶסְקִי בְּפִרְגָּמֻטָּיָא וְהוּוּ נִסְבִּין וַיִּהְבִּין בַּהֲדָא מִיטְכָּסִין, עָלוֹן לַהֲדָא

פרק ג

צור וְעִבְדִּין עִיבִידְתָּהוֹן, מִן דִּנְפִקוֹן מִן פִּילִי אֲמַרִין נְחֹזֵר וְנַחְמִי דִילְמָא אֲנָשִׁין כָּלוּם, חֲזָרוּ וּמָצְאוּ חֲבִילָה שֶׁל מִיטְכָסִין, אֲמַרִין הִדָּא מֶלֶה מִן יַעֲקֹב סָבָאן הִיא, דְּכַתִּיב (בראשית לב, כו): וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ. וְרַבָּנִן אֲמַרִי לְאַרְכִּילִיסְטִים נִדְמָה לוֹ, לָזָה צֶאֱן וְלָזָה צֶאֱן, לָזָה גְמָלִים וְלָזָה גְמָלִים, אֲמַר לוֹ הַעֲבֵר שְׁלִי וְאֲנִי מַעֲבִיר שְׁלָךְ, כִּף הַעֲבִיר הַמֶּלֶךְ צֶאֱנוּ שֶׁל יַעֲקֹב כְּהֶרֶף עֵין, וְהִזָּה אֲבוּנָן יַעֲקֹב עֲנִיָּא דְמֶלֶךְ אֲמַר מַעֲבֵר וְחֹזֵר וּמִשְׁכַּח עֶאֱן אַחֲרִי כָּל אוֹתוֹ הַלִּילָה, מָה עָשָׂה יַעֲקֹב אֲבִינוּ, אֲמַר רַבִּי פְּנִיחָס בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נָטַל פְּרָקְדִין וְכָרְכוּ עַל צִוְּאָרוֹ, אֲמַר לִיה פְּרָמְקוֹס פְּרָמְקוֹס חֲרַשׁ אֶת לִית חֲרָשִׁין מַצְלִיחִין בְּלִילָה.

(זז): כָּלם אַחֲזִי זָרַב, מְלַמְדִי מְלֻזְמָה; אִישׁ זָרַבּוּ עַל-יָרְכוּ, מִפְּזוּד בְּלִילוֹת:

אחזי חרב – קריאת שמע בידם שנאמר: "וחרב פיפיות בידם" [תהלים קמט ו]. להכרית צרים ומשטינים.

מלמדי מלחמה – מלומדי תורת יהוה זה שנאמר: "לכו לחמו בלחמי" [משלי ט ה]. עפ"י מצודת דוד: כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד... "עב"ל.

מלמדי מלחמה – עולה בגימטריה למניין "רמז" להגיד שבח תורת הרמז בכלל הפרד"ם שהוא ר"ת פשט, רמז, דרש, סוד. בתורת יהוה הקדושה והם כנגד ארבעה אותיות הוי"ה ב"ה.

איש חרבו על ירכו מפחד בלילות

פרק ג

חרבו – עולה בגימטריה למניין "רי"ו אשר הם ניצוצות קדושה שנתפזרו מן ירכו של אדם. (בגין אי שמירת הברית)

ירכו – זה שנאמר: **"שיב נא ירך תחת ירכי"** [בראשית כד ב]. רש"י ז"ל "ירכו זה מילתו".

מפחד בלילות – הוא זמן שלטון כוחות הטומאה והמזיקים, החומדים וגורמים לברחת ניצוצות הקדושה מן האדם ע"י שז"ל.

מדרש השיר

אמר רבי חנינא בר יצחק אמר לו הקדוש ברוך הוא לפלאך שורו של עשו, מה את עומד הוא בא עליך וחמשה קמיעים בידו, זכותו, וזכות אביו, וזכות אמו, וזכות זקנו, וזכות זקנתו, מדד עצמך עמו נשאין אתה יכול לעמד אפלו בזכותו, מיד (בראשית לב, כה): וירא כי לא יכל לו, אמר רבי לוי וירא בשכינה כי לא יכל לו, לארכי לסיסטים שהיה מתגושש עם בנו של מלך תלה עיניו למעלה וראה את אביו המלך עומד על גביו, והרפיש עצמו תחתיו. כך כיון נראה המלאך השכינה עומדת למעלה מעקב הרפיש עצמו תחתיו, הדא הוא דכתיב וירא כי לא יכל לו, אמר רבי לוי וירא בשכינה כי לא יכל לו. (בראשית לב, כו): ויגע בכף ירכו, בצדיקים ובצדיקות בנביאים ובנביאות שהיו עתידין לעמד מסנו ומבניו, איזה זה, זה דורו של שמד. ותקע כף ירך יעקב, רבי אליעזר ורבי ברכיה, רבי אליעזר אומר שיעא, רבי ברכיה בשם רבסא סדקה כדג. רבי נחמן בר יעקב אמר פרקה ממקומה, היאך מה דאת אמר (יחזקאל כג, יח): ותקע נפשי מעליה.

פרק ג

זוהר השיר

אמר רבי שמעון: הנה מטתו של שלמה. זה הוא כסא הכבוד של המלך שהשלום שלו. ששים גבורים סביב לה. אלו ששים מלאכים גדולים משמשים עליונים קדושים. שהם משמשים אצל כסא הכבוד של המלך העליון. מגבורי ישראל. שהם ממונים תחת ממשלת המלאך הגדול הקדוש מיכאל אפטרופס של ישראל, ולפי שהם תחת ידו הרי כולם מלאכים גדולים אפטרופסים של ישראל.

(ט): *אֶפְרַיִם, עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה – מַעֲצֵי, הַלְבָּנוֹן:

מיטתו הוא אוהל מועד (ראה פסוק ז) אפריון הוא בית המקדש אשר נבנה ע"י שלמה המלך לכבוד מלכו של עולם.

מעצי הלבנון – המובחר בעצים.

אמרו במדרש: "המלך שלמה" במגילה זו הוא כינוי לקב"ה, מלך שהשלום שלו. "האפריון", הוא רמז לכסא הכבוד. "הלבנון", כינוי לבית המקדש, שהיה מלבין את עוונותיהם של ישראל. והכוונה לומר, שבית המקדש היה כעין סמל ורמיזה לכל העולמות העליונים, וכל פרט בו היה מכוון כנגד עולמות טמירים ונשגבים. וזהו שנאמר בצווי מלאכת המשכן: "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו", כפי שאתה רואה את שורשם בעולמות העליונים, "וכן תעשו", בלי שינוי! רבנו יוסף חיים המשיך לכך משל: מעשה באחד, שלמד את מלאכת שרטוט

פרק ג

המפות. פעם הכין מפה של עיר הבירה, והביא אותה לביקורתו של מורו. הביט המורה במפה וספרו על לחיו. שאל: על מה ולמה? אמר לו: ראה, שכחת כאן נקודה. אמר: ועל נקודה מגיע סטירה. ענהו: שוטה, נקודה זו היא בנין מרכזי וגדול בעיר! אף כאן הזהיר הקב"ה למשה רבנו: **"בכל אשר אני מראה אותך"** את העולמות הרוחנים הנעלים והכבירים, **"וכן תעשו"** ותדקדקו בכל פרט ופרט! [בן איש חי, תרומה]

ששים גיבורים

אפריון – מושב שמעל לו חופה המשמש לנשיאת אנשים נכבדים.

מדרש השיר

אפריון, זה בית המקדש. עשה לו הסלף שלמה, שלמה ודאי. מעצי הלכנון, שנאמר (דברי הימים ב ב, טו): ואנחנו נכרת עצים מן הלכנון. עמודיו עשה כסף, שנאמר (מלכים א ז, כא): ויקם את העמודים לאלם ההיכל. רפידתו זהב, כההיא דתנינן שכל הבית נטוח בזהב חוץ מאחורי הדלתות.

דבר אחר, אפריון, זה העולם. עשה לו הסלף שלמה, הסלף שהשלוש שלו. מעצי הלכנון, שנכנה מבית קדשי הקדשים שלמטה, דתנינן משנטל הארון אכן היתה שם מימות הנביאים הראשונים, ושתיה היתה נקראת, ולמה נקראת שתיה שממנה השתת כל העולם, הדא הוא דכתיב (תהלים נ, ב): מציון מכלל יפי. עמודיו עשה כסף, זה שלשלת יוחסין. רפידתו זהב, אלו פרות הארץ ופרות האילן שנמכרין בזהב. מרכבו ארמון, היאף מה דאת אמר (דברים לג, כו): רכב שמים בעצרה. תוכו רצוף אהבה, רבי

פרק ג

יִזְדַּן אָמַר זֶה זְכוּת הַתּוֹרָה וְזְכוּת צְדִיקִים הָעוֹסְקִין בָּהּ. רַבִּי עֲזַרְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹדָה בְּשֵׁם רַבִּי סִימּוֹן אָמַר, זֶה הַשְּׂכִינָה.

דָּבָר אַחֵר, אֶפְרַיִם, זֶה כֶּסֶף הַכְּבוֹד. עֲשֵׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, הַמֶּלֶךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם נָשָׁלוּ. מַעֲצֵי הַלְּבָנוֹן, זֶה בֵּית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים שֶׁל מַעֲלָה שֶׁהוּא מְכֻן כְּנֶגֶד בֵּית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים שֶׁל מִטָּה, הֵדָא הוּא דְכֶתִיב (שְׁמוֹת טו, יז): מְכֻן לְשִׁבְתָּךְ, מְכֻן כְּנֶגֶד שִׁבְתָּךְ. עֲמוּדָיו עֲשֵׂה כֶסֶף, הִיאֵךְ מָה דָּאֵת אָמַר (אִיּוֹב כו, יא): עֲמוּדֵי שָׁמַיִם יִרְוּכָם. רְפִידָתוֹ זָהָב, אֵלֹהֵי דְבָרֵי תּוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים יט, יא): הַנִּחְמָדִים מִזָּהָב וּמִפָּז רָב. מְרַכְּבוֹ אֲרָגָמֹן, הִיאֵךְ מָה דָּאֵת אָמַר (תְּהִלִּים סח, לד): לָרֶכֶב בְּשָׁמִי שָׁמִי קָדָם. תּוֹכּוֹ רְצוּף אֶהְבָּה, רַבִּי בְּרַכְיָה וְרַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי אֶבְהוּ אֲרַכְּעָה גֵאִים הֵם, גָּאָה שְׂבַע עוֹפּוֹת, נֶשֶׁר. גָּאָה שְׂבַע הַמּוֹת, שׁוֹר. גָּאָה שְׂבַחִיּוֹת, אֲרִיָּה. גָּאָה שְׂבַכְלָן, אָדָם. וְכֵלָן נִטְלָן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְחִקְקֵן בְּכֶסֶף הַכְּבוֹד, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים קג, יט): יְהוָה בְּשָׁמַיִם הֵכִין כֶּסֶף, מִמֶּה שֶׁהֵכִין כֶּסֶף עַל הַגֵּאִים, תִּדַּע שֶׁמְלָכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה.

זוהר השיר

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר: אֶפְרַיִם עֲשֵׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה. מִקְרָא זֶה כִּבְר נִדְרָשׁ וְנִתְבָּאֵר, אֲבָל אֶפְרַיִם זֶה הֵיכַל שְׁלֹמֹה שֶׁהוּא כְּדִמְיוֹן הֵיכַל הָעֲלִיּוֹן. וְהַקִּבֵּל קוֹרָא לוֹ גֵּן עֵדֶן שֶׁהוּא נֹטֵעַ לוֹ לְהַנְאִתוֹ וּלְתַשׁוּקָתוֹ, לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ בּוֹ עִם אוֹתָן נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים. כִּי שֵׁם כּוֹלֵם קִיּוּמִים וּמִצְוִינִים בְּתוֹכּוֹ. אוֹתָן הַנִּשְׁמוֹת שֶׁאֵין עוֹד לָהֶם גּוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה כּוֹלֵם עוֹלוֹת וְנִתְעַטְרוֹת שֵׁם. וַיֵּשׁ לָהֶן מִקּוֹמוֹת לִרְאוֹת לְהַתְעַנֵּג תוֹךְ עוֹנֵג הָעֲלִיּוֹן שֶׁנִּקְרָא נוֹעַם יְהוָה. וְשֵׁם נִתְמַלְאוֹת מִכָּל הַתְּשׁוּקוֹת שֶׁל נִהְרֵי אֶפְרַסְמוֹן הַטְּהוֹר.

(י): עֲמוּדָיו, עֲשֵׂה כֶסֶף, *רְפִידָתוֹ זָהָב,
מִרְכָּבוֹ אֲרָגְמָן; תּוֹכּוֹ רְצוּף אֶהְבָּה, מִבְּנוֹת
ירוּשָׁלַיִם:

ידוע מפי חכמי הקבלה שהכסף מרמז על מידת החסד.
עמודיו כסף – זה שנאמר: "כי אמרתי עולם חסד יבנה"
[תהלים פט ג]. עמודיו הם מידותיו עליהם נבנה העולם במידת
החסד.

רפידתו זהב – אל תקרי רפידתו אלא פרי-דתו. [בשינוי אתוון]
זה שנאמר: "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" [תהלים
קיט עב]. תורת פי יהוה לאדם ממלא לנפשו יותר מן כל זהב
וכסף שבעולם זה שנאמר ע"י התנא רבי יוסי בן קיסמא
בפרקי אבות: "...לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלווים
לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות,
אלא תורה ומעשים טובים בלבד..." [פרק ו משנה ט].

מרכבו ארגמן – רכובו על צבא השמיים עושי דברו
ושליחותו, זה שנאמר: "סלו לרכב בערבות ביה שמו"
[תהלים סח ה]. ומשרתיו העיקרים חמשת מלאכי השרת, ר"ת
ארגמן"ן והם: אוריאל, רפאל, גבריאל, מיכאל, נוריאל.
תוכו רצוף אהבה – אהבת ישראל חשובה לפני בורא
העולמים זה שנאמר: "תנו עוז לאלהים" ואמרו ז"ל באיכה

פרק ג

רבתי "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כוח בגבורה למעלה" ע"י מעשיהם הטובים ולימוד תורה לשמה, נותנים כוח לפמליא של מעלה. ועל כן יהוה אוהב אותם זה שנאמר: "אהבתי אתכם אמר יהוה".

רפידתו עם שש האותיות עולה לגימטריה : כפורת רש"י ז"ל מפרש רפידתו זהב: משכבו ומשכנו על הכפורת שהוא זהב.

ששים גיבורים

רפידתו – מקום הישיבה או השינה

מדרש השיר

אפריון, זה כסא הכבוד. עשה לו הסלף שלמה, הסלף שהשלום שלו. מעצי הלכנון, זה בית קדשי הקדשים של מעלה שהוא מכון כנגד בית קדשי הקדשים של מטה, הדא הוא דכתיב (שמות טו, יז): מכון לשבתך, מכון כנגד שבתך. עמודיו עשה כסף, היאך מה דאת אמר (איוב כו, יא): עמודי שמים ירופפו. רפידתו זהב, אלו דברי תורה, שנאמר (תהלים יט, יא): הנחמדים מזהב ומפז רב. מרכבו ארגמן, היאך מה דאת אמר (תהלים סח, לד): לרכב בשמי שמי קדם. תוכו רצוף אהבה, רבי ברכיה ורבי בון בשם רבי אבהו ארבעה גאים הם, גאה שבעופות, נשר. גאה שבעהמות, שור. גאה שבעיות, אריה. גאה שבכלל, אדם. וכלן נטלן הקדוש ברוך הוא וחקקן בכסא הכבוד, שנאמר (תהלים קג, יט): יהוה בשמים הכין כסאו, ממה שהכין כסאו על הגאים, תדע שמלכותו בכל משלה.

(יא): צִאֲנָה וְרֵאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן, בַּמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה-בְּעֵטְרָה, שְׁעֵטְרָה-לוֹ אָמוּ בְּיוֹם
זִזְתָּנָתוֹ, וּבְיוֹם, שְׁמִינֹת לָבוֹ:

במלך שלמה, זהו המלך שהשלום שלו הוא מלכו של עולם.
בעטרה שעטרה לו אמו – אמו זו כנסת ישראל כמובא
בזוהר הקדוש פרשת פינחס: "שמע בני מוסר אביך" דא
קודשא בריך הוא "ואל תטוש תורת אמך" דא כנסת
ישראל, עד כאן.

ביום התונתו – ביום מתן תורתו שבו התיחדו קודשא בריך
הוא וכנסת ישראל.

וביום שמחת לבו – שזכה הקב"ה לבית בתחתונים. מובא
בהגהות נפש החיים [כ יז] "שכינה – פירוש הפשוט היינו
קביעות דירה כמאמרם ז"ל [תנחומא] ביום שברא הקדוש
ברוך הוא עולמו נתאוה שתהיה לו דירה בתחתונים עכ"ל.
מכאן כשנבנה משכן ליהוה ושרתה בו שכינתו זכה
לשמחת לבו.

מכאן "שכינה" עולה בגימטריה למניין "הלב שמח".

ששים גיבורים

עטרה – כתר זהב.

מדרש השיר

צִאֲנָה וְרֵאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן, בְּנִים הַמְצִינִים לִי בְּתִגְלַחַת,
בְּמִילָה וּבְצִיצִית. בְּסֶלֶךְ שְׁלֹמֹה, שְׁכָרָא בְּרִיּוֹתָיו
שְׁלֹמֹה, בְּרָא חֶסֶד וּלְכָנָה עַל מַלְאָתוֹ, כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת עַל

פרק ג

מִלֹּאֲתָן. בַּר קִפָּרָא אָמַר אָדָם וְחַוָּה כָּכֵן עָשׂוּרִים שְׁנִיִּים
נִבְרָאוּ. בְּפִלְךָ שְׁלֹמֹה, בְּפִלְךָ שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוּ.

דָּבָר אַחֵר, בְּפִלְךָ שְׁלֹמֹה, בְּפִלְךָ שֶׁהַשְּׁלִים מַעֲשִׂיו
לְבְרִיּוֹתָיו, כִּי־צַד הַשְּׁלִים הָאֵשׁ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, הַשְּׁלִים
הַחֲרִב לְיִצְחָק, הַשְּׁלִים הַפִּלְאָף לְיַעֲקֹב.

דָּבָר אַחֵר, בְּפִלְךָ שְׁלֹמֹה, בְּפִלְךָ שֶׁעָשָׂה שְׁלוֹם בֵּין בְּרִיּוֹתָיו.
תָּנִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי הָרִקִּיעַ שֶׁל שְׁלֹג וְהַחִיּוֹת שֶׁל אֵשׁ,
הָרִקִּיעַ שֶׁל שְׁלֹג, שְׁנֶאֱמַר (יחזקאל א, כב): וְדַמּוֹת עַל רִאשֵׁי
הַחִיָּה רִקִּיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא וְגו', וְהַחִיּוֹת שֶׁל אֵשׁ,
שְׁנֶאֱמַר (יחזקאל א, יג): וְדַמּוֹת הַחִיּוֹת מִרְאִיָּהֶם כְּגִבְלֵי אֵשׁ,
וְכַתִּיב (יחזקאל א, יד): וְהַחִיּוֹת רְצוּא וְנָשׁוּב כְּמִרְאֵה הַבְּצֵק,
וְלֹא זֶה מְכַכָּה זֶה וְלֹא זֶה מְכַכָּה זֶה. מִיכָאֵל שָׁר שֶׁל שְׁלֹג,
וְגַבְרִיאֵל שֶׁל אֵשׁ, וְלֹא זֶה מְכַכָּה זֶה וְלֹא זֶה מְזִיק זֶה.

זוהר השיר

פֶּתַח הַהוּא סְבָא וְאָמַר: צִאינָה וְרִאינָה. וְכִי מִי יִכּוֹל לִרְאוֹת בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוּ. וְהֵלֵא נִסְתֵּר הוּא מְכַל צְבָא מְרוֹם שְׁלֹמֹה
בְּמִקּוֹם הַהוּא: [ישעיה סד] "אֲשֶׁר עֵין לֹא רִאֲתָהּ אֱלֹהִים זֹלַתָּךְ". וְאַתָּה אוֹמֵר
צִאינָה וְרִאינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, וְעוֹד שֶׁהִרִי כְבוֹד שָׁלוּ כָּל מַלְאָכִים
עֲלִיוֹנִים שׁוֹאֲלִים וְאוֹמְרִים אֵיךְ מִקּוֹם כְּבוֹדוֹ. אֵלֵא מָה שֶׁאוֹמֵר צִאינָה
וְרִאינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, בַּעֲטָרָה כְּתוּב וְלֹא כְּתוּב וּבַעֲטָרָה, שְׁכָל מִי
שֶׁרֹאֵה עֲטָרָה הֵחִיא רוּאָה נֹעֵם הַמֶּלֶךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוּ. שַׁעֲטָרָה לוֹ אִמּוֹ, הִרִי
לְמַדְנֹה קִרְא לָהּ בֵּת וְקִרְא לָהּ אַחֻת וְקִרְא לָהּ אֵם, הִיא הַכֹּל וְהַכֹּל תִּהְיֶה, מִי
שֶׁמִּסְתַּכֵּל וַיִּבִּין בְּזֶה יִבִּין בַּחֲכָמָה יִקְרָה.

אִמֵּר רַבִּי יִצְחָק כִּיּוּן שֶׁהַנִּשְׁמָה זֹכָה לִיכְנֵס בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעֲלָה.
מִיכָאֵל הַשָּׂר הַגָּדוֹל הוֹלֵךְ עִמָּה וּמִקְדִּים לָהּ שְׁלוֹם, מַלְאָכֵי הַשֶּׁרֶת תִּמְהִים בָּהּ
וְשׁוֹאֲלִים עֲלֶיהָ, מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמַּדְבָּר.

פרק ד

פרק ד

(א): הִנֵּךְ יָפָה רַעֲיָתִי, הִנֵּךְ יָפָה-עַיִנֶיךָ יוֹנִים,
מִבַּעַד *לְצַמְתְּךָ; שְׁעָרְךָ כְּעֶדֶר הָעֵזִים,
*שֶׁלֹּאֲשׁוּ מִהֵר גָּלְעָד:

בהיותך רעיתי, הנך יפה [ספורנו]. עצם דבקותך ביהוה כאישה בבעלה זהו יופיך האמיתי.
עיניך יונים – כיונים שלא מחליפים בני זוגם לעולם, כך עיניך ידבקו בקיום מצוותיו יתברך ויקימו זה שנאמר: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". [במדבר טו לט].

מבעד לצמתך – אל תקרי "מבעד לצמתך" אלא בעד צומותיך" (מן המילה צום) הצום והתענית מקרבים האדם אל בוראו. שע"י שמחסיר מעצמו פת לחם ומעט מים. תש כוחו ונתמעט חלבו ודמו ואינו שולט באיבריו וע"י כך ילמד להתרחק מן החטא והגאוה. ואמרו רז"ל: "כל המתענה נקרא קדוש" [תענית יא], ויהוה ממלא חפץ לבו כניתן לדרוש מן: "הן ביום צמכם תמצאו חפץ" [ישעיה נח ג].
ועוד: שערך כעדר העזים – "שיער" עולה בגימטריה למניין "תפלין". אותיות פנימיות מן המילה כעדר עולה "עד".
לומר על המניח תפלין, הם כעדים עליו להצילו מכל צרה וצוקה וע"י קשירת התפלין נקשר עם יהוה אלוקיו.
ועוד: העזים – אל תקרי עזים אלא עזים (מהמילה עז וגבור). אמר רבי יהודה בן תימא: "... הוי עז כנמר... לעשות רצון אביך שבשמים" [פרקי אבות ה כ] שתהיו עזי פנים לעשות רצון אביכם שבשמים.

פרק ד

ששים גיבורים

רעיתי – אשתי.

צמתך – מלשון צמה, קליעת שערות הראש.

שגלשו – שירדו.

מדרש השיר

הַנֶּנֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי הַנֶּנֶךְ יָפָה, הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמַצּוֹת, הַנֶּנֶךְ יָפָה
בְּגִמְלֵי לֵוִי חֲסִידִים. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמַצּוֹת עֲשָׂה. הַנֶּנֶךְ יָפָה
בְּמַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמַצּוֹת הַבֵּית, בְּחֻלָּה
תְּרוֹמָה וּמַעֲשָׂרוֹת. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמַצּוֹת הַשָּׁדָה, בְּלֶקֶט שְׂכָחָה
וּפֶאֱהָ, וּמַעֲשֵׂר עֲנִי וְהַפֶּקֶר. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּכִלְאִים. הַנֶּנֶךְ יָפָה
בְּסֻדִּין בְּצִיצִית. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּנִטְיָעָה. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּעֶרְלָה. הַנֶּנֶךְ
יָפָה בְּנִטְעַרְבָעִי. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמִילָה. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּפִרְיָעָה. הַנֶּנֶךְ
יָפָה בְּתַפְלָה. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמִזְוִזָּה.
הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּתַפְלִין. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּסִכָּה. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּלוּלָב
וְאַתְרוֹג. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּתַשׁוּבָה. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּמַעֲשֵׂים טוֹבִים.
הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. הַנֶּנֶךְ יָפָה בְּעוֹלָם הַבָּא.

זוהר השיר

אמר רבי שמעון הינך יפה עיניך יונים. כיונים ודאי שהן מרוקמות בגופן
ובכנפיהן, וברקמה שלהן ניכרות בין שאר עופות. ועוד כיונים, שאין בכל
העופות נאמנות לבעליהן כיונה. עיניהן גבנונות מסתכלות באורח ישר מול
בעלה. כנפי יונה אלו כנפי העין אשר בהן תעוף יונה אל בעלה. יונים
נקראות לבנות מצד של חסד, ואדומות מצד גבורה, וירוקות מצד תפארת,
ושחורות מצד מלכות, שנאמר בה שחורה אני ונאווה.

(ב): שִׁנְיָךְ כְּעֶדֶר *הַקְּצוּבוֹת, שִׁעְלוּ בֵּין –
הַרְוֹצָה: שִׁכְלָם, מִתְּאִיבוֹת, *וְשִׁכְלָה, אֵין
בָּהֶם:

נאמר במשלי "מות וחיים ביד הלשון" [יח כא]. ומסיבת
הסכנה שיש בלשון שם יהוה ברחמיו גדרים כנגדה, האחד
הם השינים והשני השפתיים.
שינד כעדר הקצובות משבח על שמירת הלשון ע"י סינון
דברים בעזרת השיניים.
"שינד" עולה בגימטריה למניין "לשון" עם האותיות, לומר
לך שהם מהווים משקל כנגד הלשון.
כאן משבח את כנסת ישראל בכך שדיבורה ושמירת לשונה
הם ללא רבב, ושכלה אין בהם להכשיל אנשים בלשון הרע
ורכילות וכו'.

ששים גיבורים

הקצובות – מלשון קיצבה, לכולם אותה מידה ויופי.
ושכלה – מלשון שכול, אין בהם הפסד ומות.

מדרש השיר

רבי יוחנן פתר קרִיָא בְּאֶבְרָהָם אֲבִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (בראשית יב, א): לָךְ לָךְ מֵאֲרָצְךָ
וּמִמּוֹלְדְּתְךָ, לָמָּה הָיָה דוֹמָה, לְצִלּוּחִית שָׁל פּוֹלִיטוֹן שֶׁהִיָּתָה
מִנַּחַת בְּזִוִּית אַחַת וְלֹא הָיָה רִיחָה נוֹדָף, בָּא אַחַד וְטִלְטֵלָהּ
מִמִּקּוֹמָה וְהָיָה רִיחָה נוֹדָף, אִף כֵּן אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְאַבְרָהָם, אֲבָרָהָם הִרְבֵּה מַעֲשִׂים טוֹבִים יֵשׁ לָךְ, הִרְבֵּה
מִצְוֹת יֵשׁ לָךְ, טִלְטַל עֲצָמָךְ בְּעוֹלָם וְשִׁמְךָ מִתְגַּדֵּל בְּעוֹלָמִי,
לָךְ לָךְ, מֶה כְּתִיב בְּתִרְיָה (בראשית יב, א): וְאַעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל.

פרק ד

על כן עלמות אהבוה, אמר לו הקדוש ברוך הוא הא לך עלמות הרבה, דכתיב (בראשית יב, ה): ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן, והלא אם מתכנשים כל העולם לכראת יתוש אחד אינן יכולים לכראתו, אלא אלו הגרים שגירו אברהם ושרה, לך נאמר: ואת הנפש אשר עשו בחרן.

אמר רבי חנינא אברהם היה מגיר אנשים, ושרה הנשים, ומה תלמוד לומר: אשר עשו בחרן, מלמד שהיה אברהם אבינו מכניסן לביתו ומאכילן ומשקן ומאהיבן ומקרבן ומגירן ומכניסן תחת כנפי השכינה, הא למדת שכל המכניס ברה אחת לתוך כנפי השכינה מעלין עליו כאלו הוא בראו ויצרו וריקמו.

אמר רבי ברכיה אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, ממה נשאתה מביא אוהר לעולם, שמך מתגדל בעולם, ומה היא האוהר, גאולה, שבשעה נשאתה מביא לנו אוהר, הרבה גרים באים ומתגירים ונוספים עלינו, כגון יתרו ורחב, יתרו שמע ואתא, רחב שמע ואתא, אמר רבי חנינא בשעה שעשה הקדוש ברוך הוא נס לחנניה מישאל ועזריה, הרבה גרים נתגירו, דכתיב (ישעיה כט, כג): כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרב יקדישו שמי, מה כתיב בתריה: וידעו תעי רוח בינה.

(ג): *כֹּזוֹט הַשָּׁנִי שִׁפְתוֹתֶיךָ, *וּמִדְּבָרְךָ נְאוֹה;
כְּפִלּוֹ הָרִמּוֹן *רִקְתָּךְ, מִבַּעַד לְצַמִּיתְךָ:

במשקל לפי הפסוק הקודם, השפתיים מהווים שומר שני
ללשון ע"י השמירה הזאת זוכים למדברך נאוה זאת אומרת
הדיבור נהיה נאה ונעים ולא תחטא בטומאת שפתיים.
הדמיון הוא לחוט השני המהווה משקל כנגד הלשון "חוט
השני" עם הכולל עולה בגימטריה למניין "הלשון".

כפלה הרמון רקתך – פירשו רבותינו ז"ל: "ריקנים שבך
מלאים מצות כרימון". כל בר ישראל ואפילו ריק מתורה,
נמצא בו מצות כפלה הרימון.
"ומלא מצות" עולה בגימטריה למניין תרי"ג. שס"ה (365)
מצוות לא תעשה ורמ"ח (248) מצוות עשה, סה"כ תרי"ג
(613) מצות להיות מלא במצות כברכת יהוה.

ששים גיבורים

חוט השני – חוט בעל צבע אדום עז (ארגמן)
מדברך - דיבורך
רקתך – רקה, צד המצח שליד האוזן.

מדרש השיר

כֹּחוֹט הַשָּׁנִי שִׁפְתוֹתֶיךָ, כְּשָׁעָה שְׁאִמְרוּ אֶת הַשִּׁירָה (שמות
טו, א): אֶז יִשִּׁיר מִשָּׁה. וּמִדְּבָרְךָ נְאוֹה, שְׁפָרְאִין כְּאֶצְבַּע
וְאוֹמְרִים (שמות טו, ב): זֶה אֵלֵי וְאַנְוָהוּ, כְּאוֹתָהּ שָׁעָה הַתְּחִיל
מִשָּׁה מְשֻׁכָּח: כְּפִלּוֹ הָרִמּוֹן רִקְתָּךְ, הָרִיקָן שְׁכָכָם רְצוּף
מִצּוֹת כְּרִמּוֹן הִזָּה, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִבַּעַד לְצַמִּיתְךָ עַל
הַצְנוּעִין וְהַמְצָמִתִּין שְׁכָכָם.

מעשי המלך

פרק ד

ארבע שנים חלפו למלכות שלמה, ולא בנה בהם את בית המקדש. למרות שדוד אביו נתן בידו תבנית הבית, ואוצרות רבים של כסף וזהב הוריש לו, לא רצה להשתמש בהם שלמה המלך לבנין הבית. וכל כך למה? כיוון שידע שלמה המלך כי דוד אביו התפלל לפני יהוה ואמר: גלוי וידוע לפניך ריבון העולמים צופה הדורות מראש, כי בית המקדש אשר יבנה שלמה בני, סופו להיחרב, ואם יבנה אותו בכסף וזהב שנלקח מן הגויים במלחמות, תבואנה אומות העולם ותאמרנה שאלוהיהם נקמו את נקמתם בבני ישראל, ולכן נחרב הבית. לכן בקש דוד מיהוה שיברך את שלמה המלך בכסף וזהב כדי שלא יצטרך להשתמש באוצרותיו שהוריש לו.

ואכן, במשך ארבע השנים הראשונות למלכותו צבר שלמה המלך כסף וזהב לרוב, ובהתלהבות רבה החל בהכנות לבניה. ידיד היה לדוד אביו, חירם מלך צור. וידידות זו נמשכה גם בימי שלמה המלך. בקש המלך שלמה ממלך צור שיצווה לעבדיו לכרות לו עצי ארזים מיער לבנון, כי מומחים היו בכריתת עצים אלו, והבטיח לשלם שכרו אשר ינקוב. מלך צור מילא את בקשת שלמה המלך בשמחה רבה, ושלח לו עצי ארזים ככל אשר חפץ. אף הוסיף לו עצי ברושים כדי להראות חיבתו לשלמה המלך.

שממלא הוא בקשתו בעין יפה. תמורת זאת בקש מלך צור תבואה, אשר ארצו הייתה חסרה אותה. שלח שלמה המלך תבואה למלך צור בעין יפה, והוסיף לו שמן לרוב ועשרים ערים נתן לו בגליל. יותר ממאה וחמישים אלף עובדים עסקו בבניית בית המקדש, ובמשך שבע שנים בנו אותו. ובכל אותו זמן לא חש אף אחד בעינו, לא ניתק שרוך נעלו, ולא חלה עובד אחד מהם. כמו כן כל הכלים בהם עבדו, נשארו בשלמותם עד גמר העבודה ולא נשבר אף כלי. אבני גזית יקרות וכבדות שנשארו על כתפיהם, נעשו קלות ונראה היה להם כאילו הולכות מאליהן.

בנין מפואר היה בית המקדש אשר כמוהו לא היה. כלי המקדש עשויים היו זהב טהור, ואף הקירות היו מצופים מבפנים זהב טהור ומשובח. כשנסתיימה מלאכת הבניה בקש שלמה המלך להכניס את ארון לוחות

פרק ד

הברית לבית קודש הקדשים, אבל השערים דבקו זה לזה ולא נפתחו. אמר שלמה המלך עשרים וארבע רננות ותפילות ולא נפתחו... פתח ואמר: "שאו שערים ראשיכם, והינשאו פתחי עולם, ויבוא מלך הכבוד". מששמעו זאת השערים נזדעזעו מכעס, כי סברו שעל עצמו אומר כך, ושאלוהו: "מי זה מלך הכבוד?" הוסיף ואמר: "יהוה עוז וגבור יהוה גבור מלחמה".

וכששקטו השערים אמר שוב: "שאו שערים ראשיכם, ושאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד" "מי הוא זה מלך הכבוד?" שאלוהו שוב השערים.

"יהוה צבאות הוא מלך הכבוד סלה!" ענה שלמה המלך ועדין לא נענו לו השערים. בקש שלמה המלך מאת אלוקים: "אל תשב פני משיחך" אך לא נענה גם בזאת.

וכשהזכיר את דוד אביו ואמר: "זכרה לחסדי דויד עבדך" [דה"ב ו' מב] מיד נפתחו שערי קודש הקדשים והכניס לתוכו את ארון יהוה. באותה שעה ידעו כל ישראל, שנמחל לדוד אותו עוון של בת שבע [שבת ל' ע"א].

שבע שנים נמשכה בנית בית המקדש, ובחודש חשוון נסתיימה. אולם את חנוכת הבית לא חגגו באותה שנה, כי אם בשנה שלאחריה, בחודש תשרי. חודש זה הנקרא "ירח האיתנים" משום שבו נולדו האבות הקדושים: אברהם יצחק ויעקב, המכונים "איתני העולם". וכהגיעה העת נתקהלו ובאו לירושלים כל ישראל לחוג בשמחה רבה את חנוכת הבית ברוב עם ובהדרת כבוד למלך מלכי המלכים, אשר בה להשכין שכינתו בבית המקדש.

שמחת חנוכת הבית החלה יומיים לפני יום כיפורים, כדי להראות לעם כמה חביבה לפני הקדוש ברוך הוא חנוכת בית המקדש. והיא נמשכה שבעה ימים עד חג הסוכות, וכן גם שבעת ימי החג.

כיון שבאותה שנה בטלו את יום הכיפורים, וחששו ישראל שמא חוטאים הם, יצאה בת קול ואמרה: "אל תחששו! כולכם מוזמנים לחיי העולם הבא".

כשהייתה השמחה בעיצומה קרב שלמה המלך לפני המזבח, כרע על ברכיו לפני כל ישראל, פרש כפיו אל השמים ונשא תפלה אל יהוה:

פרק ד

"אנא מלך מלכי המלכים! השכן שכינתך בבית אשר בניתי לכבודך, ופנית אל תפלת עבדך ואל תחינתו... לשמוע אל הרינה ואל התפלה אשר עבדך מתפלל לפניך!"

"תהינה עיניך פתוחות אל הבית הזה יומם ולילה לקבל תפילות עמך ישראל, אשר יתפללו אל המקום הזה, ושמעת ממקום שבתך ותמלא באהבה וברצון משאלות כל איש ואיש! ובוחר כליות ולב הנך יהיה ותיתן לרשע כרשעתו ולצדיק כצדקתו". ועל כלל ישראל בקש שלמה המלך: "אם בעונותיהם יעצרו השמים ולא ירד מטר, ורעב ובצורת יבואו על עמך ישראל. אנא יהוה, כי יבואו עדיך ויפרשו כפיהם אל הבית הזה תשמע מן השמים ותושיעם. והיה אם תפרוץ מלחמה ויינגפו לפני אויביהם ובאו לירושלים וישבו אליך והודו לשמך והתחננו אליך בבית הזה, קבל נא את תפילותיהם שלא יינגפו בשנית ולא ילכו בשבי".

ואחר בקש שלמה המלך גם על הנוכרי, אשר לא מעם ישראל אשר יבוא מרחוק לירושלים לשאת תפלה בבית הזה. עליו התפלל ואמר: "קבל תפלתו כדי שיתגדל כבודך בעיני כל הגויים וידעו כי שמך נקרא על הבית הזה, אשר בניתי".

לאחר שבקש שלמה המלך שיתקבלו התפלות בבית המקדש. בקש גם עבור תפלות עם ישראל בשבילי ארצות נכר, ומשם ישאו תפלה לכיוון ירושלים, בית המקדש ובית קודש הקודשים. ואם ישובו אל יהוה אלוקיהם בכל לבבם ובכל נפשם אזי יזכו לשוב לארץ אבותיהם. ועליהם מבקש שלמה המלך מיהוה ואומר: "ושמעת ממכון שבתך, את תפלתם ואת תחנוניהם וסלחת לעמך אשר חטאו לך".

ובסיום תפלתו אומר שלמה המלך: "אל תשב פני משיחך ותהיה תפילתי מקובלת לפניך". כאשר כילה שלמה המלך את תפלתו לפני יהוה, קם על רגליו וכשידיו פרושות את השמים ברך את כל ישראל: "...ברוך יהוה אשר נתן מנוחה לעמו ישראל ככל אשר דבר לא נפל דבר אחד מכל דבריו הטוב...". ובקש מיהוה יתברך שיהיה עימהם ולא יעזבם, ויטה לבבם ללכת בדרך הישרה לשמור מצוותיו וחוקותיו כהיום הזה.

פרק ד

ואחר הקריב שלמה המלך את הקורבנות על המזבח והמתין שאש תרד מן השמים. משראה שהאש מתעכבת, התפלל אל יהוה אך לא נענה ... הלך והביא ארונו של דוד אביו ואמר לפני יהוה: "אם אין לי מעשים עשה בשביל חסדיו של דוד אבי! " מיד ירדה אש מן השמים ואכלה את העולות והזבחים, וכבוד יהוה מלא את הבית ואש זו נשארה עד לתקופתו של מנשה מלך יהודה.

כל בני ישראל אשר ראו ברדת האש, כרעו אפיים ארצה, השתחוו ואמרו: "הודו ליהוה כי טוב, כי לעולם חסדו". שלמה המלך זבח עשרים ושניים אלף בקר ומאה ועשרים אלף צאן, וכל איש מישראל קבל מנה של לחם, בשר ויין. הכהנים עמדו על משמרתם והלויים בכלי שיר, שרים ומודים ליהוה מתוך תפלות דוד בן ישי.

(ד): כַּמְגִדֵּל דָּוִיד צֹאֲרֵךְ, *בְּנֵי כְּתֻלָּיִת; אֶלֶף הַמִּגֵּן תָּלִי עָלָיו, כָּל *שְׂכָלֵי הַגְּבֻרִים:

אל תקרי "צוארך" אלא "צו-אורך". על האדם להתפלל ולצפות לזכות באור יהוה, זה שנאמר ע"י נעים זמירות ישראל: "שלח אורך ואמתך המה ינחוני" [תהלים מג ג].

אלף המגן תלוי עליו – על המגדל הגבוה יתלו מגני הגיבורים המגנים על העיר ואנו נבטח בחסדי אבות שהם

פרק ד

מגינים בזכות צדקתם וגבורתם. מובא בספר "יצירה" המיוחס לאברהם אבינו ע"ה שלכל אחד מן האבות והצדיקים יש מלאך שהוא ממונה ללמדו תורה. ובזוהר הקדוש מובא שלאברהם אע"ה היה המלאך מיכאל, ליצחק אע"ה המלאך גבריאל וליעקב אע"ה המלאך נוריאל. ר"ת המלאכים: מיכאל, גבריאל, נוריאל. עולה "מגן" וזה הוא המגן האמיתי. מגן עולה בגימטריה למניין 93 כמניין שלוש פעמים המילה "אל"

ששים גיבורים

בנוי לתלפיות – מתנוסס ברוב הדרו.

שלטי הגבורים – שלט הוא כעין מגן מלחמה [אלשיך הקדוש].

מדרש השיר

כְּמַגִּדֵּל דָּוִיד צִנְאָרָךְ, מֶה נִשְׁגָּדֵל אֶתְכֶם דָּוִד בְּסִפְרוֹ, וְמֶה גִדֵּל אֶתְכֶם דָּוִד בְּסִפְרוֹ (תהלים קלו, יג): לְגַזֵּר יָם סוּף לַגִּזְרִים. בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת, מֶהוּ לְתַלְפִּיּוֹת, סִפֵּר נִשְׁאָמְרוּ לוֹ פִּיּוֹת הַרְבֵּה, עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם אָמְרוּ סִפֵּר תְּהִלִּים, אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְאַבְרָהָם, מֹשֶׁה, וְדָוִד, וְנִשְׁלַחַה. עַל אֵילִין חִמְשָׁה לֹא אֶתְפַּלְגּוּ, אֵילִין חִמְשָׁה אֶחָדֵי יָתָא מָאן אִינוּן, רַב וְרַבִּי יוֹחָנָן, רַב אָמַר: אֶסֶף, וְהִימֵן, וִידוּתוֹן, וְנִשְׁלַשָּׁה בְּנֵי קִרְחָ וְעֶזְרָא. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֶסֶף, וְהִימֵן, וִידוּתוֹן אֶחָד, וְנִשְׁלַשָּׁה בְּנֵי קִרְחָ אֶחָד, וְעֶזְרָא. עַל דַּעַת רַב אֵין אֶסֶף בְּכָלֵל בְּנֵי קִרְחָ, עַל דַּעַת רַבִּי יוֹחָנָן הוּא אֶסֶף דִּהְכָא הוּא אֶסֶף דִּתְנָן, אֶלָּא עַל יְדֵי נִשְׁהִיָּה בֵּן תוֹרָה זָכָה לֹמַר נְשִׁירָה עִם אָחִיו וְזָכָה לֹמַר נְשִׁירָה בְּפָנֵי עַצְמוֹ.

תַּלְפִּיּוֹת, תַּל נִשְׁמַתְפַּלְלִים בּוֹ כָּל פִּיּוֹת. מִכָּאן אָמְרוּ הָעוֹמְדִים בְּחוּצָה לָאֶרֶץ וּמִתְפַּלְלִין הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם לָאֶרֶץ

פרק ד

ישראל, שֶׁנֶאֱמַר (מלכים א ה, מח): וְהִתְפַּלֵּלוּ אֵלַי דָּרָךְ אֲרָצָם, הָעוֹמְדִין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם וּמִתְפַּלְלִין, שֶׁנֶאֱמַר (דברי הימים ב ו, לד): וְהִתְפַּלֵּלוּ אֵלַי דָּרָךְ הָעִיר הַזֹּאת, הָעוֹמְדִים וּמִתְפַּלְלִים בִּירוּשָׁלַיִם הוֹפְכִין פְּנֵיהֶן כְּנֶגֶד הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶאֱמַר (מלכים א ח, מב): וְהִתְפַּלֵּל אֶל הַבַּיִת הַזֶּה, הָעוֹמְדִים בְּהַר הַבַּיִת הוֹפְכִים פְּנֵיהֶם כְּנֶגֶד קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים וּמִתְפַּלְלִין, שֶׁנֶאֱמַר (מלכים א ח, לה): וְהִתְפַּלֵּלוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה, נִמְצְאוּ הָעוֹמְדִים בְּצִפּוֹן פְּנֵיהֶם לְדָרוֹם, וְהָעוֹמְדִים בְּדָרוֹם פְּנֵיהֶם לְצִפּוֹן, וְהָעוֹמְדִים בְּמִזְרָח פְּנֵיהֶם לְמַעְרָב, וְהָעוֹמְדִים בְּמַעְרָב פְּנֵיהֶם לְמִזְרָח, נִמְצְאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלְלִין אֶל מָקוֹם אֶחָד, וּמִנִּין שָׁכַל יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלְלִין אֶל מָקוֹם אֶחָד, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר (מלכים א ו, יז): הוּא הַהִיכָל לִפְנֵי, הוּא הַהִיכָל שָׁכַל הַפָּנִים מְכֻנּוֹת אוֹתוֹ. עַד כִּדּוֹן בְּכַנְיָנוּ, בְּחֶרְכָּנוּ מִנִּין, אָמַר רַבִּי אֲבִין בְּנוֵי לְתַלְפִּיּוֹת, הוּא הַהִיכָל, שָׁכַל הַפִּיּוֹת מִתְפַּלְלוֹת בּוֹ. בְּקִרְיַת שְׁמַע הוּא אוֹמֵר בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, בִּתְפֵּלָה הוּא אוֹמֵר בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, הֵוִי שָׁכַל הַפִּיּוֹת מִתְפַּלְלִין עָלָיו לִפְנֵי הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עֲתִיד הוּא לְבָנוֹתוֹ וּלְהַשְׁרוֹת שְׂכִינָתוֹ בּוֹ. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (מלכים א ט, ג): וְהִיוָּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר (הושע ה, טו): אֵלַי אָשׁוּבָה אֶל מְקוֹמִי, כִּי־צַד יִתְקַיְּמוּ שְׁנֵי כְּתוּבֵין הֵלֵלוּ, אֵלֹא פָּנָיו לְמַעַלָּה וְלִבּוֹ לְמַטָּה, דִּתְנִיָּא יְכוּן אָדָם לִבּוֹ כְּנֶגֶד בֵּית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים. רַבִּי חִיָּא רַבָּה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא, רַבִּי חִיָּא רַבָּה אָמַר כְּנֶגֶד קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים שָׁל מַעַלָּה, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא אָמַר כְּנֶגֶד קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים שָׁל מַטָּה.

זוהר השיר

פרק ד

פתח רבי יצחק ואמר: כמגדל דוד, איזה מגדל דוד. הלוא מגדל דוד ודאי זה שבנה דוד והעלהו לתוך ירושלים. אלא כמגדל דוד זה ירושלים שלמעלה שכתוב בו: "מגדל עוז שם יהוה ירוץ צדיק ונשגב" [משלי יח] מי נשגב אלא אותו המגדל הוא נשגב, לפי שבו ירוץ צדי"ק. צוארך, זה בית המקדש שלמטה שהוא עומד בתיקון היופי של כל העולם. בנוי לתלפיות, התל שכל פיות העולם מסתכלים בו. וכך נדרש תלפיות תל שכל פיות העולם משבחים ומתפללים לנגדו.

(ה): שְׁנֵי שְׂדֵיךָ כְּשְׁנֵי עֶפְרַיִם, הָאוֹמֵי צְבִיָּה,
הָרוּעִים, בְּשׁוֹשְׁנֵיהֶם:

שני שדיך – כשני דדי האישה המספקים את מזונו של תינוק רך בן יומו ומחיים אותו. כך יהוה יתברך החיה את בני ישראל ביציאתם ממצרים כל ימי לכתם במדבר עד בואם את הארץ המובטחת. לכן אל תקרי "שדיך" אלא בהיפוך אתוון "כשדי". כשם שד"י שהוא ר"ת: שומר דרכי ישראל (שומר דלתות ישראל) יהוה ברחמיו שומר על בניו רחמיו בכל אתר ואתר. ועוד ששם זה משפיע לבעלי ברית קודש שהם ישראל אשר ברית קודש חתום בברשם. וכאשר

פרק ד

עושיין מילה ופריעה לילד אז נשלם בו שד"י ע"י גילוי
העטרה שהוא בסוד יו"ד [הרי"ח]
שני שדיך – מדוע נקט בלשון שני שדיך ולא אמר שדיך
כשני עופרים. פעמים של שד"י עולה בגימטריה למניין
"אורייתא" (תורה) לרמוז לישראל שיניקת השפע שלהם
מקורו הוא מן התורה הקדושה.

מדרש השיר

שְׁבִי נְשִׁיךְ, אֵלֹה מִשָּׁה וְאַהֲרֹן, מָה הַנְּשִׁדִים הִלְלוּ הוֹדָה
וְהִדָּרָה נָשׁ אִשָּׁה, כָּךְ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן הוֹדָן וְהִדָּרָן נָשׁ יִשְׂרָאֵל.
מָה הַנְּשִׁדִים הִלְלוּ נוֹיָה נָשׁ אִשָּׁה, כָּךְ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן נוֹיָן נָשׁ
יִשְׂרָאֵל. מָה הַנְּשִׁדִים הִלְלוּ כְּבוֹדָה וְשִׁבְחָה נָשׁ אִשָּׁה, כָּךְ
מִשָּׁה וְאַהֲרֹן כְּבוֹדָן וְשִׁבְחָן נָשׁ יִשְׂרָאֵל. מָה הַנְּשִׁדִים הִלְלוּ
מַלְאִים חֶלֶב, כָּךְ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן מַמְלָאִים יִשְׂרָאֵל מִן הַתּוֹרָה.
וּמָה הַנְּשִׁדִים הִלְלוּ כָּל מָה נִשְׁהָאָה אוֹכֶלֶת הַתִּינוֹק אוֹכֵל
וְיוֹנֵק מִהֶן, כָּךְ כָּל תּוֹרָה נִשְׁלַמֵּד מִשָּׁה רַבָּנוּ, לְמִדָּה לְאַהֲרֹן,
הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (שמות ד, כח): וַיִּגַּד מִשָּׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל
דְּבָרֵי יְהוָה. וְרַבָּנָן אָמְרִי גֵלָה לוֹ שֵׁם הַמִּפְרָשׁ. מָה הַנְּשִׁדִים
הִלְלוּ אֵין אֶחָד מֵהֶם גָּדוֹל מִמֵּכָרוֹ, כָּךְ הָיָה מִשָּׁה וְאַהֲרֹן,
הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (שמות ו, כז): הוּא מִשָּׁה וְאַהֲרֹן, וְכְּתִיב
(שמות ו, כו): הוּא אַהֲרֹן וּמִשָּׁה, לֹא מִשָּׁה גָּדוֹל מֵאַהֲרֹן וְלֹא
אַהֲרֹן גָּדוֹל מִמִּשָּׁה בְּתוֹרָה. רַבִּי אַבָּא אָמַר לְמַלְךְ נִשְׁהִי לוֹ
נְשִׁי מְרַגְלִיּוֹת טוֹבוֹת וְנִתְּנָן בְּכַף מֵאֲזָנִים, לֹא זֶה גָּדוֹלָה מִזֶּה
וְלֹא זֶה גָּדוֹלָה מִזֶּה, כָּךְ הֵם מִשָּׁה וְאַהֲרֹן נְשִׁיִּים.

(ו): עַד שִׁיפּוּזֵי הַיּוֹם, וְנָסוּ הַצִּלְלִים – אֶלְךָ לִי
אֶל – הַר הַבּוֹר, וְאֶל – גְּבַעַת הַלְּבוֹנָה:

פרק ד

אל תקרי "צללים" אלא "צלילים" (צלילי מוסיקה), שנאמר: קול, רנה וישועה--בְּאֵהָלֵי צִדִּיקִים (תהילים קיח טו), עד שיעבור אור היום ויבוא עת הערב וזמן הצלילים, וזאת בכדי שבשעה שיחשך הלילה, יתקיים הפסוק: "יומם יצוה יהוה חסדו ובלילה שירה עמו" [תהלים מב ט]. עיקר לימוד תורת יהוה היא בנגינה, והוא מחצות הלילה ואילך כמנהג דוד המלך שקם לשבח ליהוה כנאמר: "חצות לילה אקום להודות לך" [תהלים קיט סב]. וע"י זאת לקיים מאמר יהוה ליהושע: "והגית בו יומם ולילה" [יהושע א ח].

בלילה – זה שנאמר: "העמדים בבית יהוה בלילות".

אל הר המור – אל תקרי "הר המור" אלא "הר המוריה".
הקב"ה מבקש ללכת אל הר המוריה אל מקום המקדש להתענג מן המור והלבונה המוקטרים בו.

ששים גיבורים

לבונה – שרף של עצי בשמים שהשתמשו בו לקטורת על המזבח.

מדרש השיר

עד נְשִׁיפּוּם הַיּוֹם, רְבִי אֶכְהוּ וְרְבִי לְוִי, חַד אָמַר בְּשִׁעָה נִשְׁכַּל אֲבָרָהָם אֲבִינוּ אֶת עֲצָמוֹ וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, עָשָׂה עֲרֻלּוֹתֵיהֶן גִּבְעָה, וְזָרְחָה עֲלֵיהֶן הַחֹסֶה וְהַתְּלִיעוֹ, וְעָלָה רִיחָן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּרִים קִטְרֶת הַסַּמִּים וּכְרִים קִמְץ הַלְבוֹנָה נִשְׁעַל גְּבִי הָאֲשִׁים, וְאָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַשֵּׁיבֹאוּ בָּנָיו נֶשֶׁל זֶה לִידֵי עֲבָרוֹת וּמַעֲשִׂים רָעִים, אֲנִי נִזְכֵּר לָהֶם זֶה הָרִים וְאֶתְמַלֵּא רַחֲמִים עֲלֵיהֶם וְהוֹפֵךְ לָהֶם מִדֵּת הַדִּין לְמִדַּת רַחֲמִים, מֵה טַעַם, אֵלֶּךְ לִי אֵל הַר הַמּוֹר. רְבִי לְוִי אָמַר בְּשִׁעָה נִשְׁכַּל יְהוֹשֻׁעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַעֲמִיד

פרק ד

לָהֶם עֲרֻלוֹתֵיהֶם גִּבָּעָה, וְזָרְחָה עֲלֵיהֶם חֲמָה וְהִתְלִיעוּ, וְעָלָה רִיחַן לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרִיחַ קִטְרֶת סַמִּים וּכְרִיחַ קֶמֶץ שֶׁל לְבוֹנָה שֶׁעַל גִּבֵּי אֲנָשִׁים, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַשְׁיָבוֹאוּ בְּנֵיהֶם שֶׁל אֱלֹהֵי לִידֵי עֲבֵרוֹת וּמַעֲשִׂים רָעִים אֲנִי נֹזֶכֶר לָהֶם רִיחַ זֶה וּמִתְמַלֵּא עֲלֵיהֶם רַחֲמִים וְהוֹפֵךְ לָהֶם מִדַּת הַדִּין לְרַחֲמִים, מֵה טַעַם אֵלֶּךְ לִי אֵל הַר הַמּוֹר וְאֵל גִּבְעַת הַלְבוֹנָה. כְּתִיב (בראשית יז, כו): בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אֲבָרָהֶם, אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה אֱלֹהֵי מֶלֶךְ אֲבָרָהֶם אֶת עֶצְמוֹ בְּלִילָה הַזֶּה דּוֹרוֹ אוֹמַר אֱלֹהֵי רְאִינוּהוּ לֹא הִנַּחְנוּהוּ, אֲלֵא בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אֲבָרָהֶם, דִּרְגָּשָׁה לִי הַיּוֹם יְמִלֵּל. רַבִּי אֲבָהוּ בַר כְּהֵנָא וְרַבִּי לִוִּי, רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר הִרְגִּישׁ וְנִצְטָעַר, כִּדִּי שֶׁיִּכְפַּל לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂכָרוֹ. כְּתִיב (בראשית יז, יג): הַמּוֹל יְמּוֹל יֶלֶד בֵּיתְךָ וּמִקְנֶת כְּסָפְךָ, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יָבוֹא טָמֵא וְיִטְפַּל בְּטָהוֹר, אֶפְשָׁר כֵּן, אֲלֵא הַמּוֹל יְמּוֹל, אֲנִי טָהוֹר וְאֲבָרָהֶם טָהוֹר, נָאָה לְטָהוֹר לְהִטְפַּל בְּטָהוֹר. רַבִּי אֶבְיָן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר שְׁתַּף הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְמִינוֹ עִם אֲבָרָהֶם וּמְלוֹ, שְׁנֵאָמַר (נחמיה ט, ח): וְכָרוֹת עֲמוֹ הַכְּרִית.

זוהר השיר

פתח רבי יצחק ואמר: עד שיפוח היום. מקרא זה על גלות ישראל נאמר, שהם ישתעבדו בגלות עד שיכלה יום ההוא של ממשלת האומות. שלמדנו הרי אלף שנים היא ממשלת האומות ביחד על ישראל. ואין לך אומה שלא תשתעבד בהם. ויום אחד הוא לנגדו: [זכריה יד]. ד"א עד שיפוח היום, טרם שיפוח היום, טרם שיפוח יום ההוא "והיה יום אחד הוא יודע ליהוה" של האומות. ונסו הצללים, אותם השרים המושלים עליהם.

(ו): כִּלְךָ יִפֹּה רַעֲיָתִי, *וּבְיוֹם אֵין בְּךָ:

פרק ד

כל יופיך רעיתי שאת דבוקה בי כבשר אחד זה שנאמר:
 "...ודבק באשתו והיו בשר אחד" [בראשית ב כד] אז תהי
 בעיני היפה מכולם ולא יהיה בך שום פגם ומום.

ששים גיבורים

מום – ליקוי פגם.

מדרש השיר

כָּלְךָ יָפָה רַעֲיָתִי, זֶה יַעֲקֹב אָבִינוּ, שְׁהִיְתָה מִטָּתוֹ שְׁלֵמָה
 לְפָנָיו וְלֹא נִמְצָא בָּהּ פְּסָלָת. מֵהוּ כָּלְךָ יָפָה רַעֲיָתִי, תִּגְי רַבִּי
 שְׁמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, בְּשָׁעָה שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנָי הָרַ סִינִי
 וְאָמְרוּ (שמות כד, ז): כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע,
 אוֹתָהּ שָׁעָה לֹא הָיָה בָּהֶם לֹא זָבִים וְלֹא מִצְרָעִין וְלֹא חֲגָרִין
 וְלֹא סוּמִין לֹא אֱלָמִין וְלֹא חֲרָשִׁין, לֹא שׁוֹטִין וְלֹא שְׁמָמִין, לֹא
 טַפְשִׁין וְלֹא חֲלוּקֵי לֵב, עַל אוֹתָהּ שָׁעָה נֶאֱמַר: כָּלְךָ יָפָה
 רַעֲיָתִי, כִּיּוֹן שֶׁחָטְאוּ לֹא הָיוּ יָמִים קָלִים וְהָיוּ בָּם זָבִים
 וּמִצְרָעִים חֲגָרִין וְסוּמִין, אֱלָמִים חֲרָשִׁים שׁוֹטִים וְטַפְשִׁין,
 בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נֶאֱמַר (במדבר ה, ב): וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל
 צָרוּעַ וְכָל זָב.

(זז): אֲתִי מִלְּבָנוֹן כָּלָה, אֲתִי מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי;
 *תְּשׁוּרִי יִמְרָאשׁ *אֲמָנָה, יִמְרָאשׁ *שְׁזִיר
 *וְזִרְמוֹן, מִמְּעֻזֹּת אֲרִיּוֹת, מִהַרְרֵי זְבִירִים:

אתי מלבנון כלה – כשתצאי לגלות אחיה עימך [עפ"י רש"י].

אתי מלבנון תבואי – אחיה עימך בחזרתך מן הגלות.

תשורי – הביטוי, זה שנאמר: "לא תשורני עין" [איוב כד טו].

פרק ד

מראש אמנה – אל תקרי "אמנה" אלא "אמונה" יהוה יביט מראשית אמונת עם ישראל בו, דרך הגעתם לראש שניר וחרמון שהיו מעונות אריות שהם עוג וסיחון [רש"י]. וישלם להם שכר פעולתם זה שנאמר: "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה"
[ירמיה ב ב].

רש"י ז"ל: "מעונות אריות – "עוג סיחון". "עוג-סיחון" עם הכולל והמילים עולה בגימטריה למניין "אריה" (רי"ו).

ששים גיבורים

**תשורי – עניין צעדה והילוך [מצודת דוד].
אמנה, שניר, חרמון – שמות הרים.**

מדרש השיר

אתי מלכנון כלה אתי מלכנון, אמר הקדוש ברוך הוא אתי מלכנון תבואי, תמן תנינן נותנין לכתולה שנים עשר חדש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה, ואני לא עשיתי כן אלא עד שאתם עוסקין בטיט ולבנים קפצתי וגאלתי אתכם. ידעה סרוחה של אחשוורוש אמר (אסתר ב, יב): ששה חדשים בשמן המר רבי יהודה בר יחזקאל אמר זה שמן אפיקסנון, רבי ינאי אמר זה שמן אופקינן, שמן השער ומחליק הפשר של גוף, ואני לא עשיתי כן. רבי ברכיה ורבי ירמיה בשם רבי חייא בר אבא אמר דרש רבי לוי כן סיסי בנהרדעא (שמות כד, י): ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו וגו', זאת עד שלא נגאלו, אבל משנגאלו איכן

פרק ד

הִיְתָה, בְּמָקוֹם שֶׁדִּרְכָּהּ שָׁל לְבָנָה רְאוּיָה לְהַנִּיתָן שָׁם הִיְתָה
נִתְּוָנָה.

זוהר השיר

אמר רבי אלעזר: כלך יפה רעיתי, זו כנסת ישראל. ומום אין בך, אלו
סנהדרין שהם כנגד שבעים ושנים שמות. שבעים נפש ירדו עם יעקב
למצרים והקב"ה על כולם, ולכן למדנו שאין בודקים מן סנהדרין ומעלה.

רבי אבא פתח ואמר אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי. בוא וראה אוי
להם לאנשים שאין יודעים ואין משגיחים בעבודת ריבונם. שלמדנו אמר
רבי יצחק בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת: אוי להם
לאנשים מחסרון עבודת ריבונם, אוי להם לאנשים מעלבונה של תורה.
שא"ר יהודה כל מי שיתיגע בתורה בעולם הזה ומסגל מעשים טובים נוחל
עולם שלם. וכל מי שאינו מתיגע.

(ט): *לִבְּתָנִי, אֲזוּתִי כָּלָה; לִבְּתָנִי בְּאֵזוֹת
מִעֵינֶיךָ, בְּאֵזוֹד *עֵנֶךָ מִצִּירְנֶיךָ:

לבבתני – משכת את ליבי אליך [רש"י].

משכת אותי בזכות מצווה אחת ממעשיך הטובים לרצות
אותי ולשוב אלי בתשובה שלמה.

מדרש השיר

לִבְּתָנִי אֲחֹתִי כָּלָה לִבְּתָנִי, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֵב
אֶחָד הָיָה לָכֶם בְּמִצְוֹת וּנְתַתֶּם לִי שְׁנֵי לִבָּבוֹת. לִבְּתָנִי
בְּאֶחָד מִעֵינֶיךָ, בְּדָם הַפֶּסַח וּבְדָם הַמִּילָה, בְּאֶחָד עֵנֶךָ
מִצִּירְנֶיךָ, זֶה מִשְׁהַ הַמִּיחָד וְהַגְּבוּר שֶׁבְּשִׁבְטֵיךָ.

פרק ד

דָּבָר אַחֵר, לִבְכֹּתִנִּי אֶחָתִי כָּלָה, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֵב
אֶחָד הָיָה לָכֶם בָּיִם וּנְתַתֶּם לִי שְׁנֵי לִבָּבוֹת, לִבְכֹּתִנִּי בְּאֶחָד
מֵעֵינַיִךְ, שְׁעַמְדָתֶם לִפְנֵי עַל הָרָה סִינִי וְאַמְרָתֶם (שְׁמוֹת כד, ז):
כָּל אֲשֶׁר דָּבָר יִהְיֶה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. בְּאֶחָד עָנַק מִצִּירְנִיךְ, זֶה
מֹשֶׁה הַמִּיֻּחָד וְהַגָּבוֹר שֶׁבְּשִׁבְטֵיךְ.

דָּבָר אַחֵר, לִבְכֹּתִנִּי אֶחָתִי כָּלָה, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֵב
אֶחָד הָיָה לָכֶם בְּמִדְבָּר וּנְתַתֶּם לִי שְׁנֵי לִבָּבוֹת, לִבְכֹּתִנִּי
בְּאֶחָד מֵעֵינַיִךְ, בְּהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן, שְׁנֵי אָמַר (בְּמִדְבָּר ט, טו):
וּבִיּוֹם הַקִּיָּם אֶת הַמִּשְׁכָּן. בְּאֶחָד עָנַק מִצִּירְנִיךְ, זֶה מֹשֶׁה
הַמַּעֲלֶה בְּשִׁבְטֵיךְ. אֵת דְּאֶמְרֵי נָשִׁי דוֹר הַמִּדְבָּר כְּשֵׁרוֹת
הָיוּ, כִּיֹּן שֶׁהִגִּיעוּ לְאוֹתוֹ מִעֲשֶׂה עֲמָדוֹ וְנִמְלְכוּ עֲצָמָן וְלֹא
נָתַנוּ כָּלֹם מִנְזָמִיָּהן לְמַעֲשֶׂה הָעֶגֶל, וְכִיֹּן שֶׁשָּׁמְעוּ שֶׁהָיוּ
אֲסוּרוֹת לָהֶן מִיָּד נָעֲלוּ וְדָלְתוּתִיהֶן.

דָּבָר אַחֵר, לִבְכֹּתִנִּי אֶחָתִי כָּלָה, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֵב
אֶחָד הָיָה לָכֶם בְּמִרְגָּלִים וּנְתַתֶּם לִי שְׁנֵי לִבָּבוֹת, זֶה יְהוֹשֻׁעַ
וְכָלֵב, שְׁנֵי אָמַר (בְּמִדְבָּר לב, יב): בָּלְתִּי כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה הַקְנִיָּה
וְיִהְיֶה נֶחֱמֶה בֶּן נֹחַ וְגו' בְּאֶחָד עָנַק מִצִּירְנִיךְ, זֶה מֹשֶׁה הַמִּיֻּחָד
וְהַגָּבוֹר שֶׁבְּשִׁבְטֵיךְ.

דָּבָר אַחֵר, לִבְכֹּתִנִּי אֶחָתִי כָּלָה, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֵב
אֶחָד הָיָה לָכֶם בְּשִׁטִּים, וּנְתַתֶּם לִי שְׁנֵי לִבָּבוֹת, לִבְכֹּתִנִּי
בְּאֶחָד מֵעֵינַיִךְ, זֶה פִּנְחָס, שְׁנֵי אָמַר (תְּהִלִּים קו, ל לא): וַיַּעֲמֵד
פִּינְחָס וַיִּפְלֹל, וַתַּחֲשֹׁב לוֹ לַעֲדָקָה. בְּאֶחָד עָנַק מִצִּירְנִיךְ, זֶה
מֹשֶׁה.

פרק ד

(י): מַה-יָּפּוֹ דִּדְיָךְ, אֲזוּתִי כָּלָה; מַה-טָּבוֹ
דִּדְיָךְ בְּיַיִן, וְרִיזוֹ שְׂמִנְיָךְ מִכָּל-בְּשָׂמִים:

דודי הוא דימוי ליהוה יתברך, והצדיקים הם כבני הדוד כנאמר כאן מה יפו דודים הם צדיקי הדוד בעיני יהוה יתברך.

מה טובו דודיך – הצדיקים טובים בעיני יהוה כשהם עוסקים בתורת הסוד. "סוד" עולה בגימטריה למניין "יין". ע"י הלימוד מתעלים בשמירת הברית והמחשבה כיון הטוב.

שמניך – שמן בחילופי א"ת ב"ש עולה: בי"ט ר"ת שם קדוש אחד משבעים ושתיים שמות: ויסע, ויבא, ויט. וסגולתו לשמירת המחשבה ממחשבות זרות. בי"ט ר"ת הפסוק: "בזרועו יקבץ טלאים" [ישעיה מ יא] ועוד: כי בי חשק ואפלטתו" [תהלים צא יד].

ששים גבורים

לבבתי – משכת את ליבי אליך [רש"י]

ענק מצורניך – אף בעדי (תכשיט) אחד מקישוטי צוארך [מצודת דוד].

מדרש השיר

מה יפּוֹ דִּדְיָךְ אַחֲתִי כָּלָה, רַבִּי בְּרָכָה וְרַבִּי חֶלְבֹּ בָשֶׁם רַבִּי
שְׂמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן אָמַר בְּעֶשְׂרָה מְקוֹמוֹת נִקְרָא יִשְׂרָאֵל
כָּלָה, שְׁמִיתָא הָכָא, וְאַרְבָּעָה בְּנִבְיָאִים. שְׁמִיתָא הָכָא, אֲתִי
מִלְכָּנוֹן כָּלָה; לִבְבִּיתִי אַחֲתִי כָּלָה; מַה יָּפּוֹ דִּדְיָךְ אַחֲתִי כָּלָה;
תִּטְפֹּנָה שְׁפָתוֹתֶיךָ כָּלָה; גֵּן נָעוּל אַחֲתִי כָּלָה; (שיר השירים
ה, א): בָּאתִי לְגַנִּי אַחֲתִי כָּלָה, הָא שְׁמִיתָא, וְאַרְבָּעָה בְּנִבְיָאִים
(ירמיה לג, יא): קוֹל שֶׁשׁוֹן וְקוֹל שְׁמִחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כָּלָה;

פרק ד

(ישעיה סא, י): וְכַפֵּלָה תַעֲצֶדָה כְּלִיָּהּ; (ישעיה מט, יח): וּתְקַשְּׁרִים כַּפֵּלָה; (ישעיה סב, ה): וּמִשׁוֹשׁ חֹתֵן עַל כֶּלֶה. וּכְנָגֶדָן לִבְשׁ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשֶׂרָה לְבוּשִׁין (תהלים צג, א): יְהוָה מָלַךְ גָּאוֹת לִבְשׁ, הָרִי אֶחָד; לִבְשׁ יְהוָה עֹז, הָרִי שְׁנַיִם; הִתְאַזָּר, הָרִי נְשֻלָּשָׁה; (ישעיה נט, יז): וַיִּלְבֹּשׁ צִדְקָה כְּשָׂרִין, הָרִי אֲרֻכָּעָה; (ישעיה נט, יז): וַיִּלְבֹּשׁ בְּגָדֵי נֶקֶם, הָרִי חֲמִשָּׁה; וּתְלַבֶּשֶׁת, הָרִי נְשֻלָּשָׁה; וַיַּעַט כְּמַעֲיֵל קִנְיָאָה, הָרִי שְׁבָעָה; (ישעיה סג, א): זֶה הַדּוֹר בְּלִבוֹשׁוֹ, הָרִי שְׁמוֹנָה; (ישעיה סג, ב): מִדֹּעַ אָדָם לְלִבוֹשֵׁיךָ, הָרִי תִשְׁעָה; (תהלים קד, א): הוֹד וְהָדָר לְכִשְׁתְּךָ, הָרִי עֲשֶׂרָה, כְּדִי לִפְרַע מַאֲמוֹת הָעוֹלָם שֶׁבִטְלוּ מִיִּשְׂרָאֵל עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, שֶׁהָיוּ מִצְמָצְמִים עֲלֵיהֶם כַּפֵּלָה. וְרִיחַ שְׁמִנֶיךָ מִכָּל בְּשָׂמִים, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, מִה נִשְׁמָן זֶה חֶלֶק, עַל יְדֵי נְשִׂאתָ מִפְטָמוֹ אֶת מְרִיחַ בּוֹ כֶּסֶה רִיחוֹת, כִּי הַפָּסוּק הֵזָה אֶת דּוֹרֶשׁ וּמוֹצֵא בּוֹ כֶּסֶה טַעֲמִים טוֹבִים.

זוהר השיר

בתורה בעולם הזה ואינו עושה מעשים טובים. אינו נוחל לא זה ולא זה. והלא למדנו כי מי שנוחל עולמו כפי מקומו ולפי תכונתו הראוי לו. אמר רבי יצחק לא למדנו שאינו נוחל כלל אלא זה שאין לו מעשים טובים כלל. א"ר יהודה לולי היו יודעים אנשים האהבה שאוהב הקב"ה לישראל. היו שואגים ככפירים לרדוף אחריו. שלמדנו בשעה שירד יעקב למצרים קרא הקב"ה לכל פמליא שלו ואמר להם: כולם רדו למצרים ואני ארד עמכם, אמרה השכינה ריבונו של עולם, היש צבאות בלי מלך. אמר לה אתי מלבנון כלה. מלבנון: ממקום העדן שמלובן בכל מעשיו. כלה: זו השכינה שהיא ככלה בחופתה.

(יא): *נִפְתַּת *תַּטְפֹּנָה שְׁפָתוֹתֶיךָ, כָּלָה; דְּבַשׁ
וְזָלַב תַּנּוֹת לְשׁוֹנְךָ, וְרִיזוּ *שְׁלֵמוֹתֶיךָ כְּרִיזוּ
לְבָנוֹן:

נפת, עסים דבש מתוק שנוטף משפתי הלומד תורת יהוה
זה שנאמר: "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש
ונפת צופים" [תהלים יט יא].

וריה שלמותיך – רש"י ז"ל: "מצות הגונות הנוהגות
בשלמותיך ציצית תכלת, בגדי כהנה, איסור שעטנז"
המילה "שלמותיך" עולה בגמט' (כשאות "ך" עולה מנין חמש
מאות) למניין: "ציצית, בבגדי כהונה, – "זבגד בלאים
שעטנז לא" [ויקרא יט יט].

ששים גבורים

נפת – דבש נוזלי היוצא מחלת הדבש.
תטפנה – מלשון נטף, טפטף הוריד טיפות.
שלמותיך – בגדיך [מצודת ציון].

מדרש השיר

נפת תטפנה שפתיך כלה, רבי דרוסא ורבי ירמיה בשם
רבי שמואל בר יצחק, שנשים רבוא נביאים עמדו להם
לישראל בימי אליהו, רבי יעקב בשם רבי יוחנן אמר מאה
ועשרים רבוא, דאמר רבי יוחנן מגיבת ועד אנטיפטריס
נשים רבוא עירות, ואין לה עירות מקלקלות בכלן כבית
אל ויריחו שאברהם יהושע, בית אל שנשם היו שני עגלי
זהב של ירבעם עומדים, כתוב אחד אומר (מלכים ב ב, ג):
ויצאו בני הנביאים אשר בית אל אל אלישע, נביאים אין
פחות משנים, ולמה לא נתפרסמה נבואתך, שלא היה

פרק ד

צָרָף לְדוֹרוֹת, אֲמֹר מַעֲתָה כָּל נְבוּאָה שֶׁשָּׁעָתָה וְהִיתָה
צָרָף לְדוֹרוֹת נִתְפָּרֶסֶמָה, וְכָל נְבוּאָה שֶׁהִיתָה שְׁעָתָה וְלֹא
הָיָה בָּהּ צָרָף לְדוֹרוֹת לֹא נִתְפָּרֶסֶמָה, אֲכָל לְעֵתִיד לְבוֹא
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיאָן וּמְפָרְסֵם נְבוּאָתָן, הִדָּא הוּא
דְּכַתִּיב (זכריה יד, ה): וְכָא יְהוּה אֱלֹהֵי כָּל קְדָשִׁים עִמָּךְ. רַבִּי
בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חֵלְבּוֹ אָמַר כְּשֵׁם שֶׁעָמְדוּ לְיִשְׂרָאֵל נְשִׁים
רְבוּאָה שֶׁל נְבִיאִים, כֹּף עָמְדוּ לָהֶם נְשִׁים רְבוּאָה שֶׁל נְבִיאֹת,
וְכָא שְׁלֵמָה וּפְרָסְמָן, שֶׁנֶּאֱמַר; נָפֶת תִּטַּפֶּנָּה שְׁפֹתוֹתֶיךָ
כָּלָה. רַבִּי הוּנָא וְרַבִּי חֵלְפָתָא קִיסְרִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לְקִישׁ אָמְרִי, מַה כָּלָה זֶה מִתְקַנְשֵׁת בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה
תַּכְשִׁיטִין, וְאִם חֲסֵרָה חֲסוּר דָּבָר אֶחָד מֵהֶם אֵינָה כְּלוּם,
כֹּף תִּלְמִיד חֲכָם צָרִיף שְׁיֵהָא רְגִיל בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה
סְפָרִים, וְאִם חֲסֵר אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ כְּלוּם. רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם
רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ מַה כָּלָה זֶה צְנוּעָה, כֹּף תִּלְמִיד חֲכָם
צָרִיף שְׁיֵהָא צְנוּעַ. רַבִּי חֵלְפָתָא בְּשֵׁם רִישׁ לְקִישׁ מַה כָּלָה
זֶה יוֹשְׁבֵת בְּפוּרְיָא וְאוֹמֶרֶת רְאוּ נִשְׁאַנִּי טְהוֹרָה, וְזוֹ עֲדוּתִי
מַעֲיָדָה עָלַי, כֹּף תִּלְמִיד חֲכָם צָרִיף שֶׁלֹּא יֵהָא בּוֹ דָּבָר שֶׁל
דָּפִי. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יוֹסִי בֶר הִינָּא וְרַבָּנָן,
רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר כָּל מִי שֶׁהוּא אֹמֵר דְּבָרֵי תוֹרָה בְּרַבִּים
וְאֵינָן עֲרַבִין לְשׁוֹמְעֵיהֶן כְּסֻלָּת זֶה נִשְׁאַפָּה עַל גְּבִי נָפֶה, נוֹחַ
לֹא שֶׁלֹּא אֶמְרָן. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר כָּל מִי שֶׁאֹמֵר דְּבָרֵי תוֹרָה
בְּרַבִּים וְאֵינָן עֲרַבִין עַל שׁוֹמְעֵיהֶן כְּדָבָשׁ זֶה שֶׁבֹא מִצִּיף, נוֹחַ
לֹא שֶׁלֹּא אֶמְרָן. רַבָּנָן אָמְרִי כָּל מִי שֶׁאֹמֵר דְּבָרֵי תוֹרָה
בְּרַבִּים וְאֵינָן עֲרַבִין עַל שׁוֹמְעֵיהֶן כְּדָבָשׁ וְחֵלֶב הַמְעַרְבִין זֶה
בָּזָה, נוֹחַ לֹא שֶׁלֹּא אֶמְרָן. רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ, רַבִּי יוֹחָנָן
אָמַר כָּל מִי שֶׁאֹמֵר דְּבָרֵי תוֹרָה בְּרַבִּים וְאֵינָן עֲרַבִין
לְשׁוֹמְעֵיהֶן כְּכֹלָה זֶה שֶׁעֲרָכָה עַל בְּנֵי אָדָם בְּחֻפָּתָה, נוֹחַ לֹא

פרק ד

שְׁלֹא אֶמְרָן. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר כָּל מִי שֶׁאָמַר דְּבָרֵי תוֹרָה
וְאֵינָן עֲרֵבִין עַל שׁוּמְעֵיהֶן כְּכֹלָה זֶה שֶׁעֲרֵבָה עַל בְּעֻלָּה
בְּשַׁעַת חֲפָתָהּ, נוֹחַ לוֹ שֶׁלֹּא אֶמְרָן.

(יב): מִן נְעוּל, אֲזוּזוֹתֵי כֹלָה; גַּל נְעוּל, מִעֵיִן
וְזִתּוֹם:

גַּן הָעֵדֶן יִהְיֶה פֶתוּחַ רַק בַּפִּנִּיךְ אַחוֹתֵי כֹלָה. גַּל שֶׁהוּא הַמְקוּר
שֶׁל שַׁפַּע בִּרְכָה עֲלִיוֹנָה יִהְיֶה חֲתוּם וְנִעוּל לךְ לַבֹּדֶךְ [וְאֵלֶּשֶׁךְ
הַקְדוּשָׁה].

מדרש השיר

גַּן נְעוּל אֲחוֹתֵי כֹלָה, רַבִּי יְהוֹדָה בְּרַבִּי סִימּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי לְמַלְךְ שָׁהִיו לוֹ שְׁתֵּי בָנוֹת אַחַת גְּדוּלָה וְאַחַת
קֹטָנָה, וְלֹא נִפְנָה לְהַשְׁיֵאֵן, וְהִנִּיחַן הַמֶּלֶךְ שְׁנַיִם הֶרְבֵּה
וְהֵלַךְ לְמַדְיַנַת הַיָּם, וְעָמְדוּ הַבָּנוֹת מִחוּץ עַל עֶצֶמָן וְהַשְׁיֵאוּ
עֶצֶמָן לְאֲנָשִׁים, וְהִיתָה כָּל אַחַת מֵהֶן נוֹטֶלֶת חוֹתָם שֶׁל
בְּעֻלָּה וְסִימְנִטִּירִין שָׁלוֹ, לְאַחַר יָמִים בָּא הַמֶּלֶךְ מִמַּדְיַנַת
הַיָּם וְשָׁמַע קוֹל הַבָּרְיוֹת מְלִיצִין אַחֵר בְּנוֹתָיו וְאוֹמְרִים כְּכָר
זָנוּ בְּנוֹתָיו שֶׁל מֶלֶךְ, מָה עָשָׂה הוֹצִיא כְרוֹז וְאָמַר כָּל עַמָּאֵי
יִפְקוּן לְקַמְפוֹן, בָּא וַיָּשֶׁב עָלֶיהָ בְּפִרוּזָדוֹר, אָמַר לָהֶן בְּנוֹתֵי

פרק ד

כָּף עֲשִׂיתָן וְקִלְקִלְתָּן אֶת עֶצְמְכֶן, מִיַּד הוֹצִיאוּ כָּל אֶחָת
 וְאֶחָת חוֹתָם בַּעֲלָהּ וְסִימְנִטִּירִין שָׁלוּ, קָרָא לְחֶתְנוּ אָמַר לוֹ
 לְמִי אַתָּה עָשִׂיתָ חֶתֶן, אָמַר לוֹ אֲנִי חֶתְנֶךָ הָרֵאשׁוֹן לְבִתְךָ
 הַגְּדוֹלָה, אָמַר לוֹ זֶה מָה הוּא, אָמַר לוֹ זֶה חוֹתָם שָׁלִי וְזֶה
 סִימְנִטִּירִין שָׁלִי, וְכֵן לִשְׁנֵי בָאוּתָהּ שָׁעָה אָמַר הַסֵּלֶךְ בְּנוֹתֵי
 גְּדוּרוֹת מִהֶעֱרָה וְאַתֶּם מַלְיִזִין וּמַבְזִין אוֹתָם, חֲיִיכֶם אֲנִי
 עוֹשָׂה בְּכֶם דִּינִין, כָּף הֵן הָאֲמוֹת לְפִי שָׁהִיוּ מוֹנִין לְיִשְׂרָאֵל
 וְאוֹמְרִים (שְׁמוֹת א, יג): וַיַּעֲבְדוּ מִצְרִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִם
 בַּעֲשִׂיתָן הֵן מַכְרִיחִין כָּל נֶשֶׁךְ בְּגוֹפֶן וּבְנִשְׁוֹתֵיהֶם, בָּאוּתָהּ
 שָׁעָה אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲחֹתִי כָּלָה גֵּן נְעוּל, מַהוּ גֵן
 נְעוּל, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גִּבְתִּי נְעוּלָה וְהִיא מִתְגַּנְּיָא,
 אָמַר רַבִּי פִּנְחָס בָּאוּתָהּ שָׁעָה קָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 לְמַלְאָךְ הַמְּסַנֶּה עַל הַהֲרִיֹן וְאָמַר צֵא וְצוּר אוֹתָן בְּכָל
 קְטוֹרִים שָׁל אֲבוֹתָן, עָקַר אֲבוֹתֵיהֶן לְמִי הָיוּ דוֹמִין לַגְּדוּלִי
 הַמְּשַׁפְּחוֹת, הִדָּא הוּא דְכָתִיב לְרֵאשִׁית (במדבר כו, ז): מִשְׁפָּחוֹת
 הָרֵאשִׁית.

זוהר השיר

בי יוסף אמר: גן נעול, זו כנסת ישראל שהיא גן נעול. אמר רבי אלעזר: מה
 הגן הזה נצרך לשמור לעדור להשקות ולזמר. אף כך כנסת ישראל נצרכת
 לשמור לעדור להשקות ולזמר. ונקראת גן ונקראת כרם. מה הכרם הזה
 נצרך לעדור להשקות לשמור ולחפור, כך ישראל זש"כ: "כי כרם יהוה
 צבאות בית ישראל" [ישעיה ח] וכתוב: ויזעקהו ויסלקהו וגומר.

(יג): *שִׁלְזוּיךָ פְּרִדָּס רְמוֹנִים, עִם *פְּרִי
 בְּנֵי־רִים: *כְּפָרִים, עִם-*נֶרְדִּים:

פרק ד

שלחיד – פרי בטנך [אלשיך הקדוש]. בניך יהיו מובהרים ומלאים מצות כפרי הרימון עקב פרי עמלך בהם. שורש שלחיד הוא "שלח". "שלח אחד" עולה בגמט' למניין "פרי בטן".

ששים גבורים

שלחיד – ארץ יבשה קרויה בית השלחין [רש"י].
פרי מגדים – פרי טוב וטעים. מגד- מתק.
כפרים, נרדים – מיני בשמים.

מדרש השיר

שְׁלַחֲךָ פְּרָדִס רְמוֹנִים, שְׁלַחֲךָ עֵתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
לַעֲשׂוֹתְךָ כְּפְרָדִס רְמוֹנִים לְעֵתִיד לָבוֹא, וְאִיזָה זֶה, זֶה
הַבָּאֵר, מֵאֵן הָיָה יִשְׂרָאֵל מְנַסְּכִים כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁעָשׂוּ
בַּמִּדְבָּר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מִן הַבָּאֵר, וּמִמֶּנּוּ הָיָה רֹב הַנִּיּוֹת,
דָּאֵמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַבָּאֵר הָיְתָה מַעֲלָה לָהֶם מִיְּמֵי דְנִשְׁאִים,
מִיְּמֵי זֶרְעוֹנִים, מִיְּמֵי אֵילָנוֹת, תִּדְעַ לָךְ שֶׁהוּא כֵּן, שֶׁכִּיּוֹן
שְׁמִתָּה מְרִים וּפְסָקָה הַבָּאֵר מֵהֵן הָיָה אוֹמְרִים (בַּמִּדְבָּר כ, ה):
לֹא מְקוֹם זָרַע וּתְאֵנָה וְגֶפֶן. רַבִּי לִוִּי אָמַר מִן הָאֲשָׁכּוֹל, עַל
שֵׁם (בַּמִּדְבָּר יג, כג): וַיִּכְרְתוּ מִנֶּשֶׁם זְמוּרָה וְאֲשָׁכּוֹל עֲנָבִים
אֶחָד, אֶפְשָׁר כֵּן, אָמַר רַבִּי אֲבָא בַּר כְּהֵנָא פְּרוּתָהּ הָיָה גָּסִין
בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. וְרַבִּינָן אֲמָרִין מִמָּה נִשְׁהָיָה תִּגְרִי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
מוֹכְרִין לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל. תִּנִּי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל עֲדִין לֹא נֶאֱסַר
יֵינָם שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְיִשְׂרָאֵל.

דָּבָר אַחֵר שֶׁלַחֲךָ פְּרָדִס רְמוֹנִים, שְׁלַחֲךָ עֵתִיד הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹתְךָ כְּפְרָדִס רְמוֹנִים לְעֵתִיד לָבוֹא, אִיזָה זֶה,
זֶה הַנֶּחֱל, דְּכַתִּיב (יחזקאל מז, יב): וְעַל הַנֶּחֱל יַעֲלֶה עַל
שְׁפָתוֹ וְגו' וְעַלֵּהוּ לְתִרּוּפָה, מֵהוּ לְתִרּוּפָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן

פרק ד

לְתַרְפִּיּוֹן, מְצִיץ עָלֶיהָ וְתִרְף מְזוֹנֶיהָ. רַב וְשִׁמוּאֵל חַד אָמַר
לְהַתִּיר פָּה שֶׁל מַעֲלָן, וְחַד אָמַר לְהַתִּיר פָּה שֶׁל מַטָּן. רַבִּי
חֲנִינָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, חַד אָמַר לְהַתִּיר פָּה אֶלְמִים, וְחַד
אָמַר לְהַתִּיר פָּה עֲקָרוֹת.

דָּבָר אַחֵר, שְׁלַחֲנָא פְּרָדָס רְמוֹנִים, שְׁלַחֲנָא עֲתִיד הַקְדוּשָׁה
בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹתָא כְּפְרָדָס רְמוֹנִים לַעֲתִיד לְבֹא, אֵיזָה זֶה,
זֶה אֵלֶיהָ זְכוּר לְטוֹב, דְּתִנֵּין תַּמָּן מִשְׁפַּחַת בֵּית צְרִיפָה
הִיְתָה בְּעֶבֶר הִירְדָן וְקִרְבֻּהָ בְּנֵי צִיּוֹן בְּזָרוּעַ, וְעוֹד אַחֲרָת
הִיְתָה וְרִחְקֻהָ בְּנֵי צִיּוֹן בְּזָרוּעַ, כְּגוֹן אֵלֶיהָ בָּא לְטַמָּא
וּלְטַהַר לְרַחֵק וּלְקַרֵּב. רַבִּי יְהוֹזָדָה אָמַר. לְקַרֵּב אֲכָל לֹא
לְרַחֵק. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר לְהַשְׁוֹת אֶת הַמַּחְלֻקוֹת. וְחֻכְמִים
אוֹמְרִים לֹא לְרַחֵק וְלֹא לְקַרֵּב, אֲלָא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם,
שְׁנֵאֲמַר (מִלְאֲכֵי ג, כג): הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֵלֶיהָ
הַנְּבִיא וְגו' וְהַנְּשִׁיב לֵב אֲבוֹת עַל בָּנִים וְגו'.

(יד): יִרְדְּ *וְכִרְכָּם, *קִנְיָה *וְקִנְמוֹן, עָם, כָּל-
עֲצֵי *לְבוֹנָה; *מֹר, *וְאַהֲלוֹת, עָם, כָּל-רְאֵשֵׁי
בְּשִׁמִּים

משבח ומקלם בשבחי הבנים והבנות, ומשווה אותם למיני
הבשמים המשובחים שריחם מגיע למרחוק.

ששים גבורים

כרכם – צמח מבושם, פרחיו משמשים כתבלין.

קנה – צמח בושם.

קנמון – תבלין, אחד ממיני התבלינים ששימש לשמן משחת הקודש.

לבונה – שרף בשמים.

פרק ד

אהלות – יחיד אהל, צמח נוי המשמש לבושם.

מדרש השיר

גִּרְדִּי וְכִרְכֹּם, גִּרְדִּי גִרְדִּינוֹן, כִּרְכֹּם כְּמִשְׁמְעוֹ, קָנָה, זֶה קָנָה בְּשֵׁם, שְׁנֵאֲמַר (שמות ל, כג): וְקָנָה בְּשֵׁם. וְקָנָמוֹן, רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר קָנָמוֹן הָיָה גָדֹל בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ עֲזִים וְצִבְאִים אוֹכְלִים מִמֶּנּוּ. מִרְ אֵינְמִרִינוֹן, וְאַהֲלוֹת, רַבִּי יִסָּא אָמַר פִּילְטָא, לָמָּה קוּרָא אוֹתָהּ אַהֲלוֹת, רַבִּי אֲבָא בֶּר יוֹדֵן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מִפְּנֵי נִשְׁהוּא בָּא דְרַף אֲהֲלִים, וְרַבֵּן אָמַר נִשְׁהוּא פּוֹסָה כְּאַהֲלִי. וְמֵהִיכָן הָיוּ בָנוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְקַשְׁטוֹת וּמִשְׁמָחוֹת לְבַעֲלֵיהֶן כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה נִשְׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מִן הַבָּאֵר, הִדָּא הוּא דְכִתִּיב: מַעֲיֵן גָּנִים בָּאֵר מִיָּם חַיִּים. רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר מִן הַסֶּן, הִדָּא הוּא דְכִתִּיב (תהלים מה, ט): מִרְ וְאַהֲלוֹת קָצִיעוֹת כָּל בְּגָדֵיהֶּ וְגו', מִמָּה נִשְׁנֵתוֹן תַּחַת הַשֶּׁן מִמֶּנּוּ הָיוּ בָנוֹת יִשְׂרָאֵל הַצְנוּעוֹת וְהַכְּשֻׁרוֹת מִתְקַשְׁטוֹת וּמִשְׁמָחוֹת לְבַעֲלֵיהֶן כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה נִשְׁהוּא יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, כְּתִיב (עמוס ו, יא): כִּי הִנֵּה יְהוָה מֵצִיָּה וְהִכָּה הַכִּיתָ הַגָּדוֹל רְסִיסִים.

(טו): *מַעֲיֵן גָּנִים, בָּאֵר מִיָּם חַיִּים; וְנֹזְלִים, מִן-לְבָנוֹן:

רש"י ז"ל: "על שם טבילות טוהר שבנות ישראל טובלות". "מַעֲיֵן גָּנִים בָּאֵר מִיָּם חַיִּים" עולה בגמט' למניין "טוב טבילות מקוה באהבה". שמטהרת את האישה לבעלה. כך הקב"ה מטהר את נפשות בני ישראל כל לילה בשינה זה

פרק ד

שנאמר: "בידך אפקיד רוחי" עולה ר"ת בא"ר. ויש לכוון בפסוק זה שיהיה ברחמי יטבול את נר"ן (נפש, רוח, נשמה) מעוונות אותו היום בבאר מים חיים לטהרנו. ויפדה נר"ן שלנו זה שנאמר: "פרית אותי יהוה אל אמת" ר"ת שם קדוש פא"י הנגזר גם מן "פותח את ידך" לקבלת שפע של פרנסה.

ששים גבורים

מעין – מקור מים חיים הנובעים מן האדמה.

מדרש השיר

מעין גנים באר מים חיים, אומר רבי יוחנן ארבעים ושמנה פסמים כתיב בתורה באר באר, כנגד ארבעים ושמנה דברים שנקנית כם התורה, הלא הוא דכתיב: מעין גנים באר מים חיים. ונזלים מן לבנון, אומר רבי עזריה זה מזיל מקצת דבר וזה מזיל מקצת דבר, עד שתהא הלכה יוצאת כמין לבנון.

זוהר השיר

רבי יהודה אמר: מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן הלבנון. מקרא זה נדרש. אמנם הרי ביארו מעין גנים זה אברהם. באר מים זה יצחק. ונוזלים מן הלבנון זה יעקב. באר מים חיים זה יצחק זש"כ: "וישב יצחק עם באר לחי רואי" [בראשית כה]. מהו באר: זו השכינה. לחי: זה חיה עולמים. צדיק חי העולמים, ואין להפרידם. חי הוא בשני עולמים. חי הוא למעלה בעולם העליון. חי הוא אצל עולם התחתון. ועולם התחתון בשבילו קיים ומאיר.

מעשי המלך

רבים היו ידידיו של שלמה המלך, ומהם גרו בארצות רחוקות מאד. קשה היה להיפגש עימם לעיתים קרובות, ולכן שלחו לו מכתבים והחליפו עמו מתנות על ידי שליחים בדרך היבשה ואף בדרך הים.

פרק ד

חבר טוב היה לשלמה המלך, אשר גר הרחק מארץ ישראל וקשור היה לשלמה המלך בכל נימי נפשו. ובכל שנה בא לבקר בירושלים, ותשורות יקרות הביא אל המלך, שכה אהבו. אף המלך שלח עמו מתנות רבות לו ולבני עמו כששב לארצו.

יום אחד הגיע הידיד הנאמן אל המלך, וכדרכו תמיד הביא עמו מתנה, אולם הפעם הייתה זו מתנה יפה במיוחד ויקרה עד מאוד. שהה האורח בארמון המלך מספר ימים, וכאשר בקש להיפרד מעם המלך לפני שובו לארצו העניק לו שלמה המלך מתנה יקרה מבית גנזיו. אך הפעם סרב האיש לקבלה ואמר: אל נא אדוני המלך! אין לי עוד צורך במתנות, כי חנני יהוה די מחסורי וברכה רבה שלח במעשי ידי ויש לי כל. אך אם חשקה נפשך לגמול עמדי חסד למדני נא ברוב חכמתך את שפת הבהמות וצפצוף הציפורים. אמר לו המלך: רצונך הוא כבודך, הנה אגלה לך דבר זה. אך סוד גדול הוא שיח הבהמות והחיות ואם תגלנו לאיש דע כי מות תמות! ואכן הבטיח הידיד שלא יגלה דבר מכל אר ישמע. לימד שלמה המלך החכם מכל אדם, את רזי החכמה לידידו ולאחר נפרד ממנו לשלום. חזר רעהו הטוב של שלמה המלך לביתו שמח וטוב לב. ערב אחד ישב האיש בחצר ביתו וראה את שורו חוזר מן העבודה, אשר עבד בשדה. ציוה את עבדיו להכניסו לרפת ולמלא את אבוסו בחציר. לחמוד שעמד לידו ציוה לבל יינתן לו חציר למאכל, כיון שחולה היה באותו יום ולא יצא לעבוד בשדה. ראה החמור כי לא הוגש לו חציר, פנה אל השור ושאלו: איך נהגו בך היום בשדה? השיב לו השור: הוי! קשים חיי! לו ידעת כמה עייפתי מעבודת היום, מהבוקר עד הערב יגעתי ואין בי כוח עוד.

נער החמור והשיב לו: אם רצונך במנוחה שמע אפוא לעצתי: אל תאכל מכל אשר הוגש לך עכשיו באבוס. רבוץ על האדמה ועשה עצמך חולה, יראה זאת אדוננו וייתן דעתו, כי אין בך כוח עוד ויניח לך מעבודת השדה. געה השור משמחה ועשה כעצת ידידו החמור. לא אכל מאומה ורבץ על האדמה. כאשר שמע האיש את דברי החמור, לא נתן מנוחה לעיניו. ובלילה קם ממיטתו ונכנס לרפת והנה הוא רואה את החמור עומד לפני אבוס השור ואוכל בתאבון והנאה רבה את המספוא. רק מעט השאיר מן החציר אשר היה שם. עתה הבין האיש

פרק ד

את עצת החמור ופרץ בצחוק גדול, אשר נשמע עד ביתו. הקיצה אשתו בבהלה ובקשה לדעת מה פשר צחוקו הפתאומי באמצע הלילה. נזכר האיש בסוד הגדול אשר בשיח הבהמות, ומיד ענה לאשתו כי נזכר במקרה מבדח שארע לו ועוררו עתה לצחוק.

למחרת בבוקר נכנס האיש לרפת ואמר למשרתו: סבור אני כי השור חולה, הנה לא אכל את כל המספוא שהוגש לו, על כן לא יצא לעבוד בשדה וינוח היום. במקומו קח את החמור מהאורווה ויעבוד במקום השור.

לעת ערב חזר החמור עייף ויגע מן העבודה הקשה ועמד סמוך לשור, אשר נח כל אותו יום ברפת. מה שלומך ידידי החמור? שאל השור. הוי עבדתי היום קשה מאד. וכשהכניסוני לאורווה, שמעתי את אדוננו אומר למשרתו, כי אם לא תאכל גם הלילה, ישחטו אותך ויתענגו מבשרך...

שמע השור ונחרד, געה געייה רמה ומיד החל ללעוס בתאבון רב ובזריזות את כל המספוא אשר היה לפניו ולא השאיר אף לא שריד. גם הפעם היה האיש נוכח בשעה ששוחחו בניהן שתי הבהמות. לשמע דברי עורמתו של החמור פרץ האיש בצחוק גדול. ומדוע הנך צוחק הפעם? שמע להפתעתו את קולה של אשתו, הן איש לא נמצא כאן כדי להצחיקך. שמע צוחק הנך עלי? מוזר הדבר וספר נא לי מה הביאך לצחוקך הרם.

הסביר לה האיש כי חלילה לו מלצחוק על אשת נעוריו וכי דבר אחר הצחיקו. אם כן גלה לי מה הוא? הפצירה בו אשתו. לא אוכל, כי סוד גדול הוא ואם אגלה אותו מות אמות. האם גם מפני אתה מעלים סודותיך? נשבעת אני כי לא אוכל ולא אשתה עד אשר אדע את פשר הצחוק הזה! זעקה האישה בקול גדול. ראה האיש כי אין לו מנוס מפני אשתו, קרא לה ואמר: לפני שאגלה לך את סודי, הניחי לי מעט זמן ואכתוב צוואה לבני ביתי, כי לאחר שאגלה לך את סודי מות אמות. ואף על זאת עמדה האישה על דעתה והתעקשה לדעת את הסוד. מיד קרא לכל אהוביו וידידיו וספר להם, כי בעד זמן קצר ימות. בצער רב כשדמעות זולגות על לחיהם, עמדו סביבו לשמוע את דבריו האחרונים.

פרק ד

כלב נאמן היה לו לאיש, ומסור מאד לבעליו. כשראה את אדונו עצוב ונוטה למות, לא רצה לאכול מן הבשר הטוב שהונח לפניו, הסתובב אנה ואנה חסר מנוחה ונבח נביחות עצובות. ראה זאת התרנגול ואכל בתאבון רב את הבשר הטעים וקרא לתרנגולות ולאפרוחים שיתחלקו עמו בסעודה הדשנה. בראות הכלב את שמחתם בעת האכילה, רץ לעברם ונבח: תרנגול זללן הנך! אדונו נוטה למות ואינך מתבייש לאכול בפה מלא?!

ענה לו התרנגול: ומה אעשה, אם אדונו פתי וחסר דעת? אישה אחת לו ואינו יודע להסתדר עימה. הנה אנכי מושל על עשר נשים, ראה! ואף אחת אינה ממרה את פי, ואם אצחק או אצחק מה להן כי תתערבנה בענייני?!

אם כן ידידי, הגד נא וכי מה על אדונו האהוב לעשות עתה? שאל אותו הכלב והלוא אשתו נשבעה, שלא תאכל ולא תשתה עד אשר תדע את סודו?

אם ישמע לעצתי, יגער בה ויצחק עליה לבל תמשיך להציק לו בחייו! השיב בעל הכרבולת. האזין האיש לשיחת השניים, וזינק ממיטתו לעבר אשתו, ובקול רם ובוטח קרא אליה: אם תוסיפי להפציר בי בעניין הסוד ולמרר את חיי אביא עליך רעה גדולה, אשר כמוה לא באה אליך מעולם!!!

התחלחה האישה ולא הוסיפה להציק לבעלה.

(ט"ז): *עֹרִי צֶפֶן וּבֹאִי *תִּימָן, *הַפִּיזוּי גָּמִי
יָלוּ בְּשָׁמִי; יָבֹא דֹדִי לְגָנוֹ, וַיֹּאכֵל פָּרִי
מִגָּדִיו:

יבוא הרוח מן הצפון וגם מן הדרום ובהיפגשם יהיה ניתן לרוח לעלות רק למעלה (כידוע בחכמת הפיזיקה) ויקחו עימם ריח הבשמים מעלה מעלה עד שהמלך הוא מלכו של עולם

פרק ד

ירד בכבודו ובעצמו ויהנה מפירות אהבת בניו בבית מקדשו.

הפיחי גני – "אני מצוה את הרוחות להפיח בגנך לצאת ריחך הטוב" [רש"י]. בגמרא [תענית דף ג] אמרו חז"ל: שנמשלו ישראל לרוחות. כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל.

ששים גבורים

עורי – מלשון התעוררות.

תימן – צד דרום.

הפיחי – מלשון הפחה ונשיבה [מצודת ציון].

מעשי המלך

מעשה באדם שהיה חוכר כל שנה מן המלך את הזיכיון לדיג ברחבי הממלכה בתשלום גבוה, והיה מפעיל צי של ספינות דיג ומתפרנס לו ברוחה. פעם הלך אדם אחר והוסיף למלך על דמי החכירה וקבל לידיו את הזיכיון.

כאשר שמע על כך החוכר, בא לפני המלך וקבל לפני המלך: "אני חוכר את הדיג מידי שנה בשנה, ואיך נושלתני מפרנסתי על ידי אדם, שזה מקרוב בא ולא ניתנה לי אפשרות להתמודד נגדו ולגבור עליו?" הבין המלך כי שגה, אבל הזיכיון כבר ניתן ואת דברי המלך אין להשיב. אמר לו המלך: בחר לך זיכיון אחר ותקבלו. אמר האיש: מדוע אנשל מישוהו מזיכיונו? מה ששנא עלי, לא אעשה לחברי. אך זאת אבקש, שתעניק לי זיכיון, שאיש לא זכה בו עדין.

תמה המלך: כלום ישנו דבר שעדין לא הוחכר?

אמר האיש: יש ויש! תן בידי זיכיון על הרוח. מאחר ואתה המלך, וכל הארץ היא שלך, הרי גם הרוח ברשותך ולכל אשר תחפוץ תתננה.

צחק המלך ואמר: ומה תעשה ברוח? איך תאחזנו, למי תמכרנו? ואם תצליח לתפוס אותו, היכן תאכסן אותו?

ענה האיש: יודע אני מה לעשות בו, ואתה אדוני המלך, קח ממני את דמיו וכתוב לי שטר זיכיון עליו. ומכיון שזה הוא זיכיון חדש, שאין דמיו ידועים, יש להוציא מכרז. הנה אני מציע עשרת אלפים זהובים

פרק ד

דמי זיכיון, ואם לא יעלו את המחיר תוך עשרה ימים, יהיה הזיכיון שלי.

תמה המלך למחיר הגבוה, והוציא את המכרז. תמהו האנשים והחליטו פה אחד, שהאיש משוגע הוא. וכי מי יחכור את הרוח, וישלם בעבורה סכום כה רב? עשרת הימים עברו, והזיכיון נפל בחלקו כדת וכדין. בשבוע הראשון פנה האיש אל כל הצורפים במדינה ושאלם: כיצד אתם מבעירים אש בכור הברזל? ענו לו: בעזרת המפוח הנופח בהם רוח. אמר להם: הרוח שלי היא, בצו המלך. תנו לי את דמי הרוח, כך וכך לכל שבוע. בשבוע השני הלך לבעלי הספינות ושאלם: כיצד מפליגים ספינותיכם בים? אמרו לו: בעזרת המפרשים, אשר הרוח נושבת בהם. אמר להם: הרוח שלי היא בצו במלך, והשית עליהן מס קבוע לכל הפלגה. בשבוע השלישי שלח שליחים לכל הבתים אשר להם חלונות לשאול לשם מה החלונות פתוחים ענו: כדי שיתאווררו הבתים ברוח.

אמרו השליחים: הרוח היא של אדוננו היא, והטילו מס עליהם. בשבוע הרביעי הכריז איש בכל הממלכה, כי אסור לאיש לנשום ולשאוף רוח, אלא אם כן ישלם לו מס. הלכו התושבים וקבלו עליו לפני המלך, נענה המלך ואמר: ומה אוכל לעשות? הזיכיון בידי הוא, ואת דבר המלך אין להשיב...

נמצא שהרוח חיונית היא לכל אדם ובהמה, חיות ועופות, והיא צורך הספינות, והמלאכות, ודירת בני האדם, לפיכך דימה את ישראל לרוחות, שהכל נזקקים להם ובזכותם יתקיימו ויחיו כל הבריות שבעולם! [בניהו, תענית דף ג].

מדרש השיר

עֲוִי צָפוֹן וּבֹאֵי תִיֶמָן, רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא,
רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר שְׁלָמִים הִקְרִיבוּ בְּנֵי נֹחַ, רַבִּי יוֹסִי אָמַר
עוֹלוֹת הִקְרִיבוּ בְּנֵי נֹחַ, מוֹתִיב רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי יוֹסִי
(בראשית ד, ז): וְהָכֵל הֵבִיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנֹו וּמִחֻלְבֵּהוּ,
דָּא קָה עֶבֶד לָהּ רַבִּי יוֹסִי, מִן שְׁמִינִיָּהוֹן. מוֹתִיב רַבִּי אֶלְעָזָר
לְרַבִּי יוֹסִי (שמות כד, ה): וַיִּשְׁלַח אֶת נֶעְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, דָּא

פרק ד

מה עבד לך רבי יוסי, שלמים בגופן כלא הפשט ונתוחם.
 מוֹתִיב רבי אלעזר כתיב (שמות יח, יב): וַיִּקַּח יְתָרוֹ [וגו'] עִלָּה
 וּזְבָחִים, עוֹלָה לְשֵׁם עוֹלָה וּשְׁלָמִים לְשֵׁם שְׁלָמִים, דא מה
 עבד לך רבי יוסי, אמר לך פליגי בה תרי אמוראי חד אמר
 לאחר מתן תורה בא יתרו, ואחרינא אמר קדם מתן תורה
 בא יתרו, מאן דאמר קדם מתן תורה בא יתרו שלמים
 הקריבו בני נח, ומאן דאמר אחר מתן תורה בא יתרו
 עולות הקריבו בני נח, ודא מסייעא לרבי יוסי ברבי חנינא.
 עורי צפון ובואי תימן. עורי צפון, זו העולה שנשחטת
 בצפון, ולמה קורין לך עורי, דבר שהוא ישן ונתעורר, ובואי
 תימן, אלו שלמים שנשחטין בדרום, ולמה קורין אותה
 ובואי, דבר של חדוש. רבי אבא בר כהנא ורבי חנינא בר
 פפא ורבי יהושע בשם רבי לוי אמרי אף הדין קרא
 מסייעא לרבי יוסי (ויקרא ו, ב): זאת תורת העולה הוא
 העולה, שהקריבו בני נח בתחלה, וכד הוי מטי גבי שלמים
 אמר (ויקרא ז, יא): וזאת תורת זבח השלמים. אשר הקריבו
 אין כתיב כאן, אלא אשר יקריבו, מכאן ולהבא, מה מקיים
 רבי אלעזר קרא דין עורי צפון ובואי תימן, לכשיתעוררו
 הגליות הנתונות בצפון ויבואו ויחנו בדרום, היאך מה דאת
 אמר (ירמיה לא, ז): הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתיים
 מירכתי ארץ, לכשיתעורר גוג ומגוג שנתון בצפון ויבוא
 ויפל בדרום, היאך מה דאת אמר (יחזקאל לט, ב): ושבבתיך
 ונשאתיך והעליתיך. לכשיתעורר סלך המשיח שנתון
 בצפון ויבוא ויבנה בית המקדש שנתון בדרום, היאך מה
 דאת אמר (ישעיה מא, כה): העירותי מצפון ויאת.

פרק ד

הַפִּיחִי גִנִּי יִזְלוּ בְּשִׁמּוֹ, אָמַר רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
 בְּרַבִּי בְּנִימִין בֶּר לִוִּי, לָפִי שִׁבְעוֹלָם הָזָה כְּשֵׁרוֹחַ דְּרוֹמִית
 מְנַשְׁכַּת אֵין רוּחַ צְפוֹנִית מְנַשְׁכַּת, וְכְשֵׁרוֹחַ צְפוֹנִית מְנַשְׁכַּת
 אֵין רוּחַ דְּרוֹמִית מְנַשְׁכַּת, אָכֵל לַעֲתִיד לָבוֹא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא מְבִיא רוּחַ אֲרֻגְסָטִיס לְעוֹלָם, וּמְנַהִיג שְׁתֵּי רוּחוֹת
 כְּאַחַת וְשְׁתֵּיהֶן מְשַׁמְשׁוֹת, הֵדָא הוּא דְכָתִיב (ישעיה מג, ו):
 אָמַר לְצִפּוֹן תִּגִּי וּלְתִימָן אֵל תִּכְלְאִי. יָבֹא דוֹדִי לָגֹנֹ, אָמַר רַבִּי
 יוֹחָנָן לְמִדְתָּהּ הַתּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שְׁלֵא יְהִיָּה הַחֲתָן נִכְנָס
 לַחֲפָה עַד שֶׁתִּתֵּן לוֹ הַכֶּלֶה רְשׁוּת, מָה טַעַם, יָבֹא דוֹדִי לָגֹנֹ.

זוהר השיר

פתח רבי אבא ואמר: עורי צפון, אלו העולות הנשחטות בצפון. לפי
 שאותן המחשבות במצפוני הלב נמצאות, במקום הדין. לפי שמחשבה
 (הרעה) נמצאת בלילה בשעה שהדין נמצא. ורוח הצפון מושב בחצות
 הלילה כאשר מתעוררים האנשים, ומחשבות האנשים מתעוררות. וכינור
 דוד מנגן מאליו. ובאי תימן: אלו שלמים שנשחטים בדרום. לפי שהם
 השלום של כולם. שלום העליונים והתחתונים והם שלימות צדדי העולם.
 שלימות הכל מצד האמונה, ומפני שהשלמים הם שלום של כולם אוכלים
 מהם הבעלים ונהנים מהם. שהרי השלום נעשה לו ולכל העולם במדרגה
 אחת. חטאות ואשמות נאכלים לכהנים, מפני שהם באים לכפר עליהם
 ולהעביר עונותם. ומכל הקורבנות אינם חביבים לפני הקב"ה כמו
 השלמים. לפי שבשבילם נמצא שלום בעליונים ובתחתונים. למעלה מהכל
 היא הקטורת שהיא בשלמות מהכל, ואין באה לא על חטא ולא על אשם
 ולא על עוון, אלא על שמחה כמש"כ: "שמן וקטורת ישמח לב" [משלי כז].
 אמר רבי חייא: בוא וראה סוד הדבר, בשעה שהקב"ה נתגלה על הגן, כל
 בגן מתחבר ואינו נפרש מן העדן. ומזה העדן יוצאים מעינות לכמה דרכים
 ונתיבות. וזה הגן נקרא צרור החיים. כי שם מתעדנים הצדיקים מהארת
 העולם הבא. ובאותה שעה שהקב"ה נתעורר בגן העדן להשתעשע עם
 הצדיקים, כרוז יוצא וקורא: "עורי צפון ובואי תימן וגומר...מהו ויאכל
 פרי מגדיו. אלו קורבנות שנקרבו לפניו מן הנשמות של הצדיקים וזה
 בחצות הלילה בשעה אחרת שאר קורבנות ממש.

לשלמה

פרק ד

אשר

(א): בָּאתִי לְגַנִּי, אֲזוֹזֹתִי כֹלָה-^{*}אֲרִיתִי מוֹרִי
עִם-בְּשָׁמִי, אֲכַלֶּתִי ^{*}יַעְרִי עִם-דְּבָשִׁי שְׂתִיתִי
יַיִנִי עִם-וִזְלָבִי; אֲכָלוּ רַעִים, שְׂתוּ וְשָׁכְרוּ
דֹּוֹרִים:

לאחר הקילוסים והשבחים בפרק הקודם ירד מלכו של עולם
לדור במשכנו שנבנה בתחתונים ע"י שלמה המלך.
באתי לגני – הקב"ה ירד לבית המקדש, להשכין כבודו בימי
חנוכת הבית. "באתי לגני" עולה בגימטריה למניין "לכבוד
מקדש".

באתי לגני – לעורר השבים אלי ובכך אריתי מורי, קבלתי
ברצון חכמי הדור, עם בשמי, עם התלמידים. [ספורנו].

ששים גבורים

אריתי – מלשון ארה, והוא לקיטה (אסיפה).
יערי – יערה, חלת דבש, טבלת דונג שהדבורים בנו בה תאים ומלואה דבש
טהור.

מדרש השיר

בָּאתִי לְגַנִּי, אָמַר רַבִּי מִנַּחֵם חֲתָנִיה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר אַבְוֵנָה
בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי יוֹסֵפָה, בָּאתִי לְגַן אֵין כְּתִיב כָּאן,
אֶלָּא לְגַנִּי, לְגַנּוּנִי, לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עֶקְרִי מִתְחַלָּה, וְעַקֵּר
שְׂכִינָה לֹא בִּתְחִתּוֹנִים הָיְתָה, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (בראשית ג,
ח): וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהֵלֶךְ בְּגֵן, אָמַר רַבִּי
אֲבָא מִתְּהֵלֶךְ אֵין כְּתִיב כָּאן אֶלָּא מִתְּהֵלֶךְ, מְקַפֵּץ וְסָלִיק
מְקַפֵּץ וְסָלִיק, חָטָא אָדָם הָרָאשׁוֹן, וְנִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה
לְרַקִּיעַ הָרָאשׁוֹן, חָטָא קִין נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַשְּׁנִי, חָטָא

פרק ה

אָנוֹשׁ נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַשְּׁלִישִׁי, חָטָא דוֹר הַמִּבּוֹל
 נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הָרְבִיעִי, חָטָא דוֹר הַמִּגְדָּל נִסְתַּלְקָה
 לְרַקִּיעַ הַחֲמִישִׁי, חָטָאוּ אַנְשֵׁי סְדוֹם נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ
 הַשְּׁשִׁי, חָטָאוּ הַמִּצְרִיִּים בִּימֵי אַבְרָהָם נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ
 הַשְּׁבִיעִי. כִּנְגֻדָּן עָמְדוּ שְׂבָעָה צַדִּיקִים וְהוֹרִידוּהָ לְאַרְץ, זָכָה
 אַבְרָהָם הוֹרִידָהּ מִשְׁבִּיעִי לְשֵׁשִׁי, עָמַד יִצְחָק וְהוֹרִידָהּ
 מִשְׁשִׁי לַחֲמִישִׁי, עָמַד יַעֲקֹב וְהוֹרִידָהּ מִחֲמִישִׁי לְרְבִיעִי, עָמַד
 לֵוִי וְהוֹרִידָהּ מִרְבִּיעִי לְשְׁלִישִׁי, עָמַד קָהָת וְהוֹרִידָהּ מִשְׁלִישִׁי
 לְשֵׁנִי, עָמַד עֶמְרָם וְהוֹרִידָהּ מִשְׁנִי לְאַחַד שְׁהוּא רֹאשׁוֹן, עָמַד
 מֹשֶׁה וְהוֹרִידָהּ לְאַרְץ.

זוהר השיר

באתי לגני. זה גן עדן שלמעלה. אחותי כלה, זו כנסת ישראל. שביום ההוא
 נזדווגו זווגים בכל, נזדווגו בגן העדן ההוא. למען יתברכו כולם מהשפעת
 הנחל ונתקשרו כל אחד בחברו. זה שאמר הכתוב: "אריתי מורי עם בשמי
 אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי". כולם ינקו וישבעו מנביעת
 הנחל. אכלו רעים שתו ושכרו דודים, כל אותן שלמטה וכל הענפים
 (העולמות) נתברכו וניזונו כאשר נתברכו למעלה. ובמה מתברכים
 ונמתקים כולם: בריח הקרבנות. בוא וראה כאשר ירדה כנסת ישראל לשכן
 מדורה בארץ, אמר לה הקב"ה מקרא הזה בשביל שיהיו נמצאים ברכות
 ושמחה בכל העולמות. והיא נמתקה לצאת ממנה ברכות לכל.

(ב): אָנִי יִשְׁנָה, וְלִבִּי עֵר; קוֹל דּוּדֵי דוֹפֶק, פֶּתַח זֵי-לִי אֲזוּזֹתַי רִעֵיתִי יוֹנָתִי תַבְּמוֹתַי-שְׂרָאֲשֵׁי נְמוֹלָא-*טָל, *קִוצוֹתַי רְסִימֵי לִילָה:

אני ישנה – ממעשי המצוות ומלימוד התורה.
וליבי ער – זה הקב"ה כך נדרש בפסיקתא [רש"י]. והוא יעורר אותי בכל פעימה ופעימה של לבי שאקבל חיותי ממנו. "כמו שיסדו אנשי כנסת הגדולה (בברכת יוצר אור) "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", היינו תמיד ממש, בכל עת ורגע, וראיתם מפרשת כאמור "לעושה אורים גדולים" [תהלים קלו ז] שלא אמר עשה (בעבר) אלא עושה (בהווה)" [נפש החיים שער א פרק ב].
קול דודי – קול דודי דופק בפעימות לבי ואומר לי: פתחי לי פתח של תשובה זה שנאמר: וְשִׁבְתָּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, וְשִׁמְעָתָּ בְּקוֹלוֹ. (דברים ל ב)
שראשי נמלא טל – שאני מלא ברכת טל להעניק לך בעבור המצות הקלות זה שנאמר: "ויתן לך האלהים מטל השמים". [בראשית כז כח].
קוצותי רסימי לילה – טיפות הטל המצטברות לטיפות גדולות יותר כשכר עבור המצות החמורות, זה שנאמר: "כי טל אורות טלך". (ישעיהו כו יט)

ששים גבורים

קוצותי – קצה שער הראש הגולש למטה.

מדרש השיר

אָנִי יִשְׁנָה, אֶמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם אָנִי יִשְׁנָה מִן הַמְצוּוֹת, וְלִבִּי עֵר לְגִמְלוֹת

פרק ה

חֲסִדִּים. אֲנִי יִשְׁנָה מִן הַצְדָּקוֹת, וְלִבִּי עַר לַעֲשׂוֹתָן. אֲנִי יִשְׁנָה מִן הַקְרִבָּנוֹת, וְלִבִּי עַר לַקְרִיאת שְׁמֵעַ וּתְפִלָּה. אֲנִי יִשְׁנָה מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלִבִּי עַר לְכַתִּי כְּנִסְיוֹת וְכַתִּי מִדְּרָשׁוֹת. אֲנִי יִשְׁנָה מִן הַקֶּץ, וְלִבִּי עַר לַגָּאֲלָה. אֲנִי יִשְׁנָה מִן הַגָּאֲלָה, וְלִבִּי שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא עַר לַגָּאֲלָה.

קוֹל דִּוְדִי דוֹפֵק, עַל יְדֵי מִשְׁהָ, בְּשַׁעָה שְׁאֵמֶר (שְׁמוֹת יא, ד): וַיֹּאמֶר מִשְׁהָ כֹה אָמַר יְהוָה כְּחֻצַּת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם. פֶּתַחִי לִי, רַבִּי יִסָּא אָמַר, אָמַר הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, בְּנִי, פֶּתַחוּ לִי פֶתַח אֶחָד שֶׁל תְּשׁוּבָה כְּחֻדָּה שֶׁל מַחֲטָה, וְאֲנִי פּוֹתֵחַ לָכֶם פֶּתַחִים שְׁיִהְיוּ עֲגָלוֹת וְקַרְוָנוֹת נִכְנָסוֹת בּוֹ. רַבִּי תִנְחוּמָא וְרַבִּי חוּנְיָא וְרַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רִישׁ לְקִישׁ, כְּתִיב (תְּהִלִּים מו, יא): הִרְפוּ וְדַעוּ כִּי אֲנֹכִי אֱלֹהִים וְגו', אָמַר הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל הִרְפוּ מִמַּעַשְׁיֵיכֶם הָרָעִים וְדַעוּ כִּי אֲנֹכִי אֱלֹהִים. רַבִּי לִוִי אָמַר אֱלֹהִי הִיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה אֶפְלוּ יוֹם אֶחָד, מִיָּד הֵן נִגְאָלִין, וּמִיָּד בֶּן דָּוִד בָּא, מֶה טַעַם (תְּהִלִּים צה, ז): כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ וְאֶנְחֵנוּ עִם מַרְעִיתוֹ וְצֵאן יָדוֹ הַיּוֹם אִם בְּקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ, רַבִּי יוֹדֵן וְרַבִּי לִוִי אָמְרִי אָמַר הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, הִרְפוּ מִמַּעַשְׁיֵיכֶם הָרָעִים וַעֲשׂוּ תְשׁוּבָה כְּהֶרֶף עֵינַי, וְדַעוּ כִּי אֲנֹכִי אֱלֹהִים. אַחֲתִי, שְׁנַתְּאָחוּ לִי בְּמִצְרַיִם בְּשָׁתִי מִצְוֹת, בְּדָם הַפֶּסַח וּבְדָם הַמִּילָה, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (יחֲזַקְאֵל טז, ו): וְאַעֲבֹר עָלֶיךָ וְאַרְאֶךָ מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ וְאָמַר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי זֶה דָּם הַפֶּסַח, וְאָמַר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי זֶה דָּם הַמִּילָה. רַעֲיָתִי, שְׁרַעוּ אוֹתִי בָּיִם וְאָמְרוּ (שְׁמוֹת טו, ב): זֶה אֱלֹהִי. וְאַנְוָהוּ, (שְׁמוֹת טו, יח): יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד, יוֹנְתִי, בְּמִרְהָ, שְׁמִשְׁם נִצְטוּ וְנִצְטִינוּ בְּכָל הַמִּצְוֹת וּצְדָקוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כִּיּוֹנָה זוֹ שְׁמִצְיָנָת, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (שְׁמוֹת טו, כה): שָׁם שָׁם לֹא חֹק וּמִשְׁפָּט.

פרק ה

תַּמָּוֹתַי, תַּמָּוֹתַי שֶׁנִּתְקַמְמוּ עָמִי בְּסִינִי, וְאָמְרוּ (שמות כד, ז): כֹּל
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. רַבִּי יִנְאִי אָמַר תַּאֲמֹתַי,
כְּכִיכּוֹל לֹא אֲנִי גְדוֹלָה מִמֶּנָּה וְלֹא הִיא גְדוֹלָה מִמֶּנִּי. רַבִּי
יְהוֹשֻעַ דְּסַכְנִין בָּשֵׁם רַבִּי לִוִּי תַאֲמֹתַי מָה הַתַּאֲמִימִים הִלְלוּ
אִם חוֹשֵׁשׁ אֶחָד מֵהֶן בָּרָאשׁוּ חֲבֵרוֹ מְרַגֵּשׁ, כֶּן כְּכִיכּוֹל
אָמַר הַקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (תהלים צא, טו): עָמֹו אֲנִכִּי בְּצָרָה.
שָׂרָאשִׁי נִמְלָא טַל, עַל שֵׁם (תהלים סח, ט): אֶרְץ רַעֲשָׁה אֶף
שָׁמַיִם נִטְפוּ. קִנְצוֹתַי רְסִיסִי לִילָה, עַל שֵׁם שְׁנֶאֱמַר (שופטים
ה, ד): גַּם עֲבִימִם נִטְפוּ קִיִּים.

**(ג): פִּשְׁטָתִי, אֶת-כִּתְנֹתַי-אֵיכָכָה, אֶלְבִּשְׁנָה;
רוֹזְצָתִי אֶת-רִגְלִי, *אֵיכָכָה אֶטְנֶפֶם:**

פִּשְׁטָתִי עֲצָמִי מִן הַמִּצּוֹת וְהַמַּעֲשִׂים טוֹבִים וְעַתָּה בּוֹשֵׁתִי
וְנִבְלַמְתִּי לָשׁוּב וּלְלוֹבֵשׁ מִגּוֹדֵל עוֹנוֹתַי, כְּמֵאמֶר ז"ל:
"שְׁנָה וּפִירֵשׁ קֶשֶׁה מִכּוֹלֵם".

רַחֲצֵתִי אֶת רִגְלִי – רִגְלִי הִלְכוּ בְּדֶרֶךְ רַע אֶל הַתַּעֲנוּג, וּרְדָפוּ
אֲחֵרֵי הַבְּלִי הָעוֹלָם, וְלֹא קִיַּמוּ הַמֵּאמֶר: "הִפֹּר רִגְלְךָ מִרַע"
[משלי ד כז]. וְעַתָּה רַחֲצֵתִי רִגְלִי וּסְרַתִּי מִדֶּרֶךְ הָרַע ע"י כֶּךָ
שֶׁשֶׁבֶתִּי בַתְּשׁוּבָה וְהִרְחַקְתִּי עֲצָמִי מִדֶּרֶךְ הַחַטָּאִים כְּמֵאמֶר
הַכְּתוּב: "רַחֲצוּ הַזְכוֹ הַסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִנֶּגֶד עֵינַי, חֲדָלוּ
הָרַע" [ישעיה א יז]

אֵיכָכָה אֶטְנֶפֶם – וְעַתָּה לֵאחֲרֵי שֶׁשֶׁבֶתִּי אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי כִיצַד
אוֹכֵל שׁוֹב לַחֲזוֹר לְמַעַלְלֵי הַיָּשָׁנִים וּלְטֶנֶף אֶת נַפְשִׁי הַמִּתְהַרֵּה
הַחֲצוּבָה מִתַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד.

פרק ה

ששים גבורים

אטנפם – מלשון טינופת, והוא לכלוך, זוהמה.
איככה אטנפם – כיצד אלכלך רגלי.

מדרש השיר

פִּשְׁטִי אֶת כְּתָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֶפְלוּ תָמָה שְׁבִתְמוֹת
 יוֹדַעַת לִפְנֵשֶׁט וְלִלְבָשׁ, וְאֶת אֶמְרֶת פִּשְׁטִי אֶת כְּתָנִי, רַבִּי
 חֲנִינָא וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרֵי יוֹם שְׁנִידָּג לָהֶם נְבוֹכַדְנֶצַּר הָרָשָׁע
 לִישְׁרָאֵל פִּשְׁט מָהֶם שְׁנֵי לְבוּשִׁים גְּדוּלִים, לְבוּשׁ כְּהֵנָּה
 וּלְבוּשׁ מַלְכוּת. רְחֲצִיתִי אֶת רַגְלִי, מִטְנוֹף עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים,
 יוֹדַעַת הָיִיתִי נִשְׁאָבֵק שֶׁל אוֹתוֹ מְקוֹם מְשִׁיאֵנִי לְעֲבוֹדַת
 כּוֹכְבִּים, אֵף עַל פִּי כֵן דִּידִי שֶׁלַח יָדוֹ מִן הַחוּר.

מעשי המלך

כשרצה שלמה המלך לבנות את בית המקדש, שלח שליח לפרעה מלך
 מצרים ובקשו שישלח אמנים מומחים שיעזרו לו במלאכת הבניה,
 והבטיח לשלם להם שכר הגון.

כששמע פרעה את בקשת שלמה המלך, קרא לאנשיו החוזים בכוכבים
 וביקש מהם שיסתכלו בכוכבים ויכינו רשימת אנשים, שימותו במשך
 השנה הזו, ואותם ישלח לשלמה המלך. כוונתו של רשע זה הייתה,
 שילכו לעזור לשלמה המלך בעבודת בנית בית המקדש. לאחר זמן
 קצר ימותו, ויוכל פרעה לתבוע את שלמה המלך לדין, כי הוא אחראי
 למותם.

כשניצבו האנשים לפני פרעה, שלחם לארץ ישראל לשלמה המלך
 לירושלים. משהגיעו ראה שלמה המלך ברוח הקודש שאנשים אלו לא
 יחיו יותר משנה אחת. מיד ציוה לעבדיו להכין תכריכים עבור כל
 האנשים שבאו ממצרים ושלחם בחזרה לארץ מולדתם, הם
 ותכריכיהם. וכך כתב לפרעה: האם אין קברים ותכריכים במצרים,
 ששלחת את אנשיך למות פה!?

פרק ה

כששמע פרעה את דברי שלמה המלך, אמר בהתפעלות: אכן, חכמת אלוקים בלב שלמה מלך ישראל.

(ד): הַיְּהוּדִי, שְׁכֹלֹז יָדוֹ בֶּן-הַזֹּזֶר, וַיַּמְעִי, *הָבֹו עָלָיו:

מֶן הַחֹזֶר – "פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם". כל יהודי באשר הוא שם הוא מאוד מוצל מאש. וע"י נשיפה קלה נדלקת שלהבת אש יהוה בקרבו. וכאן יהוה שלח ידו אל עמו בעצת פתח התשובה. וַיַּמְעִי – הם הקרביים הפנימיים, התרגשו אל יהוה זה שנאמר: "ברכי נפשי את יהוה וכל קרבי את שם קודשו" [תהלים קג א].

ששים גבורים

מעִי – מעיים, צינור העיכול.

המו – מלשון המה והוא נתעוררו בקרבו רגשי חיבה וגעגועים.

מדרש השיר

אָמַר רַבִּי אָמִי כְּעָנִי שְׁמִבְקָשׁ צְדָקָה, אָף עַל פִּי כֵן וַיַּמְעִי הָמוֹ עָלָיו וְהוּא אָמַר לִי (ירמיה לא, יט): הָמוֹ מְעִי לוֹ רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ נָא יְהוָה.

פרק ה

(ה): קָמַתִּי אֲנִי, לִפְתּוֹחַ לְדוֹדִי; וַיְדִי *נְטָפוֹ–
 מוֹר, וְאַצְבְּעֹתַי מוֹר עֹבֵר, עַל *כַּפּוֹת
 הַמִּנְעוֹל:

קמתי לפתוח פתח של תשובה, ומידי נטפו ריחות בשמים של הכנת לב שלם ונפש חפצה. ואצבעותיי מור שעברו מהם חטאי העבר של חמס וגזל, והארתי באצבעותיי טעמי התורה הנמשלים למור עובר.

על כפות המנעול כי ידוע בנפול חלודה בבריה המנעול מושחים בשמן לשחרר המנעול, שיפתח בנקל. כך שערי רחמים היו נעולים מרוב חלודת העונות לכן יש להרבות בידיו מעשים טובים הנמשלים למור עובר על כפות המנעול שיעבירו הבריה של העונות ויפתחו שערי רחמים המעולים בעונינו" [אלשיך הקדוש].

ששים גבורים

נטפו – נשלו. כטפטוף המים.

כפות המנעול – ידיות המנעול.

מדרש השיר

קָמַתִּי אֲנִי לִפְתּוֹחַ לְדוֹדִי, קָמַתִּי אֲנִי וְלֹא אֲמוֹת הָעוֹלָם,
 תִּרְגָּם רַבִּי יַעֲקֹב בֶּר אֲבוֹנָה קָמִי רַבִּי יִצְחָק, כְּתִיב (עזרא א,
 ה): וַיָּקוּמוּ רָאשֵׁי הָאֲבוֹת לַיהוָה וּבְנֵימָן וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם
 וְגו'. לַיהוָה שֶׁהוּא מֶלֶךְ, וּבְנֵימָן שֶׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֶלְקוֹ,
 לַכֹּהֲנִים מִפְּנֵי הָעֲבוֹדָה, וְלַלְוִיִּם מִפְּנֵי הַדוֹכָן. לִפְתּוֹחַ לְדוֹדִי
 בְּתִשׁוּבָה. וַיְדִי נְטָפוֹ מוֹר מְרִירִים, דָּגְזָר כּוֹרֵשׁ וְאָמַר דַּעֲבֹר
 פֶּרֶת עֹבֵר וְדָלָא עֹבֵר לֹא יַעֲבֹר.

פרק ה

זוהר השיר

עוד אמר רבי אלעזר: באתי לגני אחותי כלה... למדנו שכל מי שאומר תהילה לדוד בכל יום ג פעמים, הוא בן העולם הבא. והרי אמרנו הטעם ב פעמים הוא חיוב על האדם, כדי להתפלל על מזון ופרנסה בכל יום. ואחד אין הוא בשביל חיוב, אלא בשביל שהוא שבח תוך התשבחות של דוד המלך, לתת עוז למקום ההוא.

מעשי המלך

גן נהדר וגדול היה לשלמה המלך בחצר ארמונו ובו שכנו כל סוגי העופות, החיות והדגים. והיה מטייל בו ומתענג על מעשי הבריאה. בוקר אחד נכנס שלמה המלך לגן, ולא היה לבוש בכל בגדי מלכותו כי היה יום חם. הוא טייל להנאתו בגן עד שעבר ליד האוהל שבו שהה אשמדאי מלך השדים.

ראה אותו מלך השדים והחל לבקש על נפשו ולהתחנן לפני שלמה המלך שישחרר אותו מהשלשלת וישלחנו לחופשי. אמר לו שלמה המלך: לפני כן הגד לי במה כוחכם גדול כל כך, עד שהקדוש ברוך הוא משתבח במלאכי השרת ובכם השדים, שנאמר: "כתועפת ראם לו". כתועפת הכוונה למלאכים, ראם הכוונה לשדים.

אמר לו אשמדאי: וכיצד אוכל להראות לך, אם ניטל ממני כוחי הגדול על ידי השלשלת שעלי שעליה חרוט שם יהוה. ואתה אדוני המלך, עומד מולי ועל אצבעך טבעת זהב וגם עליה שם יהוה?! והלא כל אלה מחלישים את כוחי!

שמע המלך את דברי אשמדאי ושחררו מהכבלים, ולאחר מכן הסיר את טבעתו. מיד קפץ אשמדאי על שלמה המלך, בלע את הטבעת ולאחר מכן השליכה לים. חטף ממנו את גלימתו, הסיר מעל ראשו את מצנפתו ופרש את כנפיו את האחד הרים עד השמיים, ואת השנייה הוריד עד התהום והעיף את שלמה המלך למרחק ארבע מאות פרסה. כך מצא שלמה את עצמו מוטל במרחק רב מביתו באמצע הדרך, ומרוב פחד ובהלה התעלף.

לאחר מכן התחפש אשמדאי לשלמה המלך, לבש את גלימתו, חבש את המצנפת על ראשו, שינה את פניו לצורת שלמה המלך, נכנס וישב על כס מלכותו. אנשי הארמון חשבוהו למלכם האמיתי, היות שגם דיבורו

פרק ה

היה דומה לדיבורו של שלמה המלך. כשיצאו לגן, פחדו לגשת לאוהל שבו היה אשמדאי, ולכן לא ידעו על מה שארע. כשהתעורר שלמה המלך מעלפוננו נזכר בכל מה שארע לו. הן עד לפני זמן קצר ישב על כסא מלכותו מוקף בשרים ואנשים חשובים, וכעת מושלך הוא ברחובות כאחד העניים מלוכלך בעפר ואין איש מכירו.

אולם בכל זאת לא נפלה רוחו, וכה אמר: "צדקתך כהררי א-ל, ומשפטיך תהום רבה" אתה נשאתני עד שמי רום וכוכביהם, ואתה השלכתני לתהום רבה להיות אחד מן העניים ולשבת בניהם. אתה נתת לי הכול ואתה לקחת ממני הכל, יהי שם יהוה מבורך לנצח נצחים. כעבור זמן כאשר החל הרעב להציק לשלמה המלך, הצטרף לחבורת עניים וחיזור עימם על פתחי הבתים. הוא היה הולך מעיר לעיר, וקורא בקול גדול: "אני שלמה המלך!" אני קהלת בן דוד! הייתי מלך על ירושלים! והיה נראה בעיני האנשים כמי שדעתו נטרפה עליו, ומתוך חמלה נתנו לו מזון וצדקה. פעם התדפק על דלת אחד הבתים לבקש מזון. פתחה לפניו אישה את הדלת, ואמר לה שהוא שלמה המלך. היא הכניסתו לביתה והגישה לו צלחת מלאה בגריסים. לאחר שסיים את ארוחתו, בקשה לזרזו על מנת שיעזוב את ביתה, לקחה מקל והכתה אותו על כתפו ואמרה: לך מביתי, אינך שפוי בדעתך! שלמה המלך יושב על כיסאו אשר בירושלים, ואיך תעז לומר שאתה הנך שלמה המלך. אמר שלמה המלך: "מה יתרון לו לאדם בכל עמלו, שיעמול תחת השמש?!" וכשקם ממקומו, לקח את מקלו בידו ואמר כשדמעות זולגות מעיניו: "זה חלקי מכל עמלי".

בשעה שירד שלמה המלך ממלכותו היה מהלך בארץ ישראל, ברחובות הערים ומחזר על פתחים למחייתו, ולא האמינו לדבריו כי הוא שלמה המלך. שני אנשים היו בעיר ההיא, אחד עני ואחד עשיר אשר חשבו לעצמם, אולי אכן זהו שלמה המלך ולא גינוהו כיתר האנשים. יום אחד ניגש העשיר של שלמה המלך ואמר לו: בוא אל ביתי ותסעד את לבך, אולם שים לב שנערי המקום לא יבחינו בך ולא ירדפו אחריך, בהשליכם עליך אבנים שלא יפגעו בחלונות ביתי.

פרק ה

עשה שלמה המלך כדברי מארחו ובא אל ביתו בלי שיבחינו בו. ערך לו העשיר שולחן מפואר עם הרבה בשר ויין טוב ומטעמים לרוב. ובשעה שאכל, הזכיר לו את ימי מלכותו את שולחנו המפואר בארמון ואת משרתיו הרבים. התעצב על ליבו ופרץ בבכי מר, עד שיצא מביתו. ביום השני ניגש אליו העני והזמין לבוא את ביתו לסעוד את ליבו. שאלו שלמה המלך: האם ברצונך להזמין אותי ולעשות לי כפי שעשה חברך העשיר? השיב לו העני: עני ואביון אנוכי. הרבה אין לי במה לכבדך אלא רק מעט הירק שנותר בביתי וממה שאוכל אתן גם לך. נאות המלך לבקשתו והלך עמו. כשהגיע שלמה המלך אל ביתו של האיש, נתן לו מים לרחוץ ידיו ורגליו, ואחר כך הביא לו מעט ירק שהיה בביתו. החל מנחמו, שלא יצטער שירד ממלכותו, כי זה לזמן קצר ועוד תגיע העת שיחזור לשבת על כיסאו, כי כך נשבע הקדוש ברוך הוא לדוד אביו שלא תפסק מלכותו מזרעו עד עולם. שמח שלמה המלך לשמוע דברים אלו מפי העני. לאחר שסיים לאכול את ארוחתו וקם ממקומו כדי לצאת, עכבו האיש ואמר לו שרוצה הוא לקרוא לשני ילדיו כדי שירקדו וישירו לפניו וישמחו את ליבו. קרא העני לשני ילדיו ולאחר שנתן להם דברי מתיקה, החל לשיר ואז שני הילדים יצאו בריקוד, עד ששלמה המלך לא יכול להתאפק ומחא להם כף.

כשהגיע הערב הזמין ללון בביתו. העני השכיבו על מיטתו שלו שהייתה בלי כרים וכסתות אלא מזרון תבן בלבד וקש, והוא וילדיו ישנו על הרצפה. למחרת נפרד שלמה ממארחו שמח וטוב לב. זכר שלמה המלך את שתי הסעודות האלו, וכשחזר למלכותו אמר בחכמתו הרבה: "טוב ארוחת ירק ואהבה שם" – שאכל אצל העני.

"משור אבוס ושנאה בו" – שאכל הצל העשיר והזכיר לו צערו. לאחר שלוש שנים שהיה שלמה המלך מסתובב ברחובות ומחזר על הפתחים הגיע לארץ עמון. גם שם הכריז: "אני שלמה מלך ישראל" והושיט ידו לקבל פרוטות מאנשים רחמנים. יום אחד פגש שלמה המלך את שר הטבחים של מלך עמון וראהו מקבץ נדבות. הוא לקחו עמו אל מטבח המלך, שיהיה לו לעוזר וכך השתכר למחייתו. לאחר מספר ימים ביקש שלמה המלך לבשל בעצמו את ארוחת המלך, ואמר כי הוא יודע היטב טיבם של מאכלים משובחים הראויים למלכים.

פרק ה

ונענה הטבח לבקשתו. כשטעם מלך עמון מן המאכלים שבשל שלמה, התעניין לדעת מי הוא זה אשר בישל היום את המאכלים המשובחים עליהם כה התענג. כשהביאו את שלמה לפניו הציע לו להיות טבח קבוע בארמונו. שמח שלמה שמעתה תהיה לו פרנסה קבועה, והמשיך לבשל בעבור המלך מטעמים משובחים.

יום אחד ראתה אותו נעמה, בת המלך וחשקה נפשה בו. באה אל אמה ואמרה לה: רצוני להינשא לעובד במטבח בית המלוכה. גערה בה אמה ואמרה לה: הלא תבושי? הרי את בת המלך, וראויה את להינשא לשרים נכבדים ואיך תבזי עצמך להינשא לטבח זה!? התעקשה נעמה ואמרה: רק לשלמה אנשא, ולא לאחר! כשראתה אמה כי נעמה איתנה בשעתה הלכה וספרה זאת לבעלה המלך. חרה אפו של המלך עד מאד ורצה להרוג את שניהם. אך לבסוף, בחסדי יהוה נכמרו רחמיו של מלך עמון. והוא הורה לאחד מעבדיו לקחת את שלמה ונעמה הרחק למדבר שמם ולנטשם שם עד אשר ימותו ברעב ובצמא כי לא רצה לשפוך הוא את דמם בעצמו.

נעמה התגיירה, ושלמה נשאה לאישה. הם נשארו בדד במדבר הצחיח. בחפשם אחר מקור מחייה הגיעו לעיר ששכנה על שפת הים, ופגשו בדיג מוכר דגים. קנה שלמה דג אחד ובשמחה הביאו הביתה. כשפתחה אשתו את הדג לנקותו, מצאה להפתעתה...טבעת. נתנה את הטבעת לשלמה והוא הכיר מיד את טבעתו אשר אשמדאי השליך לים. הבין שלמה כי מאת יהוה התגלגלה אליו הטבעת בחזרה על ידי דג זה. כשענד את הטבעת על אצבעו, הרגיש שרוח יהוה חזרה אליו והלך עם אשתו נעמה לירושלים.

לאחר ששב אל כסא מלכותו, שלח לקרוא לאבי נעמה מלך עמון ושאלו בכעס: מדוע הרגת שתי נפשות? ענה לו מלך עמון: לא הרגתי, אלא השלכתי אותם למדבר שמם ואין אני יודע מה עלה בגורלם. אמר לו שלמה המלך: דע לך שאני הוא אותו הטבח שגירשת מביתך, ובתך זו אשתי היא!

נדהם מלך עמון למשמע הדברים ובקש את סליחתו, ואחר שב לארצו. מנעמה זו, נולד לשלמה המלך בנו רחבעם, אשר מלך על יהודה אחר שלמה המלך אביו.

פרק ה

בימים בהם ירד שלמה המלך ממלכותו, היה הולך ממקום למקום ומחזר על הפתחים, עד שהגיע לארץ ישראל בה המשיך לשוטט וכתת רגליו מעיר לעיר עד שהגיע לירושלים. בא והתייצב לפני הסנהדרין והכריז לפנייהם בהתרגשות: "אני שלמה המלך". נדהמו הסנהדרין למשמע דבריו וחשבו למסכן וגירשוהו החוצה. אולם שלמה המלך בא יום לפני הסנהדרין על מנת לשכנעם כי אכן הוא שלמה המלך. אם שלמה המלך אתה, מי הוא איפה זה היושב על כיסאך? שאלוהו הסנהדרין.

זהו אשמדאי מלך השדים! וספר לשומעיו הנדהמים את הקורות אותו מזמן שבקש למצוא את תולעת השמיר עד היום הזה. הקשיבו חכמי הסנהדרין לדבריו בעניין רב ונוכחו לדעת שאין דובר אליהם שוטה כפי שחשבוהו מתחילה, אלא אדם חכם ופיקח הוא והחליטו לחקור בדבר.

שלחו הסנהדרין לקרוא לשר הצבא בניהו בן יהוידע, שיופיע לפנייהם. כשהגיע שאלוהו אם לאחרונה נזדמן לו להופיע לפני המלך. השיב בניהו: כי זה זמן רב לא נקרא אל המלך ודבר זה הוא פלא בעיניו, כי היה רגיל לעתים מזומנות להיקרא אל המלך. חקרו חכמי הסנהדרין את בני ביתו ובררו, אם הבחינו בכפות רגליו של המלך. זאת כדי לדעת אם כפות רגלי אדם לו או כפות דומות לשד, הדומות לכפות רגליהם של התרנגולים. השיבו בני הבית, כי זה זמן רב לא ראו את כפות רגליו כי הולך הוא כל העת בגרביים.

הבינו חכמי הסנהדרין, כי אכן דבר מה אינו כשורה וקראו לאותו אדם המסתובב ברחובות ומכריז, כי הוא שלמה המלך ואמרו לו: אם אמת הדבר, כי אשמדאי גירשך והוא יושב על כיסאך ודאי חכם גדול אתה! ובכן עוץ לנו עצה טובה כיצד נוכל להילחם בו ולגרשו, כי חוששים אנו מפניו. והלוא מסוגל הוא בכוחו הגדול להחריב את ירושלים כולה! השיב להם שלמה המלך: אני לבדי אלחם בו ואגרשו מעל כיסאי ואשליכהו עד הררי החושך, כי שם מקומו. אולם לצורך זה זקוק אני לשלשלת ברזל בה חקוק השם הקדוש עליה. ויש עמי את טבעתי טבעת הזהב אשר מצאתי זה מכבר בבטן הדג. מיד הכינו את אשר ביקש.

פרק ה

לקח שלמה המלך את השלשלת בידו וגם את הטבעת לקח עמו והלך לארמון. לוו אותו כמה אנשים גבורים ובניהם בניהו בן יהוידע וכן הצטרפו גם חכמי הסנהדרין, כדי לראות את אשר עומד להתרחש בארמון המלך.

כשהגיעו אל הארמון נכנס לתוכו, עד שהגיעו למקום מושבו של המלך. וכאן בצעדים איטיים ובשקט רב נגש שלמה המלך אל הדלת והחל פותחה בזהירות. מיד הבחין אשמדאי בשלמה המלך וכשראה את שלשלת הברזל ואת טבעת הזהב ושם יהוה חקוק עליה, נעלם בקול רעש גדול ולא ראוהו עוד. אז ידעו כולם כי האיש שהתהלך בערי ישראל והתחנן על נפשו לקבל מעט מזון, אכן היה שלמה המלך ומלך השדים הוא שגירשו מעל כסא מלכותו. באותה שעה אמר שלמה המלך: "הכול הבל ורעות רוח" מאותו זמן לא היה שלמה המלך שרוי באותה מנוחה ושמחה כתמיד, ובלילות בשנתו המשיכו לרדפו הפחדים והחרדות, שעברו עליו בגלל מעשהו של אשמדאי. ולכן הציבו סביב ביתו אנשים גבורים אנשי חרב שהיו שומרים בכל לילה על ארמון המלך כמו שנאמר: "הנה מיטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה, מגיבורי ישראל. כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה, איש חרבו על ירכו מפחד בלילות".

(ו): פְּתוּזְתִי אֲנִי לְדוּדִי, וְדוּדִי *זָזַמְקָ עָבָר;
נִפְשִׁי, יֵצֵאָה בְּדַבָּרוֹ-בְּקִשְׁתִּיהוּ וְלֹא
מִצָּאתִיהוּ, קָרָאתִיו *וְלֹא עָנָנִי:

התמהמהנו בפתח התשובה, ודודי חמק עבר ממני והסתיר עצמו ממני לנסות אותי אם תשובתי תשובת אמת, אם לא אהרהר אחר מידותיו.

נפשי יצאה מדברו – ממתק תורתו, ביקשתיו ביתר עוז ולא מצאתיו.

פרק ה

קראתיו זה שנאמר: "קראתי בכל לב ענני יהוה חקיד
אצרה" [תהלים קיט קמה].
ולא ענני – זה שנאמר: "ויאמר אסתירה פני מהם אראה
מה אחריתם" [דברים לב כ].

ששים גבורים

חמק – חלף ועבר מהר.
ולא ענני – ולא השיב דבר.

מדרש השיר

פְּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חִמַּק עָבָר, נִתְחַטָּא, נִתְמַלֵּא עָלַי
עֲבָרָה. נִפְשִׁי יִצְאָה בְּדַבָּרוֹ, בְּדַבְּרוֹ שֶׁל כּוֹרֶשׁ, דָּגְזָר דָּלָא
עָבַר פָּרַת לֹא יַעֲבֹר. בְּקִשְׁתִּיהוּ וְלֹא מִצְאֲתִיהוּ קִרְאֲתִיו וְלֹא
עָנִנִי.

דָּבָר אַחֵר פְּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חִמַּק עָבָר, נִתְחַטָּא,
נִתְמַלֵּא עָלַי עֲבָרָה כְּאִשָּׁה עֲבָרָה. נִפְשִׁי יִצְאָה בְּדַבָּרוֹ,
בְּדַבְּרוֹ, מִקּוֹל דְּבָרוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁאָמַר (שמות כ, ב): אֲנֹכִי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ. בְּקִשְׁתִּיהוּ וְלֹא מִצְאֲתִיהוּ קִרְאֲתִיו וְלֹא עָנִנִי.
מִצְאֲנִי הַשְׁמָרִים הַסֹּכְכִים בְּעִיר, זֶה (עזרא ה, ג): תִּתְּנִי פֶתַח
עָבַר נִהְרָה וְחִבְרִיו. הַכּוֹנֵן פִּצְעוֹנִי, (עזרא ד, ו): כְּתִבּוּ שְׁטֶנָּה
עַל יִשְׁכֵּי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם. נִשְׂאוּ אֶת רִדְיֵי מַעְלֵי שְׁמָרֵי
הַחֲמוֹת, חֲמוֹתֶיהָ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם.

זוהר השיר

של פתיחת ידו...ובוא וראה שפרנסה אין ראוי לשאול אלא לאחר התפלה
שהיא פרנסת ריבונו. המלך יאכל לראשונה, ואח"כ יאכלו עבדיו. זה
שאמר הכתוב: "באתי לגני אחותי כלה...אכלו רעים". אכלתי יערי, זו
תפלה מיושב. עם דבשי, זו קריאת שמע. אכלתי יערי זו תפלה מיושב היינו
יער הלבנון, יוצר אור ומשרתים, האופנים וחיות הקודש. כל אלה נקראים
יער עצים ונטיעות אשר בו.

(ז): מִצְאֵנִי הַשְׁמְרִים הַסֹּבְבִים בְּעִיר, הַכּוֹנֵי
פְּצַעוֹנִי; *נִשְׂאוּ אֶת-רִדִּי מֵעָלַי, שְׁמִרֵי
הַחֲמוּת:

השומרים הם חיילי העכו"ם (עובדי כוכבים ומזלות [גוים])
הסובבים בעיר להשגיח עליה.

היכוני פצעוני – משום היותי עובד יהוה ותו לא.
שומרי החומות הורידו ממני צלם אנוש. וכל זאת היה
בימים שלאחר החורבן שדודי מאם בי והפר בריתו איתי
עקב עוון חטאי.

רדידי זהו תכשיט זהב שנאמר: "והצניפות והרדידים"
[ישעיה ג כג].

מדרש השיר

מִצְאֵנִי הַשְׁמְרִים, שְׁבִטוּ שֶׁל לֵוִי, דְּכָתִיב בָּהֶן (דברים לג, ט):
כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרֶתְךָ. הַסֹּבְבִים בְּעִיר, הַיֹּאֲף מָה דָּאֵת אָמַר
(שמות לב, כז): עָבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר. הַכּוֹנֵי פְּצַעוֹנִי,
הַיֹּאֲף מָה דָּאֵת אָמַר (שמות לב, כז): וְהָרְגוּ אִישׁ אֶת אָחִיו.
נִשְׂאוּ אֶת רִדִּי מֵעָלַי, זֶה הַזֵּין. תָּנִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי זֵין
שָׁנְתָן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּחֹרֵב, שֵׁם הַמִּפְרָשׁ הָיָה חֲקוֹק עָלָיו,
וְכִיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ נָטַל מֵהֶם, כִּי־צַד נָטַל מֵהֶם, רַבִּי אִיבּוֹ אָמַר
מִלֶּאֱךָ יָרַד וְקִלְפּוֹ. וְרַבֵּן אֶמְרֵי מֵאֲלָיו הָיָה נִקְלָף. שְׁמִרֵי
הַחֲמוּת, שׁוֹמְרֵי חֻמּוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה.

(זז): הַשִּׁבְעָתִי אֶתְכֶם, בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם: אִם-
תְּבַמְצְאוּ, אֶת-דֹּדֵי-מֵה-תִגִּידוּ לוֹ, שְׂזוּזוֹלֹת
אֶהְיֶה אֲנִי:

השבועתי אתכם: האומות אנשי נבוכדנצר שראיתם בחנניה מישאל ועזריה מוסרים עצמם לכבשן האש ודניאל לגוב האריות על עסקי התפילה ואת דורו של מרדכי בימי המן. [רש"י]. יש בקירבנו עדים לאהבתנו את יהוה יתברך. עד כדי כך שחלינו בייסורים וצרות בכל הדורות מדבקותנו ביהוה.

ששים גבורים

נשאו – לקחו מעלי.

רדידי – לבושי-בגדי [מצודת ציון]

רדיד – דעה נוספת: תכשיט.

מדרש השיר

הַשִּׁבְעָתִי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, מֵה תִגִּידוּ לוֹ שְׂזוּזוֹלֹת
אֶהְיֶה אֲנִי, מֵה חוֹלָה זֹ מִצָּפָה לְרִפּוּאָה, כִּף הַדּוֹר
שְׂכַמְצָרִים מִצָּפָה לְגֹאֲלָהּ.

זוהר השיר

עם דבשי, זו קריאת שמע שהיא מתיקות של הכל בכמה צופים מתוקים. שתייתי ייני, זו תפלה מעומד, מיטב יין העליון המשומר. וזהו בשלוש ברכות ראשונות. עם חלבי, אלו הן שלוש ברכות אחרונות ונכללות אלו באלה. עד כאן מאכל המלך ולאחר שאכל המלך אכלו רעים למעלה. שתו ושכרו דודים למטה.

(ט): מֵה-דֹדֶךָ מִדֹּד, הִיפָּה בְנֵי־שָׁיִם: מֵה-
דֹדֶךָ מִדֹּד, שְׂכָכָה *הִשְׁבַּעְתָּנוּ:

אומות העולם שואלים את ישראל המשולה ליפה בנשים
מה אלוהיכם מכל האלוהים שכך אתם נשרפים ונצלבים
עליו [רש"י]. שככה השבעתנו במעמד הר סיני לאהבה את
יהוה בכל לבבכם ובכל נפשכם.

ששים גבורים

השבעתנו – מלשון שבועה.

מדרש השיר

מה דודך מדוד היפה בנשים, אמות העולם אומרים
לישראל, מה דודך מדוד, מה אלוה הוא מאלוהות, מה
פטרון הוא מפטרונין. ישראל אומרים להם, דודי צח
ואדום. צח לי בארץ מצרים וגו', ואדום למצרים. צח לי
בארץ מצרים, שנגאמר (שמות יב, יב): ועברתי בארץ מצרים
וגו', ואדום למצרים, שנגאמר (שמות יד, כז): וינער יהוה את
מצרים. צח לי בים, שנגאמר (שמות יד, כט): ויגבי ישראל
הלכו ביפשה בתוך הים, ואדום לי בים, שנגאמר (שמות יד,
כז): וינער יהוה את מצרים בתוך הים. צח לי בעולם הבא,
ואדום לי בעולם הזה. רבי לוי בר חייא אמר פה תלת, צח
לי בשבת, ואדום לי כל ימי השבת. צח לי בראש השנה,
ואדום לי כל ימות השנה. צח לי בעולם הזה, ואדום לי
בעולם הבא. דגול מרכבה, אמר רבי אבא בר כהנא מלך
בשר ודם מעטיפתו נכר, ברם הקא, הוא אש, משירתיו
אש, (דברים לג, ב): ואתא מרכבת קדש, ואות הוא בתוך
רכבות קדש.

(י): דודי *צוז ואדום, *דגול *מרבבה:

צה במידת הרחמים ואדום במידת הדין. ודודי צח ואדום, המשלב שתי המידות בעולמו פועל הרחמים והדין כאחד ככתוב: "ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא" [דברים לב]. וזה לשון מדרש רבה [שמות כח]: "הקב"ה עושה הכל בבת אחת ממית ומחיה בבת אחת מכה ומרפא בבת אחת". דגול מרבבה – נבחר ונעלה מכל רבבות מלאכי מעלה שהם מעשי ידיו.

ששים גבורים

צח – זך, טהור, נקי

דגול – נבחר, נישא.

רבבה – עשרת אלפים.

דגול מרבבה – נבחר מעל כולם.

מדרש השיר

אמר רבי ינאי (משלי כד, ז): ראמות לאויל חכמות, לככר נקוב שתלוי באוירו של בית, הטפש אומר מי יכול להוריד לזה, והפקח אומר ולא אחר תלאו, אלא הריני מביא שני קנים ומחברן זה עם זה עד שאני מורידו. כך הטפש אומר מי יכול ללמד התורה שכלב רבי, והפקח אומר והוא לא מאחר למדה, הריני לומד היום שתי הלכות ושתיים למחר, עד שאני לומד התורה של חכם זה.

פרק ה

אמר רבי לוי לקרסטל נקוב נששכרו בעליו פועלים למלאותו מים, אומר הטפש מה אני מועיל, מכנים בזו ומוציא בזו, והפקח אומר ולא שכרי אני נוטל, ולא שכר כל חבית וחבית אני נוטל מבעל הבית. כך הטפש אומר הריני לומד תורה ומשכחה מה אני מועיל, והפקח אומר ולא שכר יגיעה נותן לי הקדוש ברוך הוא. דאמר רבי לוי אפלו דברים נשאת רואה קוצין בתורה, תלי תלים הן, יכולות הן להחריב את העולם ולעשותו תל, האף מה דאת אמר (דברים יג, יז): תל עולם. כתיב (דברים ו, ז): שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד, אם תעשה מן הדל"ת רי"ש, תחריב לכל העולם, (שמות לד, יד): לא תשתחוה לאל אחר, אם תחליף רי"ש בדל"ת, תחריב העולם. כתיב (ויקרא כב, ב): ולא יחללו את שם קדשי, אם תחליף חי"ת לה"א תחריב העולם, כתיב (ישעיה ח, יז): וחכיתי ליהוה, אם תחליף חי"ת לה"א תחריב העולם, כתיב (תהלים קג, ו): כל הנשמה תהלל יי, אם תחליף ה"א לחי"ת תחריב העולם, כתיב (ירמיה ה, יב): כחשו ביהוה, אם תחליף בי"ת לכ"ף תחריב העולם, כתיב (הושע ה, ז): ביהוה כגדו כי בנים זרים ילדו, אם תחליף בי"ת, לכ"ף תחריב העולם, כתיב (שמואל א ב, ב): אין קדוש כיהוה כי אין בלתך, אמר רבי אבהו בר כהנא הכל בלה ואת לא בלה, כי אין בלתך, אין לבלותך.

זוהר השיר

וע"כ החיוב לשאול מזון ופרנסה בתפלת שחרית הוא לאחר התפלה. אבל בתפלת מנחה הוא קודם התפלה לפי שעוד לא נמצא דין הקשה. בעוד שפני המלך מאירים יאמר תהלה לדוד. כי בו סדר המזון והפרנסה. אבל לאחר שהדין שורה ותולה על העולם אין הזמן ראוי לזה.

(יא): ראשו, *כְּתָם פָּז; קְוֹצוֹתָיו, תִּלְתְּלִים,
שְׁזוֹרוֹת, *כְּעוֹרֵב:

ראשו, מסמל מחשבותיו שהם זכים וטהורים ורחוקים מהשגת בן אנוש. ככתם פז שהוא טהור ומנוקה מכל סיג וחלאה ומכהה עין רואהו מחמת רוב בהיקותו. קוצותיו תלתלים – קצות השערות מתולתלים ומסודרים בנוי וחקן ושחורים כצבע העורב להראות השתלשלות סדר מידותיו המתפשטים מן המחשבה העליונה כאותם שערות היוצאים מן הראש. [אלשיך הקדוש].
"כתם פז" עולה בגימטריה למניין "ונחמדים מזהב ומפז רב".

ששים גבורים

כתם פז – אחד מסוגי הזהב המובחרים כמו: "כתם אופיר" [ישעיה יג].
כתם אופז" [דניאל י ה] כינויים על שם ארץ מוצאם.
עורב – סוג ציפור בצבע שחור (גם אפור).

מדרש השיר

ראשו כְּתָם פָּז, ראשו זו התורה, שְׁנֶאֱמַר (משלי ח, כב): יהוה קנני ראשית דרכו. רבי חונא בן שמ ריש לקיש שני אלפים שנה קדמה התורה לבריתו של עולם, מה טעם (משלי ח, ל): וְאֶהְיָ אִצְלוֹ אֲמֹן וְאֶהְיָ שֶׁעֲשׂוּעִים יוֹם יוֹם, וְיוֹמוֹ נֶשֶׁל הַקָּדוֹשׁ כְּרוֹף הוּא אֶלֶף שָׁנִים, שְׁנֶאֱמַר (תהלים צ, ד): כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמֹל כִּי יַעֲבֹר. כְּתָם פָּז, אלו דברי תורה, שְׁנֶאֱמַר (תהלים יט, יא): הַנְּחֻמְדִּים מְזַהֵב וּמִפֵּז רֵב, קְוֹצוֹתָיו תִּלְתְּלִים, זֶה הַסְּרָגוּל. שְׁזוֹרוֹת כְּעוֹרֵב, אלו האותיות.

פרק ה

(יב): עֵינָיו, כִּיּוֹנִים עַל-אֶפְיָקִי מַיִם; רוֹזְצוֹת,
בְּזוֹכָב-יִשְׁבוֹת, עַל-מִלֵּאת:

כיונים היושבות על המים לשבור צימאונם. כך עיני יהוה אל עמו וארצו זה שנאמר: "תמיד עיני יהוה אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית השנה" [דברים יא יב].
רוחצות בחלב – עיניך לבנות תמיד ולא כעיני העיִיף שיש בהם ורידים אדומים.
ישובות על מלאת – ישרות במראיהם, כך הקב"ה מנהיג את עולמו בחסד ורחמים זה שנאמר: "חסד יהוה מלאה הארץ".

ששים גבורים

אפיקי מים – מסלול זרימת המים בנחל או בנהר.
מלאת – מלאות, שפע, מלא ב...

מדרש השיר

רבי יהושע בן קרחה אומר יו"ד שִׁבְשָׁרִי עָלָה וְנִשְׁתַּטַּח
לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר, רבוננו של עולם עֲקֶרְתָּנִי
מִשְׁמָה נָשׁל צִדְקָת ז'. אִנִּי צָדִיק זֶה אֲבִינִי, אֲבִינִי
וְקִרְאָת נִשְׁמָה שָׁרָה. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לָךְ,
מִתְחַלָּה הִיִּיתָ בְּסוֹפֵן נָשׁל אוֹתִיּוֹת וּבָשָׁם נִקְבָּה, עֲכָשׁוּ אֲנִי
נוֹתָנֶךָ בְּשִׁמּוֹ נָשׁל זָכָר וּבְרָאשׁוֹן נָשׁל אוֹתִיּוֹת, בְּצִדִּיק
שֶׁבְּעוֹלָמִים, הִזָּא הוּא דְּכָתִיב (במדבר יג, טז): וַיִּקְרָא מִשָּׁה
לְהוֹשֵׁעַ בֶּן נֹון יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר אֲבוּנָה בָּשָׁם רַבִּי
אֲחָא, לְעֶשְׂרִים וְשָׁשָׁה דּוֹרוֹת הָיָה אֲלִיָּה קוֹרָא תִּגְרָ לְפָנֵי
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוֹ נָשׁל עוֹלָם נִתְּתָנִי בְּרָאשׁ הָאוֹתִיּוֹת

פרק ה

וְלֹא כָרַאתָ בִּי הָעוֹלָם אֶלָּא בְּבִי"ת, שְׁנֶאֱמַר (בראשית א, א):
בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, אָמַר לוֹ
הַקְדוּשׁ כְּרוֹךְ הוּא עוֹלָמִי וּמְלוֹאוֹ לֹא נִכְרְאוּ אֶלָּא בְּזָכוֹת
הַתּוֹרָה, שְׁנֶאֱמַר (משלי ג, יט): יְהוָה בְּחֶכְמָה יָסַד אָרֶץ,
לְמַחֵר אֲנִי נִגְלָה וְנוֹתַן הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי נֹתֵנָה בְּרֵאשׁוֹן
שָׁל דְּבָרוֹת, וּבָךְ אֶפְתַּח תַּחֲלָה, שְׁנֶאֱמַר (שמות כ, ב): אֲנִכִּי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ. בַּר חוּטָא אָמַר לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אֱלֹהִים, נֶשְׁהוּא
מִסְכִּים מֵאֶלֶף דֹּר, שְׁנֶאֱמַר (תהלים קה, ח): דְּכָר צִוְּהָ לְאֶלֶף
דֹּר.

זוהר השיר

שראשי נמצא טל: אמר רבי שמעון מאותו הטל יתעוררו המתים לעולם
הבא. שנאמר: "כי טל אורות טליך" [ישעיה כו]. אורות, זה אור הלבן של
הקדמון. ומאותו הטל מתקיימים קדושי עליונים. והוא המן שטוחנים
לצדיקים לעולם הבא.

**(יג): לְחִיּוֹ כַּעֲרוּגַת הַבְּשָׁם, בְּמַגְדְּלוֹת
בְּרִקְוִיָּם; שִׁפְתוֹתָיו, שׁוֹשְׁנִים-נְטָפוֹת, בּוֹר
עֵבֶר:**

בגמרא מסכת שבת פ"ז נאמר: "כל דבור ודבור שיצא
מפי הקב"ה נתמלא כל העולם בשמים" וכאן הכוונה
בתנועת הלחים לדיבורו יתברך, הופצו בשמים ומרקחים
של בושם. בהניע שפתיו גבר ריח הבושם כשושנים
שנוטפות ריח מרוכז במיוחד.

מדרש השיר

לְחִיּוֹ כַּעֲרוּגַת הַבְּשָׁם, אָמַר רַבִּי יִנְאִי בְּיוֹמֵי דְזִמְנִין תַּרְגִּין
חֲבוּרָן וְהוֹיָנוּן נִפְקִין וְלַעֲיִין בְּאוֹרֵייתָא בְּהֵדָא אֶסְטֵרִין, וְלֹא

פרק ה

כְּטַעַם שֶׁהֵיְתָה זֹאת אוֹמֶרֶת זֹאת אוֹמֶרֶת. מִגְדָּלוֹת מְרַקְחִים,
אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא מַה מִּגְדָּלוֹת הָרֶקַח הֵזָה יֵשׁ בּוֹ מִכָּל
מִינֵי בְּשָׂמִים, כָּךְ תִּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ לִהְיוֹת מְלֵא מִקָּרָא
מִשְׁנָה וְתִלְמוּד וְהִלְכוֹת וְאַגָּדוֹת כְּהִנֵּה וּלְוִיָּה מִיַּעֲקֹב.
שְׁפָתוֹתָיו שׁוֹשְׁנִים, זֶה תִּלְמִיד חָכָם הָרְגִיל בְּמִשְׁנָתוֹ,
שְׁפָתוֹתָיו שׁוֹשְׁנִים נֹטְפוֹת מֹר עֹבֵר, זֶה תִּלְמִיד שְׂאִינוֹ רְגִיל
בְּמִשְׁנָתוֹ, שְׁשֻׁפָּתָיו נֹטְפוֹת מֹר, אֵף עַל פִּי כֵן, עֹבֵר הוּא,
וְחוֹזֵר וּמִבְרֵר תִּלְמוּדוֹ.

**(יד): יָדָיו *גְּלִילִי וְהָב, *מִמְלָאִים *בִּתְרִישִׁישׁ;
בִּיעָיו *עֲשֵׂת שֶׁן, *בִּיעֲלָפֶת *סְפִירִים:**

מעשה ידיו כגלילים שבתוכם אבני חן, להדר ותפארת זה
שנאמר: **"כי אראה שמִיךְ מעשה אצבעתיך ירח וכוכבים
אשר בוננתה"** [תהלים ח ד].

ידיו – מקימות מצות: **"וקשרתם לאות על ירך"**.
"ממלאים בתרשיש" עולה בגימטריה למניין **"ארבע
פרשיות באמונה"**

מעיו – המעיים. עשת שן, זהו שן הפיל הנקרא שנהב
מתוקן באבני ספיר,

פרק ה

ספיר – אבן חזקה ומובא במדרש באחד שהביא ספיר ונתנו על הסדן והכה עליו בפטיש ונבקע הפטיש והסדן והספיר נשאר קיים. [אלשיך הקדוש]
מעיו – המעיים המתוקנים במצוות ואיסורי מאכלות.
עשת שן – מנוקים מכל איסור. [ספורנו].
ממלאים בתרשיש – בארבע פרשיות שבהם. למען תהיה תורת יהוה בפינו [ספורנו].

ששים גבורים

גלילי זהב – גליל, גוף הנדסי שבסיסו התחתון והעליון הם עיגולים חופפים והוא חלול ועשוי מזהב.
ממלאים – ממולא בתוך הגליל.
תרשיש – שמה של אחת מאבני החן שובצו בחושן הכהן הגדול.
עשת שן – חתיכה עבה של שנהב שהוא חומר העצם משיני הפיל.
מעלפת – מקושטת ומתוקנת [רש"י] כנאמר: "ותכס בצעיף ותתעלף" [בראשית לח יד] ובתרגום נאמר "ואיתקנת".
ספיר – אבן יקרה בעלת צבע כחול עז שהוא תואר וכינוי לדבר יקר ונוצץ.

מדרש השיר

יָדִיו גְּלִילֵי זָהָב, אֱלֹהֵי לִוְחוֹת הַבְּרִית, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, טז):
וְהַלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה, גְּלִילֵי זָהָב, אֱלֹהֵי דִבְרֵי תוֹרָה,
שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים יט, יא): הַנִּחְמָדִים מִזָּהָב וּמַפָּז, אָמַר רַבִּי
יְהוֹשֻעַ בֶּר נַחֲמִיָּה, מַעֲשֵׂה נִסִּים הָיוּ נִגְלָלִין הָיוּ נֶשֶׁל
סִנְפִּירִינוֹן הָיוּ וְהָיוּ נִגְלָלִין. רַבִּי מִנְחֵמָה בֶּן־שֵׁם רַבִּי אֲבוֹן אָמַר
וְחִצּוֹבִין מִגְלָגֵל חֶמָּה הָיוּ. כִּיצַד הָיוּ כְּתוּבִין, חֲמִשָּׁה עַל לֹחַ
זֶה וְחֲמִשָּׁה עַל לֹחַ זֶה, עַל שֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר: יָדִיו גְּלִילֵי זָהָב,
כְּדִבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל, הִדָּא הוּא דְּכְתִיב (דברים ד, יג):
וַיִּכְתְּבֵם עַל שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים. וְרַבֵּנָן אָמְרִי עֲשָׂרָה עַל לֹחַ
זֶה וְעֲשָׂרָה עַל לֹחַ זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד, יג): וַיִּגַּד לָכֶם אֶת

פרק ה

כְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צָוָה אֶתְכֶם עֲשֹׂת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֶם עַל שְׁנֵי
לַחֹת אֲבָנִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אָמַר עֲשֹׂרִים עַל לֹחַ זֶה
וְעֲשֹׂרִים עַל לֹחַ זֶה, שְׁנָאָמַר: וַיִּכְתְּבֶם עַל שְׁנֵי לַחֹת
אֲבָנִים, עֲשֹׂרִים עַל לֹחַ זֶה וְעֲשֹׂרִים עַל לֹחַ זֶה. רַבִּי סִיקַי
אָמַר אֲרֶכְעִים עַל לֹחַ זֶה וְאֲרֶכְעִים עַל לֹחַ זֶה, שְׁנָאָמַר
(שמות לב, טו): לַחֹת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה.

זוהר השיר

ונוסף אותו הטל לשדה תפוחים הקדושים זה שאמר הכתוב: "ותעל שכבת
הטל והנה על פני המדבר דק מחוספס" [שמות טז]. ומראה של אותו הטל
לבן הוא, כדמיון אבני הבדולח שנראים כל הגוונים בתוכה. כמו שנאמר:
ועינו כעין הבדולח.

ב. אמר רבי שמעון: בוא וראה גודל רחמנותו של הקב"ה אצל כנסת
ישראל. ה"ד: פתחי לי אחותי רעיתי וגומר. פתחי לי פתח של תשובה
למען תזכי לכל טוב שבעולם. שראשי נמלא טל, זהו ראש העולם. קוצותי
רסיסי לילה, זהו קצה העולם. כלומר ראש העולם וקצהו מלאתי כל טוב
בשבילך. ואתה לא פתחת לי באותו זמן. ולאחר כך כשהעיק לך מה כתיב:
קמתי אני לפתוח לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו.

(טו): שׁוֹקִיו עֲמוּדֵי *שֵׁשׁ, *מִיִּסְדִּים עַל-
*אֲדָנִי-פֹז; מִרְאֵהוּ, כְּלָבָנוֹן-בְּזוֹר, כְּאֶרְזִים:

הרגלים שהעולם עומד עליהם, הם הנהגות הקב"ה בעולמו
המה עמודי שיש איתנים מאד. ובסיסם הם אדני פז.
"פז" עולה בגימטריה למניין "בלימה" זה שנאמר: "תלה
ארץ על בלימה" [איוב כו ז]. כנאמר בספר יצירה המיוחס
לאברהם אע"ה "עולם תלוי ועומד באויר" רצה לומר
בזאת: אדם המייסד דרכו וחיוו על דרך התורה. חיוו
איתנים ויציבים כאדני פז. ובאם חלילה לא ילך בדרך זו אזי

פרק ה

חיו יהיו תלויים לו מנגד כנאמר: "והיו חייך תלאים לך
מנגד" [דברים כח סו].

ששים גבורים

שוקיו – שוקים שלו, חלק הרגל מן הברך עד הקרסול.

שש – אבן שיש [מצודת ציון].

מיוסדים – מלשון יסוד, שהם היסודות שלו.

אדני פז – בסיסו מזהב טהור.

מדרש השיר

שוקיו עמודי שש, שוקיו זה העולם, עמודי שש, שהוא
מיסד לשנשה ימים, דכתיב (שמות לא, יז): כי שש ימים
עשה יהוה וגו'. מיסדים על אדני פז, אלו פרשיותיה של
תורה, שנדרשות לפניהם ולאחריהם, ולמה הם דומות
לעמוד זה שיש לו בסיס מלמטן וקיפלורסים מלמעלן,
כך פרשיות התורה נדרשות לפניהם ולאחריהם. לפניהם
מנין, שנאמר (ויקרא יט, כ): ואיש כי ישכב את אשה שכבת
זרע, מה כתיב בתורה: וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל
עץ מאכל, וכי מה ענין זה לזה, אלא משהוא מנכיש הוא
אזיל ומתעביד ברבי, מתוך שהוא נכנס ויוצא לתוך ביתו
הוא נחשד על שפחתו, אמר לא חטאת אני חייב ולא אשם
אני חייב, חטאת אני מביא אשם אני מביא. רבי יודן אמר
בשם רבי לוי אלו שנוהגין היתר בשפחות בעולם הזה,
עתידיהם הן להתלות בקדקדי ראשיהן לעתיד לבוא, הדא
הוא דכתיב (תהלים סח, כב): אף אלהים ימחץ ראש איביו
קדקד שער מתהלך באשם, מהו מתהלך באשם, עמיה
חובוי, אמר יזיל האי גברא בחובוי. ונדרשות לאחריהן
פיצד, דכתיב (ויקרא יט, כג): שלש שנים יהיה לכם ערלים
לא ואכל, מה כתיב בתורה: לא תאכלו על הדם לא

פרק ה

תִּנְחָשׁוּ וגו', אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעֲרֹלָה אֶתָּה מִמֵּתִין
שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְלֹאֲשֻׁתָּךְ אִי אֶתָּה מִמֵּתִין עַד שֶׁהִיא מִטְהַרֶּת
מִנְדָּתָהּ. לְעֲרֹלָה אֶתָּה מִמֵּתִין שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְלִכְהֻמָּתְךָ אִי
אֶתָּה מִמֵּתִין שְׁשִׁית־מֵצָה דָּמָה. וּמִי קָיָם מִצּוֹת הַדָּם, שָׂאוּל
הַתְּחִיל לְקָיָם מִצּוֹת הַדָּם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (שְׁמוּאֵל א יד,
לג): וַיִּגִּדּוּ לְשָׂאוּל לֵאמֹר הִנֵּה הָעָם חֹטְאִים לַיהוָה לֹאֲכָל
עַל הַדָּם (שְׁמוּאֵל א יד, לג): וַיֹּאמֶר שָׂאוּל פָּצוּ בָעֵם וְאִמְרֹתֶם
לָהֶם הִגִּישׁוּ אֵלַי אִישׁ שׁוֹרוֹ וְאִישׁ שְׂיֵהוּ וְשִׁחַטְתֶּם בָּזָה
וְאִכְלֹתֶם, מָהוּ בָזָה, רִבֵּן אָמַרִין סָכִין בַּר אַרְבַּע עָשָׂר
הָרָאָה לָהֶם, הַבִּי"ת תַּרְתִּי, זִי"ן שְׁבַעָה, ה"א חֲמִשָּׁה, הָרִי
אַרְבָּעָה עָשָׂר. אָמַר לָהֶם כִּסְדָּר הַזֶּה הָיָה שׁוֹחֲטִין וְאוֹכְלִים,
וְאִימָתִי פָּרְעוּ לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּמַלְחָמָה פְּלִשְׁתִּים,
דְּכָתִיב (שְׁמוּאֵל א יג, כב): וְהָיָה בַּיּוֹם מַלְחָמָה וְלֹא נִמְצָא
חֶרֶב וְחֲנִית בְּיַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר אֶת שָׂאוּל וְאֶת יוֹנָתָן וְתַמְצָא
לְשָׂאוּל, וגו', וְלֹא נִמְצָא, וְאֶת אִמְרָת וְתַמְצָא, וּמִי הִמְצִיאָהּ
לוֹ, רַבִּי חֲגִי בִּנְשָׁם רַבִּי יִצְחָק מִלֵּאָף הִמְצִיאָהּ לוֹ, וְרִבֵּן
אָמַרִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִמְצִיאָהּ לוֹ. כְּתִיב (שְׁמוּאֵל א יד,
לה): וַיִּכֶן שָׂאוּל מִזֶּבֶחַ לַיהוָה אֹתוֹ הֵחָל לְכָבוֹת וגו', וְכִמָּה
מִזֶּבְחוֹת בָּנוּ רַאשׁוֹנִים, נֹחַ בָּנָה מִזְבֵּחַ, אַבְרָהָם בָּנָה מִזְבֵּחַ,
יִצְחָק בָּנָה מִזְבֵּחַ, יַעֲקֹב בָּנָה מִזְבֵּחַ, מֹשֶׁה בָּנָה מִזְבֵּחַ,
יְהוֹשֻׁעַ בָּנָה מִזְבֵּחַ, וְאֶת אָמַר אֹתוֹ הֵחָל לְכָבוֹת, אֲלֵא אוֹתוֹ
הֵחָל לִהְיוֹת רֹאשׁ לְמַלְכִּים, אָמַר רַבִּי יוֹדֵן לְפִי שֶׁנִּתֵּן נַפְשׁוֹ
עַל הַדָּבָר הַזֶּה, הֵעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאִלּוּ אוֹתוֹ הֵחָל לְכָבוֹת
מִזֶּבֶחַ לַיהוָה.

זוהר השיר

קמתי לפתוח לדודי, זו הנשמה אצל הגוף. בעוד שהנשמה בגוף אין איש
רוצה להעיר דרכי תשובה. דאמר רבי פנחס בשעה שהנשמה רוצה לצאת

פרק ה

מן הגוף מתחרט האיש למה לא שב בתשובה עד שיוצאת מן הגוף. ונשאר הגוף ככלי שאין חפץ בו. וא"ר פנחס כל שבעת הימים נפשו

(ט"ז): *זכּוּ, מִבִּיתֵּיךָ, וְכָל, *מִזִּמְדִּים; זֶה
דְּוִי זֶה *יְרֵעִי, בְּנֹת יְרוּשָׁלַיִם:

דבריו מתוקים זה שנאמר: "מתוקים מדבש נופת צופים"
[תהלים יט ד]

וכולו מחמדים – כל דבריו בנועם הליכות לקרב לב
שומעיהם זה שנאמר: "הנחמדים מזהב ומפז רב" [שם]. דברי
יהוה לעמו נאמרים במתק שפתיים ללמד לאדם מוסר ודרך
יהוה שיבין שהתורה היא נעימה וברה זה שנאמר: "דרכיה
דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום" [משלי ג יז].

זהו דרכו של יהוה, זהו דרכו של אלוהינו מלך בעליונים
ושליט בתחתונים. ועל האדם להאזין ולשמוע דברי אלוהים
חיים קשב רב ויוריד הדברים לעמקי נשמתו ויפיק לעצמו
מוסר ותוכחה וע"י כך יזכה ללכת בדרך הבורא, הוא בורא
כל העולמות. והכל תלוי בהאזנה לדברי רעהו היושב
בעליונים, ואם אין הוא שומע עלול הוא להפוך אור לחושך,
טוב לרע ומתוק למר.

ששים גבורים

חכו – תוכו.

מחמדים – מלשון חמדה, דבר יקר ורצוי מאד.

רעי – חבר שלי.

מדרש השיר

רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי יוֹסִי בֶר לִקּוּנְיָא לְפִי שְׁכַעוּלָם הִזָּה אָדָם
בּוֹנֶה בְּנִין וְאַחֵר מְכַלָּה אוֹתוֹ. אָדָם נוֹטֵעַ נְטִיעָה, וְאַחֵר יֹאכֵל
אוֹתָהּ. אָכַל לְעֵתִיד לָבוֹא מִה כְּתִיב (ישעיה סה, כב): לֹא יִכְנוּ

פרק ה

וְאַחַר יָשָׁב לֹא יִטְעוּ וְאַחַר יֹאכֵל וְגו' לֹא יִגְעוּ לָרִיק וְלֹא יִלְדוּ
לִפְהֶלֶה כִּי זָרַע בְּרוּכִי יִהְיֶה הַפֶּה וְגו' (ישעיה סא, ט): וְנִוְדַע
בְּגוֹיִם זָרָעִם וְצִאֲצָאֵיהֶם בְּתוֹךְ הָעַמִּים כָּל רֵאֵיהֶם יִכְירוּם כִּי
הֵם זָרַע בְּרַךְ יְהוָה.

זוהר השיר

מתאבלת עליו ואומרת קמתי אני לפתוח לדודי, ידע האדם שבעוד
שהנשמה בגוף והגוף עומד בכוחו, זו היא תשובה טובה ולא בשעה שאינו
יכול לחטוא. ועל זה נאמר: "וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא
יבוא ימי הרעה"

ו. אמר רבי יהודה: מה כתוב למעלה אני ישנה ולבי ער. אמרה כנסת
ישראל אני ישנה ממצות התורה בזמן שהלכתי במדבר. ולבי ער עד
להיכנס לארץ לקיים אותן. שהרי בארץ ישראל נמצאות כל מצות התורה.
קול דודי דופק, זה משה שהוכיח להם לישראל בכמה תוכחות בכמה
מריבות. שנאמר: אלה הדברים... ממרים הייתם וגומר... [דברים ט]. בחורב
הקצפתם וגומר. זש"כ: דופק, ועל כל זה משה כשהוכיח להם לישראל היו
כל דבריו באהבה שנאמר: "כי עם קדוש אתה ליהוה אלוקיך ובך בחר
יהוה אלוקיך להיות לו לעם [דברים ז]. ועוד: "בנים אתם ליהוה
אלוקיכם". "ואתם הדבקים ביהוה אלוקיכם". ועל כן: "ושמעת בקול יהוה
אלוקיך". "כי מאהבת יהוה אתכם". זש"כ: פתחי לי אחותי רעיתי. מה
כתוב אחריו, קמתי אני לפתוח לדודי. פתחתי אני לדודי, אמרו ישראל
בעוד שהיינו מוכנים להיכנס לארץ. ולקבל אותן מצות התורה ע"י משה.
מה כתוב: ודודי חמק עבר, שנאמר: וימת שם משה עבד יהוה" [דברים לד].
בקשתיהו ולא מצאתיהו, שנאמר: "ולא קם עוד נביא בישראל כמשה".
קראתיו ולא ענני, שלא היה דור כדורו של משה, שהקב"ה שמע לקולם
ועשה להם ניסים ונפלאות כמו שעשה ע"י משה.

מעשה המלך

מעשה ברועה, שהיה רועה את צאנו מחוץ לעיר, והייתה אשתו מביאה
לו את ארוחתו בשעה השישית. פעם חלתה אשתו ולא באה. הגיעה
השעה השביעית והשמינית, והחל הרעב להציק לו. חשב ללכת לביתו
לאכול, אבל בידי מי יפקיד צאנו? נשא עיניו וראה איש אחד קוצר
חציר. פנה אליו ואמר לו: השגח בטובך על העדר עד שובי, ואני אתן
לך דורון בשכרך. אבל אותו הקוצר חרש היה, וסבור היה, שהרועה

פרק ה

מבקש ממנו חציר בעבור צאנו. אמר לו: לך מעלי, כי לי יש חמש כבשות בביתי ובעבורן קוצר אני את השחת. וסמן לו בידו שילך ויפנה ממנו. אך רועה זה גם הוא חרש היה, ולא שמע מה שאמר לו. הוא ראה את תנועת ידו של הקוצר, והבין שאמר לו ללכת לביתו לחיים ולשלום, ואל לו לדאוג לעדרו שכן הקוצר ישים עליו את עינו. הלך הרועה לביתו, אכל ושתה ושב לעדרו ומצאו שלם, כבשה אחת לא נעדרה. הבין הרועה שהקוצר קיים את הבטחתו והחליט לשלם לו כגמולו. חשב מה ייתן לו על שעה של שמירה? ייתן כבשה שלמה, הרי זה יותר מידי. החליט להגיש לפניו כבשה אחת, שהייתה צולעת על רגלה. הכבשה הפריעה לעדר בלכתו, אבל בביתו של הקוצר הרי היא אוצר יקר. נשא בידיו את הכבשה והעמידה לפני הקוצר, ופיו מלא תודה ושבח. חשב הקוצר: ודאי בא להאשימני שאני שברתי את רגלה של כבשתו והוא דורש ממני לשלם את הנזק! מיד קרא בקול גדול: לא התקרבותי אל העדר, ולא נגעת בכבשים, למה תעליל עלי עלילות שווא! הרועה שלא שמע את דבריו, הבין שהוא מסרב ליטול ממנו כבשה בעלת מום. דחפה לעבור ואמר: אל תביט אל מומה, שמנה היא ונותנת חלב למכביר ואם תשחטנה, יהיה לך בשר בשפע!

הבין הקוצר, שהרועה עומד על תביעתו חרה אפו והכהו על לחיו. התחילו שניהם מתכחשים ומכים זה את זה. והנה אדם אחד הלך רגלי במדבר, וראה סוס טועה הולך לנגדו. עלה על הסוס ורכב לדרכו. עוד הוא רוכב, וראה שני אנשים רבים זה עם זה. רצו אליו השניים ואחזו בסרן הסוס והתחילו לטעון באוזניו את טענותיהם. זה צועק: נשבע אני שלא נגעת בכבשיו! וזה קורא: מתנה הבאתי וסטירה קיבלתי! אך אבוי גם רוכב הסוס היה חרש, וחשב ששניהם מאשימים אותו בגניבת הסוס! מיד נטש את הסוס ונס ברגליו. עמדו השניים וברחו אף הם ואמרו: לבטח רץ האיש אל המושל, להאשימנו בשוד דרכים! מיהרו השנים וברחו כל אחד על נפשו.

על כך אמר הכתוב: "הטו אוזנכם ולכו אלי, שמעו ותחי נפשכם, ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים" [ישעיה נד] (חסדי אבות, ה יב).

פרק ו

(א): *אָנָה הָלַךְ דּוֹדָךְ, הִיפָּה בַּנָּשִׁים; אָנָה
פָּנָה דּוֹדָךְ, וַיִּבְקֹשׁוּ עִמָּךְ:

אומות העולם מצערים את עם ישראל בשאלה, אנא פנה
אלוהיכם? אתם, הטוענים שאתם הבחירה באומות.
אנא פנה דודך – ממשיכים ומציקים אומות העולם, לאן
פנה אלוהיכם? האם לימין האם לשמאל? אמרו לנו ונעזור
לכם לחפשו עימכם אומרים הם בלעג לשונם.

מדרש השיר

אָנָה הָלַךְ דּוֹדָךְ הִיפָּה בַּנָּשִׁים, אַמּוֹת הָעוֹלָם אוֹמְרִים
לְיִשְׂרָאֵל, אָנָה הָלַךְ דּוֹדָךְ, מִמִּצְרַיִם לָיִם, לְסִינִי, אָנָה פָּנָה
דּוֹדָךְ. מַה כָּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִנְשִׁיבָה לְאַמּוֹת הָעוֹלָם, מַה
טִיבְכֶם שׁוֹאֲלִים עָלָיו וְאֵין לָכֶם חֶלֶק בּוֹ, מֵאַחֵר שֶׁנִּדְבַּקְתִּי
בּוֹ יְכוּלָה אֲנִי לִפְרֹשׁ מִסָּנִי, מֵאַחֵר שֶׁנִּדְבַּק בִּי יְכוּל הוּא
לִפְרֹשׁ מִסָּנִי, כָּל הֵן דָּהוּא לְגַבִּי הוּא אֲתִי לִיָּהּ.

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ וּבִלְבָד בְּתוֹהָה עַל הָרָאשׁוֹנוֹת, הָא כִּיצַד,
תָּנִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי הָרִי שְׁהָיָה אָדָם רָשָׁע גָּמוּר כָּל
יָמָיו וּבִסּוּף נַעֲשָׂה צַדִּיק גָּמוּר, עָלָיו הִכְתּוּב אוֹמֵר (יחזקאל
לג, יב): וְרָשַׁעַת הָרָשָׁע לֹא יִכָּשֶׁל בָּהּ בְּיוֹם שׁוּבוֹ מִרְשָׁעוֹ וְגו'.

פרק ו

(ב): דודי ירד לגנו, ללכות הבשמים-לרעות,
בגנים, וללקט, שושנים:

וישראל עונים, דודי (דא קודשא בריך הוא – זה הקדוש ברוך הוא) ירד לגנו, זהו המקדש שציוה עלינו לבנות לכבודו. ששם כריח ערוגת הבושם מעליית הקטורת שבמזבח. לרעות את צאנו בגנים וללקוט שושנים אלה צדיקי הדור. "שושנים" עולה בגימטריה למניין "האל, שומע צדיקים" הקב"ה נהנה מריח הצדיקים כריח ניחוח השושנים בגן עדנו, ומעניק בזכותם חסד ושפע לעם ישראל ולעולם כולו.

מדרש השיר

דודי ירד לגנו ללכות הבשמים, אמר רבי יוסי בר רבי חנינא הפסוק הזה לא ראשו סופו ולא סופו ראשו, לא היה צריך קרא למימר אלא דודי ירד לרעות בגנו, ואת אמר לרעות בגנים. אלא דודי, זה הקדוש ברוך הוא. לגנו, זה העולם. ללכות הבשמים, אלו ישראל. ללכות שושנים, לסלק את הצדיקים שבישראל. מה בין מיתת זקנים למיתת נערים, רבי יהודה ורבי אבהו, רבי יהודה אומר הנה הזה בזמן שהוא ככה מאליו, יפה לו ויפה לפתילה, ובזמן שאינו ככה מאליו, רע לו ורע לפתילה. רבי אבהו אמר התאנה היא בזמן שנלקטת בעונתה, יפה לה ויפה לתאנה, ובזמן שאינה נלקטת בעונתה, רע לה ורע לתאנה.

אמר רבי יוחנן ולא עוד אלא שכל עבירות שעשה הקדוש ברוך הוא מונה אותן לו זכות, הדין הוא דכתיב (תהלים מה,

פרק ו

ט): מר ואהלות קציעות כל בגדתיך, כל הכגידות שפגדת בי, הרי הן כמור ואהלות לפני. תני בן כמה שנים הכיר אברהם את בוראו, רבי חנינא ורבי יוחנן תרויהון אמרין בן ארבעים ושמונה שנה הכיר אברהם את בוראו. רבי שמעון בן לקיש אמר בן שלש שנים היה, שנאמר (בראשית כו, ה): עקב אשר שמע אברהם בקלי, מנין עקב.

(ג): אני לדודי ודודי לי, הרעה בשושנים:

מובא בזוהר הקדוש שהקב"ה בחצות הלילה נכנס לגן העדן ומתענג מן הצדיקים. והצדיקים נהנים מזיו השכינה. אני לדודי במסירות נפשי לו, ודודי לי שפוקח עיניו תדיר עלי.

ששים גבורים

א. אנה – לאן?

מדרש השיר

אמר רבי שמואל בר נחמן, בשלשה מקומות נתופך הקדוש ברוך הוא עם ישראל ושמחו אמות העולם שמחה גדולה, ולבסוף יצאו כבשת פנים, בשעה שאמר להם הנביא (ישעיה א, יח): לכו נא ונזכרה יאמר יהוה, שמחו אמות העולם, אמרו היאך יכולין להתופך עם בוראן, ומי יוכל לופך עם בוראו, עכשו הוא מכלה אותם מן העולם, כיון שראה הקדוש ברוך הוא שאמות העולם שמחים, הפכה להם לטובה, שנאמר (ישעיה א, ח): אם יהיו חטאיכם כשנים כשגל ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו, תמהו אמות העולם ואמרו זו תשובה זו תוכחה, אלא לא אתא אלא להתפוגגה עם בנוי. בשעה

פרק ו

שָׁאֵמֶר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (מיכה ו, ב): שְׁמַעוּ הָרִים אֶת רִיב יְהוָה וְהֵאֲתִנִּים מִסְדֵּי אֶרֶץ וְגו' וְעַם יִשְׂרָאֵל יִתְנַכַּח, שְׁמַחוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם, אֲמָרוּ הַיָּאֵף הֵן יִכּוֹלִין לְהִתְנַכַּח עִם בּוֹרְאָן, וְמִי יִכָּל לִנְכַּח עִם בּוֹרְאָן, עֲכָשׁוּ הוּא מְכַלֶּה אוֹתָם מִן הָעוֹלָם, כִּיּוֹן נִשְׂרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמַחְתָּן נֶשֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם, הַפָּכָה לָהֶם לְטוֹבָה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (מיכה ו, ג): עֲמִי מָה עָשִׂיתִי לָךְ וְמָה הִלְאֲתִיךָ עֲנֵה בִי, (מיכה ו, ה): עֲמִי זָכָר נָא מָה יַעֲצֶה וְגו', תִּמְהוּ הָאֲמוֹת וְאֲמָרוּ הַיָּאֵף הוּא זֶה לֹא אֶתָּא אֶלָּא לְהִתְפּוֹגֵגָה עִם בְּנוֹי. וּבְשַׁעָה שָׁאֵמֶר הַנִּבִּיא (הושע יב, ג): וְרִיב לִיהוָה עִם יְהוָה וְלִפְקֹד עַל יַעֲקֹב וְגו' שְׁמַחוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם, אֲמָרוּ הַיָּאֵף הֵן יִכּוֹלִין לַעֲמֹד בְּפָנָי בּוֹרְאָן, וְמִי יִכּוֹל לָרִיב עִם בּוֹרְאָן, עֲכָשׁוּ הוּא מְכַלֶּה אוֹתָם מִן הָעוֹלָם, כִּיּוֹן נִשְׂרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמַחְתָּן נֶשֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם, הַפָּךְ לָהֶם לְטוֹבָה, שְׁנֵאָמֶר (הושע יב, ג): בִּכְטֹן עָקֵב אֶת אֲחִיו וְגו'.

(ד): יִפָּה אֶת רַעֲיָתִי *כְּתָרְצָה, *נֶאֱוָה
כִּירוּשָׁלַיִם; *אֵימָה, *כְּנֹדָּלּוֹת:
יִפָּה אֶת רַעֲיָתִי, וְנִרְצָה (רצוי ומקובל) תְּפִילַתְךָ לְשׁוֹב לְנוּוָה
יְרוּשָׁלַיִם בִּימֵי הַדֶּרֶה.

פרק ו

אימה – עולה נוטריקון: ארץ ישראל מכל הארצות.
תהיה את רעיתי רמה ונעלה בהמון מחנות נושאים דגלים
ביום קרב ומלחמה.

מדרש השיר

אמר רבי יודן לאשה אלמנה שהיתה קוֹכֶלֶת על בְּנָהּ לְדִין,
כִּיּוֹן דְּחִמָּא דִּינָא דְּהוּא דְּאִין בְּנוֹר וּבְזָפֶת בְּדִינִין וּמַגְלִבִּין,
אִמְרָה אִין אָנָּא מוֹדַע לִיה לְדִינָא סוֹרְחָנִין דְּכָרִי קְטִיל לִיה,
כִּיּוֹן דְּאִחְסֵל אִמְרָה לִיה אִינּוּ בְּרִיךְ, אִמְרָה לִיה מָה סָרַח עֲלֵיךְ
הָדִין בְּרִיךְ, אִמְרָה לִיה מָרִי כִּד הָהָה בְּמַעֲיִי הָהָה בְּעֵט בִּי,
אִמְרָה לִיה לָאו דִּינָא הוּא, הָדָא הוּא דְּכִתִּיב: בְּכָטָן עָקֵב אֶת
אָחִיו. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר רַבִּי סִימּוֹן אִמְרָה אֱלֹהֵי נֶשֶׁל יַעֲקֹב
אֲבִינוּ חֵלֶק לוֹ כְּבִיד.

ששים גבורים

תרצה – שם עיר מלוכה למלכי ישראל בנחלת מנשה.

נאווה – נאה ויפה.

אימה – מלשון אימה, והוא פחד ומורא "והנה אימה חשכה גדולה" [בראשית
טו יב].

כנדגלות – מלשון דגל, מחנות בעלות דגל. [מצודת ציון] **"ואיש על דגלו
לצבאתם"** [במדבר כ ב].

ועוד מלשון: דגול והוא נבחר ומעולה כמו: **"בשם אלהינו נדגל"** [תהלים כ ו].

ועוד מלשון: נדגל והוא מקושט ומפואר.

**(ה): *הַסְּבִי עֵינֶיךָ מִנְּגָדִי, שְׂהֵם *הָרְהִיבֵנִי;
שְׁעָרָךְ כְּעֶדֶר הָעֵזִים, שְׁנָלְשׁוּ מִן- *הַגְּלָעָד:**

הפני את מבטך ממני זה שנאמר: **"כי לא יראני האדם וחי"**
[שמות לג כ]. מרוב חפצי בכם נגליתי לכם ברוב הדרי אך

פרק ו

רציתי לשמור עליכם זה שנאמר: "פן יחרפו אל יהוה ונפל ממנו רב" [שמות יט כא].

אין ביד בן תמותה היכולת להביט אל אלוהים. ע"י מבט זה נפשו יוצאת מקרבו ודבקה אל מקורה. לכן היה צורך לנקוט באמצעים למנוע הבטה כנעשה ע"י משה רע"ה זה שנאמר: "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים" [שמות ג ו].

שהם הרהבוני – הם הרהבוני בעוז תעצומות אהבה המתלקחת בקרב לבי עדי שאת בלי אוכל, כמו כן אמרת לי חכמך ועיני העדה ערבים ונעימים לי במעשיהם הטובים עדי הרהבוני וחזקוני באהבתי אליהם. [אלשיך הקדוש].
שערך בעדר העזים – שערך, תואר לצדיקים המיוחדים אשר הקב"ה מדקדק עימם כחוט השערה. והם מבהיקים ומאירים בנר מצווה ואור תורה אחרי שובם ממרעה שדה החכמה ומדעי האלוהים [אלשיך הקדוש].

ששים גבורים

הסבי עניך – הפני מבטך כמו: "וייסב דויד לברך את ביתו" [דה"ב טז מג].
הרהבני – מלשון מרהיב והוא נהדר ומעורר התפעלות.
ועוד ענין: התחזקות כמו: "תרהבני בנפשי עוז" [תהלים קלח].
גלעד – חבל ארץ בעבר הירדן כמו: "את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד" [במדבר לב א].

מדרש השיר

רַבִּי אֶחָא וְרַבִּי תַנְחוּם בְּרַבִּי חֲזִיא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן (יחזקאל כ, כ): וְאֵת שְׁכֵתוֹתֵי קִדְשׁוֹ, בְּפֶה אֶתְּ מִקְדָּשׁוֹ, קִדְּשֶׁהוּ בְּמֶאֱכָל וּבְמִשְׁתֵּה וּבְכִסּוֹת נִקְיָה, דְּכָתִיב (שמות לא, יג): כִּי אוֹת הִיא בִּינִי וּבִינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה וְגו', אֲנִי יְהוָה נֶאֱמָן לְשָׁלֵם שָׁכָר טוֹב לָכֶם.

פרק ו

אמר רבי חייא בר אבא בנהג שבעולם אדם עושה מלאכה עם בעל הבית ועל ידי נשהוא מנכל את עצמו כטיט הוא נותן לו שכרו, אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא מזהיר להם לישראל ואומר להם אל תנכלו עצמכם בדרך רע ואני נותן לכם שכר טוב, הלא הוא דכתיב (ויקרא יא, מג): אל תשקצו את נפשותיכם, (ויקרא יט, כח): ושרט לנפש לא תתנו בכשרכם וגו' אני יהוה. אני יהוה נאמן לשלם לכם שכר טוב לעולם הבא.

זוהר השיר

פתח רבי יוסי ואמר: דודי ירד לגנו לערוגת הבושם וגומר. לגנו זו כנסת ישראל לפי שהיא ערוגת הבושם. שהיא נכללת מכל מיני בשמים וריחות טובים של העולם הבא. בשעה שהקב"ה יורד לגן הזה (של העדן) כל אותם נשמות הצדיקים שנתעטרות שם כלן נותנין ריח טוב. ככתוב: וריח שמניך

מעשי המלך

כאשר עברו חצי יובל שנים למלכותו של שלמה המלך, ערך המלך סעודה גדולה ושלח להזמין את כל מלכי מזרח ומערב הקרובים לארץ ישראל.

באמצע סעודה, ציוה להביא לפניו כלים שונים, ובהם הכינורות שניגן דוד אביו כדי להנעים בשירות וזמירות את המשתה. וכן ביקש להביא לפניו את עופות השמיים, חיות הארץ ורמש האדמה, וכולם היו מרקדים לפניו, כי שמחו להיות במחיצתו וליהנות מחכמתו הרבה. הביט המלך סביבו וראה שתרנגול הבר לא נמצא בין העופות. נתמלא

פרק ו

המלך חימה וכעס וציוה לקרוא לו מיד. לאחר זמן קצר הופיע התרנגול לפני המלך. ניגש אליו התרנגול ואמר: זה שלשה חודשים שאני עף בעולם, לחם לא אכלתי, ומים לא שתיתי וכל זאת כדי לראות, האם יש מלכות בעולם שלא שמעה על אדוני המלך. והנה מצאתי מדינה אחת עשירה מאד, שהכסף בה נשפך בחוצות וזהב שם לרוב, עצי השדה שתולים מששת ימי בראשית ושותים מים מנהרות גן עדן. כן, מצאתי שם צבא גדול וחיילים רבים וחזקים אך אין הם עורכים מלחמות כלל, כי השלום שורר בארץ. ומה שמה? ובכן קיטור! כך שמה של מדינה זו, ובראש ארץ זו שלטת אישה ושמה: מלכת שבא, ואת שמע אדוני לא שמעה כלל. ועתה אם מצאתי חן בעיניך המלך, אאזור כוח ואעוף למדינת קיטור ואביא את המלכה ונכבדיה לפניך כדי שיכירוך. וייטב הדבר בעיני המלך, וישלח לקרוא לסופריו, ויבקש מהם לכתוב מכתב הזמנה למלכת שבא.

לפני שיצא התרנגול לדרך, הגישו לפניו, כלי זהב מלא זירעונים וספל זהב מלא מים. לאחר ששתה ואכל קשרו לרגלו את המכתב, ותרנגול הבר התרומם החל לעוף. כל העופות התעופפו אחריו כדי ללוותו עד שהגיע למדינתה של מכת שבא.

ויהי בבוקר, יצאה מלכת שבא החוצה הביטה למעלה וראתה עופות רבים מסתירים את אור השמש. ובעוד היא משתוממת נוכח המראה הזה, ירד אליה תרנגול הבר וראתה שלרגלו קשור מכתב. היא פתחה את המכתב וקראה בו, כי היא מוזמנת לבוא לבקר את מלכות המלך שלמה. ומובטח לה מפי המלך שיקבלוה בכבוד גדול כיאה למלכה.

קראה המלכה לכל שריה ולזקני מדינתה, לספר להם אודות ההזמנה שקיבלה מאת המלך שלמה ועל רצונה לבקר במלכותו. ויענו לה השרים: אין אנו מכירים את המלך שלמה ואין אנו מכבדים את מלכותו. לא שעתה המלכה לדבריהם, וציוותה להכין אניות ולהעמיס עליהן עצי ברוש וכל מיני מרגליות טובות מתנה לשלמה המלך. ובכן, שלחה ששת אלפים נערים ונערות כולם בני אותו גיל ואותה קומה וכולם לבושים בגדי ארגמן ובידם שלחה מכתב ובו כתבה: כבוד אדוני המלך! הנה שלחתי ראשונה נערים ונערות אלו לבשר לך כי קבלתי

פרק ו

את הזמנתך. אמנם ארוכה היא הדרך בין קיטור לארצך ומרחק רב בנינו. למרות זאת אשתדל להגיע מהר ככל האפשר לארצך! כעבור ימים רבים הגיעה המלכה לשערי ארץ ישראל. כששמע זאת שלמה המלך, שלח לקראתה את שר צבאו: בניהו בן יהוידע שהיה אחד השרים החשובים יותר אצל המלך והיה ראוי הוא לקבל פני אורחים חשובים. כשראתה אותו המלכה, ירדה מעל המרכבה כי חשבה שזהו שלמה המלך.

אמר לה בניהו: אני אחד השרים, היושבים לפני המלך! ותאמר המלכה למלוויה: אם לא ראיתם את האריה אתם רואים את רבצו! כלומר גם עבדי שלמה המלך הם בעלי תורה וניכרת חכמה על פניהם.

אותה שעה ישב שלמה המלך בארמון הזכוכית אשר לו. כשהגיעה המלכה אל הארמון המיוחד, נדמה היה לה שהמלך יושב על כסא אשר צף על פני המים. לכן הרימה את שולי מעילה, והתיישבה על הכסא אשר הוכן לכבודה.

לאחר קבלת הפנים שערך לה שלמה המלך לכבודה של המלכה, פנתה אל שלמה המלך ואמרה: אדוני המלך! אחודה לך מספר חידות ומשלים ואם תדע לפותרן אדע כי אכן איש חכם ונבון אתה.

אמר לה שלמה המלך: "כי יהוה יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" ותשא משלה ותאמר: באר עץ ודלי ברזל השואב אבנים ומשקה מים, מהו? ויאמר שלמה המלך: זהו הצבע הכחול, שהנסיכות היו צובעים בו את עיניהן, וכך הכינו את הצבע: לתוך כלי מעץ הכניסו מעט אבקה, בחשו אותה עם מים, ובמכחול מברזל היו צובעות את עיניהן.

ותוסף לשאול: עפר מן האדמה יצא, ומאכלו עפר מן הארץ, נשפך כמים ומביט לארץ. ויאמר שלמה המלך: זוהי הזפת שנעשית מפסולת של נפט, הבא ממעמקי האדמה, ומערבים בו גם עפר ולאחר ששופכים על הארץ ומחליקים רואים דרך סלולה ויפה.

ותוסף עוד לשאול: רוח סערה הולך בראש כולם וצועק צעקה גדולה ומרה, כופף ראש כאגמון. שבח לשרים ודופי לאביונים, פאר למתים ויגון לחיים, שמחה לעופות ואבל לדגים. ויען שלמה המלך ויאמר: זהו הפשתן, שעף חזק ברוח וכשגבוה הוא מכופף ראשו. השרים לובשים

פרק ו

בגדי פשתן והאביונים מביטים בהם ומצטערים. עופות השמיים נהנים מגרעיני הפשתן, אולם הדגים אבלים כשמתקרב אליהם דיג עם רשת מפשתן.

ותוסיף לשאול: אלו מים לא ירדו מרום שמים ואף לא ינבעו מסלעים ונקרות צורים, פעם מתוקים מדבש, ופעם מרים כלענה? ויען שלמה המלך ויאמר: אלו הדמעות שבעיניים. בשמחה, מתוקים לעיניים, ובמכאוב ומרה מרים שבעתים.

ותקרא מלכת שבא לנערים ולנערות שבאו עמה, וכולם נראים זהים בקומה, בגיל ובלבוש, עד שקשה היה להבחין בניהם. שאלה המלכה את שלמה המלך: התוכל לומר מי מהנערים ומי הם הנערות?

מיד ציווה שלמה המלך להביא שקדים, אגוזים תפוחים ורימונים. וכל אחד קבל שקית ריקה כדי שלתוכה ישים המלך את המתנות. מי שהושיט את השקית לעבר המלך כדי לקבל שם אותו בימינו, ומי שלא עשה כך אלא המלך בעצמו היה צריך להושיט את ידו כדי להכניס לשקית, אותו שם בשמאלו. לאחר מכן קבע: מימינו הנערים ומשמאלו הנערות.

ותפעם המלכה מחכמתו הרבה של לשמה המלך וכה אמרה: עתה אני רואה, שכל מה ששמעתי ותיארת לי לעצמי הוא אפילו לא חצי מחכמתו הגדולה של שלמה המלך. ואחרי כן טיילה בארמון המלך והתפעלה מיקר תפארת גדולתו. היא התפעלה במיוחד מן השולחן היהודי הכשר. כשראתה שיושבים מסובים סביב השולחן בנימוס, ומדברים דברי תורה, לעומת הנוכרים האוכלים, שותים ומשתכרים. נתנה שבח והודה לבורא עולם.

ותוסף המלכה לשאול: מי הוא זה שלא נולד ולא ימות והוא חי וקיים לעולם?

ויאמר שלמה המלך: זהו בורא עולם!

מי הוא החי המת, אשר עמד להתפלל? ואיזה קבר היה שט על פני המים? זהו יונה הנביא, שהשליכוהו אנשי הספינה לים בלעו דג גדול. הוא היה כמת-חי והתפלל לקדוש ברוך הוא שיצילו עד שהדג הביאו לחוף.

פרק ו

(ו): שֵׁנִיךָ כְּעֵדֶר *הַרְזוּלִים, שֶׁעָלוּ בֵּין-
הַרְזוּצָה: שֶׁכָּלם, בַּמִּתְאִימוֹת, *וַיִּשְׁכַּלְהָ, אֵין
בָּהֶם:

שניך – קצינים וגבורים שביך כולם לטובה [רש"י].
"שניך בעדר הרחלים" עולה בגימטריה למניין "יוזה"
מהקצינים והגברים שביך

ששים גבורים

רחלים – רבים מרחלה, והיא כבשה בוגרת.
שכלה – חסרון ופגם.

מדרש השיר

רבי יודן בִּשְׁם רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי בְּרַכְיָה בִּשְׁם רַבִּי
אֶבְהוּ כְּתִיב (ויקרא כ, כו): וְאַבְדֵּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְגו', אֵלוּ
נֶאֱמַר וְאַבְדֵּיל אֶת הָעַמִּים מִכֶּם, לֹא הִיְתָה תְּקוּמָה לְשׁוֹנְאֵי
יִשְׂרָאֵל, אֲלָא וְאַבְדֵּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים, כְּזֶה שֶׁהוּא מְבַרֵּר
הַרְעָה מִהִיפָּה שׁוֹב אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבַרֵּר, אֲבָל הַמְבַרֵּר הִיפָּה
מִן הַרְעָה, שׁוֹב חוֹזֵר וּמְבַרֵּר. כֵּן אֵלוּ נֶאֱמַר וְאַבְדֵּיל אֶת
הָעַמִּים מִכֶּם, לֹא הִיְתָה תְּקוּמָה לְשׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלָא
נֶאֱמַר וְאַבְדֵּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי לְשָׁמִי לְעוֹלָם.

אמר רבי אחא מפאן שְׁאָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִמּוֹת
הָעוֹלָם שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְיִקְרְבֻם תַּחַת כְּנָפָיו.

אמר רבי לוי, כָּל מַעֲשִׂיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִשְׁנֵין מֵאִמּוֹת
הָעוֹלָם, בְּחִרְיֻשָּׁתָן, בְּזִרְיָעָתָן, בְּנִטְיָעָתָן, בְּקִצִּירָתָן, בְּעִמּוּרָן,
בְּדִישָׁן, בְּגִרְנִיהֶן, בְּיִקְבִּיהֶן, בְּגִגּוֹתֵיהֶן, בְּכֹרוֹתֵיהֶן, בְּבִשְׁלָן,
בְּתַגְלִחָתָן, בְּמִנְיָנָן. בְּחִרְיֻשָּׁתָן, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב, י): לֹא
תִּחְרַשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר. בְּזִרְיָעָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב, ט): לֹא

פרק ו

תִּזְרַע כְּרֶמֶךָ כָּלֵאִים. בְּנִטִיעֶתָן, שְׁנֵאָמֶר (ויקרא יט, כג):
וְעִרְלָתָם עָרְלָתוֹ אֶת פְּרִיּוֹ. בְּקִצִּירְתָּן, שְׁנֵאָמֶר (ויקרא יט, ט):
וּבְקִצְרָכֶם אֶת קִצִּיר אֲרֻצְכֶם. בְּעֲמֹרָן, שְׁנֵאָמֶר (דברים כד,
יט): וְשָׂכַחְתָּ לַעֲמֹר בְּשָׂדֶה. בְּדִישָׁן, שְׁנֵאָמֶר (דברים כה, ד): לֹא
תַחֲסֹם שׂוֹר בְּדִישׁוֹ. בְּגִרְנֵיהֶם בְּיִקְבֵיהֶם, שְׁנֵאָמֶר (שמות כב,
כח): מִלֵּאֲתָךְ וְדִמְעָךְ לֹא תֵאָחֵר, וְכִתִּיב (במדבר יח, ל):
כְּתִבּוּאָת גֶּרֶן וְכְתִבּוּאָת יֶקֶב. בְּגִגּוֹתֵיהֶן, שְׁנֵאָמֶר (דברים כב,
ח): וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִגְךָ. בְּתַגְלִחְתִּיהֶן, שְׁנֵאָמֶר (ויקרא יט,
כז): וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאֶת זִקְנָךְ. בְּמִנְיָנָם, שְׁנֵאָמֶר (שמות ל,
יב): כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. יִשְׂרָאֵל מוֹנִין לְלִכְנָה
וְאַמּוֹת הָעוֹלָם לַחֲסָה.

זוהר השיר

... מכל בשמים. אלו הן נשמות הצדיקים. א"ר יצחק כל אותן נשמות
הצדיקים שהיו בעולם הזה. וכל אתן נשמות העתידות לרדת לעולם הזה.
כולן בהגן אשר בארץ קיימות באותה דמות וצורה שהיו קיימות בעולם,
הזה. וסוד נסתר הזה נמסר לחכמים. אמר רבי שמעון: מהו שושנים, אלא
שושנה עליונה זו שכינה עליונה והיא קריאת שמע של שחרית. ושושנה
שנייה היא קריאת שמה של ערבית.

(ו): *כְּפִלְזוֹ הָרִמּוֹן *רִקְתָּךְ, מִבֵּעַר לְצִמְתָּךְ:
"גובה פניך מזה ומזה הוא סגלגל ואדום ומעורב בלבן".
[מצודת דוד] כמשל לרימון היפה הנבקע לפלחים וגרגיריו
סדורים ודבוקים זה לזה. כך ישראל משולים לרימון שמבחוץ
אף על פי שהוא מלוכלך, אך מתחת הקליפה סדורים
הגרגירים בסדר מופתי וקשורים אחד לרעהו, כך כל ישראל
ערבים זה לזה.

ששים גבורים

פֶּלַח הָרִמּוֹן – והוא בקע, חתיכה מהרימון.

פרק ו

רקתך – צד המוח.

מדרש השיר

רבי בְּרַכְיָה אָמַר תִּרְתִּי, חָדָא בְּשֵׁם כְּהֵנָּא, וְחָדָא בְּשֵׁם רַבִּי לִוִּי. חָדָא בְּשֵׁם כְּהֵנָּא, הִיא קְלִסְתָּהּ, וְהִיא קְלִסָּה. הִיא קְלִסְתָּהּ מְלַמְעָלָה לְמַטָּה, וְהִיא קְלִסָּה מְלַמְטָה לְמַעְלָה. הִיא קְלִסְתָּהּ מְלַמְעָלָה לְמַטָּה, שְׁהִיָּה בְּעֵלְיוֹנִים וְהַשְׂרָה שְׁכִינָתָהּ בְּתַחְתּוֹנִים, וְהִיא קְלִסָּה מְלַמְטָה לְמַעְלָה, שְׁהִיא בְּפִדְרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה, וְהִיא עֲתִיד לְהַעֲלוֹתָהּ, שְׁנֵאָמַר (דְּבָרִים כח, א): וַיִּתֶּן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלֵיוֹן. וְחָדָא בְּשֵׁם רַבִּי לִוִּי לְמַלְךְ שְׁקִדְשׁ אֶת מְטְרוֹנָה וְאָמַר מְבַקֵּשׁ אֲנִי לְרֵאוּתָהּ, כִּיּוֹן שְׁרָאָה אוֹתָהּ הַתַּחֲלִיל מְשַׁבְּחָהּ וּמְקַלְסָהּ, הֵדָּא הוּא דְכָתִיב (שִׁיר הַשִּׁירִים ז, ח): זֹאת קוֹמְתָךְ דְּמִתָּה לְתַמָּר, גַּם הִיא אֲמָרָה רוֹצָה אֲנִי לְרֵאוּתָהּ, כִּיּוֹן שְׁרָאָתָה אוֹתָהּ הַתַּחֲלִילָה בְּקִלּוּס, שְׁקִלְסְתָּהּ חֲכֹ מִמִּתְקִים וְכָל מִחֲמָדִים.

(זז): **שְׁשִׁים הַמָּה *מְלָכוֹת, וְשִׁבְעִים *פִּילָגְשִׁים; *וְעֵלְמוֹת, *אֵין מִסְפָּר:**

והלוא הוא מדבר בשבח יהוה יתברך.
 "ששים" עולה בגימטריה ערך האות "פמך". אל תקרי "פמך" אלא "פומך". זה שכתוב בתפילה בנשמת כל חי: "אין לנו מלך עוזר ופומך אלא אתה". שאתה סומך ממלכות ומלכי ארץ לעומתך אפסו.
 ושמונים פילגשים – שמונים עולה בגימטריה ערך האות "פה". זה שכתוב בהמשך התפילה: "ואלו פינו מלא שירה כים".

פרק ו

"פילגשים עולה בגימטריה למניין "שבחוהו כל האמים"
 [תהלים קיז א] לאחר גבורת יהוה ונפלאותיו גם אומות העולם
 שהם בני הפילגשים ישבחו את יהוה.
 ועלמות אין מספר – "ועלמות" עולה בגימטריה למניין
 "להודות ולהלל" להודות ולהלל בפינו עד אין מספר זה
 הנאמר בתפילה: "אין אנחנו מספיקים להודות לך יהוה
 אלוהינו. ולברך את שמך מלכנו. על אחת מאלף אלפי
 אלפים ורוב רבי רבבות פעמים. הטובות ניסים ונפלאות
 שעשית עמנו ועם אבותינו...".

ששים גבורים

מלכות – רבים ממלכה, והיא אשת המלך.
 פילגשים – רבים מפילגש, אמרי חכמים: אישה, בכתובה, ופילגש בלא
 כתובה כמו: "ויקח לו אשה פילגש" [שופטים יט א].
 עלמות – רבים מעלמה, והיא בחורה צעירה לא נשואה.
 אין מספר – במספר רב שלא יספר מרוב.

מדרש השיר

אמר רבי שמואל בר נחמן למלך שיהיה לו פחדס ונטע בו
 שורות של אגוזין, ושל תפוחין, ושל רמונים, ומסרו ביד
 בנו, בזמן שבונו עושה רצונו היה המלך מחזיר ורואה איזו
 נטיעה יפה בעולם, והיה עוקרה ומביאה ושותלה בתוך
 אותו הפחדס, ובזמן שלא היה בנו עושה רצונו, היה המלך
 רואה איזה נטיעה יפה בתוך הפחדס ועוקרה. כך כל זמן
 שישיראל עושין רצונו של מקום, רואה איזה צדיק יש
 באמות העולם, כגון, יתרו ורחב, מביאו ומדבקו בישיראל,
 ובזמן שאין ישיראל עושין רצונו של הקדוש ברוך הוא,
 רואה איזה צדיק וישר וכשר וירא שמים יש בהם, ומסלקו
 מתוכן.

פרק ו

זוהר השיר

שכינה תחתונה זו לימין זו לשמאל. הרועה בשושנים זה עמוד התווך, שושנה עליונה קראית שמע של שחרית שהוא בוקר ימינו של אברהם יש לה חמש תיבות. והן: שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד. וי"ג עלים מבפנים (שהוא) אח"ד. וכן בשושנה ששה עלים אדומים וששה לבנים. והשושנה שנכללת בהם הרי י"ג כמספר אח"ד שושנה העליונה יש לה כ"ה אותיות של היחוד. וזו השושנה בה כ"ה גרעינים בהתפוח שלה כמספר כ"ה....

(ט): אֲזוֹת הַיָּא, יוֹנָתִי *תַּמָּתִי-אֲזוֹת הַיָּא
לְאִמָּה, *בָּרָה הַיָּא *לְיוֹלְדָתָהּ; רְאוּהָ בְּזוֹת
*וַיֵּאשְׁרוּהָ, מַלְכוּת וּפִילֹגְשִׁים *וַיֵּהַלְלוּהָ:

אחת היא ישראל ובה בחר יהוה מכל עם ולשון. "יונתני"
עולה בגימטריה למניין "מכל לשון".
ישראל אחת ויחידה מכל עם ולשון זה שנאמר: "זמי בעמד
ישראל גוי אחד בארץ" [שמואל-ב ז כג].
לאמה – אימא שלה דא היא השכינה. ועוד: ישראל בחירה
מכל האומות. (אמה מלשון אומה).
ברה היא ליוולדתה – ברה היא, טהורה היא, לאמא יולדתה.
כמו הנאמר: "נקי כפים ובר לבב" [תהלים כד ד]. ועוד מובא
בפיוט: "צור משלו אכלנו". בזה הלשון: "על כן אכבם בו
לבי בבורית" בורית זה סבון, המנקה את האדם מחטאיו.
ראוה בנות ויאשרוה – כל הבנות, המלכות והפילגשים
יהללו ויפארו ויקלסו את יופיך וטוהר מידותיך. והכוונה
לעתיד לבוא כל אומות העולם יבואו וישבחו ליהוה יתברך

פרק ו

ולעמו ישראל זה שנאמר: "יודוך עמים אלהים יודוך עמים כולם" [תהלים סו ד]. ואם משבחים לקב"ה ישבחו לישראל, כי הקב"ה ואורייתא וישראל חד הם.

ששים גבורים

תמתי – מלשון תם והוא תמימות ויושר.

ועוד: שלימות כמו: "ויעקב איש תם יושב אהלים" [בראשית כב]

ברה – מלשון טהור ונקי זה שנאמר: "מצות יהוה ברה מאירת עינים" [תהלים יט]

ליולדתה – מלשון יולדת שלה כמו: "ישמח אביך ותגל יולדתך" [משלי כג]

ויאשרוה – עניין הילול ושבח כמו: "אשרי האיש" [תהלים א] (מצודת ציון)

ויהללוה – לשון הלל והוא שבח כמו: "ויהללו בשערים מעשיה" [משלי לא]

מדרש השיר

כַּד זָמַךְ רַבִּי בּוֹן בְּרַבִּי חַיָּא, עָאֵל רַבִּי זִיְרָא וְאַפְטָר עֲלוֹי
(קהלת ה, יא): מְתוּקָה נְשִׁית הָעֶבֶד, נִימַר לְכוֹן לְמָה רַבִּי בּוֹן
דְּזִמָּה לְמִלְכָּה נְשִׁיתָהּ לוֹ כָּרָם וְשָׂכָר עָלֶיּוּ פּוֹעֲלִים, וְהִיא נָשָׁם
פּוֹעֵל אֶחָד מִתְּכַשֵּׁר בְּמִלְאכְתּוֹ יוֹתֵר מִכֶּלֶן, כִּיּוֹן נְשִׁיאָהּ
הַמִּלְכָּה כָּשֶׁר בְּמִלְאכְתּוֹ יוֹתֵר מִזָּאִי, אֶחָד בְּיָדוֹ וְהִתְחִיל
מְטִיל עֲמוֹ אֲרָכּוֹת וּקְצָרוֹת, לְעִתּוֹתֵי עָרֵב בָּאוּ הַפּוֹעֲלִים
לְטַל שְׂכָרָן, וּבָא אוֹתוֹ פּוֹעֵל לְטַל שְׂכָרוֹ עִפְהֶם, וְנָתַן לוֹ
הַמִּלְכָּה שְׂכָרוֹ כְּמוֹתָן, הִתְחִילוּ הַפּוֹעֲלִים מְצָרִים, אָמְרוּ לוֹ
אֲדוֹנֵנוּ הַמִּלְכָּה, אָנוּ נְשִׁיגְעָנוּ כָּל הַיּוֹם וְזֶה לֹא יָגַע אֶלָּא נְשִׁתִּים
אוֹ נְשִׁלֵּשׁ נְשִׁעוֹת בַּיּוֹם, וְהוּא נוֹטֵל שְׂכָרוֹ כְּמוֹתֵנוּ. אָמַר לָהֶם
הַמִּלְכָּה מָה אַתֶּם מְצָרִין, יָגַע זֶה בְּנְשִׁתִּים אוֹ בְּנְשִׁלֵּשׁ נְשִׁעוֹת
מָה נָשָׂא יָגַעְתֶּם אַתֶּם כָּל הַיּוֹם כָּלוּ, כֶּף יָגַע רַבִּי בּוֹן בֵּר חַיָּא
לְעִשְׂרִים וְנִשְׁמוֹנָה נְשָׁנָה בְּתוֹרָה, מָה נָשָׂא יָגַע תְּלָמִיד וְתִיק
לְמָאָה נְשָׁנָה.

אמר רבי יוחנן, כל מי נשחא עוסק בתורה בעולם הזה אף לעתיד לבוא אין מניחין אותו לישון, אלא מוליכין אותו

פרק ו

לְכִית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל שֵׁם וְעָבַר וְשֶׁל אֲבָרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב,
וְשֶׁל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, וְעַד הֵיכָן עַד (שמואל ב ז, ט): וְעָשִׂיתִי לָךְ
שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ.

זוהר השיר

...אותיות של היחוד. ובשושנה השנייה כמו כן כ"ה אותיות, וכולן עולות לחמישים: שושנה התחתונה בה פחד והיא יראה. שושנה העליונה חיבה של אהבה. ובה נאמר: אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ: יראה נקראת מצד של שמאל. ואהבה מצד של ימין. יש יראה ויש יראה. יש אהבה ויש אהבה. יראה שמפחד האיש את הקב"ה בשביל שלא ירד מנכסיו, או בשביל שלא ימותו בניו בחייו. נמצא שאם ירד מנכסיו או אם ימותו בניו בחייו לא היה ירא שמים ולא היה אוהבו. הרי זה אינו מחשב ליראת יהוה ולא אהבה שלו לעיקר. ולכן נקראות יראה ואהבה כזו על מנת לקבל פרס. אבל עיקר של אהבה ויראה הוא בין טוב לו ובין רע לו. לפיכך אמר הקב"ה: שבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באיילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ. שהיא אהבה שלא על מנת לקבל פרס. כי היראה והאהבה על מנת לקבל פרס היא של השפחה: [משלי ל] "ותחת שלש רגזה ארץ... תחת עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גבירתה". ובשביל זה צוותה התורה: "ואהבת את יהוה אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". ודרשו הקדמונים: שאם חביב עליך נפשך ממנונך לכן נאמר מכל נפשך. ואם חביב עליך ממנונך מנפשך לכן נאמר מכל מאדך. שיש אדם שמתפלל ומקיים אותן המצוות שאין מוציא עליהן ממון. ואם היה צריך להוציא ממון עליהם לא היה מקים אותן... ויש אדם שמחבב ממון מן הנפש, ואם היו נותנים לו כל התורה במאה זהובים לא היה נותנם בעבורה. לפי שהממון חביב עליו מן הנפש. ועושר הגוף שהוא ממון ותאוות עולם הזה חביב עליו יותר מן עושר הנפש, שהוא מצוות ומעשים טובים לעולם הבא. ומה שהוא ירא ואוהב להתורה והקב"ה אין

פרק ו

זה אלא בשביל ממון והוא מחשב את הממון לעיקר ואהבה ויראה של התורה ושל הקב"ה מחשב לטפל אהבה כזאת אינה חשובה לפני הקב"ה. אלא עיקר אהבה ויראה של הקב"ה והתורה צריך להיות במה שחשוב אצל האיש ולא במה שטפל אצלו. ולכן נאמר בכל מאדך. כמו כן מחשב נפשו יותר ממנו. והוא היה נותן כל ממון שבעולם שלא יהיה ניזק אפילו באיבר קטן שלו. לכן נאמר: בכל נפשך, במה שאהוב יותר.

(י): מִי-זֹאת הַנְּשִׁקָּפָה, כְּמוֹ-שְׁזֹזֶר: יָפָה
כְּלָבָנָה, בָּרָה כְּזֹמָה-אֵימָה, כְּנֹדָלֹת:

כמו השחר שנשקף על פני כל הארץ, ובני האדם חוזים
ביופיו כך הקילום לישראל שהם:
יפה כלבנה – המבהיקה ביופי זוהרה.
ברה כחמה – טהורה כחמה. "ברה" בהיפוך אתוון עולה:
"רבה כחמה" כמו השמש שלא כלה לעולם ומאירה בכל יום
כל ישראל יאירו לעולם לנצח נצחים בזכות מלכו של עולם.
ברה כחמה – בהיפוך אתוון עולה "חכמה רבה" שהיא מנת
חלקם של העם הנבחר הנשען על תורת יהוה וחכמתו.

ששים גבורים

שחר – כוכב השחר [מצודת דוד]

שחר – נצנוצי האורות הבוקעים ועולים לפני זריחת השמש.

מדרש השיר

אמר רבי הושעיא אומר הקדוש ברוך הוא מעלה אני
עליכם קאלו ככר הייתי צריך לסבל בו את עולמי
והבאתם לי, באותה שעה נתיגרא משה, אומר בלבבו תאמר

פרק ו

רוח הקדוש נסתלקה ממני ונשרת על הנשיאים, או שפא נביא אחר עמד וחדש את ההלכה. אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, אלו להם הייתי אומר שביאו, הייתי אומר לך שתאמר להם, אלא (במדבר ז, ד): קח מאתם והיו, מהו קח מאתם, מאתם היו הדברים, ומי נתן להם את העצה, אמר רבי סימון שבטו של יששכר אמר להם המשכן הזה שאתם עושים פורח הוא באור, עשו לו עגלות כדי שיהא נטען בהם, הוא שהכתוב משובח שבט יששכר, שנאמר (דברי הימים א יב, לג): ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, מהו לעתים, רבי תנחומא אמר לקירסין, רבי יוסי בר קסריי אמר לעבורין. (דברי הימים א יב, לג): לדעת מה יעשה ישראל, שהיו יודעים לרפאות את הקירוס. ראשיהם מאתים, אלו מאתים ראשי סנהדראות שהיה שבטו של יששכר מעמיד. וכל אחיהם על פיהם, מלמד שכל אחיהם היו מסכימין ההלכה על פיהם כהלכה למשה מסיני. באותה שעה אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם שפא תמות אחת מן הפרות וישבר אחד מן הגלגלים, ונמצא קרבן של נשיאים פסול, ונמצאת עבודת המשכן בטלה. מיד (במדבר ז, ד): ויאמר יהוה אל משה לאמר קח מאתם והיו לעבד וגו', והיו נתן להם הנהייה שיהיו חיות וקיימות בעולם לעולמי עולמים, עד איכן היו קיימות, רבי יודן ורבי הונא בשם בר קפרא עד הגלגל, הדא הוא דכתיב בהושע (הושע יב, יב): בגלגל שורים זבחו גם מזבחותם כגלים על תלמי שדי. ואיכן הקריבו אותן, רבי אבון אמר בנוב הקריבו אותן, רבי אבא אמר בגבעון הקריבו אותן, לוי אמר בשילה הקריבו, ורבנן אמרין בכית העולמים הקריבו. רבי חמא אמר טעמא דרבנן

פרק ו

וְכָתִיב (דברי הימים ב ז, ה): וַיִּזְכֹּחַ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אֶת זִכְרֵי הַבָּקָר, זִכְרֵי בָקָר לֹא נֶאֱמַר, אֲלָא זִכְרֵי הַבָּקָר, אִי זֶה בָּקָר, הָיִי אֹמֶר (במדבר ז, ז): אֶת שְׁתֵּי הָעֶגְלוֹת וְאֶת אַרְבַּעַת הַבָּקָר, וְכָתִיב (במדבר ז, ז): וְאֶת אַרְבַּע הָעֶגְלוֹת וְאֶת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר עֲכָשׁוּ הֵן קִימוֹת וְלֹא הוֹמָמוּ וְלֹא הִזְקִינוּ וְלֹא הִטְרִיפוּ, אֲלָא הֵן חִיּוֹת וְקִימוֹת, וְהִרִי זְדָרִים קֵל וְחֹמֶר, וְכֵן הַפְּרוֹת שֶׁנִּדְבְּקוּ עַל יְדֵי אָדָם בְּמִלְאֶת הַמִּשְׁכָּן נָתַן לָהֶם הָיָה שְׂיֵהִי הֵן חִיּוֹת וְקִימוֹת לְעוֹלָמִי עוֹלָמִים, יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּדְבְּקִים בְּחֵי הָעוֹלָמִים, עַל אַחַת כַּפָּה וְכַפָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ז, ד): וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם.

(יא): אֶל-גֵּנֶת אֶגְזוֹ יִרְדֹּתִי, לִרְאוֹת *בְּאֵבִי הַנְּחוּל, לִרְאוֹת הַפְּרוּחָה הַגֶּפֶן, הַיֵּצוֹ הָרַמְעִים:

הַאֶגְזוֹ תוֹאֲרוֹ כְּמוֹת הָאָדָם: הַקְּלִיפָה הַחִיצוֹנִית כְּגוֹלְגוֹלַת הַקֶּשֶׁת. לְאַחֲרָיו קְלִיפָה פְּנִימִית דְּקָה, כַּדְמִיוֹן לְמַעֲטָפֶת הַמוֹחַ וּפְרֵי הָאֶגְזוֹ דּוֹמֶה בְּמִבְנֵהוּ וּצוּרָתוֹ לְמוֹחַ הָאָדָם. רָצָה לוֹמַר כֹּאן שִׁיהוּהָ יִתְבָּרֵךְ בַּחֲסָדוֹ יוֹדֵעַ מַחֲשַׁבּוֹת הָאָדָם וְיִוָּרֵד לְסוֹף דַּעְתּוֹ וּמַחֲשַׁבּוֹתָיו כְּנֶאֱמַר:

"יִרְדֹּתִי לִרְאוֹת בְּאֵבִי הַנְּחוּל" – יִרְדֹּתִי לִרְאוֹת בְּנַח"ל, רָצָה לוֹמַר לְבָדוּק כְּמֵה מַצְפָּה וּמִיִּיחָל הָאָדָם לְהִידָבֵק בְּאֱלֹהִים.

נַח"ל עוֹלָה ר"ת נִפְשָׁנו חִכְתָּה לִיהוּהָ.

לִרְאוֹת הַפְּרוּחָה הַגֶּפֶן – הַפְּרוּחָה אֲמוֹנַת הָאָדָם בַּהֶשֶׁם יִתְבָּרֵךְ.

"הַגֶּפֶן" עוֹלָה בְּגִימַטְרִיָּה לְמִנְיֵין "אוֹדָה יְהוּהָ בְּכָל לְבָבִי".

פרק ו

הנצו הרימונים – הנצו פירות האהבה ע"י לימוד התורה
הקדושה המצווה על תרי"ג מצוות כמספר גרעיני הרימון.

ששים גבורים

באבי הנחל – אב הוא צמח רענן וצעיר על גדות הנחל כמו: "עודנו
באבו לא יקטף" [איוב ח יב].

מדרש השיר

אל גִּנַּת אֶגֶז יִרְדְּתִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל
בְּאֶגְזָה, מָה הָאֶגְזָה נִגְזָזת וְנִחְלָפֶת לְטוֹבָתָה הִיא נִגְזָזת,
לָמָּה נִשְׁהִיָּה מִחֲלָפֶת כְּשֶׁעָר הִזָּה שֶׁנִּגְזָז וְנִחְלָף, וְכַצְּפָרִיִּים
הִלְלוּ שֶׁנִּגְזָזִין וְנִחְלָפִין, כִּף כָּל מָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִגְזָזִין מִעֲמָלָן
וְנוֹתְנִין לַעֲמָלִי תוֹרָה בְּעוֹלָם הִזָּה, לְטוֹבָתָן הֵן נִגְזָזִין
וְנִחְלָפִין לָהֶם, וּמִרְבִּין לָהֶם עוֹשֶׂר בְּעוֹלָם הִזָּה וְשֹׁכֵר טוֹב
לְעוֹלָם הַבָּא. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זִסְכָּנִין בְּשֵׁם רַבִּי לֵוִי אָמַר, מָה
הַנְּטִיעוֹת הִלְלוּ אִם אֵת מִכְסָּה שֶׁרָשִׁיָּהֶם בְּנִשְׁעַת נְטִיעָתָן
הֵן מִצְּלִיחוֹת, וְאִם לֹא אֵין מִצְּלִיחוֹת, אֲכַל הָאֶגֶז הִזָּה, אִם
אֵת מִכְסָּה שֶׁרָשִׁיָּו בְּנִשְׁעַת נְטִיעָתוֹ, אֵינוֹ מִצְּלִיחַ. כִּף יִשְׂרָאֵל
(משלי כח, יג): מִכְסָּה פִּנְשָׁעִיו לֹא יִצְלִיחַ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָשָׁה, לֹא הָיָה צָרִיף קָרָא לְמִימַר אֶלָּא אֶל
גִּנַּת יֶרֶק, וְאָמַר אֶל גִּנַּת אֶגֶז, אֶלָּא מִלְּמַד שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם כֶּחֶן
שֶׁל נְטִיעוֹת וְזִיּוֹן שֶׁל יֶרֶק. רַבִּי עֲזַרְיָה אָמַר תִּרְתִּי, מָה אֶגֶז
זֶה עֲצוֹ מְשֻׁמֵּר פְּרִי, כִּף עֲמִי הָאָרֶץ שֶׁבִּישְׂרָאֵל מִחֲזִיקִין
בְּדַבְּרֵי תוֹרָה, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (משלי ג, יח): עֵץ חַיִּים הִיא
לְמַחֲזִיקִים בָּהּ. אָמַר חוּרִי מָה אֶגֶז זֶה אִם נוֹפֵל לְתוֹף

פרק ו

הטנפת את נוטלו ומורקו ושוטפו ומדיחו והוא חוזר
כתחלתו, והוא יפה לאכילה, כף כל מה שישאל
מתלכלכין בעונות כל ימות השנה, בא יום הכפורים
ומכפר עליהם, הדא הוא דכתיב (ויקרא טז, ל): כי ביום הזה
יכפר עליכם לטהר אתכם. רבי יהודה ברבי סימון אומר
מה אגוז זה יש לו שתי קלפות, כף ישראל יש להם שתי
מצוות, מילה ופריעה.

דבר אחר אל גנת אגוז, אמר ריש לקיש מה אגוז זה חלק,
דתנינן רבי שמעון אומר אף בחליקי אגוזים, וכל מי
שעולה לראשו ואינו נותן דעתו היאך יעלה הוא נופל ומת,
ונוטל שכל מן האגוז, כף כל מי שהוא מנהיג שררה על
הצבור בישראל ואינו נותן דעתו היאך הוא מנהיג את
ישראל, סוף שהוא נופל ונוטל שכל מתחת ידיהם, הדא
הוא דכתיב (ירמיה ב, ג): קדש ישראל ליהוה ראשית
תבואתה כל אכליו יאשמו וגו'.

דבר אחר אל גנת אגוז ירדתי, מה אגוז זה שחוק
לתינוקות ונעשו למלכים, כף הן ישראל בעולם הזה
על ידי עונות, דכתיב (איכה ג, יד): הייתי שחוק לכל עמי וגו',
אכל לעתיד לבוא (ישעיה מט, כג): והיו מלכים אמניך.

דבר אחר אל גנת אגוז ירדתי, מה האגוז הזה יש בו אגוזי
פרך, אגוזים בינונים, ואגוזים קטרינין, כף ישראל יש מהן
עושין צדקה מאליהן, ויש שאם אתה תוכען הם נותנים,
ויש שאת תוכען ואין עושין.

פרק ו

אמר רבי לוי מתלא אמר תרעא דלא פתים למצוותה יהא פתים לאסיא.

דבר אחר אל גנת אגוז ירדתי, מה אגוז זה האבן שזכרו, כך התורה קרויה אבן, ויצר הרע קרוי אבן. התורה קרויה אבן, שנאמר (שמות כד, יב): ואתנה לך את לחת האבן, ויצר הרע קרוי אבן, שנאמר (יחזקאל לו, כב): והסרתי את לב האבן מבשרכם.

אמר רבי לוי למקום ארימון שהוא משכש בגיטות, מה עשה המלך הושיב בו פוסטריינים בשביל לשמרו, כדי שלא יקפחו לעוזרים ולשבים. כך אמר הקדוש ברוך הוא תורה קרויה אבן ויצר הרע קרוי אבן, תהא האבן משמר האבן.

דבר אחר אל גנת אגוז ירדתי, מה אגוז זה אינו יכול לגנוב המכס שלו שהוא נשמע ונכר, כך הם ישראל כל מקום שאחד מהם הולך אינו יכול לומר שאינו יהודי, למה, שהוא נכר, הדא הוא דכתיב (ישעיה סא, ט): כל ראייהם יכירום כי הם זרע ברך יהוה.

דבר אחר אל גנת אגוז ירדתי, מה אגוז זה השק מלא אגוזים בידי, את נותן לתוכו פמה שמשמים, פמה חרדלים, והן מחזיקין. כך פמה גרים באו ונתוספו בישראל, הדא הוא דכתיב (במדבר כג, י): מי מנה עפר יעקב.

פרק ו

דָּבָר אַחֵר אֶל גִּנֶּת אֶגֶז וַיְרִדְתִּי, מָה אֶגֶז זֶה אֶת נֹטֵל אֶחָד מִהֶפְרִי וְכָל מִדְרָדְרִין וּמִתְגַּלְגָּלִים זֶה אַחֵר זֶה, כִּי הֵן יִשְׂרָאֵל לָקָה אֶחָד מֵהֵן כָּל מְרִגִּישִׁין, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (במדבר טז, כב): הָאִישׁ אֶחָד יִחָטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצָף.

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה מָה אֶגֶז זֶה עָשׂוּי אַרְבַּע מְגִוּוֹת וְהִסְתִּירָה בְּאֶמְצַע, כִּי הָיוּ יִשְׂרָאֵל שְׂרוּיִין בְּמִדְבָּר, אַרְבַּעָה דְגָלִים, אַרְבַּעָה מַחֲנוֹת, וְאֵהָל מוֹעֵד בְּאֶמְצַע, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (במדבר ב, יז): וְנָסַע אֵהָל מוֹעֵד, דָּבָר אַחֵר אֶל גִּנֶּת אֶגֶז וַיְרִדְתִּי, זֶה הָעוֹלָם. לְרֵאוֹת בְּאֵבִי הַנָּחַל, אֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. לְרֵאוֹת הַפְּרָחָה הַגָּפֶן, אֵלֹהֵי בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְרָשׁוֹת. הַנְּצוּ הַרְמוֹנִים, אֵלֹהֵי הַתִּינוּקוֹת שְׂיוֹנְשָׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתוֹרָה, וְיוֹשְׁבֵין שׁוּרֹת שׁוּרֹת כְּגֶרְעִינֵי רְמוֹנִים.

מעשי המלך

שני עֲנִיִּים הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, הָאֶחָד גְּבוּהָ וּרְחֹב גֵּרָם, בְּרִיא וְגִיבּוֹר. וְהַשֵּׁנִי חֲלַשׁ וְרֵזָה, כְּפוֹף וְחוּלָה. הָיָה הַגִּיבּוֹר מִתְעַלֵּל בְּחֲלַשׁ וְלוֹעֵג לוֹ וּמִצִּיק לוֹ וּמִתְאַנֶּה עָלָיו. אָמַר לוֹ הַחֲלַשׁ: מִדּוּעַ לֹא תִפְחַד מֵהֶקֶב"ה, הֲלוֹא הוּא מִשְׁפִּיל גָּאִים וּמַגְבִּיָּה שְׁפִלִים. צָחַק הַגִּיבּוֹר וְלוֹעֵג לְדַבְּרֵיוֹ, וְהִמְשִׁיךְ לְהִצִּיק לוֹ בְּלֹא רַחֲמִים. הִגִּיעוּ שְׁנֵיהֶם לְעִיר הַמְּלוּכָה.

וּבִאוּ הַיּוֹם הַתֵּיִצְבוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ שְׁנֵי אַנְשִׁים. הָאֶחָד הִצִּיג עֲצָמוֹ כְּלוּחַם תְּקִיף וְגִיבּוֹר וּבִקֵּשׁ לְהִתְקַבֵּל לְמִשְׁמַר הַמֶּלֶךְ. וְהַשֵּׁנִי הִצִּיג אֶת עֲצָמוֹ כְּרוּפָא מוֹמָחָה וּבִיקֵשׁ לְהִתְקַבֵּל כְּרוּפָא בַּחֲצַר הַמֶּלֶךְ.

אָמַר הַמֶּלֶךְ: בְּמָה יִבְחֲנוּ דְבָרֵיכֶם?

אָמַר הַגִּיבּוֹר: אֲדַרְבֶּה, יִבְיָאוּ לִפְנֵי אָדָם חֶסֶד וְחֶזֶק, וְאֲנִי אֲכַהּוּ בְיָדִי הָאֶחָת לֹלָא תְקוּמָה. וְהַרּוּפָא אָמַר: יִבְיָאוּ לִפְנֵי אָדָם חֲלַשׁ וְיִדּוּעַ חוּלִי, וּבְיוֹם אֶחָד אֲרַפָּא אוֹתוֹ מִכָּל מִדּוּוֵי וּתְחַלּוּאוּ.

שָׁלַח הַמֶּלֶךְ אֶת עַבְדּוֹ לְהַבִּיא לִפְנֵי שְׁנֵי אַנְשִׁים, הָאֶחָד גִּיבּוֹר וְחֶסֶד, וְהַשֵּׁנִי חֲלַשׁ וְחוּלָה. הִלְכוּ הָעַבְדִּים וְנִתְקַלוּ בְּשְׁנֵי הָעֲנִיִּים. מִיַּד הִבִּיאוּם

פרק ו

לפני המלך. נגש הגיבור אל העני החסון, וביד אחת הצמית אותו ארצה. והרופא נטל את העני החולה ורפא אותו מכל מחלותיו. נמצא שגבורת העני הייתה בעוכריו, וחולשתו של החולה ורוב מחלותיו היו לטובתו.

**(יב): לֹא יָדַעְתִּי – נַפְשִׁי שְׂמִתָּנִי, מִרְכָּבוֹת עַמִּי
נָדִיב:**

לא ידעתי נפשי – לא ידעתי גדולת נפשי שהיא חצובה ממחצב הנשמות מתחת לכסא הכבוד שנאמר בתהלים (פב) **"אני אמרתי, אלוהים אתם ובני עליון כולכם"** ומוכח בכתבי האר"י זלה"ה ע"י תלמידו מהרח"ו ז"ל: **"נמצא אור מחצב הנשמות הוא פנימי ועליון מן אור מחצב המלאכים, כי על ידו נמשך הארתם וחיותם מאור מחצב הספירות, וזה סוד "הן אראלים צעקו החוצה" [ישעיה לג ז] כי כשאין נמשך מן מחצב הספירות שפע לנשמות ישראל הפנמיים מהם, חסרה השפעתם של המלאכים מפני שהם חיצוניים אליהם וכו'... ולכן נאמר בישראל "בנים אתם ליהוה אלהיכם"** [דברים יא א], כי הם בבחינת כבן הנאחז באביו בתכלית ונמשך ממנו, וזה סוד האבות הן הן המרכבה, שהם מרכבה אל אור מחצב הספירות הרוכב עליהם שלא ע"י אמצעות אור אחד וכו'. והנה נמצא אור מחצב הנשמות הוא לבוש ולאור מחצב הספירות, וזה סוד **"ואתם הדבקים ביהוה אלהיכם"** שיש למחצב הנשמות דבוק גמור עם אור מחצב הספירות, מה שאין: **"בן הדבקתי אלי את כל בית ישראל"** [ירמיה יג יא] (כתבי האר"י זלה"ה שערי קדושה א ג)

פרק ו

שמתני מרכבות עמי נדיב – ועוד בחדוד שמתני וזכיתי להיות מעם שאתה כה נדיב ורחמן אליו.

ששים גבורים

מרכבות – רבים ממרכבה והוא עגלה הנרתמת לסוסים.

שמתני – מלשון שומה ועשייה [מצודת דוד].

עמי נדיב – כמו עם נדיב יו"ד יתרה כיו"ד של [דברים לג] שכני סנה ועוד רבים [רש"י].

מדרש השיר

לא ידעתי נפשי שמתני, תני רבי חיא מנשל לבת מלכים
שהיתה מלקטת בשלפים, נמצא המלך עובר והכיר
שהיא בתו, שלח אוהבו נטלה והושיבה עמו בקרונין, והיו
חברותיה תמהות עליה ואומרות, אתמול היתה מלקטת
בשלפים והיום יושבת בקרונין עם המלך, אמרה להם
כשם שאתם תמהות עלי כף אני תמהה על עצמי,
וקראת על עצמה; לא ידעתי נפשי שמתני. כף כשהיו
ישראל במצרים משעבדין בטיט ולבנים והיו מאוסין ובזויין
בעיני המצריים, וכשנעשו בני חורין ונגאלו ונעשו סגנים
על כל באי עולם, והיו אמות העולם תמהות ואומרות
אתמול הייתם עובדים בטיט ולבנים והיום נעשיתם בני
חורין וסגנים על כל העולם, והיו ישראל אומרים להם,
כשם שאתם תמהים עלינו כף אנו תמהים על עצמנו,
וקראו על עצמן: לא ידעתי נפשי שמתני.

דבר אחר, לא ידעתי נפשי שמתני, ביוסף הצדיק הכתוב
מדבר, אתמול (תהלים קה, יח): ענו בככל רגלו ברצל באה
נפשו, והיום (בראשית מב, ו): יוסף הוא השליט על הארץ,
וקרא על עצמו: לא ידעתי נפשי שמתני.

פרק ו

דָּבָר אַחֵר, לֹא יִדְעָתִי נַפְשִׁי שְׁמִתָּנִי, הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּדוֹד,
אֶתְמוּל הָיָה בּוֹרַח מִפְּנֵי שְׁאוּל, וְהַיּוֹם וַיְהִי דוֹד מֶלֶךְ, וְקָרָא
עַל עַצְמוֹ: לֹא יִדְעָתִי נַפְשִׁי שְׁמִתָּנִי.

דָּבָר אַחֵר, לֹא יִדְעָתִי נַפְשִׁי שְׁמִתָּנִי, הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמֶלֶךְ דָּוִד,
אֶתְמוּל (אסתר ד, א): וַיִּלְכֹּשׁ שָׁק וְאַפֶּר, וְהַיּוֹם (אסתר ח, טו):
וּמֶלֶךְ יֵצֵא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלָבוֹשׁ מַלְכוּת תִּכְלֹת וְחֹר וְגו',
וְקָרָא עַל עַצְמוֹ: לֹא יִדְעָתִי נַפְשִׁי שְׁמִתָּנִי.

מעשי המלך

מעשה ברבי יהודה קצין ז"ל, שפעם אחת בערב שבת אחרי הטבילה
בא הביתה ואמר: "שיר השירים" בכוונה גדולה וניגון יפה כהרגלו
בקודש כשהוא לבוש בגדי שבת, ואדרת הוד והדר על פניו. ולאחר
הלך לבית הכנסת שבחגורתו כרוך נחש אשר נכנס לשם בלי משים.
ולא ידע ולא הרגיש בזה לגמרי מרוב דבקותו בקודש.

ובחזרתו מן התפילה עמד לקדש לכבוד שבת קודש בקול רם ומנגינה.
ובני הבית באו לנשק ידו כרגיל, אבל היו צנועים מאד ולא הביטו בו
באותו זמן. והנה בשעה הקידוש התחל הנחש לנוע וצץ ראשו מן
הגלימה אנה ואנה. וכראות בני הבית כן, לא רצו לצערו ולהבהילו
ואמרו לו בניו: אחלה נא פני אדוני לפשוט אלו בגדים עליונים, והוא
סירב. והפצירו בו עד בוש, ונגש בנו והסיר את הגלימה העליונה. ואז
ראה הוא את הנחש יוצא לאט לאט מתוך חגורתו, ונפל ארצה בתוך
ארבע אמות שלו. אז גער בו הרב ואמר: "ונחש עפר לחמו" רשע
מרושע! מהו עסקך איתי כי באת לחסות בחגורתך, ולך לך בנוקבא
תהומא רבא ומות שם. אז פרכס הנחש במקומו ומת תחתיו. ועל זה
כתיב: "ותגזור אומר ויקום לך". צדיקים גוזרים והקב"ה מקיים.

לשלמה

אשר

פרק ו

פרק ז

(א): שׁוּבִי שׁוּבִי *הַשׁוֹלְמִית, שׁוּבִי שׁוּבִי
*וְנִחֲזָה-בָּךְ; מֵה-תְּנוּזוֹ, בַּשׁוֹלְמִית, *כְּמוֹזֹכֶת,
*הַמְּוֹזָנִים:

לאחר חטאך שובי אלי לשלמותך, שובי אלי ונחזה ביפי
אמונתך, זה שנאמר: "שובי אלי בתולת ישראל" [ירמיה לא ב]
שובי אל אביך שבשמים.

מה תחזו בשולמית – עונה כנסת ישראל ברוב צניעותה,
מה תביטו בי בשולמית הביטו אל מחולת המחנים שהם
המון מלאכי מעלה בסוד שרפי קודש זה שנאמר: "ויאמר
יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא
מחנים" [בראשית לב ג]. "מחנים" עולה בגימטריה למניין
"מלאכים" עם האותיות והתיבה.

ששים גבורים

שולמית – מלשון שלמות, תמים שאינו פגום.
כמחולת – מלשון מחול והוא ריקוד של שמחה.
מחנים – רבים ממחנה, שטח חניה.
נחזה – מלשון חזה והוא צפה, ראה, הביט.

מדרש השיר

שׁוּבִי שׁוּבִי הַשׁוֹלְמִית, רַבִּי נְשׁוּאֵל בַּר חֵיָא בַר יוֹדָן בְּשֵׁם
רַבִּי חֲנִינָא, אֲרַבֵּעַ פְּעָמִים כְּתִיב כָּאן שׁוּבִי שׁוּבִי, כְּנֶגֶד
אֲרַבֵּעַ מַלְכוּתֵי נְשׁוּלָטִין בְּיִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין תּוֹךְ
יְדִיהֶן בְּשָׁלוֹם וְיוֹצְאִין לְשָׁלוֹם, הַשׁוֹלְמִית, אָפָה נְשָׁלוֹם חֵי
הָעוֹלָמִים מִתְנַהֵג בָּהּ, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (שמואל ב ז, ו):
וְאֶהְיֶה מִתְהַלֵּךְ בְּאַהֲלָוָה וּבְמִשְׁכָּן.

פרק ז

דָּבָר אַחֵר, הַשּׁוֹלֵמִית, אָמָה שְׁמִסִּימִים לָהּ שָׁלוֹם בְּכָל יוֹם, הַיֶּאֱרָף מָה דָּאֵת אָמָר (במדבר ו, כו): וַיֵּשֶׁם לָהּ שָׁלוֹם.

דָּבָר אַחֵר, הַשּׁוֹלֵמִית, אָמָה שְׁאֲנִי עֲתִיד לְהוֹשִׁיבָה בְּנוֹה שָׁלוֹם, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה לב, יח): וַיָּשֶׁב עַמִּי בְּנוֹה שָׁלוֹם וְגו'.

דָּבָר אַחֵר, הַשּׁוֹלֵמִית, אָמָה שְׁאֲנִי נוֹטָה עָלֶיהָ שָׁלוֹם, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה סו, יב): הִנְנִי נֹטָה אֵלֶיהָ כְּנֹהֵר שָׁלוֹם. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר רַבִּי מְרוֹן אָמָר אָמָה שְׁמִשְׁלָמָת אִיסְטִיּוֹנֹ שֶׁל עוֹלָם, הֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה הֵן בְּעוֹלָם הַבָּא. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לִוִּי אָמָר, אָמָה שְׁכָל טוֹבוֹת שְׁבַע עוֹלָם אֵינָן בָּאוֹת אֶלָּא בְּזָכוּתָהּ, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב (בראשית כז, כח): וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִנְשָׁמַיִ הָאָרֶץ, לָהּ בְּזָכוּתָהּ וּבָךְ הַדָּבָר תְּלִוִי, דְכְּתִיב (דברים כח, יב): יִפְתַּח יְהוָה לָהּ אֶת אוֹצְרוֹ הַטּוֹב, בְּזָכוּתָהּ וּבָךְ הַדָּבָר תְּלִוִי. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר תַּנְחוּם וְרַבִּי חֲנַן בְּרִיָּה דְרַבִּי בְּרַכְיָה בּוֹצְרִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה אָמָה שְׁעַשְׂתָּה שָׁלוֹם בֵּינִי וּבֵין עוֹלָמִי, שְׁאֵלֹו לֹא קִבְּלָה תוֹרָתִי הֵייתִי מִחֲזִיר עוֹלָמִי לְתוֹהוֹ וָבְהוֹ, דָּאָמָר הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא כְּתִיב (תהלים עה, ד): גְּמוּגִים אֶרֶץ וְכָל יִשְׁכְּבֶיהָ, אֱלֹאִי שְׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הָרַ סִינִי וְאָמְרוּ (שמות כד, ז): כָּל אֲשֶׁר דָּבָר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, כְּכֹר הָיָה הָעוֹלָם מִתְּגַמְּגָם וְהוֹלָךְ, וְיָמִי בְּסֵם הָעוֹלָם, אֲנֹכִי, שְׁנֵאָמָר (תהלים עה, ד): אֲנֹכִי תִכְנִיתִי עֲמוּדֶיהָ סֶלָה, בְּזָכוּת (שמות כ, ב): אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיהָ, תִּכְנִיתִי עֲמוּדֶיהָ.

פרק ז

(ב): מַה-יָּפּוּ *פַּעַמִּיךָ *בִּנְעָלִים, בַּת-נָדִיב;
 *וְזַמּוּקִי *יֶרֶכְךָ-כְּמוֹ *וְזֹלָאִים, מַעֲשֵׂה יְדֵי
 *אֶמֶן:

פעמיך אלו צעדיך זה שנאמר: "וישם לדרך פעמיו" [תהלים פה יד]. רצה לומר מה יפו צעדיך בת עמי כשעלית בנעלים אלו שלושת הרגלים: פסח, סוכות, שבועות. [רש"י, ספורנו]
 חמוקי ירכיך – ירך מסמל את מחזקי התורה בעם ישראל ולומדים זאת מעניין יעקב אבינו עליו השלום, במאבקו עם המלאך הוא שרו של עשו. זה שנאמר: "וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו" [בראשית לב כו] מובא בזוהר הקדוש פרשת וישלח שהמלאך רצה להזיק בלומדי התורה, ראה כי לא יכול לו לכן נגע בכף ירך יעקב להזיק בתומכי התורה. ומובא כאן שתומכי התורה ומחזיקיה משולים לתכשיט זהב העשוי ע"י אומן דגול ברב חשיבותם.

ששים גבורים

פעמיך – מלשון פעמה והוא צעד, דריכת הרגל.
 פעמיך – "כן יקראו הרגלים וכן" "פעמי דלים" [ישעיה כו ו] (מצודת דוד)
 נעלים – מלשון נעל, והוא לבוש הרגל.
 ירכיך – ירך, חלק הרגל מן הברך ומעלה.
 חלאים – עניין תכשיט זהב כמו: "וחלי כתם" [משלי כה] (רש"י, מצודת ציון).
 אמן – בעל מקצוע מומחה.
 חמוקי – חמוק מלשון עגלגל.

פרק ז

מדרש השיר

מה יפיו פְּעָמֶיךָ בִּנְעָלִים בַּת נָדִיב, אָמַר רַבִּי יוֹדֵן אֶפְלוֹ
הַדְּיוּט מְקַלֵּס בְּלִשׁוֹן זֶה גִּנְאִי הוּא לוֹ, וְאֵת אוֹמֵר: מַה יָּפִי
פְּעָמֶיךָ, אֶלֶּא אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלֶּא פְּעָמֵי רָגְלִים. וְהֵלֵא פְּעָמִים
הֶלְלוּ פְּעָמִים מְגֻלִּין פְּעָמִים מְכֻסִּין, אֶלֶּא מַה יֵּאָיִן עֲקִיבֶיךָ
בְּמִסְאֲנָא בְּרִיתִיה דְּרַחֲמֵי.

בַּת נָדִיב, בָּתוּ שֶׁל אֲבָרְהָם שֶׁנִּקְרָא נָדִיב, הֵיאֵךְ מַה זֹּאת
אָמַר (תהלים מז, י): נָדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹהֵי אֲבָרְהָם
וּגו'. חֲמוּקֵי יִרְכִיךָ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל חֲטָטִין וּפְרִנִּיקִין
שֶׁיִּשְׁרָאֵל מְחַטִּין וּמִתְּפַרְנְקִין בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּזָכוֹת מִיֵּלָה
שֶׁנִּתְּנָה בֵּין יִרְכִיִם.

אָמַר רַבִּי חֵיָא מַה רָאוּ חֲכָמִים לְקַבֵּעַ רוּפָא בְּכִרְכָּה
שְׁמִינִית, כְּנֶגֶד הַמִּיֵּלָה שֶׁנִּתְּנָה בְּשְׁמִינִי, הֵדָא הוּא דְכָתִיב
(מלאכי ב, ה): בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם וּגו'. כְּמוֹ
חֲלָאִים, כְּפֹה חֲלָיִים מִתַּחַת יָדֶיהָ, כְּפֹה תִּינוּקוֹת הַנְּמוּלִים
וּמִתִּים תַּחַת יָדֶיהָ, אָמַר רַבִּי נִתָּן מַעֲשֶׂה שְׂבָאֲתִי לְמַדִּינַת
קְפוּטְקָא וְהָיְתָה שֵׁם אִשָּׁה אַחַת וְהָיְתָה יוֹלֶדֶת בָּנִים
זָכָרִים וְנְמוּלִים וּמִתִּים, מְלָה רֵאשׁוֹן וּמִת, שְׁנִי וּמִת, שְׁלִישִׁי
וּמִת, רְבִיעִי הֵבִיאֲתוֹ לִפְנֵי וְרֵאִיתִי בְּשָׂרוֹ יְרוּק, נִסְתַּכְלָתִי בּוֹ
וְלֹא מִצָּאֲתִי בּוֹ דָם בְּרִית, אָמְרוּ לִי מַה אָנוּ מוֹלִין אוֹתוֹ,
אָמַרְתִּי לָהֶם הַמִּתִּינוּ וְהַנִּיחוּ אוֹתוֹ עַד שְׁיִבּוֹא לוֹ דָם בְּרִית,
דִּתְּגִינן תַּמָּן הַקָּטָן הַחוּלָה אֵין מוֹלִין אוֹתוֹ עַד שְׁיִבְרִיא,
וְהַנִּיחוּ אוֹתוֹ, מָלוּ אוֹתוֹ וְנִמְצָא הֵכָן שֶׁל חַיִּים, וְהוֹצִיאוּ שְׁמוֹ
נִתָּן כְּשָׁמִי, הֵוִי: כְּמוֹ חֲלָאִים.

פרק ז

דָּבָר אַחֵר כְּמוֹ חֲלָאִים, לָמָּה חֲלָאִים הָיָה דוֹקָה, רַבִּי חוּנְיָא וְרַבְּנָן, רַבִּי חוּנְיָא אָמַר לְחוּלְיָא נָשׁ לַעֲמוּד, וְרַבְּנָן אָמְרִין לְחוּלְיָא נָשׁ לַמְּרָגְלִית. וּמִי עָשָׂאָהּ, רַבִּי מְנַחֵמָא אָמַר מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמֶן, מַעֲשֵׂה יְדֵי אוֹמְנוֹתָיו נָשׁ לַהֲקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל לְמַלְךְ שְׁהָיָה לוֹ פְּרָדָס וְנוֹטַע בּוֹ שְׁוֵרוֹת נָשׁ לְאַגֻּזִין וְתַפּוּחִים וְרַמּוֹנִים וּמִסְרָן לְבָנוֹ, אָמַר לוֹ, בְּנִי, אֵינִי תוֹבֵעַ מִמֶּךָ דָּבָר, אֲלֵא בְּנִשְׁעָה שְׁהִנְטִיעוֹת הַלָּלוּ מִבְּכָרוֹת, תִּהְיֶה מְבִיא לְפָנַי מֶהֱן וּמִטַּעֲמֵי כִדִּי שְׁאֲרָאָה מַעֲשֵׂה יְדֵי וְאַשְׁמַח בָּךְ. כֵּן אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, בְּנִי, אֵינִי תוֹבֵעַ מִכֶּם דָּבָר, אֲלֵא כְּשִׁינִי לֵד לְאַחַד מִכֶּם בֶּן בְּכוֹר יְהִי מְקַדֵּשׁ לְנֶשְׁמִי, הֵדָּא הוּא דְכְּתִיב (שְׁמוֹת יג, ב): קַדֵּשׁ לִי כָל בְּכוֹר. וְכִשְׁאַתֶּם עוֹלִין לְפָעֲמֵי רַגְלִים תִּהְיוּ מַעֲלִין אוֹתוֹ וְכָל זְכָרִים נְשַׁלְכֶם לְהִרְאוֹת לְפָנַי, לְפִיכָךְ הִזְהִיר מִנְּשָׂה אֶת יִשְׂרָאֵל (שְׁמוֹת כג, יז): נָשׁ לַשֵּׁשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה.

זוהר השיר

מֵה יָפוּ פַעֲמִיךָ בְּנַעֲלִים. כֹּאשֶׁר הַשְׁכִּינָה הִיא עוֹמֶדֶת עַל יִשְׂרָאֵל. וַיִּשְׂרָאֵל הֵם הַרְגָלִים שֶׁעָלִיהֶן עוֹמֶדֶת הַשְׁכִּינָה בַּגְלוּת. מִשְׁבַּח אוֹתָהּ הַקַּב"ה בָּהֶם וְאוֹמַר: מֵה יָפוּ פַעֲמִיךָ בְּנַעֲלִים. וְעוֹד: כְּשִׁישְׂרָאֵל הָיוּ מְקִימִים מִצּוֹת רֹאִיָּה ג' פַעֲמִים בַּשָּׁנָה. וְעוֹד: בְּזִמָּן שֶׁעֲמַדּוֹ יִשְׂרָאֵל עַל הָרַי סִינִי שֶׁעָלִיהֶם נֹאמַר: [זְכוּרִיָּה יד] "וְעֲמַדּוֹ רִגְלֵי בְיוֹם הַהוּא". וְעוֹד: כְּשִׁישְׂרָאֵל עוֹמְדִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה ...וּבֵית הַדִּין בַּתְּפִלָּה. הַקַּב"ה בְּשִׁבְלֵם קָם מִכֶּסֶּא הַדִּין וַיּוֹשֶׁב עַל כֶּסֶּא רַחֲמִים. בְּזִמָּן שִׁישְׂרָאֵל עוֹמְדִים עִם הַשְׁכִּינָה בַּגְלוּת וְסוֹבְלִים עָלֶיהָ כֹּמָה עוֹנֶשֶׁין וְכֹמָה יִסּוּרִין וְאוֹמְרִים: [תְּהִלִּים מֵד] "כִּי עָלֶיךָ הוֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם נִחְשָׁבְנוּ כְּצֹאֵן טַבָּחָה" [ת"ז תִּיקוֹן ח'].

(ג): שְׁרֵרֶךְ *אֶזֶן *הַסֶּהַר, אֶל-יְיָסֵר *הַמְּוֹגָ;
בְּטִנָּךְ עֲרִמַת זֹטִים, *סוּגָה בַּשּׁוֹשָׁנִים:

נמשל כאן לתינוק ברחם אמו. שררך זהו הטבור [רש"י].
אגן הסהר – זהו עגול כירח במילואו. רצה לומר שהתינוק מחובר בטבורו אל אמו לקבלת מזונו, כחתך צינור הטבור שהוא עגול בלא הפסק. וכשם שבטנך שבתוכו העובר בערימת חיטים, יפה ומוקפת גינת שושנים. כך ישראל מחוברים אל אליהם שבשמים בלא הפסק. ועוד בטנך זהו פרי בטנך (העובר) כחיטים ושושנים, מובחר ונעלה.

ששים גבורים

שררך – שרר והוא טבור.
אגן – כלי עגול לנוזלים כמו "ויקח משה חצי הדם וישם באגנות".
סהר – כינוי לירח.
מזג – עינינו יין המעורב במים וזה הלשון ידוע בדברי רז"ל [מצודת ציון].
מזג – מהל.
סוגה – מלשון סייג והוא גדר.
אגן הסהר – הירח במילואו.
סוגה בשושנים – מגודר בצמחי שושנים.

מדרש השיר

בְּטִנָּךְ עֲרִמַת חֲטִים, זֶה תוֹרַת כְּהֻנִּים, מֵה כָּרֵס זֶה הַלֵּב
מִכָּאן וְהַכָּרְעִים מִכָּאן וְהוּא בְּאֶמְצֶע, כֶּף תוֹרַת כְּהֻנִּים, שְׁנֵי
סְפָרִים מִכָּאן וְשְׁנֵי סְפָרִים מִכָּאן וְהוּא בְּאֶמְצֶע. עֲרִמַת
חֲטִים, עֲרִמָה נֶשֶׁל חֲטָאִים. סוּגָה בַּשּׁוֹשָׁנִים, אֵלֶּי דְבָרֵי
תוֹרָה, נֶשֶׁן רִכִּים בַּשּׁוֹשָׁנִים, כֶּסֶה מִצּוֹת וְדִקְדּוּקִים יֵשׁ
בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים, כֶּסֶה קָלִין וְחִמּוּרִין פְּגוּלִין וְנוֹתְרוֹת יֵשׁ
בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים.

פרק ז

אמר רבי לוי בנהג שבעולם אדם נושא אשה בן שלשים
 וכן ארבעים שנה, משמוציא יציאותיו הוא בא לזקק לה,
 והיא אומרת לו כשושנה אדמה ראיתי, ופורש ממנה מיד,
 מי גרם לו שלא יקרב לה, איזה כהלך ברזל יש ביניהם,
 ואיזה עמוד ברזל ביניהם, אי זה נחש נשכו, איזה עקרב
 עקצו שלא יקרב לה, דברי תורה שרפין כשושנה, שנגמר
 ביה (ויקרא יח, יט): ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב. וכן
 מי שהביאו לו תמחוי של חתיכות, אמרו לו חלב נפל שם,
 ומשך ידו ולא טעמו, מי גרם לו שלא לטעם, איזה נחש
 נשכו שלא יטעם, ואיזה עקרב עקצו שלא יקרב! וטעם
 אותו, דברי תורה שרפין כשושנה שכתוב ביה (ויקרא ג, יז):
 כל חלב וכל דם לא תאכלו.

מעשי המלך

פעם נכנס אשמדאי לארמון שלמה המלך ואמר לו: אתה הוא שנאמר
 עליך: "ויחכם מכל אדם?" אמר לו שלמה המלך: כך הבטיחני הקדוש
 ברוך הוא!

אמר לו אשמדאי: הנה אראה לך יצור, שמעולם לא ראית כמוהו! מיד
 הושיט אשמדאי ידו לארץ תבל, הרחוקה מהלך חמש מאות שנה מארץ
 ישראל. והביא משם איש בעל שני ראשים וארבע עיניים. נזדעזע
 שלמה המלך ואמר הכניסוהו לחדר!

שאלו המלך: בן מי אתה? השיב לו האיש: מתולדות קין.
 ומה מעשיכם. השיב: בארץ תבל אנו יושבים. אף אצלנו יאירו השמש
 והירח, ובהמות וצאן לנו, וחורשים שדותינו וגם קוצרים.
 ומה תפילתכם? שאל שלמה המלך. אמר לו: מה רבו מעשיך יהוה,
 כולם בחכמה עשית! וברצונך לחזור לארצך? שאלו המלך. השיב: אם
 יש את נפשכם, החזירוני למקומי!

פרק ז

כשביקש שלמה המלך להחזירו לארצו, ענה שר השדים: כאן יישאר כי לא אוכל להחזירו לעולם!

נשאר האיש בירושלים, נשא אישה ונולדו לו שבעה בנים. שישה מהם דומים לאימם ואחד דומה לאביו, בעל שני ראשים וארבע עיניים. חלפו השנים, ונתעשר האיש במאוד מאד והיה לאחד מעשירי עולם. במוותו, השאיר אחריו ירושה גדולה לבניו. התווכחו בניהם הבנים כיצד לחלק את ירושת אביהם.

ששת האחים רצו לחלקה לשבעה חלקים וכל אחד יקבל חלק. לעומתם טען השביעי בעל שני הראשים כי מגיעים לו שני חלקים, היות שיש לו שני ראשים ונחשב הוא כשני בני אדם.

כיוון שלא הגיעו לעמק השווה, פנו לשלמה המלך שיפסוק בניהם. אמר להם: המתינו לבוקר ואשפוט.

בחצות הלילה! נכנס שלמה המלך להיכל ועמד בתפילה לפני המקום ואמר: ריבונו של עולם! אתה שנגלת אלי בגבעון והבטחת לתת לי חכמה כאשר שאלה נפשי. אנא! תן בליבי חכמה והבנה לשפוט משפט צדק את שבעת האחים, אשר באו אלי אמש!

אמר לו הקדוש ברוך הוא: חכמה שאלת ואותה תקבל!

ויהי בבוקר שלח שלמה המלך לקרוא לאיש בעל שני הראשים. אחר ציווה לעבדיו להביא לפניו מים רותחים ויין, ופנה אל האיש ואמר לו: הנה אמהל את המים הרותחים ביין ואשפוך על ראש אחד והיה אם ירגיש הראש השני במים החמים, סימן הוא כי איש אחד לפנינו ולפי זה יקבל רק חלק אחד בירושת אביו. אך אם הראש השני לא יחוש כלל בכאב מחמת המים הרותחים, אשר עברו על הראש האחד, אות הוא כי שני אנשים לפנינו ואם כך בשני חלקים מן הירושה יזכנו!

נבהל האיש בעל שני הראשים וקרא בקול רועד: אל נא אדוני המלך! אל נא תשפוך מים רותחים על ראש אחד, כוון שגם הראש השני יכווה במים, הן גוף אחד לי ונשמה אחת לי ואמות מיד!

אם כך ענה המלך: מודה אתה, שאדם אחד הנך ולמה תבקש שני חלקים בירושה? קח חלקך כשאר אחיך ולך לשלום לביתך.

(ד): שְׁנֵי שְׂדֵיךָ כְּשְׁנֵי *עֵפְרַיִם, *תְּאֵמִי צְבִיָּה:
שני שדיך בהם את מניקה את בנך כעופרים הצעירים
ודומים במראם.

שני שדיך – שני שמות שד"י שבך. אחד בזכרים בשעת
המילה לשמור פתח הוצאת זרע קודש. כידוע באלהו
הנביא זכור לטוב החותם בשעת המילה בשם שד"י על גבי
הברית [ראה שלום לדוד עמוד 135 עפ"י החיד"א וקב הישר].
והשם השני בפתח הבית והוא שם שד"י הנמצא על המזוזה
בר"ת:

שומר דלת ישראל. לשמור צאתו ובאו של האדם מביתו.

ששים גבורים

עפרים – עופר, ולד זכר של אילה או צביה או יעלה.
תאמי – מלשון תאום והוא דומה לשווה במראהו וגודלו.

מדרש השיר

אמר רבי יצחק מה חטים הללו כִּשְׁהֵן יוֹצְאִין לְזֶרַע אִין
יוֹצְאִין אֶלָּא בְּמִנָּן, וְכִשְׁנִכְנָסִין מִהֶגֶרֶן נִכְנָסִין בְּמִנָּן, כִּי

פרק ז

כַּשִּׁירְדוּ יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם יִרְדּוּ בְּמִנְיָן, שְׁנֶאֱמַר (דברים י, כב):
 בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יִרְדּוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרָיִמָּה, וּכְשֶׁעָלוּ עָלוּ בְּמִנְיָן,
 שְׁנֶאֱמַר (שמות יב, לז): כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי. רַבִּי חוּנִיָּה
 אָמַר עַל הָדָא דְרַבִּי יִצְחָק כְּשֵׁם נְשִׂאִין בַּעַל הַבַּיִת מְשֻׁגִּיחַ
 לֹא עַל מְשֻׁפְּלוֹת נֶשֶׁל זָכָל וְלֹא עַל מְשֻׁפְּלוֹת נֶשֶׁל תֵּכֶן וְלֹא
 עַל הַקֶּשׁ וְלֹא עַל הַמוֹץ, לָמָּה, נְשִׂאִין נְחֻשְׁבִּים לְכָלִּים, כִּי
 אֵין הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְשֻׁגִּיחַ עַל אֲמוֹת הָעוֹלָם, לָמָּה,
 נְשִׂאִין כָּלִים, שְׁנֶאֱמַר (ישעיה מ, יז): כָּל הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדּוּ וְגו',
 וְעַל מִי הוּא מְשֻׁגִּיחַ עַל יִשְׂרָאֵל, שְׁנֶאֱמַר (שמות ל, יב): כִּי
 תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', (במדבר א, ב): שִׂאוּ אֶת
 רֹאשׁ כָּל עַדַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי נַחֲמִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי אֲבוּן
 אֲמוֹת הָעוֹלָם אֵין לָהֶם נְטִיעָה, אֵין לָהֶם זְרִיעָה, אֵין לָהֶם
 נֶשֶׁרֶשׁ, וְנִשְׁלָשְׁתָּם בְּפָסוּק אֶחָד (ישעיה מ, כד): אִף בַּל נִטְעוּ
 אִף בַּל זָרְעוּ אִף בַּל נֶשֶׁרֶשׁ בְּאַרְץ גִּזְעָם וְגו', אֲכַל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ
 לָהֶם נְטִיעָה, שְׁנֶאֱמַר (ירמיה לב, מא): וְנִטְעֹתִים בְּאַרְץ
 הַזֹּאת וְגו', וְכַתִּיב (עמוס ט, טו): וְנִטְעֹתִים עַל אֲדָמָתָם וְגו',
 יֵשׁ לָהֶם זְרִיעָה, שְׁנֶאֱמַר (הושע ב, כה): וְזָרְעֹתֶיהָ לִי בְּאַרְץ.
 יֵשׁ לָהֶם נֶשֶׁרֶשׁ, שְׁנֶאֱמַר (ישעיה כז, ו): הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב.
 מִשָּׁל לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמָה, הַתֵּכֶן וְהַמוֹץ וְהַקֶּשׁ הֵיוּ מִדִּינֵין זֶה
 עִם זֶה, זֶה אֹמֵר בְּשִׁבְלִי נִזְרָעָה הָאֶרֶץ, וְזֶה אֹמֵר בְּשִׁבְלִי
 נִזְרָעָה הַשָּׂדֶה, אָמַר לָהֶן הַחֲטִיִּים הַמְתִּינוּ לִי עַד שֶׁתִּבּוֹא
 הַגֶּרֶן וְאֲנִי יוֹדְעִין בְּנֶשֶׁל מִי נִזְרָעָה הַשָּׂדֶה. בָּא הַגֶּרֶן,
 וּכְשֶׁנִּכְנְסִים אֶל הַגֶּרֶן יֵצֵא בַּעַל הַבַּיִת לְזֵרוֹתָהּ, הֵלֶךְ לוֹ
 הַמוֹץ לָרוּחַ, נָטַל הַתֵּכֶן וְהַשְּׁלִיכּוֹ לָאֶרֶץ, נָטַל הַקֶּשׁ וְשִׁרְפוֹ,
 נָטַל אֶת הַחֲטִיִּין וְעָשָׂה אוֹתָן כָּרִי, הֵיוּ עוֹבְרִים הַכְרִיּוֹת כָּל
 מִי שֶׁרֹאָהוּ מְנַשְׁקוֹ, הַיָּאֵף מָה דָּאֵת אָמַר (תהלים ב, יב):
 נִשְׁקוּ בָר, כִּי אֲמוֹת הָעוֹלָם, הִלְלוּ אוֹמְרִין אֲנִי יִשְׂרָאֵל

פרק ז

וּבְשִׁבְלֵנוּ נִבְרָא הָעוֹלָם, וְהִלְלוּ אוֹמְרִין אָנוּ יִשְׂרָאֵל
 וּבְשִׁבְלֵנוּ נִבְרָא הָעוֹלָם, אָמַר לָהֶם יִשְׂרָאֵל הַמְּתִינוּ עַד
 שְׁיָבוֹא הַיּוֹם שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָנוּ יוֹדְעִין בְּשִׁבְלֵי מִי
 נִבְרָא הָעוֹלָם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (מלאכי ג, יט): כִּי הִנֵּה הַיּוֹם
 בָּא בְּעֶר כְּתָנוּר וְגו', וְכָתִיב (ישעיה מא, טז): תִּזְרַם וְרוּחַ
 תִּשָּׁאֵם, אֲבָל יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר עֲלֵיהֶם (ישעיה מא, טז): וְאַתָּה
 תִּגִּיל בִּיהוָה בְּקְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל.

(ה): צוֹאֲרֵךְ כְּמַגְדֵּל *הֶשֶׁן; עֵינֶיךָ *בְּרִכּוֹת
 *בְּחֻשְׁבוֹן, עַל-שַׁעַר בֵּית-רַבִּים-אֶפֶךְ
 כְּמַגְדֵּל הַלְּבָנוֹן, *צוֹפֶה פָּנָי *דְּמִשְׁקָ:

צוארך, חזק לישא עליו עול התורה כמגדל הבנוי משן חזק.
 "השן" בהיפוך אתוון עולה "שנה" רצה לומר צוארך יהיה
 מתוח ומורם כל השנה לתור אחר קיום מצות יהוה.
 עיניך ברכות בחשבון – עיניך יהיו מבורכות מן החשבון
 שיעשו על כל מראה, ולא יביטו ויראו בדברים האסורים
 למרות היותך בשער שבו עוברים אנשים ונשים רבים.
 העיניים הם סרסורי עבירה הם רואים והלב חומד והעבירה
 נעשית ולכן יש על האדם לשים לבו בדבר זה ותעלה לו
 רפואה בנפשו.

אפך כמגדל הלבנון – "אפך" עולה בגימטריה למניין
 "מיכאל". מיכאל המלאך, הוא הכהן הגדול בעליונים והשר
 והאפוטרופוס של ישראל. וכשם שהאף הוא רם ונישא בפני
 האדם כך אני יהוה צבאות אנשא את השר שלכם מעלה,

פרק ז

מעלה מעל כל שרי ומלאכי הגוים בעליונים וע"י כך יגדל כוחכם בעולם התחתון.

ששים גבורים

שן – שנהב, שן הפיל.

ברכות – מאגר מים שהותקן ע"י אדם.

חשבון – עיר סיחון מלך האמורי כמו: "כי חשבון עיר סיחון"

שער בת רבים – אצל שער ששמו בת רבים בעיר חשבון [מצודת דוד]

צופה – מביט, רואה.

דמשק – עיר הבירה במלכות ארם (כיום סוריה)

מדרש השיר

צִיָּאֲרָךְ כְּמִגְדֵּל הַשֵּׁן, כְּתִיב (בראשית לג, ד): וַיֵּרֶץ עֶשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל צִיָּאָרוֹ וַיִּשָּׁקְהוּ, כָּלוּ נִקְוֵד, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר כָּל מְקוֹם שֶׁאֵת מוֹצֵא הַכֶּתֶב רָכָה עַל הַנִּקְדָּה אֵת תְּפִישׁ אֵת הַכֶּתֶב וּמִנִּיחַ הַנִּקְדָּה, נִקְדָּה רָכָה עַל הַכֶּתֶב אֵת תְּפִישׁ הַנִּקְדָּה וְלֹא נִקְדָּה רָכָה עַל הַכֶּתֶב, אֲלֵא כָּלוּ וַיִּשָּׁקְהוּ נִקְוֵד עָלָיו, אֲלֵא מְלָמֵד שֶׁלֹּא בָּא לְנִשְׁקוֹ אֲלֵא לְנִשְׁכּוֹ, וְנִעֲשָׂה צִיָּאָרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוֹ שֶׁל שִׁישׁ וְקָהוּ שְׁנֵי שָׁל אוֹתוֹ רָשָׁע וְנִמְסוּ כְּדוֹנָג, וְמָה תִּלְמִיד לֹמֵד וַיִּכְכּוּ, אֲלֵא זֶה בּוֹכָה עַל צִיָּאָרוֹ וְזֶה בּוֹכָה עַל שְׁנָיו. רַבִּי אֶבְרָהָם בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר מִיִּיתִי לָהּ מִן הָדָא: צִיָּאֲרָךְ כְּמִגְדֵּל הַשֵּׁן, כְּתִיב (שמות ב, טו): וַיִּשְׁמַע פֶּרְעֹה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֵּם אֶת מֹשֶׁה וַיִּכְרַח מֹשֶׁה, וְכִי יֵשׁ אָדָם יָכוֹל לְבָרוּחַ מִן הַסֵּלֶךְ, אֲלֵא מְלָמֵד שֶׁהִיא עוֹמֵד וְנִדּוֹן בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְחִיבּוֹ לְהַתִּיז אֶת רֹאשׁוֹ, אָמַר רַבִּי אֲבִיטָר נִתְּזָה הַחֶרֶב מִצִּיָּאָרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְהַתִּיזָה צִיָּאָרוֹ שֶׁל קוֹסְטָנְר הַרְשָׁע, הָדָא הוּא דְכְּתִיב (שמות יח, ד): כִּי אֵלֶּהִי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב

פרק ז

פְּרָעָה, אוֹתִי הִצִּיל וְלִקְוֹסְטָנָר לֹא הִצִּיל. רַבִּי בּוֹן הָיָה קָרִי עָלֶיהָ (מִשְׁלֵי יא, ח): צָדִיק מִצָּרָה נִחָלָץ וַיָּבֹא רָשָׁע תַּחְתָּיו.

עֵינֶיךָ בְּרִכּוֹת בְּחֻשְׁבוֹן, עֵינֶיךָ אֵלֶי סִנְהֶדְרִין שֶׁהֵם עֵינֵי לַעֲזָה, הֵיטֵף מָה דָּאֵת אָמַר (בַּמִּדְבָּר טו, כד): וְהָיָה אִם מַעֲיִנִי הָעֲזָה, מֵאֲתִים אֲרַבְעִים וּשְׁמוֹנֶה אֵיבָרִים יֵשׁ בּוֹ בָּאָדָם וְכָל הוֹלְכִין אַחֵר הָעֵינֵים, כִּי הֵן יִשְׂרָאֵל אֵין יְכוּלִין לַעֲשׂוֹת דְּבַר חוּץ מִסִּנְהֶדְרִין שְׁלֵהֶן. בְּרִכּוֹת בְּחֻשְׁבוֹן, מִלִּי דְחוּשְׁבֹן, שְׁלִשִּׁים וְשִׁשָּׁה מִזְכִּין שְׁלִשִּׁים וְחֲמִשָּׁה מִחֲיִיבִין, עַל שֶׁעַר בֵּית רַבִּים, זוֹ הַהֲלָכָה שִׁיּוּצָאָה מִבֵּית שֶׁעַר וּמְרוֹחַת לְרַבִּים. רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אוֹמֵר נֶשְׁכָן (שְׁמוֹת כג, ב): לִנְטֹת אַחֲרֵי רַבִּים.

אֶפְרָיִם כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן, זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מָה הָאֵף הָזֶה נָתַן בְּגִבָּהּ שֶׁל אָדָם, כִּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נָתַן בְּגִבָּהּ שֶׁל עוֹלָם. מָה הָאֵף הָזֶה רַב תַּכְשִׁיטִין תְּלִיזִין עָלָיו, כִּי כִהְנֶה וּלְוִיָּה וּמַלְכוּת מִיַּעֲקֹב. כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ג, כה): הָהָר הַטּוֹב הָזֶה וְהַלְּבָנוֹן. רַבִּי טַבִּיּוֹמִי אָמַר שֶׁמֶלְכִין עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁלֶג, שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה א, יח): אִם יִהְיֶה חֲטָאֵיכֶם כְּשֶׁלֶג וְלִבֵּינוּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אוֹמֵר שֶׁכָּל הַלְּבָבוֹת שֶׁמַּחֲוֹת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים מח, ג): יִפֶּה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ. וְרַבִּנָּן אָמְרִי עַל שֵׁם (מַלְכִים א ט, ג): וְהָיָה עֵינִי וְלִבִּי שֵׁם כָּל הַיָּמִים. צוּפָה פָּנֵי דְמִשְׁקָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן עֲתִידָה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁתִּהְיֶה מַגֵּעַת עַד שֶׁעָרֵי דְמִשְׁקָא, שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה ט, א): מִשָּׂא דְבַר יְהוָה בְּאָרֶץ חֲדָרָה, מֵהוּ חֲדָרָה, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נִחְמִיָּה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מְקוֹם הוּא שֶׁנֶּקְרָא חֲדָרָה, אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי בֶן דִּירְמִסְקִית, הָעֲבוּדָה

פרק ז

שָׁאֲנִי מִדַּמְשֶׁק וַיֵּשׁ שָׁם מָקוֹם שֶׁשְּׁמוֹ חֲדָרָף. רַבִּי נְחֻמִּיָּה
אָמַר זֶה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁהוּא חַד וְרָף, חַד לְאֲמוֹת וְרָף
לְיִשְׂרָאֵל.

דָּבָר אַחֵר, חֲדָרָף, זֶה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁעָתִיד לְהַדְרִיף כָּל בָּאֵי
הָעוֹלָם בְּתִשׁוּבָה לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְדַמְשֶׁק מְנַחֲתוֹ,
וְכִי דַמְשֶׁק מְנַחֲתוֹ, וְהֵלֵא אֵין מְנוּחָתוֹ אֶלָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קלב, יד): זֹאת מְנוּחָתִי עַד־עַד, אָמַר לוֹ
עֲתִידָה יְרוּשָׁלַיִם לְהִיּוֹת מִתְרַחֶכֶת בְּכָל צִדְדֶיהָ עַד שֶׁתִּהְיֶה
מִגַּעַת לְשַׁעֲרֵי דַמְשֶׁק, וְגִלְיוֹת בָּאוֹת וְנִנְחוּת תַּחְתֶּיהָ, לְקַיָּם
מָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְדַמְשֶׁק מְנַחֲתוֹ, עַד דַּמְשֶׁק מְנוּחָתוֹ, מָה
מְקַיָּם רַבִּי יוֹחָנָן (ירמיה ל, יח): וְנִבְנְתָה עִיר עַל תְּלָהָה,
כְּתֹאנָה זֹאת שֶׁקֶצֶרָה מְלֻמָּטָה וְרַחֲבָה מְלֻמָּעָלָה, כָּף עֲתִידָה
יְרוּשָׁלַיִם לְהִיּוֹת מִתְרַחֶכֶת בְּכָל צִדְדֶיהָ וְגִלְיוֹת בָּאוֹת
וְנִנְחוּת תַּחְתֶּיהָ, לְקַיָּם מָה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נד, ג): כִּי יָמִין
וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי, הָרִי לְאַרְף, לְרַחֵב מִנִּין, תִּלְמֹד לֹמֵר
(זכריה יד, י): וּמִגִּדֵּל חֲנִנְאֵל עַד יִקְבִּי הַמֶּלֶךְ. רַבִּי זְכַאי רַבָּה
אָמַר עַד נְשִׁיחָה רִפָּע עַד הִיקְבִּין שִׁיקְבֵן מֶלֶךְ מְלָכֵי
הַמֶּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. הָרִי לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָהּ,
וּלְמַעֲלָה מִנִּין, תִּלְמֹד לֹמֵר (יחזקאל מא, ז): וְרַחֲבָה וְנִסְכָּה
לְמַעֲלָה לְמַעֲלָה לְצִלְעוֹת, תִּנִּי עֲתִידָה יְרוּשָׁלַיִם לְהִתְרַחֵב
וּלְעֵלוֹת וּלְהִיּוֹת מִגַּעַת עַד כֶּסֶּא הַכְּבוֹד, עַד שֶׁתִּאֲמַר (ישעיה
מט, כ): צַר לִי הַמָּקוֹם. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְרֻמִּיָּה אָמַר עֲדִין לֹא
לְמַדְנוּ שֶׁבַח יְרוּשָׁלַיִם, מֵהִיכָן אֵת לְמַד שֶׁבְחָהּ, מִחוּמוֹתֶיהָ,
שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה ב, ט): וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמַר יְהוָה חֹמַת אֵשׁ
סָבִיב.

פרק ז

זוהר השיר

עיניך ברכות בחשבון. פתח רבי ייסא ואמר: כתוב [ישעיה לג] "והיה אמונת עתיד חסן ישועת חכמה ודעת יראת יהוה היא אוצרו". מקרא זה ביארו החברים. אבל למדנו כל אדם העוסק בתורה בעולם הזה. וזוכה לקבוע עתים לה צריך להיות באמונה, שהרצון שלו יתכוון להקב"ה.

(ו): ראשך עליך כפרמל, *ודלת ראשך
*כארגמן: מלך, *אסור *ברהטים:

ראשך עליך כפרמל – אלו תפילין שבראש זה שנאמר בהם: "וראו כל עמי הארץ כי שם יהוה נקרא עליך ויראו ממך" [דברים כח].

ודלת ראשך כארגמן – כן יקרא דבר הנתלה בדבר ויורד למטה ובדרז"ל "הדלה עליה את הגפן" [סוכה יא] וכן "רעו דליותיו" [מ"צ].

מכאן שראש ישראל נדלה (נתלה ויורד) ומקבל צבע ארגמן (אדום סגלגל) ממלך אסור ברהטים הוא מלכו של עולם שאסור (קשור) בעבותות אהבה לעם ישראל בזכות חסדי האבות.

ששים גבורים

דלת ראשך – מלשון דלה והוא קצוות השער הצנחות ויורדות מהמצח.
ארגמן – חוטי צמר צבועים בצבע אדום כהה.
אסור – קשור.
רהטים – רהט, קורה או שקתות המים כמפורש אצל יעקב אע"ה.

מדרש השיר

ראשך עליך כפרמל, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, ראשך עליך כפרמל, הרשים שפכם חביבים עלי כאלוהו

פרק ז

שָׁעָלָה לְהֵרֶךְ הַכְּרֶמֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א יח, מב): וְאַלְיָהוּ עָלָה אֶל רֹאשׁ הַכְּרֶמֶל וַיִּשֶׁם פָּנָיו בֵּין בְּרֶכּוֹ, וְלָמָּה שָׁם פָּנָיו בֵּין בְּרֶכּוֹ, אֲלֵא אָמַר לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין לָנוּ זְכוּת הַבֵּט לְבִרְיָת. וְדָלִת רֹאשׁוֹ כְּאַרְגָּמָן, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַדָּלִים וְהָרָשִׁים שְׂכֵי־יִשְׂרָאֵל חֲבִיבִין עָלַי כְּדוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יב, ח): וְהָיָה הַנִּכְשֵׁל בָּהֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּדוֹיֵד, וַיֵּשׂ אוֹמְרִים כְּדָנִיָּאל, דְּכַתִּיב בֵּיה (דניאל ה, כט): וְהִלְבָּשׁוּ לְדָנִיָּאל אֲרָגָוֶנָא. מֶלֶךְ אֲסוּר בְּרִהָטִים, זֶה מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, דְּכַתִּיב בֵּיה (תהלים צג, א): יְהוָה מֶלֶךְ גְּאוּת לְבָשׁ. אֲסוּר בְּרִהָטִים, שֶׁאֲסֹר עֲצָמוֹ בְּשִׁבּוּעָה שֶׁהוּא מְשַׁרְה שְׂכִינָתוֹ בְּתוֹךְ יִשְׂרָאֵל. בְּרִהָטִים שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ, בְּזְכוּת מִי, רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא וְרַבִּי לִוִּי, חֵד אָמַר בְּזְכוּתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יח, ז): וְאַל הִבָּקֵר רֹץ אֲבָרְהָם. וְחֵד אָמַר בְּזְכוּת יַעֲקֹב אֲבִינוּ, שֶׁכָּתוּב בּוֹ (בראשית ל, לח): וַיֵּצֵא אֶת הַמִּקְלֹט.

אָמַר רַבִּי בְּרַחְמֵיה, מֶלֶךְ, זֶה מִנְּשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג, ה): וַיְהִי בִּישְׁרוֹן מֶלֶךְ. בְּרִהָטִים, שֶׁנֶּגְזַר עָלָיו שֶׁלֹּא יִכְנָס לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, בְּשִׁבִּיל מָה, בְּרִהָטִים שֶׁל מִי מְרִיכָה, הֵדָא הוּא דְּכַתִּיב (במדבר כ, יג): הִסָּה מִי מְרִיכָה. רַבִּי נַחֲמִיָּה אָמַר מֶלֶךְ, זֶה מִנְּשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג, ה): וַיְהִי בִּישְׁרוֹן מֶלֶךְ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִנְּשָׁה מְנִיתִיךָ מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל וְדָרְכּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ לְהִיּוֹת גּוֹזֵר וְאַחֲרִים מְקַיְּמִין, כִּי תִהְיֶה גּוֹזֵר עַל יִשְׂרָאֵל וְהֵן מְקַיְּמִין, הֵדָא הוּא דְּכַתִּיב (ויקרא כד, ב): צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

מעשי המלך

בת הייתה לשלמה המלך וקציעה שמה. טובת לב הייתה, חכמה ונאה ועל כן אהבה אביה עד מאד. כשגדלה והייתה לנערה ביקש שלמה

פרק ז

המלך לדעת מי יהיה בן זוגה עמו תבנה בית בישראל. החליט שלמה המלך לבקש מהכוהן לשאול את יהוה. ותשובת יהוה הייתה, כי עלם עני וחסר כל ישא את בתו האהובה קציעה. כאשר שמע שלמה המלך את דבר יהוה התעצב מאד וחשב בלבו: ארחיק את קציעה בתי מירושלים ואושיבה במקום אשר לא דרכה שם כף רגל אנוש, ואצפה לנפלאות אשר יעשה יהוה, כאשר יקים את דברו.

קרא המלך לחמישים אנשים ואמר להם: דבר סוד לי אליכם! הסכיתו ושמעו! אונייה גדולה הכנתי עבורכם ובה תפליגו לאי בודד ושם בלב ים. שם תבנו מגדל גבוה ומסביב לו הקימו חומה חזקה ובצורה ללא שער וללא כל מבוא. וכשתסיימו את עבודתכם שובו לירושלים בסתר והתייצבו לפני.

העבדים קדו קידה לפני המלך, ולפני שיצאו הזהירם שלמה המלך: הישמרו לכם פן תתגלה תכנית זו לאיש מלבדכם! השיבו העבדים ואמרו: תדבק לשוננו לחכנו, אם נגלה סוד המלך ואם נגידהו לילוד אישה. העבדים ברכו את המלך ויצאו לדרכם הארוכה.

כעבור שלושה חודשים הגיעו את אחד האיים הרחוקים מאד בלב ים. שם השליכו עוגן בקרבת החוף וירדו אל היבשה. מיד החלו בבניית המגדל מאבנים גדולות וחזקות, אשר הביאו עמם. בראש המגדל בנו עלית גג, לתוכה הכניסו מיטה, שולחן, כסא ומנורה. כשסיימו את העבודה עד תומה, שבו לירושלים והתייצבו לפני שלמה המלך. הם סיפרו לו על מלאכת הבניה ואף הראו לו את תבנית המגדל, וייטב הדבר בעיני המלך. ויאמר אליהם: שובו אלי בעוד שבועיים, כי דבר לי אליכם! ויענו עבדיו ויאמרו: כמצוות המלך נעשה!

שלח שלמה המלך וקרא לקציעה בתו ואמר לה: בתי! הכיני לך בגדים לרוב, כי בעוד שבועיים ימים תיפרדי מארמון אביך והבאתיך אל מקום אחר, אשר יעדתי לך. שאלה קציעה: עד מתי אשה במקום החדש? ענה לה המלך: לא תוכלי לדעת את הדבר, כי סוד הוא!

פניה של קציעה לבשו ארשת שמחה ועליזות לשמע דברי אביה. בתימהונו כי רב, שאלה שלמה המלך: מדוע את כה שמחה! הן לא תדעי מתי תשובי והיכן תימצאי, והאם תוכלי להתענג במקום החדש כשם שאת מתענגת בארמון אביך המלך?

פרק ז

מהרה קציעה להשיב לאביה וכה אמרה: כל ימי הנני חושבת בליבי, מתי יבקש ממני אבי דבר ואוכל לקיים כל אשר יצווני והנה הגיע לידי הזדמנות חשובה למלאות אחר רצון אבי. הנני מוכנה ומזומנה לעשות כדבריו, אבא.

לאחר ארבע עשר יום שבו עבדי המלך, נכונים לעשות כל אשר יצווה עליהם. אמר להם שלמה המלך: את קציעה בייתי קחו עמכם אל המגדל אשר בניתם והושיבוה שם בעלית הגג. אחר חזרו לירושלים והמשיכו לשמור סוד זה בלבכם. ברכם המלך לשלום, ואחר יצאו לדרכם. ימים רבים הפליגו בלב ים, עד שהגיעו אל האי ואל המגדל אשר בנו. שם הושיבו את הנערה והכינו לה מזון לארבעה חודשים. בברכת שלום נפרדו ממנה בהותירם אותה לבדה באי נידח ושומם זה. מששבו עבדי המלך לארמון, ספרו למלך כי השלימו את משימתם. לאחר מכן, קרא המלך לנשר גדול כנפיים וציווה עליו להביא יום יום מנת אוכל חמה מטבח הארמון לקציעה בתו, אשר נמצאת הרחק, הרחק בראש המגדל.

באותם ימים, גרה בעיר עכו שלחוף הים, משפחה. אבי המשפחה, אבים שמו, עני מרוד היה, ועמל קשה להרוויח לחמו. ילדיו היו לבושים בגדים ישנים ובלויים וכך סבלה משפחה זו מעוני ומחסור. בן היה להם ראובן שמו, חכם ונבון היה הנער, כי אביו למדו תורה וחנכו למצוות. ברבות הימים כשגדל והיה לעלם צעיר, ראה את קשיי אביו בפרנסת בני המשפחה, החליט לעבור לעיר אחרת כדי למצוא מקור פרנסה טוב יותר ולהקל מעל אביו את עול הפרנסה. הוריו חששו ונסו להניאו מהחלטתו, אך הבן הפציר בהוריו. בראותם כי עז רצונו בכך ניאותו לו ונפרדו ממנו לשלום. יצא ראובן מעיר מולדתו ונדד ממקום למקום. עם רדת החשיכה הגיע לשדה גדול ונשאר ללון שם. צמא היה ורעב עד מאד, אך אוכל מנין לו? בהיותו עייף מן הדרך הארוכה, לקח כמה אבנים ושמן למראשותיו. בטרם לכתו לישון התפלל אל יהוה שיפיל תרדמה עמוקה עליו בכדי שלא ירגיש ברעבונו. הוא השתרע על רגבי האדמה ונרדם. רוח חזקה נשבה והקור חדר לעצמותיו, לאחר זמן התעורר ראובן, כי צינה עזה אחזתו ולא יכול היה לישון. לפתע

פרק ז

ראה פגר שור מושלך לצידו. נכנס ראובן בין צלעות השור המת ומצא בהן מסתור מפני הקור הגדול, וכך נרדם שנית.

בחצות הלילה עט על נבלת השור נשר גדול, אשר נעץ ציפורניו בשור המת, אשר בתוכו ישן ראובן. הרים אותם, נסק כנפיים ועף הרחק הרחק מהמקום ההוא, עד המגדל אשר בו ישבה בת המלך. שם ירד עם טרפו לגג המגדל ואכל את בשר הנבלה ושבע. בעלות השחר התעוררה קציעה משנתה ועלתה על הגג כמדי בוקר, להפתעתה הרבה גילתה פגר של בהמה על רצפת הגג. התקרבה אל הפגר ומה הייתה השתוממותה כשראתה בין צלעותיו נער ישן שינה עמוקה...

בעדינות וברכות העירה אותו משנתו ושאלה: מי אתה? ומי הביאך למקום נידח זה? ענה ראובן: נער עני אנוכי, ובתוך הנבלה הסתתרתי מפני הקרה, ונרדמתי. ועתה הנני מוצא עצמי כאן. אין זאת כי אם עוף גדול הביא אותי הלום בכנפיו. חמלה עליו קציעה והביאה אותו אל חדרה. היא הגישה לו ארוחה טובה וחמה, והעלם שב לאיתנו. ספרה קציעה לראובן כי אין אפשרות לרדת מן המגדל, וכי עליו להישאר כאן עד אשר יבואו עבדי שלמה המלך וייקחו אותה וגם אותו. למחרת כאשר הגיע הנשר אל המגדל עם הארוחה המוכנה עבור בת המלך, הבחין באדם נוסף היושב במגדל. ביום השני הביא עמו שתי ארוחות אחת לקציעה ואחת לעלם. וכך עשה מהיום ההוא והלאה מידי יום ביומו. ברבותה הימים נשא ראובן את קציעה לאישה וכתב לה כתובה כדת וכדין. וכך גרו שם במגדל חודשים רבים, עד שנולד להם בן ואז הביא הנשר ארוחה חמה גם לבן הקטן.

זמן רב חלף, ושלמה המלך ביקש לדעת מה שלום ביתו. מיד קרא לנשר, כשהגיע אמר למלך: שלום לאישה לבעלה ושלום לבנה הקטן! השתאה שלמה המלך מאד ושאל: מי הביא את האיש למגדל? הנשר לא ידע תשובה על כך. והוסיף ואמר, כי אף אוניה לא עברה שם בכל אותו הזמן, ונעלם מעין כל, מקום המצאה על אי זה. השתומם המלך עד מאד וביקש בכבודו ובעצמו להגיע אל מגדל זה. מקצה שלושה חודשים עמדו רגלי שלמה המלך על אדמת האי. הלך אל המגדל שם הוצב סולם גבוה, והמלך עלה בו לראש המגדל. בראות קציעה את אביה, נפלה על צווארו ובכתה בכי גדול... כראות המלך את ראובן

פרק ז

ואת בנו, הבין כי הוא נכדו, ופנה אל ראובן ושאלו: כיצד הגעת הלום? סיפר ראובן לשלמה המלך את כל הקורות אותו. ראה המלך, כי אדם חכם הוא, ירא יהוה ומצוותיו שומר, הודה ליהוה על חסדו הרב בהשיאו את ביתו ליהודי משכיל בכל חכמה ואשר יראת אלוקים בו. חזרו כולם לירושלים, ושלמה המלך עשה משתה גדול. הוא סיפר לכל המסובים את אשר עבר על בתו באי ואמר: גם בפעם הזאת נוכחתי לדעת, כי אי אפשר להסתתר בפני גזרת יהוה! הנה שלחתי את בתי למקום נידח, כדי שלא תינשא לבחור עני, כפי שנודע לי גורלה מהאורים והתומים. בסופו של דבר, בדרך לא דרך, נשלח העלם העני הזה לראש המגדל הבודד כדי שתהיה לו לאישה! מעתה תדעו כי: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד יהוה".

(*) : בַּהּ-יִפִּיתָ, וּבַהּ *נְעֻמָּתַי אֶהְבֶּהּ,
בַּת־עֲזַרְיָהם:

מה יפית מכל עם, ומה נעמת מכל גוי, את יחידה מכל האומות.

"אהבה" עולה בגימטריה למניין "אחד", לאמר אתם לי כנאמר: "גוי אחד בארץ" ובכם אני מתענג באהבה.

ששים גבורים
נעמת – לשון נעימות.

מדרש השיר

מה יִפִּית ומה נְעֻמָּתַי. מה יִפִּית בְּמִצְוֹתַי, ומה נְעֻמָּתַי בְּגִמְלוֹת חֲסָדִים, מה יִפִּית בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, ומה נְעֻמָּתַי בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. מה יִפִּית בְּמִצְוֹת הַבֵּית, בְּחִלּוֹק תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת, ומה נְעֻמָּתַי בְּמִצְוֹת הַשָּׂדֶה, בְּלֶקֶט שְׂכָחָה וּפָאָה, וּמַעֲשֵׂר עֲנִי, וְהִתְפַּקֵּר. מה יִפִּית בְּכֻלָּאִים,

פרק ז

וְיִמָּה נְעֻמָּת בְּסֻדִּין בְּצִיצִית. מָה יִפִּית בְּנִטְיָעָה, וְיִמָּה נְעֻמָּת בְּעֶרְלָה. מָה יִפִּית בְּנִטְע רִבְעִי, וְיִמָּה נְעֻמָּת בְּמִילָה. מָה יִפִּית בְּפָרִיעָה, וְיִמָּה נְעֻמָּת בְּתַפְלָה. מָה יִפִּית בְּקִרְיָאָה שְׁמַע, וְיִמָּה נְעֻמָּת בְּמִזְוָה. מָה יִפִּית בְּתַפְלִין, וְיִמָּה נְעֻמָּת בְּסֻכָּה. מָה יִפִּית בְּלוּלָב, וְיִמָּה נְעֻמָּת בְּתַשׁוּבָה. מָה יִפִּית בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְיִמָּה נְעֻמָּת בְּעוֹלָם הָזֶה. מָה יִפִּית בְּעוֹלָם הַבָּא, וְיִמָּה נְעֻמָּת לִימּוֹת הַמָּשִׁיחַ. אֵהְיָה בְּתַעֲנוּגִים, זֶה אֵהְיָה שֶׁל אֲבָרָהָם, שֶׁהִיָּה מִתְחַטֵּא עַל מֶלֶךְ סְדוֹם, הֲדָא הוּא דְקָתִיב (בראשית יד, כב כג): וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל מֶלֶךְ סְדוֹם הֲרַמְתִּי יָדִי אֶל יְהוָה אִם מַחוּט וְעַד שָׂרוּף נָעַל.

(זז): זאת *קומתך דמתה לתמר, ושריך לאשכולות:

זה שנאמר: "צדיק בתמר יפרח" [תהלים צב יג]. צדיקי עמד דומים לתמר ומקימים "זאת" העולה בגימטריה למניין "קול צום ממוין".

ושריך – הצדיקים שבך מניקים לעם שפע של תורה ומעשים טובים כאשכולות הגפן המשפיעים יין רב.

ששים גבורים
קומתך – גובה שלך.

מדרש השיר

זאת קומתך דמתה לתמר, רבי חונניא בשם רבי דוסא בר טבת שני יצרים ברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, יצר עבודת כוכבים ויצר זנות, יצר עבודת כוכבים ככר נעקר,

פרק ז

וַיֵּצֵר זָנוּת הוּא קָיָם, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל מִי נֶשְׁהוּא יָכוֹל לַעֲמֹד בְּזָנוּת מַעֲלָה אָנִי עָלָיו כְּאֵלֹה עוֹמֵד בְּשִׁתְיָהוּ. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה לְחֹכֶר נֶשְׁהוּ לֹא חֲכִינִים חֹכֵר אֶת הַגְּדוּלָּה וְהַנִּיחַ אֶת הַקִּטְנָה, אָמַר כָּל מִי נֶשְׁהוּא יָכוֹל לַעֲמֹד בְּזָנוּת מַעֲלִין עָלָיו כְּאֵלֹה עוֹמֵד בְּשִׁתְיָהוּ, כִּי עֶקֶר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵצֵר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְהַנִּיחַ נֶשֶׁל זָנוּת, אָמַר כָּל מִי נֶשְׁעוֹמֵד בְּיֵצֵר זָנוּת מַעֲלִין לֹא כְּאֵלֹה עוֹמֵד בְּשִׁתְיָהוּ. אִימְתִּי נֶעֱקַר יֵצֵר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, רַבִּי בִּנְיָה אָמַר אֵלֹה מְרַדְּכִי וְאַסְתֵּר, וְרַבֵּן אָמַר אֵלֹה הַנִּנְיָה מִיִּשְׂאֵל וְעֶזְרָה, מִיִּתְיָבִין רַבֵּן לְרַבִּי בִּנְיָה וְכִי עַל יָדֵי יְחִידֵי הָיָה נֶעֱקַר, מִיִּתְיָב רַבִּי בִּנְיָה לְרַבֵּן וְכִי מְרַדְּכִי וְאַסְתֵּר יְחִידִים הָיוּ, הִדָּא מְסִייעָא לְרַבִּי בִּנְיָה.

(ט): אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְּתִמְרָה, *אֲזוּזָה *בְּסִנְסִינִי;
וַיְהִי־נָא שְׂדֵיךָ כְּאַשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן, וַרִּיזוּ אִפְרָיִם
בְּתַפּוּזִים:

לאחר שראיתי מעלת הצדיקים והשפעתם בדברי תוכחה ומוסר על הדור. גמרתי אומר בלבי לעלות במעלות יהוה בצדיקים. רציתי לאחוז בתורתם שיהיו השדיים שלנו כאשכולות המלאים ביין התורה להזין ולהשקות כל צמא. ויעלה לימודנו זה לשמה כמו ריה ניחוח התפוחים כקטורת לפני יהוה.

ששים גבורים

אחזה – אחיזה תפיסה.

סנסניו – עניין סעיף וענף ואין לו דומה [מצודת ציון].

מדרש השיר

אֶמְרָתִי אֶעֱלֶה בְּתֶמֶר, אֶמְרָתִי שְׁאֲנִי מִתְעַלֶּה בְּכָל הָאֵמָה
כָּלָה וְלֹא נִתְעַלִּיתִי אֶלָּא בָכֶם. אַחְזָה בְּסִנְסִינִי, בְּסִנְסִינִי
הָדָא וְתִמְרָתָא כָּדָלָא עֲבָדָה כָּלוּם לָא פְּחִיתָא דְהִיא עֲבָדָה
מִן תִּלְת אֵילָנִין אֶלְכָּנִין, אָבוּן בַּר חֲסָדִי אָמַר בְּאַתְרִין צְוֹחִין
לְאֶלְכָּנִי סִנְסִינִי, הָדָא הוּא דְכָתִיב (דְּנִיָּא ל ג, כא): בְּאִדִּין
גְּבִרָא אֵלֶּה כְּפָתוּ בְּסֶרְכְּלִיהוֹן, רַבִּי יוֹדֵן וְרַבִּי הוֹנָא, רַבִּי יוֹדֵן
אָמַר בְּגוּלִיהוֹן, וְרַבִּי הוֹנָא אָמַר, בְּמוֹקְסִיהוֹן.

זוהר השיר

...יתכוון לשם שמים לפי שהאמונה לזה תתכוון, חוסן ישועות. להכליל
רחמים בדין. חכמה בדעת. אלה שניים שרויים זה על זה. יראת יהוה היא
אוצרו של כל אלה. לפי שזאת יראת יהוה נאספים בה כל אותן הנחלים.
אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסניו. אמר משה הרועה הנאמן כתוב: [ישעיה
נח] "אז תקרא ויהוה יענה". א"ז, ז' ימים של סוכות וחג שמיני עצרת. א"ז
מצה וז' ימי הפסח. א"ז, סוכה וז' מינים של לולב, שהם ג' הדסים ושתי
ערבות לולב ואתרוג. ונכללים בארבעה שהרי אחד עשר במספר ו"ה וצריך
לומר הלל להשלים שם הוי"ה ונצרך להעלותה במחשבה בד' מינים.
זש"כ: **"אמרתי אעלה בתמר"** אעלה סימן אתרוג, ערבה, לולב, הדס.
והמחשבה של שם המפורש משלמת בה י"ד כדמיון י"ד פרקים של יד
הימנית בה נצרך לנטילת לולב.

(י): וְזָכַרְךָ, כִּיִּין הַטּוֹב הוֹכֵרְךָ לְדוֹדִי
*לְמִישְׁרִים; *הוֹיֵב, שְׁפָתֵי יִשְׁנִים:

"חכך" עולה בגימטריה למניין מ"ח (ארבעים ושמונה)
כמניין המעלות שבהם נקנית התורה כמובא בפרקי אבות:
"...והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים..." [פרק ו משנה ו].
צדיקים שבך, בעלי מ"ח (48) מעלות ובעלי מח מלא ביראת
יהוה, והם שלמים כיין טוב.

פרק ז

ויהוה ברחמיו שהוא החולך במישרים זה שנאמר: "צדיק אתה יהוה וישר משפטיך" [תהלים קיט קלז] ישלם להם שכר פעולתם כנאמר: "ונאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעלתך" [פ"א ב יז]. ויהיו שפתותיהם דובבות בקבר מעוצם מעלה זיו השכינה שיחזו פניהם בעולם הבא.

ששים גבורים

מישרים – בדרך הישר.

דובב – לשון דיבור ושיחה.

מדרש השיר

וְחָכָךְ כִּי־יֵין הַטּוֹב, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּאוֹתָהּ שָׁעָה קָרָא הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְמַלְאָכֵי הַשָּׁמַיִת כֻּלָּן וְאָמַר לָהֶם רְדוּ וְנִשְׁקוּ שְׁפָתוֹתֵיהֶן נֶשֶׁל אֲבוֹתֵיהֶם נֶשֶׁל אֱלֹהִי, נֶשֶׁכְּשָׁם נֶשְׁפָּעְלוּ הֵם לִפְנֵי בָּאֵשׁ, כֹּךְ פָּעְלוּ לִפְנֵי בְּנֵיהֶם בָּאֵשׁ. רַבִּי עֲזַרְיָה בֶּן־שִׁמְשֹׁן רַבִּי יְהוֹדָה בְּרַבִּי סִימֹן בְּאוֹתָהּ שָׁעָה קָרָא הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְמַלְאָכֵי הַשָּׁמַיִת וְאָמַר לָהֶם רְדוּ וְנִשְׁקוּ שְׁפָתוֹתֵיהֶן נֶשֶׁל אֱלֹהִי, נֶשְׁאֲלוּ אֱלֹהִי לֹא קִבְּלוּ תוֹרָתִי וּמִלְכוּתִי בְּסִינִי, הִיִּיתִי נֶעֱשָׂה בְּעַל דָּבָב לְאֱלֹהִי נֶשְׁהִם יְשָׁנִים בְּמַעֲרַת הַמִּכְפָּלָה. דּוֹבֵב שְׁפָתֵי יְשָׁנִים, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן יְהוֹזָבָד, אֵף עַל פִּי שָׁמַת שְׁפָתוֹתָיו רוֹחֲשׁוֹת עָלָיו בְּקֶכֶר, מֵאֵי טַעַמָּא, דּוֹבֵב שְׁפָתֵי יְשָׁנִים. שְׁמוּאֵל אָמַר כִּכְמָר זֶה נֶשֶׁל עֲנָכִים נֶשְׁהוּא זָב מֵאֲלִיו. רַבִּי חֲנִינָא בֶּר פַּפָּא וְרַבִּי סִימֹן, חַד אָמַר כְּהִדִּין דְּנִשְׁתִּי קוֹנְדִּיטוֹן, וְחַד אָמַר כְּהִדִּין דְּנִשְׁתִּי חֲמַר עֲתִיק, אֵף עַל גַּב דֶּהוּא נִשְׁתִּי לִיָּה, טַעַמָּא וְרִיחָא בְּפוּמִיָּה.

(יא): אֲנִי לְדוֹדִי, וְעָלִי תִשְׁוֹקֶתוּ:

פרק ז

אני לדודי במסירות נפשי לו בקבלת ארבע מיתות בית דין: סקילה, שריפה, הרג וחנק. באהבה ליחד שמו בעליונים ובתחתונים. כתוב בסידור הרש"ש ז"ל: במילת "באהבה" [תפילת העמידה] יכוון למסור עצמו על קידוש יהוה ויקבל עליו ד' מיתות בית דין כדי ליחד ארבע אותיות הוי"ה, עם ד' אותיות אחי"ה ועל ידי ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. עד כאן דבריו. ועלי תשוקתו – בעקבות מעשי הטובים ודבקוטי ביהוה. ישפיע עלי יהוה תשוקתו ואהבתו זה שנאמר: "אהבתי אתכם אמר יהוה" [מלאכי א].

ששים גבורים

תשוקתו – מלשון תשוקה והוא חפץ עז, תאוותה נפש.

מדרש השיר

אני לדודי ועלי תשוקתו, שלשה שוקין הן, אין שוקן של ישראל אלא באביהם שבשמים, שנאמר: אני לדודי ועלי תשוקתו, אין שוקה של אשה אלא בבעלה, שנאמר (בראשית ג, טז): ואל אישך תשוקתך. אין שוקו של יצר הרע אלא בקין וחבירתו, שנאמר (בראשית ד, ז): ואלך תשוקתו. רבי יהושע בשם רבי אחא אין שוקן של גשמים אלא בארץ, שנאמר (תהלים סה, י): פקדת הארץ ותשקקה רבת תעשרנה, אם זכיתם תעשירנה, ואם לא תעשירנה, שתעשה לכם אחד מעשרה.

דבר אחר, ועלי תשוקתו, תשים אנו, אף על פי שאנו תשים, אנו מצפים ומקוים לישועתו של הקדוש ברוך הוא בכל יום ויום, ומיחדים שמו שתי פעמים, ואומרים (דברים ו, ד): שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד.

זוהר השיר

פרק ז

והיא נעשית אוצר לכולם וכאשר יוצאים ממנה כל אותן האוצרות היא מוציאתם בחשבון, מנין? שכתוב: עיניים ברכות בחשבון. בחשבון ודאי תעשה ותוציא אותן בריכות מים ותשקה לכל. ותשגיח להוציא הכל בחשבון. וע"כ נקראת אמונה, וככל נקראת אמונה וזה נתבאר.

(יב): *לְכָה דוּדִי נִצָּא הַשָּׁדָה, *נְלִינָה בַּכִּפְרִים:

נצא השדה – נצא לקראת יהוה בתפילת המנחה זה שנאמר ביצחק אע"ה: **"ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב"** [בראשית כד סג]. רש"י ז"ל: לשוח, לשון תפילה כמו: **"וישפוך שיחו"**.

נלינה בכפרים – רמז לתפילת ערבית שתקן יעקב אע"ה זה שנאמר: **"ויפגע במקום וילן שם"** [בראשית כח יא]. רש"י ז"ל: ויפגע ורבותינו פירשו לשון תפילה כמו **"ואל תפגע ב"** [ירמיה] לימדנו שתקן תפילת ערבית.

ששים גבורים

לכה דודי – הזדרז בהליכתך.
נלינה – מלשן לינה, שינה.

מדרש השיר

לְכָה דוּדִי נִצָּא הַשָּׁדָה, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ צוֹנַחַת וְאוֹמֶרֶת נִצָּא וְנִטְטֵיל בְּדִמּוּסִין שֶׁל עוֹלָם, נְלִינָה בַּכִּפְרִים, בַּכּוֹפְרִים בּוֹ, אֵלּוּ כְּרֵכֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם שֶׁכִּפְרוּ בְּהַקְדוּשׁ כְּרוּךְ הוּא. אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָּא אֵלּא אֵף עַל פִּי כֵן לְשַׁעָה.
נְשַׁכִּימָה לְכִפְרִים, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֶאֱמַר (ישעיה ה, ז): כִּי כָרַם יְהוָה צִבְאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל. נִרְאָה אִם פָּרְחָה הַגָּפֶן, זֹ

פרק ז

קריאת שמע. פתח הסמדר, אלו בתי כנסיות ובהם
מדרשות. הנצח הרמונים, תינוקות שיושבים ועוסקים
בתורה. שם אתן את דדי, שם אני נותנת הצדיקים
והצדיקות והנביאים והנביאות שעמדו מפני.

הדודאים נתנו ריח, אלו עולמי ישראל שלא טעמו טעם
חטא. ועל פתחינו כל מגדים, אלו בנות ישראל שדבקו
בבעליהן ואינן מכירות אדם אחר.

דבר אחר, הדודאים נתנו ריח, רבי יודן ורבי לוי, רבי יודן
אמר בוא וראה כמה הם חביבין הדודאים לפני מי שאמר
והיה העולם, שבשכר הדודאים הללו עמדו שני שבטים
גדולים מסתמים, ואלו הם, שבטו של יששכר ושבטו של
זבולון, שנאמר (בראשית ל, טז): ויבא יעקב מן השדה
בערב. רבי אלעזר ורבי שמואל בר נחמן, רבי אלעזר אומר
זו הפסידה וזו הפסידה, זו נשתכרה וזו נשתכרה, לאה
הפסידה דודאים ונשתכרה שבטים וקבורה, רחל
נשתכרה דודאים והפסידה שבטים וקבורה. רבי שמואל
אמר זו הפסידה וזו הפסידה, זו נשתכרה וזו נשתכרה.
לאה הפסידה דודאים ונשתכרה שבטים והפסידה
הבכורה, רחל נשתכרה דודאים ונשתכרה בכורה
והפסידה שבטים.

אמר רבי לוי, כתיב (ירמיה כד, א ב): הראני יהוה והנה שני
דודאי תאנים וגו' הדוד אחד תאנים טובות מאד, זו גלותו
של יכניה, והדוד אחד תאנים רעות מאד, זו גלותו של
צדקיה. אין תימר גלותו של יכניה עשת תשובה וגלותו
של צדקיה לא עשת תשובה, תלמוד לומר: הדודאים נתנו
ריח, שני הדודאים, הטובים והרעים, נתנו ריח. ועל
פתחינו כל מגדים, דבית רבי שילא ורפנן, דבית רבי שילא

פרק ז

אמרין לאשה כְּשֶׁרָה שְׁהֵנִים לָהּ בַּעֲלָהּ מַעַט הַפָּצִים
וּמַעַט יְצִיאֹת, כִּיּוֹן שָׁבָא בַּעֲלָהּ אִמְרָה לוֹ רְאָה מָה הַנַּחֲתָ
לִי וּמָה סִגְלָתִי לָךְ, וְגַם הוֹסַפְתִּי לָךְ עָלֵיהֶם. וְרַבָּנָן אִמְרֵי
לְמַלְךְ שְׁהֵיָה לוֹ פְּרִדָּס וּנְתָנוּ לְאָרִיס, מָה עָשָׂה אוֹתוֹ
הָאָרִיס, מִלֹּא כָלְכָלוֹת שָׁל תְּאָנִים מִפְּרוֹתָיו שָׁל פְּרִדָּס,
וּנְתָנוּ עַל פֶּתַח הַפְּרִדָּס, כְּשֶׁהֵיָה הַמֶּלֶךְ עוֹבֵר רוֹאֶה כָּל
הַשֹּׁבַח הַזֶּה, אָמַר כָּל הַשֹּׁבַח הַזֶּה בְּפֶתַח הַפְּרִדָּס, בַּפְּרִדָּס
כָּלוּ עַל אַחַת כֶּסֶה וְכֶסֶה. כֹּף בְּדוֹרוֹת הָרַאשׁוֹנִים אֲנָשִׁי
כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, הִלֵּל וְשִׁמְאִי וְרַבִּין גְּמְלִיאֵל הַזֶּקֶן. בְּדוֹרוֹת
הָאַחֲרוֹנִים רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי
מֵאִיר וְרַבִּי עֲקִיבָא וְתַלְמִידֵיהוֹן עַל אַחַת כֶּסֶה וְכֶסֶה,
וְעָלֵיהֶם הוּא אוֹמֵר: חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דִּזְדִּי צָפְנָתִי לָךְ.

(יג): *נְשִׁכִּימָה, לְכַרְמִים – נִרְאָה אִם – פְּרִזָּה
הַגָּפֶן *פֶּתַח *הַסְּמִדָּר, הַיָּצוֹ הָרְמוֹנִים; שִׁם
אֶתְּן אֶת – הַיָּדִי, לָךְ:

נשכימה לכרמים – רמז לתפילת שחרית שתקן אברהם
אע"ה זה שנאמר: **"וישכם אברהם בבקר"** [בראשית כב ג].
נראה אם פרחת הגפן – ע"י שלוש תפילות יהיה לנו יכולת
לראות נפלאות הבורא בפריחת הגפן זה שנאמר: **"אלהים
צבאות שוב נא והבט משמים וראה, ופקד גפן זאת"**
[תהלים פ טו]. בחסדו יהוה יפקוד את עמו ויגאלם במהרה
בימינו אבי"ר.

פתח הסמדר – הסמדר הוא פרי הגפן בראשי התפתחותו.
כך ישראל יתבשרו על ראשית צמיחת גאולתם וביטול

פרק ז

עונותם ע"י גואל צדק, זה שנאמר: "כי הנני מביא את עבדי צמח. כי הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע על אבן אחת שבעה עינים הנני מפתח פתחה נאם יהוה צבאות ומשתי את עון הארץ ביום אחד" [זכריה ג ח-ט].

הנצו הרמונים – הפריחו ניצני הרימון המסמל מצוות כנאמר בסדר ראש השנה: "נהיה מלאים מצות כרימון". שיש בו תרי"ג גרעינים כנגד תרי"ג מצות. ורצה לומר שפריחת המצוות תעשה ע"י קיומם ואז נזכה ל: "שם אתן את דודי לך" רש"י ז"ל: "שם אראך את כבודי וגודל שבח בני ובנותי"

ששים גבורים

נשכימה – השכמה, קימה מוקדמת בבוקר.

פיתח – התיר קשר העלים ופרח.

סמדר – פרי הגפן בראשית התפתחותו.

מדרש השיר

אמר רבי אבא בר כהנא, אמר הקדוש ברוך הוא לְיִשְׂרָאֵל, אַתֶּם צוֹפְנִים לִי וְאֲנִי צוֹפֵן לָכֶם, אַתֶּם צוֹפְנִים בְּמִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְאֲנִי צוֹפֵן לָכֶם בְּאַצְרוֹת מִלְּאִים יוֹתֵר מִכָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁבְּעוֹלָם.

אמר רבי אבא בר כהנא בר יודן, אלא דדידיה הינון סגין מן דידן, הָדָא הוּא דְּכָתִיב (תהלים לא, כ): קָה רַב טוֹכָךְ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירְאִיךָ פְּעֻלָּתְ לַחֲסִים בָּךְ וּגו'.

זוהר השיר

אמר רבי ייסא כתוב: [קהלת ז] "אחת לאחת למצוא חשבון". חשבון הגימטריאות שקיימות בהלבנה באיזו מדרגות שלה הם. נפל נקרא זה בפיו. שכתוב: עיניך ברכות בחשבון על שער בת רבים. אלו העיניים שלה הן פרפראות אל חכמה העליונה הנמשכת מלמעלה. ומתוך חשבון ותקיפות ועיבורין נתמלאות (העיניים) ונעשית בריכות מים לכל הצדדים.

פרק ז

עד שמפקדות לכל חשבון ועיבורין של הלבנה שמבחוץ והכוכבים והמזלות לעשות חשבון וזהו על שער בת רבים זו הלבנה שמבחוץ.

(יד): הַדּוֹדָאִים נָתַנוּ-רִיזוֹ, וְעַל-פְּתוּזֵינוּ כָּל-
מִגְדִּים-וְזֹדֵעִים, גַּם-יִשְׁנִים; דּוֹדִי, *צַפְנָתִי
לָךְ:

הדודאים שם עשב (שורשיו) כדמות אדם זכר ונקבה [מצודת ציון] ומשל לפושעי ישראל הזכרים והנקבות שעכשיו נתנו ריח כולם והם מבקשים פניך, ולחזור אליך בתשובה שלמה. ועל פתחנו כל מגדים – מגדים, כן יקראו פירות משובחים [מצודת ציון].

ומשל למצוות שאדם עושה ובא עימם לפני בורא עולם ואומר:

מצוות – "חדשים" – שעשיתי בצעירותי.

מצוות – "גם ישנים" – שקיימתי בזקנתי.

דודי צפנתי לך – טמנתי והשרשתי בלבי צפונות אהבתי לך זה שנאמר: "בלבי צפנתי אמרתך" [תהלים קיט יא].

ששים גבורים

צפנתי – מלשון צפינה והוא טמינה והסתרה כמו: ותצפנהו שלשה ירחים" [שמות כ ב]

מדרש השיר

הַדּוֹדָאִים נָתַנוּ רִיחַ, אֵלַי עוֹלָמִי יִשְׂרָאֵל שָׁלָא טַעְמוֹ טַעַם חֶטָּא. וְעַל פְּתוּחֵינוּ כָּל מִגְדִּים, אֵלַי בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁדָּבְקוּ בְּכַעֲלֵיהֶן וְאֵינָן מִכִּירוֹת אָדָם אַחֵר.

דָּבָר אַחֵר, הַדּוֹדָאִים נָתַנוּ רִיחַ, רַבִּי יוֹדֵן וְרַבִּי לֵוִי, רַבִּי יוֹדֵן אָמַר בּוֹא וּרְאֵה כֶּסֶה הֵם חִבִּיבִין הַדּוֹדָאִים לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר

פרק ז

וְהָיָה הָעוֹלָם, שֶׁבְּשֹׁכֵר הַדּוֹדָאִים הִלְלוּ עֲמָדוֹ שְׁנֵי שָׁבָטִים
 גְּדוֹלִים מְסִימִים, וְאֵלֵי הֵם, שֶׁבָטוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁבָטוֹ שֶׁל
 זְבוּלֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ל, טז): וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה
 בָּעֶרְב. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר
 זֶה הַפְּסִידָה וְזֶה הַפְּסִידָה, זֶה נִשְׁתַּכָּרָה וְזֶה נִשְׁתַּכָּרָה, לֹא
 הַפְּסִידָה דּוֹדָאִים וְנִשְׁתַּכָּרָה שָׁבָטִים וְקִבּוּרָה, רַחֵל
 נִשְׁתַּכָּרָה דּוֹדָאִים וְהַפְּסִידָה שָׁבָטִים וְקִבּוּרָה. רַבִּי שְׁמוּאֵל
 אָמַר זֶה הַפְּסִידָה וְזֶה הַפְּסִידָה, זֶה נִשְׁתַּכָּרָה וְזֶה נִשְׁתַּכָּרָה.
 לֹא הַפְּסִידָה דּוֹדָאִים וְנִשְׁתַּכָּרָה שָׁבָטִים וְהַפְּסִידָה
 הַבְּכוּרָה, רַחֵל נִשְׁתַּכָּרָה דּוֹדָאִים וְנִשְׁתַּכָּרָה בְּכוּרָה
 וְהַפְּסִידָה שָׁבָטִים.

פרק ז

(א): מי יתִּנֶּךָ כְּאֶזֶז לִי, יוֹנֵק *שִׁדִּי אֲמִי;
אֲמִצְאָךָ בַּזֹּזִין *אֶשְׁקֶךָ, זָם לֹא- *יִבֹּז לִי:

מצפה בזה לקרבת יהוה כקרבת אחים שגדלו ברחם אחד וינקו משדי אם אחת.

ועל אף שינשקו אחד את השני בחוץ לעיני האנשים לא יוכלו לדבר בהם סרה ולבז להם, יען אנשים אחים הם. ידוע כי אהבתם הנובעת היא אך ורק אהבה רוחנית על בסיס מצע הגידול המשותף שלהם.

כך גם כנסת ישראל, אל לה לחוש מבז האומות לגבי מסירות נפשה לבורא עולם ישתבח שמו. אלא יש עליה לדבוק בו ובתורתו ולא להיפרד ממנו לעולמים כשם שהאחים לא יאבדו קירבתם לעולם. כך קודשא בריך הוא וישראל חד הם, ואם חוטאים ישראל דן אותם יהוה ברחמיו במידת החסד והרחמים, כאב המרחם על בניו זה שנאמר: **"בנים אתם ליהוה אלהיכם"** [דברים יד א].

המקרא קורא לבנים אחים וזאת אנו למדים מיעקב אע"ה זה שנאמר: **"ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים..."** [בראשית לא מא]. ורש"י ז"ל מפרש לאחיו: "הם בניו שהיו לו אחים ונגשים אליו לצרה ומלחמה". כך אף אנו סומכים על יהוה וביטחוננו בו, ויהוה מקבל ממעשנו הטובים עוז וכוח זה שנאמר: **"תנו עוז לאלהים"**. וע"י כך משבר הצרים והמשיינים עלינו, שלא יהיה להם פתחון פה להרע.

ששים גבורים

שדי אמי – דדי אמי.

אשקך – מלשון נשיקה.

יבזו – מלשון בז, לעג וזלזול.

מדרש השיר

מי יתנך כָּאֵח לִי, בָּאִי זֶה אָח, כְּקִין לְהֶבֶל, קִין הָרֵג לְהֶבֶל,
שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ד, ח): וַיָּקָם קִין אֶל הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ.
אֶלֹא כִּישְׁמַעֲאֵל לְיִצְחָק, יִשְׁמַעֲאֵל שׁוֹנֵא לְיִצְחָק. אֶלֹא
כְּעֶשָׂו לְיַעֲקֹב, הָרִי נֶאֱמַר (בראשית כז, מא): וַיִּשְׁטֹם עֶשָׂו אֶת
יַעֲקֹב. אֶלֹא כְּאָחִי יוֹסֵף לְיוֹסֵף, שׁוֹנֵאִין הָיָה אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר
(בראשית לז, יא): וַיִּקְנְאוּ בּוֹ אָחָיו. בָּאִי זֶה אָח, יוֹנֵק שְׂדֵי אִמּוֹ,
הָיָה אוֹמֵר כְּיוֹסֵף לְבְנֵימִין שְׁאֵהָבוּ בְּלָבוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית
מג, טז): וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתָם אֶת בְּנֵימִין. אֶמְצָאָךְ בַּחוּץ אֲשָׁקֶךָ,
חוּץ, זֶה הַמִּדְבָּר, שֶׁהוּא חוּץ לַיָּשׁוּב. אֲשָׁקֶךָ, בְּשָׁנֵי אֲחִים
שֶׁנִּשְׁקוּ זֶה לָזֶה, וְאֵלֹו הֵן, מִנְּשָׁה וְאֶהֱרֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ד,
כז): וַיִּלָּךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק לוֹ. לֹא יִבְּזֵה לִי, אָמַר
רַבִּי פִּנְחָס מַעֲשֵׂה בְּשָׁנֵי אֲחִים שֶׁהָיָה אֶחָד בְּמִירוֹן וְאֶחָד
בְּגוֹשׁ חֶלֶב, נִפְלָה דְּלִיקָה בְּבֵית זֶה שֶׁהָיָה בְּמִירוֹן וּבָאֵת
אֲחוֹתוֹ מִגּוֹשׁ חֶלֶב הַתְּחִילָה מִגַּפְפָּתוֹ מִחֲבִקְתּוֹ וּמִנִּשְׁקָתוֹ
וְאוֹמֶרֶת לִית דָּא מְבֻדָּה לִי, דְּהִנֵּה אָחִי בְּאַנְנִקִי וְנִתְפַּלֵּט
מִסָּנִי.

(ב): *אֲנֶהְגֶּךָ, אָבִיֶאךָ אֶל-בֵּית אָמִי-
תִּלְמַדְנִי; *אֲשַׁקֶּךָ מִיַּיִן *הָרֶקֶז *מַעֲסִיס
רַבְנִי:

אנהגך במעשים טובים ובמצות, ואביאך על ידי לימוד
התורה אל בית אמי. הוא בית משכן השכינה, הוא בית
המקדש כמובא בזהר הקדוש שהשכינה היא אימא, והיא
שורה בבית המקדש.

תלמדני – תלמדני בבית המקדש תורתך.

אשקך מיין הרקה – תהנה מיין תענוגי המצות ומעשים
טובים.

"יין" עולה בגימטריה למניין "סוד" – לרמז כי יזכה האדם
לזיו התורה וסודותיה.

מעסים רמוני – מנופת צוף מדותי הנעלות [אלשיך הקדוש].
ומקיום תרי"ג מצוות כמניין גרעיני הרימון.

ששים גבורים

אנהגך – הולך אותך בדרך.

אשקך – אתן לך לשתות.

רקח – מזג מיני בשמים למרקחת.

עסיס רמוני – מיץ מפירות הרימון.

מדרש השיר

אֲנֶהְגֶּךָ אָבִיֶאךָ, אֲנֶהְגֶּךָ מְהַעֲלִינִים לַתַּחְתּוֹנִים. אָבִיֶאךָ אֶל
בֵּית אָמִי, זֶה סִינִי.

אמר רבי בְּרַכְיָה, לָמָּה קוֹרְאִין לְסִינִי בֵּית אָמִי, שְׁמִנְשָׁם
נַעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל כְּתִינוּק בֶּן יוֹמָא. תִּלְמַדְנִי, מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים
טוֹבִים. אֲשַׁקֶּךָ מִיַּיִן הָרֶקֶחַ, אֵלֶּי מִשְׁנֵיֹת גְּדוּלוֹת, כָּגוֹן
מִשְׁנֵתוֹ שֶׁל רַבִּי חֵיָא רַבָּה, וּמִשְׁנֵתוֹ שֶׁל רַבִּי הוֹשַׁעְיָא וְנָשֶׁל

פרק ח

כַּר קִפְּרָא וּמִשְׁנַת רַבִּי עֲקִיבָא. מַעֲסִיס רַמְנִי, אֵלּוּ הַהֶגְדוֹת
שֶׁטַעֲמָן כְּרַמּוֹן.

דָּבָר אַחֵר, אֲשֶׁקֶף מִיַּין הָרֶקֶח, זֶה הַתְּלֻמוֹד שֶׁמִּפְטָם
בְּמִשְׁנֵיּוֹת כְּרֶקֶח. מַעֲסִיס רַמְנִי, אֵלּוּ בִּגְדֵי כְּהֵנָה גְדוּלָּה,
הֵיאֵף קָה דָּאֵת אָמַר (שְׁמוֹת כח, לד): פֶּעַמָן זָהָב וְרַמּוֹן.

(ג): שְׁמַאלוֹ תְּנוּזַת רֹאשִׁי, וַיְמִינֹו תְּנוּזַת בִּיקְנִי:

שְׁמַאל הִיא מִידַת הַדִּין כְּנֹאמַר בְּתִיקוּנֵי הַזוֹהַר הַקְדוּשׁ:
"גְּבוּרָה דְּרוּעָא שְׁמַאלָא" גְּבוּרָה לְפִי חֲכָמֵי הַקְּבֵלָה הִיא
מִידַת הַדִּין. דְּרוּעָא שְׁמַאלָא הִיא זְרוּעַ שְׁמַאל, וּמִכָּאן
שֶׁשְׁמַאל הִיא מִידַת הַדִּין. וַיְמִינֹו הִיא מִידַת הַחֶסֶד כְּנֹאמַר
[שם] "חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא". חֶסֶד הוּא זְרוּעַ יְמִין וּמִכָּאן שִׁימִין
הוּא חֶסֶד.

וְלֵאחֶר הַבְּנֵת זֹאת, בָּאָה הַבְּקֶשֶׁה שִׁיְהוּהָ יַחֲבֹק וַיַּעֲטוּף אוֹתָנוּ
בְּמִידַת הַחֶסֶד וְהַרְחָמִים. וְלֹא בְּמִידַת הַדִּין כְּנֹאמַר בַּפְּסוּק,
שְׁמַאלוֹ הִיא מִידַת הַדִּין תְּהִיָּה "מֵתַחַת" (מוֹסְתֶרֶת) לְרֹאשִׁי
הַמִּסְמָל חֲכָמָה. וַיְמִינֹו תַּחֲבֹק וַתַּעֲטוּף מִכָּל הַכוּוֹנִים לְנַהַל
הָאָדָם עַל מַה שֶׁנֹּאמַר: "אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה".

מִדְרַשׁ הַשִּׁיר

אָמַר רַבִּי אֵיבֹו שְׁנֵי דְּבָרִים שָׁאֵלּוּ יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא וְלֹא שָׁאֵלּוּ כְּהֵגֶן, עֲמָדוֹ הַנְּבִיאִים וְתִקְנֹו עַל
יְדֵיהֶם, יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ (הוֹשֵׁעַ ו, ג): וַיָּבֹא כְּגֶשֶׁם לָנוּ, אָמְרוּ
לָהֶן הַנְּבִיאִים לֹא שָׁאֲלָתֶם כְּהֵגֶן, שֶׁהַגִּשְׁמִים הִלְלוּ סִימָן
טְרַחוּת הֵן לְעוֹלָם, יוֹצְאֵי דְּרָכִים מִצָּרִין בָּהֶם, מִפְּרִי־שֵׁי יָמִים
מִצָּרִין בָּהֶם, טְחֵי גִגּוֹת מִצָּרִין בָּהֶם, דּוֹרְכֵי גִתוֹת מִצָּרִין
בָּהֶם, עוֹמְסֵי גְרָנוֹת מִצָּרִין בָּהֶם, מִי שֶׁבֹּרֵא מָלֵא מִיָּם וְגִתוֹ

פרק ח

מֵלֶא יֵין מִצְרִין בָּהֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים וַיָּבֹא כַּגֶּשֶׁם לָנוּ, וְעָמְדוּ הַנְּבִיאִים וַתִּקְנוּ (הושע יד, ו): אֶהְיֶה כְּטַל לְיִשְׂרָאֵל. וְעוֹד אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שִׁימְנֵי כַחוֹתֶם עַל לִבְךָ כַחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ, אָמְרוּ לָהֶם הַנְּבִיאִים לֹא שְׁאַלְתֶּם כַּהֲגֹן, הֲלֵב פְּעָמִים נִרְאָה וּפְעָמִים אֵינוֹ נִרְאָה, וְאֵין חוֹתְמוֹ נִגְלָה, וְאֵיזָהוּ כַּהֲגֹן (ישעיה סב, ג): וְהָיִית עֶטְרֶת תַּפְאֶרֶת בְּיַד יְהוָה. רַבִּי סִימּוֹן בֶּן קוֹזִיט אָמַר בְּנֶשֶׁם רַבִּי לֵוִי, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא אַתֶּם וְלֹא נְבִיאֵכֶם שְׁאַלְתֶּם כַּהֲגֹן וְכִרְאִי, שְׁמֹלֶךְ בָּשָׂר וָדָם עוֹבֵר וְעֹטֶרָה נוֹפֶלֶת מֵעַל רֹאשׁוֹ וְצִנִּיף מְלוּכָה מַעֲלִיָּה, וְאֵיזָה כַּהֲגֹן, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה מט, טז): הֵן עַל כַּפִּים חִקְתִּיךָ חוֹמֹתֶיךָ נִגְדִי תִמִּיד, כְּנֶשֶׁם שְׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱדָם לְשֹׁכֶחַ כְּפוֹת יָדָיו, כֶּף (ישעיה מט, טו): גַּם אֵלֶּה תִשְׁכַּחֲנָה וְאַנְכִי לֹא אֶשְׁכַּחֲךָ.

זוהר השיר

אמר רבי אלעזר: מהו שכתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. מי שמניח תפלין, כאשר מניח תפלה של יד צריך לפשוט זרועו השמאלית. לקבל לה לכנסת ישראל, ולקשור הקשר עם הימנית בשביל לחבק אותה. לקיים מה שנאמר: שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. שיתראה האדם כדמיון שלמעלה ולהתעטר בכל. ואז האדם שלם בכל הקדושה העליונה. והקב"ה קורא עליו: "ישראל אשר בך אתפאר" [ישעיה מט].

מעשי המלך

אדרת פלאים הייתה לשלמה המלך. היא הייתה עשויה ממש, ועליה רקומות תמונות נהדרות ממראות העולם. בעת שרצה לטייל במקומות

פרק ח

שונים בעולם, התיישב על האדרת וארבעה שרים החזיקו בארבעת קצותיה: שר אחד מבני האדם ושמו אסף בן ברכיה. שר שני מן השדים ושמו רמיראט. שר שלישי מקרב החיות האריה. ושר רביעי מקרב העופות הנשר. כשהיו כולם מוכנים התרוממה האדרת לגביי מרומים אשר משם ראה שלמה המלך מראות עולם מרהיבים ביופיים.

ובהיות שלמה המלך מלך על בני האדם, על החיות, על העופות ועל כל מה שברא יהוה שלט גם ברוח וזו הביאה אותו לכל מקום שרצה. פעם אחת צרף אליו שלמה המלך אל האדרת ארבעים אלף איש. הוא נתן הוראה לרוח וזו הרימה את כולם גבוה אל על, הרחק הרחק. התפעל שלמה המלך ממעשי הבריאה ומכל מה שראו עיניו, ושמה שמחה גדולה על שבחר בו הקדוש ברוך הוא למלוך על כל בריותיו ונתן לו חכמה ודעת, כי אין כמוהו בעולם. באותה שעה הפילה הרוח את האדרת וכל האנשים שישבו בה נפלו על הארץ. צעק שלמה המלך על הרוח ואמר לה: מדוע עוללת לנו כך? השיבה הרוח: היושב במרומים ציווני להפסיק לנוע, כי אתה התגאית וחייב אתה לשוב בתשובה. התפלל נא אל האלהים, ואם יצווה עלי אמשוך לשרת אותך. הבין שלמה המלך, שלא טוב חשב, התפלל אל האלהים ואכן המשיכה הרוח לשאתו על כנפיה.

יום אחד עף שלמה המלך עם מקורביו מעל ערוץ נחל, הוא ראה קבוצת נמלים מטיילות ליד שפת הנחל. לפתע שמע נמלה אחת אומרת לחברותיה: הבה נחזור במהירות אל המחילות ונסתתר שם, לפני שיבואו חייליו של שלמה המלך וירמסו אותנו ברגליהם! פקד שלמה המלך להנמיך עוף וירד אליהן ושאלן: מי הנמלה אשר דיברה כך? התקרבה הנמלה אל שלמה המלך. שאל אותה: מדוע פקדת על הנמלים להסתתר מפני? חששתי שמא יבואו חיילך וירמסונו ברגליהם, וכך יבטלו את השבח, שמשבחות הנמלים לקדוש ברוך הוא. ומדוע דיברת דווקא את? כי אני מלכת הנמלים! לאחר ששאלה לשמה, אמר שיש לו שאלה נוספת אליה. אמרה הנמלה: גבוה הנך! הואל נא להרימני בידך, כדי שקל יהיה לי לשוחח עמך. עשה המלך כבקשתה ולקחה בידו, לאחר מכן שאלה: האם יש בעולם מישהו חשוב ממני? אמרה לו: הן!

פרק ח

ומי הוא? השיבה לו הנמלה: אני! שאם לא הייתי חשובה ממך, לא היה שולח אותך הקדוש ברוך הוא אלי ומרים אותי על ירך! כעס המלך על הנמלה והשליכה ארצה. פנתה הנמלה למלך ואמרה: יודעת אני שאסור לבשר ודם להתגאות. למרות שמלך גדול הנך, עליך לזכור, כי מעפר אתה ואל עפר תשוב!

האזין המלך לדברי הנמלה וידע, כי דברי אמת הם, והחליט לא להתגאות עוד.

עלה שלמה המלך בחזרה לאדרת והמשיך לתור בעולם עם הרוח, עשרה ימים ועשרה לילות. לפתע ראה מרחוק מגדל עשוי זהב.

אמר שלמה המלך לשריו שמעולם לא ראה מבנה יפה כל כך וברצונו לראותו מקרוב. הביאה הרוח את שלמה המלך לקרבת המגדל. ירד שלמה המלך מן האדרת, והשר אסף בן ברכיה עמו. הם התפעלו ומראה המבנה המפואר והתקרבו אליו. ריח גן נפלא ומשכר עלה באפם ריח גן עדן. בקשו להיכנס לתוכו אך פתח לא מצאו. הקיפו את המגדל מכל צדדיו כדי למצוא את שער הכניסה, אך המגדל סגור ומסוגר מכל עבריו, ופתח אין.

עז היה רצונו של שלמה המלך לדעת על הנעשה בפנים. ולכן קרא לרעמיה שר השדים, ושאלו אם יוכל לדעת מה מתרחש בבנין מופלא זה. קרא השר לשדים והורה להם לבדוק את המגדל. עפו השדים מעל המגדל, ולאחר זמן קצר שבו וכה אמרו: לא ראינו שום אדם, רק נשר נמצא שם ומקנן על גג המגדל.

כששמע זאת שלמה המלך, קרא לשמאבר הנשר הגדול שר העופות, שהיה גם הוא עמו. הוא שלח אותו להביא לפניו את הנשר השווה במגדל. כשהגיע הנשר לפני שלמה המלך, פתח את פיו והחל מזמר ומשבח את הקדוש ברוך הוא ומברך לשלום את שלמה המלך.

כמה שני חייך? שאלו שלמה המלך.

בן שבע מאות שנה אנוכי! השיב הנשר.

ברצוני לדעת היכן פתח המגדל, התדע להצביע עליו? אמר לו הנשר: לא אדע, אולם אוכל לשאול את אחי הגדול ממני במאתיים שנים, אולי הוא ידע.

פרק ח

כהרף עין הגיע הנשר, אך גם הוא לא ידע לגלות את אוזני המלך בדבר פתח כל שהוא למגדל. הוא הציע לשאול את אחיו הגדול ממנו בארבע מאות שנה.

עף שר העופות לחפש את הנשר הגדול. לאחר שעף שב השר כשעל גבו נשא נשר זקן, שכלו כוחותיו מעוף, ועמד לפני שלמה המלך. שאלו המלך: כמה שנים חי אתה בעולם? אלף ושלוש מאות שנה! השיב. ואולי יודע אתה על קיומו של פתח למגדל הזה? כי חפץ אני לדעת מה נעשה בתוכו!

איני יודעת השיב הנשר הזקן, אולם זוכר אני שאבי סיפר לי על פתח בצידו המערבי של הבניין. אני מעולם לא ראיתי פתח זה, כי סגור הוא כבר שנים רבות ועפר רב כסהו. אם תרצה צווה על הרוח, שתסיר את העפר ותוכל לראות את פתח הבית.

שמע שלמה המלך לעצת הנשר הזקן, וגזר על הרוח לפזר את העפר. מיד נשבה רוח סערה ופנתה את כל העפר, עד שנגלה שער ברזל שהיה נעול. על הדלת היה כתוב:

דעו לכם, בני האדם שאנחנו ישבנו בזה הטרקלין שנים הרבה בטובה והתענוגים. כשבא עלינו הרעב, טחנו המרגליות תחת החיטים, ולא הועיל לנו, והנחנו הבית לנשרים.

ועוד כתוב שם, שלא יכנס אדם לבית זה, אלא אם הוא נביא או מלך. סקרנותו של שלמה המלך הלכה וגברה למצוא את מפתחות הארמון, והנה הם בתוך ארגז זכוכית! בצעדים מהירים ניגש לפתוח את הדלת. כשפתח שלמה המלך את הדלת, נכנס לתוך ארמון מפואר, פתח שלושה שערים, שכולם עשויים היו זהב טהור. אז התגלה לפניו בנין מקסים ביופיו, שקירותיו מצופים באבני חן, החדרים והחצרות מרוצפים בכסף וזהב. טייל שלמה המלך בבנין, עד שהגיע לפינה והיה על הארץ מכסה בצורת עקרב. הסיר המכסה שהיה עשוי כסף טהור והנה אולמות וחדרים מתחת לארץ, שהיו מרהיבים ביופיים. וכשהגיע לאחד החדרים, ראה לפתע דבר מה בדמות אדם, שלא נע ולא זע. התקרב אליו שלמה המלך ואז החלה הדמות להרעיש ויצאו אש ועשן

פרק ח

מנחיריו וזעק בקול רם לכל השדים והרוחות שיבואו אליו. עד מהרה היו במקום השדים והרוחות וכולם זעקו זעקה גדולה. צעק שלמה המלך לעברם: אין אתם יודעים שאני שלמה המלך, ושולט אני על כל בריה שברא הקדוש ברוך הוא, ואם אני רוצה אני איסר אתכם בייסורים רעים ומרים לכן שתקו! כששמעו את גערתו של שלמה המלך, נפל פחדו עליהם. מרוב פחד חלקם נפל על הארץ וחלקם נפלו לתוך הים כדי שלא יפלו ביד שלמה המלך.

לאחר מכן נגש המלך אל הדמות, והוריד מעל צווארו לוח שבו היו כתובים דברים הקשורים למקום הזה בו חי מלך גדול ששלט על אלפי מלכים וכבש אלפי גבורים וחי פה עד יומו האחרון. התפעל שלמה המלך מכל מה שראו עיניו, ושב לביתו בירושלים.

(ד): הַשִּׁבְעָתִי אֶתְכֶם, בְּנֹת יְרוּשָׁלַם: מֵה-תַּעֲרֹו וּמֵה-תַּעֲרֹו אֶת-הָאֱהָבָה, עַד שִׁתְּזַפֵּן:

השבעתי אתכם – זהו תשובת הקב"ה ומחזיר פניו כלפי האומות ואומר להם השבעתי אתכם לאמור מוכרחים אתם מפני גזירותיו מה שתעירו ומה שתעוררו כלומר כל מה שיעוררו מלחמה על ישראל לא יהיה רק את האהבה עד שתחפץ, היינו שיהיה חפצי בם לאהוב אותם. [צרור המור]. אתם הגוים על ידי מעשכם הרעים והצרות שאתם מביאים עליהם. אתם גורמים לאהבת ישראל להתעורר ולהתגבר אלי וע"י כך אני חפץ בהם יותר והושיעם במהרה.

ששים גבורים

שתחפץ – מלשון חפץ והוא התעוררות לחפץ ולרצות באהבה. **עד שתחפץ** – עד שתתרגל.

מדרש השיר

אמר רבי יוחנן אבדו עצה טובה שניתנה להם בסיני, שנאמר (משלי א, כה): ונתפרעו כל עצתי, ואין עצה אלא תורה, שנאמר (משלי ח, יד): לי עצה ותושיה. רבי יהושע דסקנין בשם רבי לוי כתיב (דברים ט, ח): ובחרב הקצפתם את יהוה, אמר הקדוש ברוך הוא באתי לבגר אתכם ומצאתי חכם נקוב שאינו מחזיק ברכה, שנאמר (שמות לב, כה): וירא משה את העם כי פרע הוא, ואין פרוע אלא נקוב, האין מה דאת אמר: ונתפרעו כל עצתי. רבי לוי אמר עשיתם להקדוש ברוך הוא כאלו מתאכל עליכם, אית אתרין צווחין לבית אכלה בית קצופה.

(ה): מי זאת, עלה מן-המזבח, *מותרתך, על-דודה; תנות התפוח, *עוררתיך-שמה וזבלתיך אמן שמה *וזבלה ילדתיך:

מי הוא האיש בעל התשובה שהיה יבש ושם בלא תורה ומצות כמדבר הצחית. ועולה עתה מן המדבריות שהייתה בו, ובזכות התורה והמצוות, מתפרק ומתנחם על דודה הוא קודשא בריך הוא ונהנה מתורתו כצמא למים זה שנאמר: "הוי כל צמא לכו למים" [ישעיה נה א].

תחת התפוח עוררתיך – מתעורר לעבודת יהוה, ומתענג תחת התפוח שהוא בעל ארבע הנאות והם: טעם, ריח, מראה וצל העץ. ובתורה ישנם ארבע דרגות ראשי תיבות פרד"ם והם: פשט, רמז, דרש, פוד. כך האדם יוטב לו ע"י

פרק ח

עם התורה בעולם הזה ובעולם הבא ובעזרת יהוה לימות המשיח בתחיית המתים במהרה בימנו אמן כן יהי רצון.

עוררתיך – ואזי כשהאדם מתעורר בתשובה וחוזר אל אלהיו מקור מחצבתו, נחשב כאדם חדש שנולד זה עתה. לכן יש עניין שינוי השם בכדי שהעבירות שעשה בשמו הקודם יעברו מעליו וישאר עתה בשמו החדש נקי וצח מעוון ומעבירות [עפ"י הרי"ח].

שמה חבלתך אמך – "שמה" עולה ראשי תיבות: **שוב מדרכיך היום**. ואזי תהי כמי שאמו ילדה אותו היום, בלא חטאים ועוונות. ותהיה בעל תשובה ומלא זכיות זה שנאמר: **"הלוא בשובו מדרכיו וחייה"** [יחזקאל יח כג].

שמה – זה שנאמר: **"כי שבו מדרכי הרעה"** [יונה ג י] ראשי תיבות עולה: **"שמה"** ובהמשך הפסוק מובא: **"וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה"** [שם]. ומכאן ראה מעלת התשובה ואמצנה אל לבבך.

שמה חבלה ילדתך – שמה יהוה ישבור עול צרות וייסורים מעליך שהוא יום שובך אליו, כי יהוה הוא יולד ויוצר הכל זה שנאמר: **"יהוה אמר אלי בני אתה, אני היום ילדתיך"** [תהלים ה ז].

ששים גבורים

מתרפקת – חיבוק וגיפוף מתוך אהבה.

עוררתיך – מלשון התעוררות.

חבלתך – חבלי לידה, הם הכאבים לפני הלידה (צירים) כמו: **"בבא לך חבלים חיל כיולדה"** [ירמיה מט כד].

מדרש השיר

מי זאת עלה מן המדבר, עלויה מהמדבר, סלוקה מן המדבר, מיתתה מן המדבר, הדא מה דאת אמר (במדבר יד, לה): במדבר הזה יתמו וישם ימתו. מתרפקת על דודה, אמר רבי יוחנן שיהיא מנחת פרקי תורה ופרקי מלכות לעתיד לבוא. תחת התפוח עורתי, דרש פלסיון איש רומי ואמר, נתלש הר סיני ונצב בשמי מרום, והיו ישראל נתינים תחתיו, שנאמר (דברים ד, יא): ותקרבו ותעמדו תחת הקר.

דבר אחר, תחת התפוח עורתי, זה סיני, ולמה נמשל בתפוח, אלא מה תפוח זה עושה פרות בחדש סיון, כך התורה נתנה בסיון.

דבר אחר, תחת התפוח עורתי, למה לא באגוז ואילן אחר, אלא כל אילן דרכו מוציא עליו תחלה ואחר כך פרותיו, ותפוח זה מוציא פרותיו תחלה ואחר כך מוציא עליו, כך הקדימו ישראל גשמה לשמיעה, שנאמר (שמות כד, ז): נעשה ונשמע. אמר הקדוש ברוך הוא אם אתם מקבלים עליכם תורת מוטב ואם לאו הריני כובש עליכם הקר הזה והורג אתכם. שמה חבלתך אסר, וכי שמה חבלה, אמר רבי ברכיה לאחד שהלך במקום סכנה ונצל, פגע ביה חבריה אמר ליה בההוא אתרא דסכנתא עברת, כמה סכנתא עברת, כדון ילךך אסר, כמה צערה עברה עליך, וכדין אתברית ברייה חזתא.

פרק ח

אמר רבי אבא בר כהנא שמה חבלה, וְשָׁמָּה חַבְלָה, חַבְלָה, בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ (שמות כד, ז): כָּל אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. שָׁמָּה חַבְלָה, בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ לַעֲגֹל (שמות לב, ד): אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל. וְחַבְלוֹ, נִתְמַשְׁכֵּנוּ. תָּנִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי ז"ל שֶׁנֶּתַן לְיִשְׂרָאֵל בְּחוּרֵי שֵׁם הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה חָקוֹק עָלָיו, וְכִשְׁחָטְאוּ נָטַל מֵהֶם. רַבִּי אִיבֹו וְרַבָּנִן, רַבִּי אִיבֹו אָמַר מֵאֲלֹו הָיָה נִקְלָף, וְרַבָּנִן אָמְרִי מִלֶּאֱף הָיָה יוֹרֵד וּמִקְלָפִי.

(ו): שִׁימָנִי *כִּזְזוֹתָם עַל-לִבִּי, כִּזְזוֹתָם עַל-
זְרוּעֶךָ-כִּי-עֲזָה כַּמּוֹת אֶהְבֶּה, קָשָׁה *כִּשְׂאוֹל
קִנְיָה: *רִשְׁפִּיה-רִשְׁפִּי, אִישׁ *שִׁלְהֶבֶתִּיה:

כנסת ישראל מבקשת מיהוה שימני כחותם קבוע על לבך וזאת בעבור זכות אבותי.

"כחותם" עולה בגימטריה למניין "בגלל אבות".

"כחותם על זרועך" – זה תפלין של יד.

"כחותם על זרועך" – עולה בגימטריה למניין: "ואנחנו בשם יהוה אלהינו נזכיר" [תהלים כ ח]. ואנו בו נדבק ושמו נזכיר ע"י קשר התפלין. וזכות הנחת התפלין המקשרת אותנו עם אבינו שבשמיים ובארץ והוא בורא כל העולמות, יעמוד לנו ולבננו עד סוף כל הדורות. ואנו יונקים שפע וברכה רבה בזכות האבות אבירי המרכבה שעשו מעשיהם בחן וחסד לפני יוצר עולם.

כי עזה כמות אהבה – אהבתי כה עזה אליך ריבון העולמים עד שאני מוכן למסור עצמי ובשרי על קידוש יהוה

פרק ח

ביהרג ובל יעבור בארבע מיתות בין דין: סקילה, שריפה, הרג וחנק.

קשה כשאול קנאה – הקנאה מתחלקת לשני סוגים: הראשון – לקנא ל... ז"א בעבור מי שהוא. (משום כבוד מישהו).

השני – לקנא ב... ז"א לקנא במי שהוא. (משום צרות עין). וכאן הכוונה לקנאה הראשונה. כנסת ישראל מקנאת בעבור כבוד יהוה כעניין זה הנאמר ע"י אליהו הנביא ז"ל: **"קנא קנאתי ליהוה צבאות אלהי ישראל"** [מלכים-א יט י]. **רשפיה רשפי אש שלהבתיה** – אש הקנאה ליהוה בוערת בעצמותי, וכשלהבת בדמי כמו: **"תבער כמו אש קנאתך"** [תהלים עט ה].

קשה כשאול קנאה – קרח התחיל במחלוקתו, משום שנתקנא באהרן ובקש להיות בעצמו כהן גדול. ולבסוף נטל עמו מאתים וחמישים מקריבי קטורת, שטענו שאין צורך בכהן גדול וכל אחד יכול לעשות את העבודה. ואם כן מה הרויח קרח במחלוקתו? רואים אנו, כי המקנא אכול ברגשי קנאתו, עד שאין חושב להרויח מאומה, ומוכן הוא להפסיד ולהינזק ובלבד שיפרע מן הזולת ויזיקהו!

כאותו משל שהביא החסיד בעל "ראשית חכמה" (שער הענווה פרק ז):

חמדן וקנאי הלכו בדרך. פגש בהם מלך ואמר להם: אחד מכם יבקש ממני משהו ואתנהו לו, ואז אתן לחברו כפליים, מי מכם מוכן לבקש?

חשב החמדן: אם אבקש אני, אקבל רק חלק אחד, יבקש הוא ואקבל כפלים! נמנע החשדן מלבקש, כי חמד את החלק הכפול.

פרק ח

והקנאי חשב אף הוא: אם אני אבקש יקבל הוא בפליים.
והוא קינא בו מראש ונמנע מלבקש.
לבסוף, דחק החמדן והפציר בקנאי שיבקש הוא ראשון.
נענה הקנאי ואמר: אדוני המלך, צווה לעבדיך לנקר לי עין
אחת!

הסכים הקנאי להקריב עין אחת שלו, ובלבד שינקרו לחברו
את שתי עיניו"

ששים גבורים

חותם – טבעת שמפותח בה שם נושאה ותוארו וחתומה.

עזה – חזקה.

כשאל – בור תחתיות הוא הקבר.

רשפיה – ניצוצות אש.

שלהבתיה – רשפים של אש חזקה [רש"י].

מדרש השיר

שימני כחותם. אמר רבי מאיר אָמרוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם מֵה שְׁחֻשְׁבֶּת בְּלִבָּךְ לַעֲשׂוֹת לָנוּ
עֲשֵׂה, דָּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּנְשֵׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי
הַגָּלִילִי, בְּנִשְׁעָה שְׁעָמְדוֹ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הָרַסִּינִי וְאָמְרוּ נַעֲשֵׂה
וְנִשְׁמַע, בָּאוּתָהּ שְׁעָה קָרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַלְאָךְ
הַמָּוֶת וְאָמַר לוֹ אֵף עַל פִּי שְׁמִנִיתִיךָ קְפוּקְלִיטוֹר
קוֹזְמוֹקְרִטוֹר עַל בְּרִיּוֹתֵי, אֵין לָךְ עֶסֶק בְּאַמָּה ז', הִדָּא הוּא
דְּכָתִיב (דברים ה, כ): וַיְהִי כְשֶׁמַּעַכֶּם אֶת הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֲשָׁךְ,
וְכִי יֵשׁ חֲשָׁךְ לְמַעַלָּה, וְהָא כְּתִיב (דניאל ב, כב): וַיְהוֹרָא עָמָה
שָׂרָא, וּמַהוּ מִתּוֹךְ הַחֲשָׁךְ, זֶה מַלְאָךְ הַמָּוֶת שֶׁקְרוֹי חֲשָׁךְ,
שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, טז): וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה
וְהַמְּכַתֵּב מִכְתֵּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל הַלַּחַת, אֵל תִּקְרִי
חֲרוּת אֶלָּא חֲרוּת, רַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי נְחֻמִּיָּה וְרַבִּי יְהוֹדָה
אוֹמַר חֲרוּת מַמְלָאךְ הַמָּוֶת, רַבִּי נְחֻמִּיָּה אָמַר חֲרוּת מִן
הַמְּלָכִיּוֹת, וְרַבִּי אֱמִיר חֲרוּת מִן הַיְסוּרִין.

פרק ח

דָּבָר אַחֵר, שִׁימְנִי כַחוֹתֶם, רַבִּי בְּרַכָּיָה אָמַר זֶה קְרִיאַת שְׁמַע, שְׁנַאֲמַר (דברים ו, ו): וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגו' עַל לִבְכָּךְ, כַּחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ, אֵלֹהֵי הַתְּפִלִּין, הַיָּאֵף מָה זֵאתָ אָמַר (דברים ו, ח): וְקִשְׁרֹתֶם לָאוֹת עַל יָדְךָ.

אָמַר רַבִּי מֵאִיר שִׁימְנִי כַחוֹתֶם עַל לִבְךָ כַּחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ כִּיהוֹלָכִין, דָּאֲמַר רַבִּי מֵאִיר נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁבוּעָה שֶׁהוּא נוֹתֵק מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מִיָּדוֹ, הֵדָא הוּא דְכָתִיב (ירמיה כב, כד): חִי אֲנִי נְאֻם יְהוָה כִּי אִם יְהִיָּה כְּנִיָּהוּ בֶן יְהוֹיָקִים מָלַךְ יְהוּדָה חוֹתֶם עַל יָד יְמִינִי כִּי מִשָּׁם אֶתְקַנָּה, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַר יִצְחָק מִשָּׁם אֲנִי נוֹתֵק מַלְכוּת בֵּית דָּוִד.

דָּבָר אַחֵר, אֲנִתְקַךְ אִין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא אֶתְקַנָּה, אֶתְקַנָּה בְּתַשׁוּבָה מִמְּקוֹם שְׁנִתְיָקְתָּךְ שָׁם תִּהְיֶה תִקְנָתָךְ.

זוהר השיר

פתח רבי אלעזר ואמר: שימני כחותם על לבך וגומר. רשפיה רשפי אש שלהבת יה. מקרא זה העירותי עליו, אבל לילה אחד היה כשהייתי עומד לפני אבי ושמעתי ממנו דבר, שאין שלימות ורצון ותשוקת כנסת ישראל אצל הקב"ה אלא בנשמותיהם של הצדיקים שהם מעוררים נביעת מים התחתונים לעומת העליונים. ובאותה שעה נשלם הרצון והתשוקה בדביקות אחת לעשות פירות.

בוא וראה כיוון שהתדבקו זה בזה. והיא קבלה רצונו. ובכן היא אומרת: שימני כחותם על לבך. מפני מה כחותם? אלא דרכו של החותם כיוון שנדבק במקום אחד אע"פ שנעתק משם, מכל מקום נשאר רושם במקום הזה ואל יסיר ממנו. כי כל הרושם וכל הצורה שלו נשאר בו. וכך אמרה כנסת ישראל הלא נדבקתי בך, ואע"פ שאתרחק ממך ואלך בגלות. שימני כחותם על לבך, למען תשאר כל צורתי בך. כחותם הזה שנשאר כל צורתו במקום הזה שנדבק בו. כי עזה כמות אהבה. חזקה היא כמו בפריחת הרוח מן הגוף. שלמדנו כאשר תגיע השעה שיפטר האדם מן העולם. ורואה מה שרואה, רוחו הולכת בכל אברי הגוף.

פרק ח

ותרומם גליו כמו שהולך בלי משוטים. עולה ויורד ואין מנוח לו, הוא הולך ונפרד מכל אברי הגוף. ואין תוקף כיום שנפרש הרוח מן הגוף. וכך תוקף האהבה של כנסת ישראל אל הקב"ה כתוקף המיתה בשעה שמבקש הרוח להפרד מן הגוף.

(ו') מִיָּמִים רַבִּים, לֹא יוֹכְלוּ לְכַבֹּת אֶת-
הָאֱהָבָה, וְנִהְרֹת, לֹא יִשְׁטָפוּהָ; אִם-יִתֵּן
אִישׁ אֶת-כָּל-הוֹן בֵּיתוֹ, בְּאֱהָבָה-בּוֹ, יִבְנוּ
לוֹ:

"וידוע כי סדר הארבע יסודות הוא כך: מים, אש, רוח ועפר".

כמו שכתב רבינו האר"י זלה"ה בשער מאמרי רז"ל דף יב עמוד ב בביאור מאמר פסיעותיו של אברהם אבינו יעוין שם.

ועל אף שהמים ביסוד גבוה יותר מן האש וטבע המים לכבות את האש. כאן מרוב האהבה אל השם יתברך נעשה כעין הפך הטבע, ומים רבים לא יכולים לעוצמת אש האהבה של יהוה.

מים רבים – זהו רמז לגוים השואפים להעבירנו על דתנו וחיינו זה שנאמר: "אזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו: אזי המים שטפנו נחלה עבר על נפשנו: אזי עבר על נפשנו

המים הזידונים" [תהלים קכד ג-ה]

מים זידונים – העמים הזדים והזרים ליהוה ולבניו.

פרק ח

ונהרות לא ישטפה – כל הצרות והייסורים הבאים ע"י הגויים ומלכיהם לא יניעו את העם מדבקתו ביהוה יתברך. אם יתן איש את כל חון ביתו באהבה – תורת יהוה ואמריו לא יסולאו בפז וכל חון שבידי האדם לא יספיק לקנות: כאהבת יהוה לבניו, ואהבת ישראל אל אביהם שבשמים. זה שנאמר: "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" [תהלים קיט עב].

ועוד מובא בפרקי אבות ע"י רבי יוסי בן קיסמא: "...אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה...לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים". [פרק ו משנה ט]. בוז יבוזו לו – יום המוות הוא יום בו בוזים לו לאדם כל חון ועושר שברשותו ונשאר בידיו תורה ומצות ומעשים טובים כמובא ע"י התנא.

נאמר במדרש, שלעתיד לבוא יאמרו אומות העולם לפני הקב"ה: "ריבונו של עולם, אנחנו מוכנים לתת את כל ממוננו בשביל התורה והקב"ה עונה להם: "אם ייתן איש את כל חון ביתו באהבה, בוז יבוזו לו" נשאלת השאלה, מדוע? אם מוכנים הם לתת את כל הונם בשביל התורה, מאחר שהם מכירים ברוממותה ויוקרתה, מדוע לא תינתן להם?

וזאת משום שישראל בני מלכים הם והמלך הקדוש, מלך מלכי המלכים הקדוש בורך הוא בחר בנו כחתניו לשמירת התורה ואנו מופקדים לשומרה ולעובדה. ולא כן הגויים ואומות העולם המה בני השפחות ואין להם שייכות לשאת את בת המלך, את התורה הקדושה.

פרק ח

ששים גבורים

הוֹן – כסף ורכוש כמו "הוֹן ועושר ביתו".
בוֹז – לעג, זלזול.

מדרש השיר

כי עֲזָה כַּמֹּת אֶהְבֶּה, עֲזָה אֶהְבֶּה כַּמֹּת, שֶׁהַקְדוּשׁ כָּרוֹךְ
הוא אוֹהֵב אֶתְכֶם, הִדָּא הוא דְּכַתִּיב (מלאכי א, ב): אֶהְבֶּתִּי
אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וגו'. קִנְיָה כְּשֹׂאֵל קִנְיָה, כְּשִׁעָה
שֶׁמִּקְנָאִים אוֹתוֹ בְּעִבּוּדַת כּוֹכָבִים שְׁלֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים
לב, טז): יִקְנֶהוּ בְּזָרִים.

דָּבָר אַחֵר, כִּי עֲזָה כַּמֹּת אֶהְבֶּה, אֶהְבֶּה שְׂאֵהֵב יִצְחָק אֶת
עֲשׂוֹ, הִדָּא הוא דְּכַתִּיב (בראשית כה, כח): וַיֵּאֱהָב יִצְחָק אֶת
עֲשׂוֹ. קִנְיָה כְּשֹׂאֵל קִנְיָה, שֶׁקִּנְיָ עֲשׂוֹ לִיעֶקֶב, שֶׁנֶּאֱמַר
(בראשית כז, מא): וַיִּשְׁטֹם עֲשׂוֹ אֶת יַעֲקֹב.

דָּבָר אַחֵר, כִּי עֲזָה כַּמֹּת אֶהְבֶּה, אֶהְבֶּה שְׂאֵהֵב יַעֲקֹב
לְיוֹסֵף, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לז, ג): וַיִּשְׂרָאֵל אֶהֱבֶה אֶת יוֹסֵף מִכָּל
בָּנָיו. קִנְיָה כְּשֹׂאֵל קִנְיָה, שֶׁקִּנְיָ בּוֹ אֶחָיו, שֶׁנֶּאֱמַר
(בראשית לז, יא): וַיִּקְנֵאוּ בּוֹ אֶחָיו.

דָּבָר אַחֵר, כִּי עֲזָה כַּמֹּת אֶהְבֶּה, אֶהְבֶּה שְׂאֵהֵב יְהוֹנָתָן
לְדָוִד, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א יח, א): וַיֵּאֱהָבֵהוּ יְהוֹנָתָן כִּנְפָשׁוֹ.
קִנְיָה כְּשֹׂאֵל קִנְיָה, שֶׁקִּנְיָ שְׂאֵל לְדָוִד, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א
יח, ט): וַיְהִי שְׂאֵל עֹיִן אֶת דָּוִד.

פרק ח

דָּבָר אַחֵר, כִּי עֲזָה כַּמּוֹת אֶהְבֶּה, אֶהְבֶּה שְׂאוּהֶב הָאִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, שְׁנַאָמֶר (קהלת ט, ט): רָאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּת. קִשָּׁה כְּשֹׂאֹל קִנְיָה, קִנְיָה שְׂמֻקָּנָה לָהּ וְאוֹמֵר לָהּ אַל תִּדְבְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי וְהִלְכָה וְדִבְרָה עִמּוֹ, מִיָּד (במדבר ה, יד): וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְיָה וְקָנָה אֶת אִשְׁתּוֹ.

דָּבָר אַחֵר, כִּי עֲזָה כַּמּוֹת אֶהְבֶּה, אֶהְבֶּה שְׂאוּהֶב דִּזְרוּ שֶׁל שְׂמֵד לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנַאָמֶר (תהלים מד, כג): כִּי עָלֶיךָ הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם. קִשָּׁה כְּשֹׂאֹל קִנְיָה, שְׂעֵתִיד הַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקָנָה לְצִיּוֹן קִנְיָה גְדוֹלָה, הִדָּא הוּא דְכִתִּיב (זכריה ח, ב): כֹּה אָמַר יְהוָה קִנְיָתִי לְצִיּוֹן קִנְיָה גְדוֹלָה. רְשָׁפִיהָ רְשָׁפִי אִשׁ שְׁלֵהֶכֶת-יָהּ, רַבִּי בִּרְכִיָּה אָמַר כֶּאֱשׁ שֶׁל מַעֲלָה, לֹא הָאִשׁ מְכַכָּה לַמַּיִם וְלֹא הַמַּיִם מְכַכִּין לָאִשׁ.

זוהר השיר

פתח רבי אליעזר ואמר: מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגומר. מים רבים, זו זרוע הימנית שצריך לקשור בה קשר תפלין על זרוע השמאלית. לקיים וימינו תחבקני: דבר אחר, מים רבים זה הוא הנהר העליון שממנו יוצאים נהרות לכל צד וכולם גוחים ונמשכים ממנו.

ונהרות, כמש"כ [משלי כד] "כל הון יקר ונעים" באהבה של כנסת ישראל אליו שלא יתקשר עמם. בוז יבוזו לו כל אותם המונים וכל אותם המחנות שלמעלה לאותו הון יקר. שהרי אין נחת לכולם אלא בשעה שכנסת ישראל מתקשרת בו בהקב"ה ונתעטרה עמו. שאז כל אותם המונים וכל אותם המחנות וכל העולמות בשמחה בהארה ובברכות.

מעשי המלך

מעשה באדם אחד, תלמיד חכם חסיד וענו, שבקש מאליהו הנביא לגלות לו מי יהיה שכנו לעולם הבא. הוא התענה תעניות רבות והרבה בתפלות ותחנונים, עד שנאמר לו בחלום הלילה: פלוני הקצב יהיה חברך.

הקיץ האיש משנתו דואג ונאנח, סר וזועף, ושב לצום ולהתענות ולבקש כי יודיעוהו דבר אמת. ונאמר לו בחלום: הן כבר הודעתוך,

פרק ח

שחברך בעולם הבא הוא פלוני הקצב. כשמעו זאת, נדהם ונאנח ובכה בכי רב ושמע קול מן השמיים: לולא היית חסיד ומלא וגדוש בתורה, במצות ובמעשים טובים, היית נדון עתה למיתה! מדוע חרה לך שהקצב יהיה שכנך? הידעת מה עשה? הלא אף אדם לא יוכל לעשות כמעשהו, ושכרו הרבה מאד על פי פעלו!

השכים אותו חסיד בבוקר, התפלל והלך לחנותו של הקצב. נתן לו שלום וישב אצלו, ואמר: רצוני שתודיעני מה מעשיך וחסידותך? השתומם הקצב ואמר: הן אדוני ראה מה מעשי, קצב אני ומתפרנס ביושר. מחצית מרווחי אני נותן לצדקה ומחצית השנייה למחיה.

אמר החסיד: אנשים רבים נותנים סכומים רבים יותר לצדקה. ברצוני שתספר לי על דבר גדול שעשית, שאף אחד לא עשהו.

שתק הקצב לשעה קלה, ולבסוף אמר: נזכרתי בדבר שאירע לפני כמה שנים. אמר לו: הבה ואשמע. ספר הקצב: פעם עסקתי במלאכתי, והנה ארחת גווים באה לקראתי ומוליכה עמה כמה שבויים, ובניהם נערה קטנה מתייפחת במר נפשה. ניגשתי אליה ושאלתי: בתי למה תבכי ועל מה תצעקי? אמרה לי יהודיה אני, ואני פוחדת שימכרוני לגוי, והוא יוציאני מכלל ישראל. רוצה אני שימכרוני ליהודי ואמשיך לדבוק בדת אבותיי! כשמעי את דבריה, נכמרו רחמי ואמרתי לה: החרישי ואזרי עוז, כי אני אפדך מיד שוביך. הלכתי לאדוניה וביקשתי לקנותה. משראה שאני חפץ דווקא בה העלה את מחירה, אבל אני לא נסוגתי ופדיתיה בדמים מרובים. הבאתיה לביתי, הלבשתיה מלבושי כבוד, והיא הייתה כאחת מבנות הבית. הנערה בגרה והייתה מכותרת בכל המעלות. קראתי אלי את בני יחידי שהיה בן עשרים ואחד, ואמרתי לו: בני יקירי בקשה לי אליך, קבל עצתי ומלא אח רצוני וייטב לך העולם הזה ובעולם הבא. אמר לי אבא אמור ואעשה, כי לא אסור מדברייך ימין ושמאל. אמרתי לוח: רצוני שתשא נערה זו לאישה ואני אדאג לכל צרכיכם. אמר לי: כטוב בעיניך, דברך צו לי. שמחתי מאד והכנתי להם את כל צרכיהם דירה ורהיטים, בגדים ותכשיטים, ערכתי סעודה גדולה לחופה וקראתי לכל אנשי העיר, ואת העניים הושבתי בין בני משפחתי, כדי שלא יתביישו. ואני הייתי עומד ומגיש לפניהם ורואה כיצד אוכלים מעדנים ששים ושמחים. רק בשולחן אחד לא

פרק ח

אכלו דבר. שאלתי אותם: אחי, למה תעשו כן, שמא מצאתם במטעמי דבר של דופי ופסול? ענו ואמרו: חלילה אבל עני זה, שהושבת בנינו, בוכה כל העת בשברון לבב, ואנו לא נוכל לאכול מפני אנחתו. נטלתי את העני הבוכה בידי, הוצאתיו לחוץ ואמרתי לו: אחי, למה הרעותה לי, ולמה תעכיר את רוח החוגגים. הודיעני למה נעצבת ואל תכחד ממני. אם נושים בכך חוב אשלם אותו עכורך, אם זקוק אתה להלואה אלוה לך בשמחה. אמר לי: אין עלי חוב, ואיני צריך הלואה. בוכה אני על הנערה, שהיא מעיר פלונית ואני קדשתיה לפני כמה שנים והיא מאורסת לי. לפתע נעלמה ואני הולך מעיר לעיר ומחפש אחריה וכאן סוף סוף מצאתיה הגעתי ליום חתונתה לאחר. והוא הוציא את שטר הקידושין והראה לי. ניכרים היו דבריו כדברי אמת, והוא תמך את דבריו בסימנים ניכרים.

קראתי לבני אמרתי לו: בני עשית את רצוני בקחתך נערה זו לאישה, ועכשיו יש לי בקשה נוספת למלא אחריה. ענה בני ואמר: כשם שעשיתי רצונך עד כה, אמשיך ואעשנו. אמרתי לו: נערה זו מקודשת לאחר, והאדם שקידשה נמצא כאן. עשה רצוני, ותן לו את הדירה ואת הרהיטים, את הבגדים את התכשיטים, ואני אפצה אותך שלא תצטער. אמר בני: כן תעשה כאשר דיברת.

מיד לקחתי את העני והלבשתיו בגד כבוד, והבאתיו לפני הנערה ונכנסו לחופה, ואני נתתי להם את כל צרכם. הנה במעשה הזה נזכרתי ואיני יודע אם לכך כוונתך.

אמר לו החסיד: ברוך אתה ליהוה, והריני נותן הודיה על חלקי, שאזכה להיות שכנך לעולם העליון. [עפ"י הרב "מעיל צדקה"].

**(זז): אָזוֹת לָנוּ קִטְנָה, וְשָׂדִים אֵין לָהּ; בֵּה –
נַעֲשֶׂה לְאֻזְתָּנוּ, בַּיּוֹם שִׁידָבָר – בֵּה:**

אחות – "לשון איחוי, אלו קרעים שאין מתאחיין" [רש"י].

פרק ח

ואלו קרעי הגלות ומבשר על זמן הגאולה, ע"י איחוי וקיבוע הגלויות מארבע כנפות הארץ. זירוז הגאולה יעשה ע"י המילה "אחות" שעולה בגימטריה למניין "אהבה, אחוה ושלו" בין איש לרעהו. וזהו על שנאת חנם נחרב הבית ועל אהבת חנם עתיד להיבנות במהרה בימנו אמן. **ושדים אין לה** – שדים מראים באישה בשלות ובגרות ויכולת להניק ילדיה. וכאן עדיין שדים אין לה זאת אומרת: לא הגיע עדיין זמן הגאולה.

מה נעשה לאחותנו ביום שידבר בה – מה נעשה ליום הגאולה ליום איחוי קרעי העם, ליום בו ידובר שהגיע זמן משיח צדקנו לגאלנו.

אחות לנו קטנה – אלו ישראל, רבי עזריה בשם רבי יהודה בן רבי סימון: לעתיד לבוא עתידין כל שרי אומות העולם להיות באין ומקטרגין על ישראל לפני הקב"ה ואומרין רבוננו של עולם: אלו עבדו עבודת כוכבים ואלו עבדו עבודת כוכבים. אלו גילוי עריות ואלו גילוי עריות. אלו שפכו דמים ואלו שפכו דמים. מפני מה אלו יורדין ואלו אינן יורדין. אמר להם הקב"ה אחות לנו קטנה. מה קטן זה כל מה שהוא עושה אין מוחין על ידו למה שהוא קטן. כך כל מה שישראל מתלכלכין כל ימות השנה בעונותיהן בא יום כיפור ומכפר עליהם שנאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם" [ויקרא טז].

רבי ברכיה פתח ואמר: קרא באברהם אבינו אחות לנו קטנה. זה אברהם שנאמר: "אחד היה אברהם ויירש את הארץ" [יחזקאל לג כד] ואיחה את כל באי העולם לפני הקב"ה. בר קפרא אמר: כאדם שהוא מאחה את הקרע, עד שהוא קטן היה עסוק במצות ומעשים טובים. ושדים אין לה: שעדיין לא בא לכלל מצות ומעשים טובים. מה נעשה

פרק ח

לאחותנו ביום שידובר בה: ביום שגזר נמרוד הרשע ואמר
לירד לכבשן האש.

מדרש השיר

מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה. מִיָּם רַבִּים, אֵלּוּ
אֲמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יז, יב): הוּא הֶמּוֹן עַמִּים רַבִּים.
לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה, אֱהָבָה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
אוֹהֵב לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי א, ב): אֶהְבֹּתִי אֶתְכֶם אָמַר
יְהוָה. וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטָפוּהָ, אֵלּוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם, הַיֵּאֵף מָה
דָּאֵת אָמַר (ישעיה ז, כ): בַּיּוֹם הַהוּא יִגְלַח יְהוָה בְּתַעַר
הַשְּׂכִירָה בְּעֶבְרֵי נֶהָר וְגו' (ישעיה ח, ז): וְלֹכֵן הִנֵּה יְהוָה
מַעֲלָה גו' מִי הַנֶּהָר. אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֱהָבָה,
אִם פּוֹתֵחִין הֵן כָּל אֲמוֹת הָעוֹלָם אֶת כָּל תַּסְבָּרִיּוֹת שְׁלֵהֶן
וְנוֹתְנִים מְמוֹנָם בְּדָבָר אֶחָד מִן הַתּוֹרָה, אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר בְּיָדָם
לְעוֹלָם.

דָּבָר אַחֵר, אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֱהָבָה, אִם
פּוֹתֵחִין אֲמוֹת הָעוֹלָם כָּל תַּסְבָּרִיּוֹת שְׁלֵהֶן בְּדָבָר אֶחָד מִן
הַתּוֹרָה, וְנוֹתְנִין כָּל מְמוֹנָם בְּדָמִיו שֶׁל רַבִּי עַקִּיבָא וְחִבְרִי,
אֵין מִתְכַּפֵּר לָהֶם לְעוֹלָם. בּוֹז יְבוֹזֵה לוֹ, רַבִּי יוֹחָנָן הָהוּא מְטִיל
וְסָלִיק מִטְבָּרָה לְצַפּוֹרִין, וְהָהוּא רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא סַמָּף לִיָּה,
מְטוֹן חַד בֵּית חֲקֵלָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַדִּין בֵּית חֲקֵלָא הָוֵת
דִּידִי וְזַבִּינְתִּיה בְּגִין מַלְעִי בְּאוֹרֵיתָא. מְטוֹן חַד בֵּית כָּרָם,
וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַדִּין בֵּית כָּרָם דִּידִי הָהוּא וְזַבִּינְתִּיה בְּגִין
מַלְעִי בְּאוֹרֵיתָא. מְטוֹן חַד בֵּית זֵיתָא, וְאָמַר כְּמוֹ כֵּן, שְׁרֵי רַבִּי
חִיָּא בַר אֲבָא בְּכִי, אָמַר לִיָּה מָה אֵת בְּכִי, אָמַר לִיָּה בְּכִי
אֲנָא דָּלָא שְׁבַקְתָּ לְסִיבוֹתֶיךָ כָּלוּם. אָמַר לוֹ, חִיָּא בְּנִי, וְנִקְלָה

פרק ח

זו בְּעִינֵיךָ מַה נִּשְׁעָשִׂיתִי, נִשְׁמָכְרָתִי דָּבָר נִשְׁנָתָן לְשִׁנְשָׁה יָמִים,
 שְׁנֶאֱמַר (שמות כ, יא): כִּי נִשְׁתַּת יָמִים עָשָׂה יְהוָה, אֲכַל
 הַתּוֹרָה נִתְּנָה לְאַרְבָּעִים יוֹם, שְׁנֶאֱמַר (שמות לד, כח): וַיְהִי
 נָשָׁם עִם יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם, וְכָתִיב (דברים ט, ט): וְאִשָּׁב בְּהָר
 אַרְבָּעִים יוֹם. כֹּד דְּמָרְךָ רַבִּי יוֹחֲנָן הָיָה דִּזְרוּ קוֹרָא עָלָיו: אִם
 יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאַהֲבָה שְׁאֵהֵב רַבִּי יוֹחֲנָן אֶת
 הַתּוֹרָה, בּוֹז יְבוֹזוּ לוֹ. כֹּד דְּמָרְךָ רַבִּי אוֹשְׁעִיָא אִישׁ טָרִיָּה רָאוּ
 מִטָּתוֹ פּוֹרַחַת בְּאַוִּיר, הָיָה דִּזְרוּ קוֹרִין עָלָיו: אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת
 כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאַהֲבָה שְׁאֵהֵב הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְרַבִּי
 אוֹשְׁעִיָא אִישׁ טָרִיָּה, בּוֹז יְבוֹזוּ לוֹ.

זוהר השיר

ח. פתח רבי אבא ואמר: אחות לנו קטנה, זו כנסת ישראל שנקראת אחות
 להקב"ה. ושדים אין לה, זהו שלמדנו בשעה שקרבו בני ישראל להר סיני
 לא היה בהם זכיות ומעשים טובים להגן עליהם. שכתוב ושדיים אין לה,
 שהרי הן התיקון והיופי של האשה, ואין היופי של האשה אלא בהן. מה
 נעשה לאחותנו, מה יהיה נעשה ממנה בשעה שהקב"ה יתגלה בהר סיני
 לדבר בדבר התורה ותפרח נשמתם מהם. אמר רבי יוסי בזמן ההוא שקרבו
 ישראל להר סיני בלילה הוא היה שלושה ימים בהם שלא נזדווגו
 לנשותיהם. באו מלאכים עליונים וקבלו בני ישראל באחוה. הם מלאכים
 למעלה וישראל מלאכים למטה. הם מקדשים של העליון למעלה

(ט): אִם-זִזְמוּתָהּ הִיא, נִבְּנָה עָלֶיהָ *טִירַת
 *כֶּסֶף; וְאִם-דָּלַת הִיא, *נִצָּצוֹר עָלֶיהָ *כְּלוֹז
 אָרוֹ:

אם תהיו כחומה בצורה כנגד נחשולי העמים להכחידה זה
 שנאמר: "לכו ונכחידם מגוי" [תהלים פג]. לא הריגה פיזית
 אלא התבוללות והתרחקות מתורת יהוה. וישראל יעמדו

פרק ח

בזה הפרץ להתגבר באמונת יהוה. בתורה, במצות ומעשים טובים. אזי גמולם יהיה:

נבנה עליה טירת כסף – יהוה בזכות מידת רחמיו הנרמו בכסף, יבנה את הבחירה ויורידה מן שמי מרומים.

"טירת כסף" – עולה בגימטריה למניין **"יצוה יהוה בית הבחירה"**.

ואם דלת היא – ואם חלילה יהיו כדלת הסובבת על צירה זה שנאמר: **"הדלת תפוח על צירה, ועצל על מטתו"** [משלי כו יד]. כך ירחיקו מעל עצמם עול תורה ומצות ויעשו עצמם דלים בתורה.

אל תקרי "דלת" אלא דל – תורה.

נצור עליה לוח ארז – עונשם של עוזבי התורה יהיה מצור וצוקה. וישלח יהוה בחרון אפו ויצורו על ירושלים עיר הבחירה. וזאת ע"י **"ארז"** נוטריקון: אדם רשע זנאי. והכוונה לנבוכדנצר שיחריב את ירושלים, ישפוך דם כהנים ליום וישראל כמים סביבות ירושלים. יעמיד צלם בהיכל ויקרב אל אישה זונה בבית קודש הקדשים. [עפ"י הרי"ח בספרו "עוד יוסף חי"].

ששים גבורים

טירת כסף – טירה, ארמון, בית גדול ומבוצר כמו **"תהי טירתם נשמה"** [תהלים סט כו].

כסף – מתכת רכה ונוצצת בצבע לבן אפור.

נצור – מלשון מצור ומבצר.

לוח ארז – חתיכת עץ ארז מנוסרת.

מדרש השיר

אחות לנו קטנה, אלו ישראל, רבי עזריה בשם רבי יהודה בר רבי סימון, לעתיד לבוא עתידין כל שרי אמות העולם באין ומקטרגין את ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, ואמרין רבוננו של עולם אלו עבדו עבדת פוכבים ואלו

פרק ח

עָבְדוּ עֲבֹדַת כּוֹכָבִים, אֱלֹהֵי גִלּוֹ עֲרִיּוֹת וְאֱלֹהֵי גִלּוֹ עֲרִיּוֹת, אֱלֹהֵי
שִׁפְכוּ דָמִים וְאֱלֹהֵי שִׁפְכוּ דָמִים, מִפְּנֵי מָה אֱלֹהֵי יוֹרְדִין לְגִיּהֲנָם
וְאֱלֹהֵי אֵינָן יוֹרְדִין, אָמַר לָהֶם הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָחוֹת לָנוּ
קִטְנָה, מָה קָטָן זֶה כָּל מָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֵין מִמַּחֲיָן עַל יָדוֹ,
לָמָּה, שֶׁהוּא קָטָן, כִּי כָּל מָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְּלַכְלֵכִין כָּל יָמוֹת
הַשָּׁנָה בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶן, בָּא יוֹם הַכַּפּוּרִים וּמִכַּפֵּר עֲלֵיהֶם,
שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז): כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם.

רַבִּי בְּרַכְיָה פֶתַר קָרָא בְּאַבְרָהָם אָבִינוּ, אָחוֹת לָנוּ קִטְנָה,
זֶה אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לג, כד): אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם
וַיִּירָשׁ אֶת הָאָרֶץ, וְאַחָה אֶת כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם לִפְנֵי הַקְדּוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא. בַּר קַפְרָא אָמַר כְּאֵדָם שֶׁהוּא מְאַחָה הַקָּרֵעַ, עַד
שֶׁהוּא קָטָן הָיָה עָסוּק בְּמַצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְשָׂדִים אֵין
לָהּ, שֶׁעֲדִין לֹא בָּא לְכָלֵל מַצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. מָה נַעֲשֶׂה
לְאַחוֹתֵינוּ בַיּוֹם שֶׁיִּזְכָּר בָּהּ, בַּיּוֹם שֶׁגָּזַר נִמְרוֹד הַרְשָׁע וְאָמַר
לִירֵד לְכַבֵּשׁ הָאֵשׁ.

אִם חוֹמָה הִיא נִבְנָה עָלֶיהָ טִירַת כֶּסֶף, אִם חוֹמָה הִיא, זֶה
אַבְרָהָם, אָמַר הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם מַעֲמִיד הוּא דְּבָרִים
כְּחוֹמָה, נִבְנָה עָלֶיהָ טִירַת כֶּסֶף, נִצְיָלָנוּ וְנִבְנָה אוֹתוֹ בְּעוֹלָם.
וְאִם דָּלֶת הִיא נִצּוֹר עָלֶיהָ לַיּוֹם אֶרֶז, אִם דָּל הוּא מַמְצָוֹת
וּמִטְלָטֵל מַעֲשִׂיו כְּדָלֶת, נִצּוֹר עָלֶיהָ לַיּוֹם אֶרֶז, מָה צוּרָה זֹ
אֵינָה מִתְקַיֶּמֶת אֶלָּא לְשַׁעָה אַחַת, כִּי אֵינִי מִתְקַיֵּם עָלָיו
אֶלָּא לְשַׁעָה אַחַת. אֲנִי חוֹמָה, אָמַר אַבְרָהָם לִפְנֵי הַקְדּוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא: אֲנִי חוֹמָה, וְאַעֲמִיד מַעֲשִׂים טוֹבִים כְּחוֹמָה, וְשָׂדִי
כְּמִגְדָּלוֹת, שֶׁאֲנִי עֲתִידָה לְהַעֲמִיד כֶּתִים כֶּתִים וְחִבּוּרוֹת שֶׁל
צְדִיקִים כִּיּוֹצֵא בִּי בְּעוֹלָמִי. אִזּוֹ הָיִיתִי בְּעִינָיו כְּמוֹצֵאת שְׁלוֹם,

פרק ח

אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּנִשְׁם שְׁיִרְדָּתָ לְכַבֵּשׁן הָאִשׁ כָּף
אֲנִי מוֹצִיאָךְ בְּנִשְׁלוֹם, הִדָּא הוּא דְכְתִיב (בראשית טו, ז): אֲנִי
יְהוָה אֲנֹשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים.

זוהר השיר

וישראל מקדשים שם העליון למטה. ונתעטרו ישראל בשבעים כתרים
בלילה ההוא. ומלאכים העליונים אמרו: אחות לנו קטנה ושדים אין לה.
שאין בהם זכויות ומעשים טובים. מה נעשה לאחותנו, כלומר מה יקר
וגדולה נעשה לאחותנו הזאת היום שהקב"ה יתגלה על הר סיני ליתן להם
התורה.

מעשי המלך

אוצרות רבים הניח דוד המלך לאחר מותו. זהב וכסף וכלים יקרים.
שלמה המלך לקח את כל האוצרות והטמינם בתוך המערה של קבר
אביו. הוא לא גילה דבר זה לאיש, מלבד מלכי בית דוד שידעו סוד זה,
וכל מלך היה מוסר לבא אחריו. ומשפסקה מלכות בית דוד, לא נודע
יותר סוד זה.

בזמן בית המקדש השני, מלכו על יהודה וירושלים בית חשמונאי.
כשבאה עת צרה לישראל בזמן אנטיוכוס שהיונים צרו על ירושלים
בחיל גדול, והיה רעב גדול העיר החליטו חכמי הסנהדרין לשחד את
אנטיוכוס בכסף אולי ישאו פניו.

כשבאו השליחים לפני אנטיוכוס אמר להם: שאם יביאו לו שלושת
אלפים ככר כסף, יצאו חילותיו מארץ ישראל. נדהמו השליחים לשמוע
הדרישה המופרזת לקבל סכום עתק זה ובמר נפשם שבו לירושלים.
באותם הימים חי בירושלים איש זקן, בן מאה ועשר שנים. בא האיש
אל הכהן הגדול ואמר לו: יודע אני כי בתוך המערה של מלכי בית דוד
טמון אוצר גדול, אולם איני יודע את מקומו המדויק. ישאל אפוא הכהן
באורים ותומים ועלתה ויאמרו לו מן השמיים היכן טמון האוצר.
שאל הכהן באורים ותומים ועלתה התשובה: " התיבה אשר בנה נח
שלש מאות אמה ארכה, חמישים אמה רחבה, ושלשים אמה קומתה.

פרק ח

צא וחשב, ויישארו לך שניים מן הדרום, ואחר מן הצפון, שתי קומות תחבר מול פניך ותחסר לך אמה מזה ואמה מזה, תעמיק 3 אמות, תגביה אמה אחת, ויתגלה לך מקום האוצר!

עינו חכמי הסנהדרין והכהן הגדול בתשובה שקבלו, וחקרו היטב. לאחר שמצאו את פתרון המספרים, הלכו בהחבא לתוך המערה חפרו ומצאו פתח אל מערה אחרת, ובה מצאו את כל האוצרות שהטמין שלמה המלך.

הוציאו משם שלושת אלפי ככר כסף, שיגרו אותם לאנטיוכוס והוא הסתלק מארצם. מאז המשיך להישמר הסוד בקרב החשמונאים בלבד. שהעבירו מאב לבן.

משתכפו הצרות על עם ישראל ועלו הרומאים על אדמת הקודש, מלך הורדוס בו אנטיפטר האדומי בארץ יהודה. בעריצות רבה שלט שלושים ושלוש שנים, ודם יהודים רב שפך. באחד הימים נודע להורדוס דבר האוצרות הגנוזים. אך איש לא רצה לגלות לו את מקום האוצרות מאחר שקבלו על עצמם לשמור את הסוד. הורדוס לא נח ולא שקט וחתר ללא הרף לדעת סוד כמוס זה, עד שגילה לו אחד מבית חשמונאי את מקום המצאם של האוצרות במערה. לאחר שספר לו האיש את הסוד, קם עליו הורדוס ואמר: חייב אתה מיתה שגילית לי את מקום האוצר! ועוד: אם אניחך בחיים, מסוגל אתה לגלותו גם לאחרים זולתי. ובעורמה זו הרגו בחרבו. ובכל פעם שרצה הורדוס לשחד את השרים ברומא, הלך למערה והוציא משם כסף לשלוח להם שיסיעוהו להמשיך למלוך בירושלים.

פעם חשקה נפשו של הורדוס להיכנס לתוך המערות הפנימיות של קברי מלכי בית דוד. הוא אמר בלבו: הלוא גם אני מלך על יהודה וירושלים, וסיעתי בשיפוץ בית המקדש ומדוע תימנע ממני הכניסה אל תוך המערה הפנימית? הבא אכנס לשם ואכין גם לעצמי קבר ליד מלכי בית דוד.

לקח עמו הורדוס שני אנשים גיבורים ונתן בידיהם שתי אבוקות, שיאירו להם את הדרך, ושלחם פנימה אל המערה. הוא לא הלך עמם, אלא חיכה לראות אם יעברו בשלום את המערה הראשונה.

פרק ח

וכשנכנסו למערה השנייה, נכנס הוא לראשונה, וכך הם התקדמו עד שהגיעו למערה האחרונה. כשפתחוה, פרצה לפתע שלהבת אש חזקה, אשר שרפה אותם, ומחמת ההדף החזק עפו שניהם עד מקום עמידתו של הורדוס.

כשראה הורדוס את המראה הזה נבהל מאד ונפל על פניו מרב רעדה. כשרצה לצאת, לא היה בו כוח לעמוד על רגליו, אלא זחל על ידיו ורגליו, ובחוץ התעלף. שלושה ימים נעתק הדיבור מפיו מאימת מחזה המערה הפנימית, וביום הרביעי ספר מה ראו עיניו, והורה להוציא את שני האנשים שהיו כגחלי אש.

למען כפר על מעשהו זה, בנה בפתח המערה בנין גדול ומפואר ולו פתחים מברזל מצופים זהב. מאז ועד היום לא נכנס איש זר למערה הפנימית של קברי מלכי בית דוד.

(י): אֲנִי זֹכֵמָה, וְשָׁדִי *כְּמוֹגֵד־לֹוֹת; *אֲזָ הָיִיתִי
בְּעֵינָיו, *כְּמוֹצֵאת שְׁלוֹם:

כנסת ישראל עונה ואומרת: אני כחומה בצורה לקיים מצות מלך מלכי המלכים הקב"ה. ושם שד"י כמגדל לנגד עיני לשמירת הברית.

ועוד "שד"י" אלה מקורות ההנקה לעולל, שללא שדי אמו צפוי חלילה לכיליון. כך גדולי הדור וצדיקיו הם כשדיים לדור, וכמגדל הבוחק למרחוק להאיר באפלה דרכם ולזכותם בדברי תורה מאירי פנים וע"י כך יזכו בעולם הזה ובעולם הבא.

אז הייתי בעיניו – אז ע"י אלו צדיקים וחכמים שמאירים לעם דרכי יהוה ילכו בם. נמצא חן בעיני אלהים ונמצא את השלום המיוחל עם אבינו שבשמים זה שנאמר: "שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתְךָ" [תהלים קיט קסה] ונזכה לגאולה קרובה שימנו אבי"ר.

פרק ח

ששים גבורים

מגדלות – לשון מגדל [מצודת ציון].

מוצאת – מלשון מציאה.

מדרש השיר

וּנְוֹת בֵּית, הַנֶּזֶה שְׁבִיבִית אֶת מְחֻלָּקֶת שָׁלָל לְמִטָּה, הַנֶּזֶה
שְׁבִיבִית זֶה מִשָּׁה, שְׁנֶאֱמַר (במדבר יב, ז): בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן
הוא, וְאֶת נוֹתָנָה לוֹ וְהוּא מְחֻלָּקָה שָׁלָל לְתַחְתּוֹנִים. רַבִּי
פִּנְחָס וְרַבִּי אֲחָא בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְכָּסְנָדָרִי כְּתִיב (תהלים ח, ב):
יְהוָה אֲדִנִּינוּ מִה אֲדִיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנָּה הוֹדֶךָ
עַל הַשָּׁמַיִם. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לִוִּי תִנָּה הוֹדֶךָ
אֵין כְּתִיב כָּאן, אֲלָא אֲשֶׁר תִּנָּה הוֹדֶךָ, הוֹדְכָה בָּהּ, אִישׁוֹרְךָ
הוא שְׁתֵּהא תוֹרְתְךָ בְּשָׁמַיִם, אָמַר לוֹן לֹא לִית שׁוֹקָא נָפִיק
מִן גְּבִיכּוֹן.

זוהר השיר

אמר רבי שמעון: כתוב "אמור לחכמה אחותי את" [משלי ז] יש חכמה ויש
חכמה. מדרגה זו בחינת נקבה נקראת חכמה הקטנה לעומת האחרת. ולכך
כתוב: אחות לנו קטנה, שהרי בגלות היא נמשכה. ודאי קטנה נראית, אבל
גדולה היא ורבה היא. שהרי היא השלמות ומקבלת מכולם.

(יא): כָּרַם הָיָה לְשִׁלְמָה *בְּבַעַל *הַבּוֹן, נָתַן
אֶת-הַכָּרַם *לְנִטְרִים: אִישׁ יָבֵא בְּפָרִיו,
אֶלֶף כֶּסֶף:

כרם היה לשלמה – זו כנסת ישראל שנאמר: [ישעיה ה ז] "כי
כרם יהיה צבאות בית ישראל" [רש"י].
כרם – מרמז על התורה.

פרק ח

"כרם" במילוי אתוון כזה: כ"ף רי"ש מ"ם, עולה בגימטריה למניין: **"תורה אגדה והלכה"**.

היה לשלמה – שלמה רמוז להקב"ה שהוא מלך שהשלוש שלו.

בבעל המון – אל תקרי **"המון"** אלא **"אמון"**, שהתורה ניתנה ממקור אמין זה שנאמר: **"ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום, משחקת לפניו בכל עת"** [משלי ח ל]. ועוד נאמר ע"י התנא בפרקי אבות: **"ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכרך פעולתך"** [פרק ב משנה יז]. וניתנה אל עם מאמינים זה שנאמר: **"ויבא גוי צדיק שומר אמנים"** [ישעיה כו ב]. ע"י רועה נאמן הוא משה רבנו ע"ה זה שנאמר: **"לא כן עבדי מושה, בכל ביתי נאמן הוא"** [במדבר יב ז].

נתן את הכרם לנטרים – נוטר זה שומר שנאמר: **"הינטר לעולם אם ישמור לנצח"** [ירמיה ג ה] יהוה ברחמיו נתן את כרם חמדו היא תורת הנצח לעובדה ולשומרה לנטרים את מצותיו, חוקתיו ומשפטיו, זה שנאמר: **"כי תשמע בקול יהוה אלהיך לשמור את מצותיו אשר אנכי מצוך היום"** [דברים יג יט].

איש יביא בפריו אלף כסף – בפריו הוא פרי כפיו בעמל התורה העולה מעל סך אלף כסף זה שנאמר: **"טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף"** [תהלים קיט]. בפריו – ניתן לומר בפרי פיו, הוא לימודו הנותן פירות בתורה.

איש יביא בפיו אלף כסף זה שנאמר: **"ונשלמה פרים שפתנו"** [הושעיד ג]. טוב ליהוה יום לימוד תורתך דוד המלך מאלפי פרי שיקריב שלמה בנך לפני במזבח זה שנאמר: **"אלף עולות יעלה שלמה על המזבח ההוא"** [מלכים-א ג ד].

פרק ח

ללמודך שיהיה לא חפץ בזבחים או עולות אלא זה שנאמר:
**"וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֹפֶץ לַיהוָה בַּעֲלֹת וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל
 יְהוָה, הִנֵּה שֹׁמֵעַ מִזְבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים"** [שמואל-א
 טו כג]. כאב חפץ יהיה בלב זך ונשבר זה שנאמר: **"לֵב נִשְׁבָּר
 וְנִדְכָּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה"** [תהלים נא יט], לכן נחפשה דרכנו
 ונחקורה ונשובה אל יהוה אלוהינו בלב נשבר ונדכא מרוב
 חטאים. ונייחל לאדיר במרומים שימחל ויסלח לחטאנו
 ויקרבנו לתורתו אבי"ר.

ששים גבורים

בבעל המון – שם מקום ששם כרמים רבים [אבן עזרא].
בעל – לשון מישור כמו: [יהושוע יב] "מבעל גר בבקעת הלבנון" [רש"י].
המון – עם רב [מצודת ציון].
נטרים – שומרים

מדרש השיר

כָּרַם הָיָה לְשִׁלְמָה, אֵלָיו יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ה, ז): כִּי
 כָּרַם יְהוָה צִבְאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל. הָיָה לְשִׁלְמָה, לְסִלְפָּה
 שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלָו. בְּבַעַל הַמֶּן, הַמֶּן בַּעַל, שֶׁהָמוּ אַחֲרֵי הַבַּעַל,
 הֵיךְ כִּהָּ דָּאֲתָּ אָמַר (שופטים י, ו): וַיַּעֲבֹדוּ אֶת הַבָּעַלִּים וְאֶת
 הַעֲשֻׁתֹּרוֹת, לְפִיכָף בָּאוּ עֲלֵיהֶן הַמִּזְנוֹת, הָעַמִּיד עֲלֵיהֶם
 מִשְׁמֵרוֹת. אִישׁ יָבֹא בְּפִרְיוֹ אֶלְךָ כֶּסֶף, הֵבִיא אִישׁ עַל פְּרִיו
 וּמָצָא בּוֹ אֶלְךָ צְדִיקִים שְׁלָמִים בְּתוֹרָה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים.

דָּבָר אַחֵר, כָּרַם, אֵלָיו יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב, ז): וְאָבִיא
 אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכְּרֵמֶל, (דברים יא, יב): אֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֶתָּה. הָיָה לְשִׁלְמָה, לְסִלְפָּה שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלָו.
 בְּבַעַל הַמֶּן, שֶׁהָמוּ אַחֲרֵי הַמִּזְנוֹת דְּמִלְכָּנוֹתָהּ, הִדָּא

פרק ח

הוא דְּכָתִיב (יהושע ז, כא): וְאַרְא בְּשָׁלָל אֶדְרֹת שְׁנַעַר אַחַת טוֹבָה. רַבִּי חֲנִינָא בַר יִצְחָק אָמַר פּוֹרְפִּירָא בְּבִלְיָה, מַה בְּכָל עֶבְדָּה הָכָא, תִּנָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי מְלֹךְ בְּכָל הָיָה וְקָנָה בִּירִיחוֹ, וְהָיָה זֶה מְשַׁלַּח לָזֶה כּוֹתְבוֹת וְזֶה מְשַׁלַּח לָזֶה דּוֹרוֹנִיּוֹת, הִדָּא אָמַר כָּל מְלֹךְ שְׁלֹא הָיָה לוֹ קֶצֶין בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה תּוֹפֵשׁ בְּעֶצְמוֹ שֶׁהוּא מְלֹךְ. נָתַן אֶת הַכֶּרֶם לְנֹטְרִים, זֶה נְבוֹכַדְנֶצַּר. אִישׁ יָבֵא בְּפָרִיו אֶלְף כֶּסֶף, הֵבִיא אִישׁ עַל פָּרִיו וְלָקַט מֵהֶן אֶלְף צְדִיקִים שְׁלָמִים בְּתוֹרָה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (מלכים ב כד, טז): וְהִחְרַשׁ וְהִמְסָגַר אֶלְף, הִחְרַשׁ אֶלְף וְהִמְסָגַר אֶלְף, וּרְבִנָּן אָמְרֵי זֶה וְזֶה אֶלְף.

דָּבָר אַחֵר, כְּרָם, זֶה סִנְהֶדְרִין, דִּתְגִּינָן תַּמָּן שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעִיד רַבִּי יִשְׁמַעֵאל לַפְּנֵי חֲכָמִים בְּכָרָם בִּיבְנָה וְקִבְּלוּ דְּבָרָיו, וְכִי בְּכָרָם הָיוּ יוֹשְׁבִין, אֵלֹא זֶה סִנְהֶדְרִין שְׁעִשְׂוִיָּה שׁוֹרֹת שׁוֹרֹת כְּכָרָם. הָיָה לְשִׁלְמָה, לְמֶלֶךְ שֶׁהַשְׁלוֹם שָׁלוֹ. בְּבַעַל הַמּוֹן, שֶׁהָמוּ אַחֵר הַבַּעַל, לְפִיכָף בָּאוּ עֲלֵיהֶם הַמוֹנִים, שֶׁהָמוּ אַחֲרֵיהֶם הַמוֹנֵי מְלָאכִים, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (תהלים סח, יג): מֶלֶכִּי צָבָאוֹת יִדְדֹן יִדְדֹן, רַבִּי יוֹדֵן בְּנֶשֶׁם רַבִּי אִיבּוֹ מְלָאכִי צָבָאוֹת אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֵלֹא מְלָכִי, הֵן מְלָכִיהוֹן דְּמְלָאכִיָּא, אֶפְלוּ מִיכָאֵל וְאַפְלוּ גְּבֻרִיאֵל יִדְדֹן יִדְדֹן. רַבִּי יוֹדֵן אָמַר יִדְדֹן, בָּהֶם מְמַדְדִּין פִּיטְקִין, הִיאֵף מַה דָּאֵת אָמַר (יואל ד, ג): וְאֵל עָמִי יִדּוּ גּוֹרֵל. רַבִּי יוֹדֵן בְּרַבִּי סִימּוֹן אָמַר יִדְדֹן בְּהִלִּיכָה יִדְדֹן בְּחִזְיָה. רַבִּי אֲחִינֹא בְּרִיהַ דְּרַבִּי זְעִירָא אָמַר עֲשָׂאֵן מְרוֹצִין, הִיאֵף מַה דָּאֵת אָמַר (שמואל ב יח, כב): לָמָּה זֶה אַתָּה רָץ בְּנִי וְגו', מַהוּ וְנֹת בֵּית תְּחִלָּק שְׁלָל, הַנָּה שְׁבִיבִית זֶה הַתּוֹרָה, וְאַתָּה נֹתְנָהּ לוֹ וְהִיא מְחַלֶּקֶת שְׁלָל.

פרק ח

זוהר השיר

אמר רבי שמעון: מקרא זה סוד של חכמה יש בו. היושבת בגנים זו כנסת ישראל שהיא בגלות עם ישראל והולכת עימהם בצרתם. חברים מקשיבים לקולך. מחנות העליונים כולם מקשיבים לקולך, לקול תשבחות שלך בגלות.

הראיני את מראיך השמיעיני את קולך. השמיעיני את הקול של אותם חברים העמלים בתורה. ואמר רבי שמעון כל אותם הזוכים לעסוק בתורה משהגיע חצות הלילה ובאים עם השכינה כשהאיר היום לקבל פני המלך. כביכול שהם מאמצים ומנחילים בשכינה. ולא עוד אלא ששורה עליו חוט של חסד כמו שביארנו:

ואמר רבי שמעון בוא וראה דוד המלך כל ימיו היה מתיגע בעבודת הקב"ה, והיה קם בחצות הלילה ומשבח ומודה בשירות ותשבחות. בשביל לתקן מקומו במלכות העליונה. וכאשר נתעורר רוח צפון בחצות הלילה, הוא היה יודע שהקב"ה מתעורר באותה שעה בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים. והוא היה קם בשעה הזאת והתחזק בשירות ותשבחות עד שהאיר הבוקר. לפי שהקב"ה נמצא בגן עדן הרי ביארו שהוא וכל הצדיקים שבגן העדן כולם מקשיבים לקולך השמיעיני.

מעשי המלך

מעשה שהיה בעיר רומי מגדל אחד סגור ומסוגר, וכל מלך שהוכתר ברומא היה מוסיף עליו שער ומנעול נוסף, ולא ידעו מה במגדל. פעם מת המלך ובחרו במלך אחר במקומו. אבל הוא נתרצה למלוך בתנאי אחד: שכל גדולי העיר וזקניה יחתמו שיקבלו עליהם כל גזרתיו. חתמו על המגילה ועיטרוהו בכתר מלכות.

לאחר שישב על כסא מלכותו, קרא המלך לגדולי העיר וחכמיה ואמר להם: גזורני עליכם שתפתחו את המגדל הנעול.

אמרו לו: אדוננו המלך, מגדל זה נעול משנים קדמוניות, ולא היה מלך שמלאו ליבו לפתחו. ולא עוד אלא שכל מלך מוסיף מנעול על מנעוליו. אנא אל תבקש זאת מאיתנו.

כעס המלך ואמר: אחת החלטתי, לפתוח את המגדל והיה מה. התחייבתם לשמוע בקולי וכן תעשו, ואם לא אדון אתכם כמורדים במלכות.

פרק ח

נאלמו החכמים דום, ובלית ברירה קראו לחרשי הברזל, ופרצו את המנעולים ופתחו את השערים. נכנס המלך ראשון ואחריו כל גדולי העיר. הם מצאו את עצמם באולמות ובהם אוצרות קדומים וגנזי מלכות, לא תשבע העין מלראות. סרקו את האוצרות, עד שהגיעו לתיבה אחת עשויה כולה זהב. פתחה המלך ומצא בה מיני עשבים שונים ומשונים, וכולם ירוקים ולחים כבעת תלישתם. תמה המלך תמיהה גדולה: איך יתכן שלאחר שנים כה רבות, יעמדו העשבים בירקותם ובלחותם, כאילו נתלשו זה עתה? לקח עמו את התיבה לארמונו ושלה לקרא לכמרים במלכותו, ולא היה בהם אחד שידע פשר הדבר. גזר עליהם בעונש מות, שיחקרו וימצאו מהו סוד העשבים שבתיהם. ענו הכמרים ואמרו: אדוננו המלך, תנה לנו זמן לדרוש מפי זקנים ולתור בספרים, עד שנגיע לסוד העניין. נענה המלך לבקשתם, וקבע להם זמן שלוש יום. ואם לא ישיבו דבר יהרוג את כולם.

יצאו הכמרים לחקור ולדרוש, אך לא מצאו מאומה. לקראת יום השלושים קבעו צום וגזרו, שכל העם יתאספו להתפלל בבתי תפלתם. באותה עיר התגורר זקן מופלג ולו שבעה בנים. בכל יום לפני צאתם לעיסוקיהם היו באים לדרוש בשלום אביהם ולשמשו. באותו יום לא פקדוהו, כי כולם התקבצו בבתי התפילה. רק בערב כששבו כולם לבתיהם, עלו הבנים אל אביהם לדרוש בשלומם כמנהגם. שאלם הזקן: מה יום מיומיי. מדוע לא באתם בבוקר, ומדוע פניכם רעות היום?

ספרו לו את אשר ארע, ושלמחרת היום צפויים כל הכמרים למיתה. אמר להם האב: אל תיראו, הובילוני מחר אל המלך, כי אני יודע את סוד העניין ואודיעהו. למחרת לקחו הבנים את אביהם אל המלך בשמחה רבה. ענה הזקן ואמר: הט אוזנך לאמרי פי! להוי ידוע לך אדוני המלך, שאחד המלכים הקדמונים, שהיה דור רביעי לאלפז בן עשו, לקט ששים רבוא עשבים כנגד ששים רבוא נפשות בני ישראל, ושםם בתיבה זו. הוא עשה כישוף, שכל זמן שהעשבים בלחותם, יהיו ישראל קיימים בעולם, ואם יתייבשו אות הוא שימחק שם עם ישראל מן העולם. ועוד אגלה לך סוד, שאם יעשו בני ישראל את הסדר של

פרק ח

פסח על התיבה הזו, תעלה מן התיבה בריה, שתמלוך על כל העולם כלו ותעקור את ישראל מן העולם.

נכנסו דבריו באוזני המלך, והחליט להערים על היהודים. מה עשה? שלח לקרוא לצורפים אומנים וציווה עליהם לעשות לו תיבה זזה לראשונה. משעשו כן, מלא את התיבה באבנים טובות ומרגליות. אז קרא לרב היהודים ואמר לו: חושש אני פן תחולל מהפיכה בממלכה, וידיחוני מן המלוכה. על כן מלאתי בתיבה זו רכוש רב, שיעמוד לי בעת צרה, והריני מוסרה לידך בסוד, כדי שתשמרה. מזהיר אני אותך לשמור עליה כעל בבת עיניך שלא יגנבוה, וכשאדרשנה תחזיר אותה לידי.

תוך כדי דיבור פתח לפניו את התיבה והראה לו, שהיא גדושה באבנים טובות וזוהרות. כשעמד למוסרה לרב, החליפה בתיבה שמצא במגדל והרב לא הרגיש בחילופין.

כל העת שמר הרב על התיבה מכל משמר, וכשהגיע ליל הסדר הכינו לו בני ביתו את הקערה על אותה תיבה. כאשר חזר הרב מבית הכנסת ובקש לקדש עלה יין, שמע קול מכריז: ברוך דיין האמת, חמץ בבית! ולא שת ליבו לדבר, כי אמר: אולי דמיון הוא. התחיל לקדש, ושמע שוב את הקול אומר: ברוך דיין האמת, חמץ בבית! ואף בני הבית שמעו את הקול, ורתת וחלחלה אחזום. הניח הרב את הכוס מידו והחל לחפש אחר חמץ בחורים ובסדקים, ולא מצא. שלח הרב שלח לקרא לגדולי העיר, והחל לקדש בפניהם, ושוב יצא הקול וזעק: ברוך דיין האמת, חמץ בבית! חפשו גם הם בכל פינות הבית ולא מצאו. נענה הרב ואמר: ליבי אומר לי, שהקול בוקע מתוך התיבה זו. מיד סלקו את הקערה ופתחו את התיבה, והנה ברייה יוצאת מתוכה! החלו להכותה, והמכות לא עשו עליה שום רושם כלל. סמרו שערותיהם מפחד והחלו להתפלל ליהוה בדמעות שליש, עד ששמע יהוה לקולם, ויצאה בת קול ואמרה: יצייר הרב שם פלוני היוצא מפסוק פלוני על מצח הבריייה, ושם פלוני יתווה על לבה, וכן על כל גופה מיד כשצייר את השם הראשון על מצחה, החל בשרה להינמק מעט מעט, עד אשר סיים הרב לכתוב את כל שמות הקודש, בטלה מן העולם, וכל האנשים אשר שם

פרק ח

שבו לבתיהם וערכו את הסדר בשמחה ובטוב לבב, והודו ליהוה שביטל קליפה זו מן העולם.

למחרת היום, שלח המלך לרב, שישב לו את התיבה. הלך עמה הרב לארמון המלוכה. פתחה המלך וראה הנה יבשו העשבים ומראיהם השתנה. שאל המלך לרב: הפתחתם את התיבה?

אמר לו: לא אדוני המלך. כי ירא להודות על כך, שהרי הוא קיבל לידיו תיבה מלאה באבנים טובות ומרגליות והחזירה מלאה בעשבים יבשים.

אמר לו המלך: אל תירא, לא אעשה לך רעה, רק הגד לי מה נעשה בתיבה, כי אני מסרתיה לך גדושה בעשבים לחים שנשתמרו הרבה שנים, ועתה יבשו. ספר לו הרב כל מה שקרה אמש. השתומם המלך מאד על העניין וקרא: עתה ידעתי כי גדול אלוקיכם והוא מושיע אתכם מצרותיכם. והריני מחליט להתגייר ולהיות כמותכם! וכן היה, שנתגייר המלך ונעשה קידוש יהוה גדול מאד. עד כאן סיום המעשה.

[להלן דברי רבנו יוסף חיים בספרו אורח חיים על ההגדה של פסח]

והנה אותו מלך, שהניח את התיבה, עד שיבשו העשבים, שזה הורה על כליה חלילה, וכך הדורות שהוסיפו מנעול על מנעול, היו כולם מצפים לאבדנם של ישראל. אבל הקב"ה סובב את הדבר, שמלך אחד מהם ישבור את כל המנעולים וימצא את התיבה, וזקן אחד מהם יגלה את סודה, ועל ידיהם עצמם יתגלגל ביטול הקליפה ההיא כליל. ולזה אמרו: "והקב"ה מצילנו מידם", הינו ממש על ידם תתגלגל סיבת ההצלה.

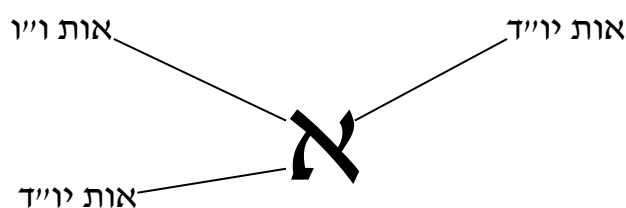
ועל כן נאמר: "מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ" [ראה פירוש על פסוק ד, המדבר על התעוררות אהבת יהוה לישראל מרוב צרות הגויים].

פרק ח

(יב) כִּרְמִי שְׁלִי, לִפְנֵי הָאֵלֶּךָ לְךָ שְׁלֹמֹה,
וּמֵאֲתִים לְנֹטְרִים אֶת-פְּרִי:

כרמי שלי לפני – תורת שלי לפני כנאמר ע"י חז"ל:
"הסתכל באורייתא וברא עלמא". הקב"ה הסתכל בתורה
שהייתה מונחת לפניו כתכנית וברא את העולם.

האלף לך שלמה – אלף פרים שיקריב שלמה זה שנאמר:
"אלף עלות יעלה שלמה" [מלכים-א ג ד] אל תקרי "אלף" אלא
"אלף". אות אלף מורכבת משלוש אותיות והם שני אותיות
יו"ד ואות ו"ו כך:

סך האותיות עולה בגימטריה למניין שם הוי"ה. (עשרים
ושש)

רצה לרמוז בזה שטוב בעיני יהוה דבקות האדם בו יתברך
וקיום "שויתי יהוה לנגדי תמיד" [תהלים טז] מאשר יקריב
לפניו אלך אילים. ושלא יהיה ליבו ומחשבתו רחוק ממנו
יתברך, כנאמר: "... בפיו ובשפתיו כבודני ולבו רחק
ממני" [ישעיה כט יג].

ומאיתם לנטרים על פרי – פרי חסר מאיתם [אות רי"ש עולה
בגימטריה מאיתם] עולה פיו. השומרים את פיהם מכל רע עולה
שכרו לעין ארוך. ונוטר הלשון נחשב כנוטר הברית וזהו

פרק ח

תיקון גדול ליסוד. מובא ע"י חכמים וז"ל: ברית הלשון וברית המעור (מילה) הם מכוונים. ואם ידבר דברים אסורים כמו לשון הרע ושקר ונבלות פה וליצנות. מלבד עונשו הראוי על כל דיבור ודיבור עוד יתרה שמטאטאין אותו בלילה ופוגם גם בברית המעור עכ"ל.

השכר המובטח לשומרים הוא: "מאתים לנמרים" דהוא אות רי"ש שעולה בגימטריה למניין האמור. רי"ש עולה לנוטריקון: ראה ש"י.

מובא במשנה: "אמר רבי יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנאמר: "להנחיל אהבי יש ואוצרותיהם אמלא" להקב"ה יש באוצרותיו שלוש מאות ועשר עולמות כמניין ש"י וינחילם לכל צדיק וצדיק לעתיד לבוא.

מדרש השיר

כרמי נשלי לפני, תני רבי חייא למלך נשכעס על בנו ומסרו ביד עבדו, מה עשה התחיל חוכט עליו במקל, אמר לו אל תשמע לאביו, אמר לו שוטה נשבעולם, כל עצמו נש אכא לא מסרני לידך אלא על ידי שלא הייתי שומע לו, ואתה אומר לי אל תשמע לאביו. כך כיון שגרמו העונות וחרב בית המקדש, וגלו ישראל לככל, אמר להם נבוכדנצר אל תשמעו לתורת אביכם נשכעסם, אלא (דניאל ג, טו): תפלו ונתסגדו לצלמא די עבדת. אמרו לו ישראל, שוטה נשבעולם, כל עצמנו לא מסרנו הקדוש ברוך הוא לידך אלא שהיינו משתתפים לצלם, היאך מה

פרק ח

דַּאתְּ אָמַר (יחזקאל כג, יד): צִלְמִי כְשֵׁדִים חֲקָקִים בְּנִשְׁנֹר, וְאֵתְּ אָמַר לֵן תִּפְלוֹן וְתִסְגְּדוֹן לְצִלְמָא דִּי עֲבַדְתָּ, וַיִּלְיָה לְהֵהוּא גִבְרָא, בְּאוֹתָהּ נִשְׁעָה אָמַר הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: כְּרַמִּי נְשִׁי לְפָנַי, אָמַר לְפָנָיו אוֹתוֹ רָשַׁע אֶלְף הָיָה וְנִתְמַצְטוּ כָּאֵן וְנִעֲשׂוּ מֵאֲתִים אִישׁ. אָמַר לוֹ הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אוֹי לוֹ לְאוֹתוֹ רָשַׁע לַחַה סְרוּחָהּ, אֶלְף הָיָה וְנִתְרַבּוּ כָּאֵן וְנִעֲשׂוּ מֵאֲתִים אֶלְף. הָאֶלְף לָךְ שְׁלֹמֹה. רַבִּי הִלֵּל בְּרִיָּה דְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן הָרַב נוֹטֵל אֶלְף, וְתִלְמִיד נוֹטֵל שְׂכָר מֵאֲתִים, מַה טַעַם, הָאֶלְף לָךְ שְׁלֹמֹה. רַבִּי אֶלְכָּסְנָדָרִי אָמַר אֵין הָרַב נוֹטֵל שְׂכָר עַל תִּלְמוּדוֹ עַד שִׁישְׁלִימְנוּ לְאַחֲרִים, מַה טַעַם, הָאֶלְף לָךְ שְׁלֹמֹה, רַבִּי חִיָּא בְּרִיָּה דְרַבִּי אֲבָא דִּיפּוֹ אָמַר, הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּצַעַר נוֹטֵל אֶלְף, נִשְׁלָא בְּצַעַר מֵאֲתִים נוֹטֵל בְּשִׂכְרוֹ, מִמֵּי אֵת לְמַד מִשְׁבָּטוֹ נִשְׁלָא שְׂכָר וּמִשְׁבָּטוֹ נִשְׁלָא נִפְתָּלִי, נִשְׁבָּטוֹ נִשְׁלָא נִפְתָּלִי עַל יְדֵי נִשְׁהִיּוּ עוֹסְקִים וְלוֹמְדִים תּוֹרָה בְּצַעַר, נִטְלוּ שְׂכָר אֶלְף, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (דְּבָרֵי הַיָּמִים א יב, לה): וּמִנִּפְתָּלֵי שָׁרִים אֶלְף. אֲכַל נִשְׁבָּטוֹ נִשְׁלָא שְׂכָר עַל יְדֵי נִשְׁהִיּוּ לְמַדִּין תּוֹרָה נִשְׁלָא בְּצַעַר, נִטְלוּ שְׂכָר מֵאֲתִים, שְׁנַאָמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א יב, לג): רָאשֵׁיהֶם מֵאֲתִים וְכָל אַחֵיהֶם עַל פִּיהֶם. רַבִּי יוֹדֵן בְּנִשְׁם רַבִּי בּוֹן אָמַר, הַלּוֹמֵד תּוֹרָה נִשְׁלָא בְּמִקּוֹמוֹ נוֹטֵל שְׂכָר אֶלְף, וּבְמִקּוֹמוֹ נוֹטֵל שְׂכָר מֵאֲתִים, וּמִמֵּי אֵת לְמַד מִשְׁבָּטוֹ נִשְׁלָא שְׂכָר וּמִשְׁבָּטוֹ נִשְׁלָא נִפְתָּלִי, נִשְׁבָּטוֹ נִשְׁלָא נִפְתָּלִי עַל יְדֵי נִשְׁהִיּוּ לְמַדִּין תּוֹרָה נִשְׁלָא בְּמִקּוֹמָן נִטְלוּ שְׂכָר אֶלְף, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: וּמִנִּפְתָּלֵי שָׁרִים אֶלְף, אֲכַל נִשְׁבָּטוֹ נִשְׁלָא שְׂכָר עַל יְדֵי נִשְׁהִיּוּ לְמַדִּין תּוֹרָה בְּמִקּוֹמָן, נִטְלוּ שְׂכָר מֵאֲתִים, שְׁנַאָמַר: רָאשֵׁיהֶם מֵאֲתִים וְכָל אַחֵיהֶם עַל פִּיהֶם.

(יג): הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגָּנִים, וְזָבְרִים בְּמִקְשֵׁיבִים
לְקוֹלָךְ—הַשְׁמִיעֵנִי:

שכר הצדיקים הוא היושבת בגנים. אל תקרי "גנים" אלא "גן עדנים". הוא גן העדן בו הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. חברים – הם חבורת הצדיקים המקשיבים לקול המענג של השכינה. ויש לאדם להדבק בהם בצדיקים זה שנאמר: "חבר אני לכל אשר יראוך" [תהלים קיט סג].

הַשְׁמִיעֵנִי – השמע לי דברי תורתך, וחידושים המתחדשים בישיבה של מעלה. מובא ע"י הפלא יועץ מעלת המחדש חידושי תורה וזה לשונו: ידוע מעלת המחדש חידושי תורה שהוא חשוב מאד בשמיים ממעל עד שאמרו בזוהר הקדוש [בהקדמה דף ד'] שבונה שמיים חדשים ועליו הכתוב אומר [ישעיה נא טז]: "לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסּוֹד אָרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן" – שערים המצוינים בהלכה – עמי אתה. אל תקרי "עמי" אלא "עמי", שנעשה שותף להקדוש ברוך הוא. עיין שם בהרחבה.

מדרש השיר

הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגָּנִים חֲבֵרִים מְקַשְׁבִּים לְקוֹלָךְ הַשְׁמִיעֵנִי, רַבִּי נָתַן כָּשֶׁם רַבִּי אַחָא אָמַר לְמַלְךְ שְׁכָעַס עַל עֲבָדָיו וְחִכְשָׁן בְּבֵית קוֹלִין, מָה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ נָטַל כָּל קֶצֶר קֶטֶן שָׁלוּ וְעָבָדוּ וְהָלַךְ לְשֹׁמֵעַ מָה הָיָה, מִן הֵן אֹמְרִים, שָׁמַע נְשִׁיאוֹ אֹמְרִים אֲדוֹנָנוּ הַמֶּלֶךְ הוּא שְׂבַחָנוּ, הוּא חַיֵּינוּ, אֵל נְחֻסָּר לְאֲדוֹנָנוּ הַמֶּלֶךְ לְעוֹלָם, אָמַר לָהֶם כְּנִי הִגְבִּיהוּ קוֹלְכֶם כְּדִי שִׁשְׁמְעוּ:

פרק ח

חברים שעל גבכם. כך אף על פי שישׁראל עסוקין במלאכתן כל ששת ימים וביום השבת משכימים ובאים לבית הכנסת וקורין קריאת שמע ועוזרין לפני התבה וקורין בתורה ומפטירין בנביא, והקדוש ברוך הוא אומר להם, בני, הגביהו קולכם כדי שישמעו חברים שעל גבכם, ואין חברים אלא מלאכי השרת, ויתנו דעתכם שלא תשנאו זה את זה, ולא תקנאו זה את זה, ולא תחרורו זה עם זה, ולא תבישו זה לזה, שלא יאמרו מלאכי השרת לפני רבוננו של עולם תורה שנתת להם לישׁראל אינן עוסקין בה, והרי איבה וקנאה ושבנאה ותחרות ביניהם, ואתם מקימים אותה בשלום. בר קפרא אמר למה קרא למלאכי השרת חברים, לפי שאין ביניהם איבה וקנאה ושבנאה ותחרות ומינות ופלגת דברים.

דבר אחר, היושבת בגנים חברים מקשיבים, כשישׁראל נכנסין לבתי כנסיות וקורין קריאת שמע בכוון הדעת בקול אחד בדעה וטעם אחד, הקדוש ברוך הוא אומר להם: היושבת בגנים, כשאתם קורין חברים אני ופמליא שלי מקשיבים לקולך השמיעני, אבל כשישׁראל קורין קריאת שמע בטרופ הדעת, זה מקדים וזה מאחר ואינם מכונין דעתם בקריאת שמע, רוח הקדש צוחת ואומרת.

דבר אחר, היושבת בגנים חברים, רבי ירמיה בשם רבי חייא רבה שני חברים שהיו עסוקים בדבר הלכה ונכבשין זה לזה בהלכה, עליהם הכתוב אומר (מלאכי ג, טז): אז נדברו יראי יהוה איש אל רעהו ויקשב יהוה וישמע, ואין דבור אלא לשון נחת, שנאמר (תהלים מז, ד): ידבר עמים

פרק ח

תַּחֲתִינוּ. וְלֹא עוֹד אֵלָּא נִשָּׂאם טָעוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַחְזִיר
 לָהֶם טָעוּתָן, מִה טָעַם וַיִּקְשֹׁב יְהוָה וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר
 זְכוֹרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, וַיִּשְׁמַע לָהֶם וַיִּכְתֹּב,
 שֶׁהוּא כּוֹתֵב עַל לִבָּם, הֵיטָף מִה דָּאֵת אָמַר (ירמיה לא, לב):
 וְעַל לִבָּם אֶכְתָּבָנָה. סֵפֶר זְכוֹרוֹן לְפָנָיו, שֶׁהוּא מְזַכֵּירָה לָהֶם,
 לְמֵאן לִירְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹדֵן בְּשִׁעָה שִׁישְׁרָאֵל קוֹרִין בְּתוֹרָה בְּחִבּוּרוֹת,
 קוֹלָף הַשְּׁמִיעֵנִי, וְאִם לֹא בִּרְח דּוֹדִי, אָמַר רַבִּי זִירָא בְּשִׁעָה
 שִׁישְׁרָאֵל קוֹרִין אֶת שְׁמַע בְּפֶה אֶחָד, בְּקוֹל אֶחָד, בְּנִעְיָמָה
 אַחַת, קוֹלָף הַשְּׁמִיעֵנִי, וְאִם לֹא בִּרְח דּוֹדִי. בִּרְח דּוֹדִי, אָמַר
 רַבִּי לִוִּי לְמִלָּף שִׁעָשָׂה סְעוּדָה וְזָמַן הָאוֹרְחִין, מִהֶם אוֹכְלִין
 וְשׁוֹתִין וּמִבְּרָכִים לְמִלָּף, וּמִהֶן אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וּמִקְלָלִין
 לְמִלָּף, הִרְגִּישׁ הַמִּלָּף וּבִקֵּשׁ לְהַכְנִיס בָּהֶם מְהוּמָה
 בְּסְעוּדָתוֹ וּלְעַרְבָּבָהּ, נִכְנָסָה מְטָרוֹנָה וּלְמַדָּה עֲלֵיהֶם
 סְנִיגוּרִיָּא, אָמְרָה לוֹ אֲדוֹנִי הַמִּלָּף עַד נִשְׁאַתָּה מִבֵּית בָּאֵלֹו
 נִשְׁאוּכְלִין וְשׁוֹתִין וּמִקְלָלִין אוֹתָךְ, הִבֵּט בָּאֵלֹו נִשְׁאוּכְלִים
 וְשׁוֹתִים וּמִבְּרָכִים אוֹתָךְ וּמִשְׁבָּחִים לְשִׁמְךָ. כֹּף כֶּשֶׁשִׁישְׁרָאֵל
 אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וּמִבְּרָכִין וּמִשְׁבָּחִין וּמִקְלָסִין לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא, מִקְנִישֵׁיב לְקוֹלָם וּמִתְרַצָּה, וּבְשִׁעָה נִשְׁאַמוֹת הָעוֹלָם
 אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וּמִחְרָפִין וּמִנְאַצִּין לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 בְּעֶרְיוֹת שְׁמִזְכִּירִים, אוֹתָהּ שִׁעָה חוֹשֵׁב הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 אֶפְלֹו לְהַחֲרִיב לְעוֹלָמוֹ, וְהַתּוֹרָה נִכְנָסָה וּמִלְמַדָּת סְנִיגוּרִיָּא
 וְאוֹמֶרֶת רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם עַד נִשְׁאַתָּה מִבֵּית בָּאֵלֹו שְׁמִחְרָפִין
 וּמִכְעִיסִים לְפָנֶיהָ, הִבִּיטָה בִּישְׁרָאֵל עִמָּךְ שְׁמִבְּרָכִים
 וּמִשְׁבָּחִים וּמִקְלָסִים לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל בְּתוֹרָה וּבְזִמְרִיּוֹת
 וּבְשִׁבְחוֹת, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ צוֹנַחַת בִּרְח דּוֹדִי, בִּרְח מְאֻמּוֹת

פרק ח

העולם והדבק בהם בישראל. ודמה לך לצבי, מה צבי זה בשעה שהוא יושן עינו אחת פתוחה ועינו אחת קמוצה, כך בשעה שישראל עושין רצונו של הקדוש ברוך הוא, מביט אליהם בשתי עיניו, הדא הוא דכתיב (תהלים לד, טז): עיני יהוה אל צדיקים, ובשעה שאין עושים רצון הקדוש ברוך הוא, הוא מביט להם בעינו אחת, שנאמר (תהלים לג, יח): הנה עין יהוה אל יראיו. על הרי בשמים, אמר רבי סימון אמר הקדוש ברוך הוא, המתינו לי עד שאשב בדין על הריהם, נשם שריהם, שנתונות אצלי בשמים, הדא הוא דכתיב: על הרי בשמים, אמר רבי יצחק כי הדא (שמות ל, כג): ואתה קח לך בשמים ראש, ראש, גמלים נושאים זהב ובשמים זהב וסמים. רבי חוניא על הדא דרבי יצחק, אין הקדוש ברוך הוא פורע מאמה למטה עד שנשפיל שריה מלמעלה, ואית ליה חמשה קרין, חד דכתיב (ישעיה כד, כא): והיה ביום ההוא יפקד יהוה על צבא המרום במרום, ואחר כך על מלכי האדמה. תרין, (ישעיה יד, יב): איך נפלת משמים הילל בן שחר, ואחר כך נגזעת לארץ. תלתא (ישעיה לד, ה): כי רותה בשמים חרבי, ואחר כך הנה על אדום תרד. ארבעה (תהלים קמט, ח): לאסר מלכיהם בזקים, ואחר כך ונכבדיהם בכבלי ברזל.

זוהר השיר

ולא עוד אלא שחוט של חסד נמשך עליו ביום. כמו שדרשו בהכתוב: "יוםם יצוה יהוה חסדו ובלילה שירה עמי" [תהלים מב] ולא עוד אלא שאותן דברי תורה שהוא אומר כולם עולים ונתעטרים לפני הקב"ה. ולפיכך דוד המלך היה מתיגע בלילה בעבודת ריבונו.

(יד): בְּרוּךְ הוֹדִי, *וְדִמָּה-לָךְ לְצַבִּי אוֹ לְעֹפָר
הָאֵילִים-עַל, הָרִי בְּשָׁמַיִם:

נהגו הספרדים לחזור ולומר פסוק: "היושבת בגנים", כי חכמנו ז"ל [שבת סג] דרשו פסוק זה של "ברח דודי" לגנאי, ואי אפשר לסיים בדבר רע [רב פעלים חלק ד סימן מב] ולעומת זאת נאמר במדרש השיר: "אמר ליה רבי יהודה: דיך מאיר אין דורשין שיר השירים לגנאי אלא לשבח, שלא ניתן שיר השירים אלא לשבחן של ישראל" [מדרש השיר שיר השירים א יב]. ואנו נדבוק בדברי רבי יהודה שלא לגנאי ונפרש ברוח זו.

ברח דודי – ברח בהיפוך אתוון עולה "חבר" רצה לומר: חבר דודי, התחבר דודי עם השכינה ביחודא שלים ורד במהרה לגאול בניך רחומיך.
לצבי – כעופר המדלג על החרים בקלילות.

"לעולם יהיה דברך **ניצב בשמים**" [תהלים קיט פט]. הרי בשמיים כבודו ואנו מבקשים הורידה שכינתך עלינו ושלח את משיח צדקנו לגאלנו במהרה בימנו אכי"ר.
כמובא ע"י הרש"ש זלה"ה על הפסוק "לעולם יהיה דברך **ניצב בשמים**" יכווין במילת דברך שהגזרות הרעות יישארו בשמים ולא ירדו לארץ.

ששים גבורים
ודמה – לשון דמיון.

מדרש השיר

בְּרַח דוֹדִי וְדָמָה לָךְ לַצְבִּי, לַצָּבָא שֶׁל מַעֲלָה, הַדּוֹמִים
לְכַבּוֹדְךָ בְּקוֹל אֶחָד, בְּנִעְיָמָה אַחַת. עַל הָרִי בְּשָׂמִים, בְּשָׂמֵי
שָׂמִים הָעֲלִיּוֹנִים.

דָּבָר אַחֵר, בְּרַח דוֹדִי מִן גָּלוּת נִשְׁאַנוּ בָּהּ וּמִתְלַכְלָכִין
בְּעוֹנוֹת. וְדָמָה לָךְ לַצְבִּי, טְהוֹרֵנוּ כְּצָבִי. אוֹ לְעֹפֶר הָאֵילִים,
שֶׁתִּקְבֹּל אֶת תְּפִלָּתֵינוּ כְּקֶרֶבֶן גְּדִיִּים וְאֵילִים. עַל הָרִי
בְּשָׂמִים, אֵיתָא לָךְ לְרִיחָא טָבָא בְּזָכוֹת אַבּוּתֵינוּ שֶׁרִיחַן
עוֹלָה לְפָנֶיךָ כְּבְשָׂמִים, זוֹ גַּן עֵדֶן שֶׁכָּלָה בְּשָׂמִים, לְכָךְ
נֶאֱמַר: עַל הָרִי בְּשָׂמִים.

אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא לְאַסֵּר מַלְכֵיהֶם בְּזָקִים, אֱלוֹ שָׁרִים שֶׁל
מַעֲלָה, וְנִכְבְּדֵיהֶם בְּכִכְלֵי בְרָזֶל, אֱלוֹ שָׁרִים שֶׁל מַטָּה.
חֲמִשָּׁה (תהלים קמט, ט): לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כְּתוּב, וְאַחֵר
כָּף הַדָּר הוּא לְכָל חֲסִידָיו הַלְלוּיָהּ. בְּאַרְבַּעַה דְּבָרִים
נִמְשָׁלָה גְּאוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּקָצִיר, וּבְבָצִיר, בְּבְשָׂמִים,
וּבִיּוֹלָדָה. בְּקָצִיר, הֵדָא חֲקָלָא כִּד הִיא מְחַצֵּדָא בְּלֹא עֲנִתָהּ,
אֲפֹלוּ תִבְנָא לִית הוּא טַב, בְּעֲנִתָהּ, הוּא טַב, הֵדָא הוּא
דְּכִתִּיב (יואל ד, יג): שֶׁלַּחוּ מִגֵּל כִּי בָשָׁל קָצִיר. נִמְשָׁלָה
בְּבָצִיר, הֵדִין כְּרָמָא כִּד מְקַטִּיף בְּלֹא עֲנִתָהּ, אֲפֹלוּ בְּסִמְיָה
לִית הוּא טַב, בְּעֲנִתָהּ הוּא טַב. כָּף (ישעיה כז, ב): כָּרֶם חֲמָר
עֲנֹ לָהּ, אֵיתַעֲבִיד כְּרָמָא חֲמָר זִמְרָ לָהּ. נִמְשָׁלָה בְּבְשָׂמִים,
מָה בְּשָׂמִים הַלְלוּ כְּשֶׁהֵן נִלְקָטִין כְּשֶׁהֵן רַכִּין לַחִים אֵין
רִיחַם נוֹדֵף, כְּשֶׁהֵן יְבֻשִׁים וְנִלְקָטִין רִיחַן נוֹדֵף. נִמְשָׁלָה
כִּיּוֹלָדָה, הֵדָא אֵתְתָא כִּד יִלָּדָה בְּלֹא עֲנִתָהּ, לֹא חֲיִיא וּלְדָא,
כִּד יִלָּדָת בְּעֲנִתָהּ, חֲיִי, כָּף כְּתִיב (מיכה ה, ב): לָכֵן יִתְּנֶם עַד
עַתָּה יוֹלָדָה יִלָּדָה. רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר

פרק ח

(ישעיה ס, כב): אָנִי יְהוָה בְּעֶפְתָּהּ אֶחֱיֹשֶׁנָּה, לֹא זָכִיתָם, בְּעֶפְתָּהּ. זָכִיתָם, אֶחֱיֹשֶׁנָּה. כֵּן יְהִי רָצוֹן בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

זוהר השיר

רבי יוסי פתח: "למנצח על אילת השחר מזמור לדוד" [תהלים כב] כמה חביבה התורה לפני הקב"ה. שכל מי שעמלו בתורה אהוב הוא למעלה, אהוב הוא למטה והקב"ה מקשיב לדבריו. אין עוזבו בעולם הזה, ואין עוזבו בעולם הבא. והתורה נצרכת לעסוק בה יומם ולילה שנאמר: "והגית בו יומם ולילה" [יהושע א]. ונאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה" [ירמיה לג]. וזה נכון ביום, אבל בלילה למה? לבעבור שיהיה נמצא אצלו שם הקדוש בשלמות. כי כמו שאין יום בלי לילה. ואין הוא שלם אלא זה עם זה. כך נצרכה התורה להימצא אצל האדם יומם ולילה. שתהיה השלימות אצל האדם יומם ולילה. והרי אמרו עיקר הלילה הוא מחצות ואילך. ואע"פ שחצי הראשון בכלל הלילה הוא. אבל בחצות הלילה נכנס הקב"ה בגן העדן להשתעשע עם הצדיקים. ואז צריך האדם לקום ולהגות בתורה. והרי אמרו שהקב"ה וכל הצדיקים שבגן העדן כולם מקשיבים לקולו. זש"כ: "היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני" וזה נתבאר, היושבת בגנים זו כנסת ישראל. שהיא משבחת לו להקב"ה בשבח התורה בלילה. אשרי חלקו של מי שמשתתף עמה לשבח לו להקב"ה בשבח התורה. וכאשר מאיר הבוקר באה כנסת ישראל ותשתעשע בו בהקב"ה. והוא מושיט לה שרביט החסד, ולא עליה בלבדה, אלא אליה ועל אותן שנשתתפו עמה. וכך נדרש בהכתוב: "יומם יצוה יהוה חסדו ובלילה שירה עמי" ולכן נקראת אילת השחר.

**תם ונשלם, שבח ליהוה בורא העולם.
בחסדי המלך התמיר והנעלם, בידי העבד הדל והנכלם.**

קודם קריאת ולימוד שיר השירים יאמר "לשם יזוד" זה
המודפס בסידורים:

לְשֵׁם יִזּוּד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתּוֹתָהּ, בְּדוֹזִילוֹ
וּרְזוּיָמוֹ, וּרְזוּיָמוֹ וּדְוִיָּלוֹ, לְיִזּוּדָא שֵׁם יוֹד יְק"י בּוֹא"ו יְק"י
בְּיִזּוּדָא שְׁלִים (י-ה-ו-ה) בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה אֲנִי
בָּאִים לְשׁוּרָר בְּקוֹל זָעִים שִׁיר הַשִּׁירִים, (קוֹדֶשׁ
קִדְשִׁים, וְתַעֲלֶה לְפָנֶיךָ קְרִיאַת וְלִימוּד שִׁיר הַשִּׁירִים
כְּאִילוֹ אִמְרוּ וּלְמַדּוּ שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ ע"ה בְּעֶצְמוֹ, וְכִאִילוֹ
הַשִּׁגְנוּ כָּל הַסּוּדוֹת הַזֹּתוּמִים בּוֹ)

[ואז"כ יאמר פסוק זה שתי פעמים] וְיִהְיֶה זָעֵם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ
עָלֵינוּ. וּבְמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ. וּבְמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה:
[ויאמר] וְיִהְיֶה לְרִצּוֹן אֲמָרִי פִי וְהִגִּיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ, יְהוָה
צוּרִי

וְגִאֲלִי:

פרק א

א שִׁיר הַשִּׁירִים, אֲשֶׁר לְשִׁלְמֹה. ב וַיִּשְׁקֶנִי
 מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ, כִּי טוֹבִים דְּדִידְךָ מִיַּיִן. ג לְרִיחַ
 שְׁמֶנֶךָ טוֹבִים, שְׁמֶן תּוֹרֵק שְׁמֶךָ; עַל כֵּן, עֲלָמוֹת
 אֶהְבֹּדְךָ. ד מִשְׁכְּנִי, אֶחֱרִיד נְרוּצָה; הִבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ
 חֲדָרָיו, נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ נִזְכִּירָה דְּדִידְךָ מִיַּיִן,
 מִיִּשְׁרִים אֶהְבֹּדְךָ. ה שְׁחֹרָה אָנִי וְנָאוֹה, בָּנוֹת
 יְרוּשָׁלַם; כָּאֶחָלִי קָדָר, כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה. ו אֵל
 תְּרַאוּנִי שְׁאֲנִי שְׁחֹרְחֹרֶת, שְׁשׁוּפֶתְנִי הַשָּׁמַשׁ; בְּנִי
 אִמִּי נָחְרוּ בִּי, שְׁמִנִי נִטְרָה אֶת-הַכָּרְמִים כָּרְמִי
 שְׁלִי, לֹא נִטְרָתִי. ז הִגִּידָה לִּי שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי
 אֵיכָה תִרְעָה אֵיכָה תִרְבִּיץ בַּצְּהָרִים שְׁלֹמֹה
 אֶהְיָה כְּעֹטֶיָה עַל עֲדָרֵי חֲבָרִיד. ח אִם לֹא תִדְעִי
 לָךְ, תִּיפָּה בַנָּשִׁים; צֹאֵי לָךְ בְּעֶקְבֵי הַצֹּאן, וְרַעֲי
 אֶת גְּדִיתֶיךָ, עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרָעִים. ט לִסְסֹתִי
 בְּרֶכְבִּי פָרְעָה, דְּמִיתֶיךָ רַעֲיָתִי. י נָאוֹ וְלַחֲיִיד
 בַּתָּרִים, צֹאֲרֶךְ בַּחֲרוּזִים. יא תוֹרִי זָהָב נִעְשָׂה
 לָךְ, עִם נִקְדוֹת הַכֶּסֶף. יב עַד שְׁהַמֶּלֶךְ, בְּמִסְבּוֹ,
 נִרְדִּי, נָתַן רִיחוֹ. יג צָרוּר הַמֶּרְדּוּדִי לִי, בֵּין שְׂדֵי
 יִלִּין. יד אֲשַׁכַּל הַכֶּפֶר דּוּדִי לִי, בְּכֶרְמִי עֵין גְּדִי.
 טו הִנֵּךְ יָפָה רַעֲיָתִי, הִנֵּךְ יָפָה עֵינֶיךָ יוֹנִים. טז הִנֵּךְ

יָפֶה דוֹדִי אֶף נָעִים, אֶף עֲרִשְׁנוּ רַעֲנָנָה. י״ קְרוֹת
בְּתִינוּ אֲרָזִים, רַהֲיִטְנוּ בְּרוֹתִים.

פרק ב

א אֲנִי חִבֵּצְלַת הַשָּׁרוֹן, שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים.
ב כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוּחִים, כֵּן רַעֲיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת.
ג כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר, כֵּן דוֹדִי בֵּין הַבָּנִים; בָּצֵלוֹ
חֲמֹדָתִי וַיִּשְׁבָּתִי, וּפְרִיּוֹ מְתוֹק לְחֶפֶי. ד הִבִּיאֲנִי
אֶל-בֵּית הַיִּיזָן, וְדָגְלוֹ עָלַי אֲהַבָּה. ה סָמְכוּנִי,
בְּאִשִּׁישׁוֹת רַפְדוֹנִי, בְּתַפּוּחִים: כִּי חוֹלַת אֲהַבָּה,
אֲנִי. ו שָׁמְאָלוּ תַחַת לְרֹאשִׁי, וַיְמִינוּ תַחֲבִקְנִי.
ז הַשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בָּנוֹת יְרוּשָׁלַם, בְּצַבָּאוֹת, אוֹ,
בְּאֵילוֹת הַשָּׁדָה: ח אִם תַּעֲיִרוּ וְאִם תַּעֲזוּרְרוּ אֶת
הָאֲהַבָּה, עַד שֶׁתִּחַפֵּץ. ט קוֹל דוֹדִי, הִנֵּה זֶה בָּא;
מְדַלֵּג, עַל הַתָּרִים מְקַפֵּץ, עַל הַגִּבְעוֹת. י דוֹמָה
דוֹדִי לְצִבִּי, אוֹ לְעֹפֶר הָאֵילִים; הִנֵּה זֶה עוֹמֵד,
אַחַר כְּתִלְנוּ מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלָנוֹת, מִצִּיץ מִן
הַחֲרָבִים. יא עָנָה דוֹדִי, וְאָמַר לִי: קוּמִי לָךְ רַעֲיָתִי
יָפֶתִי, וּלְכִי לָךְ. יב כִּי הִנֵּה הִסְתּוֹ, עָבַר; הִגֵּשׁם,
חָלַף הַלָּךְ לוֹ. יג הַנְּצָנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ, עַת
הַזֹּמִיר הִגִּיעַ; וְקוֹל הַתּוֹר, נִשְׁמַע בְּאֲרָצֵנוּ.
יד הַתְּאֵנָה חֲנֻטָה פִּגְיָה, וְהַגִּפְנִים סְמֹדֶר נָתַנוּ רִיחַ;

קוֹמִי לָךְ רַעֲיָתִי יִפְתִּי, וּלְכִי לָךְ. י' יוֹנָתִי בְּחֲגֹוִי
הַסֵּלַע, בְּסֶתֶר הַמְּדִירָגָה, הִרְאִינִי אֶת מַרְאִיךָ,
הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלְךָ: כִּי קוֹלְךָ עָרַב, וּמַרְאִיךָ
נְאוֹת. טו אֶחָזוּ לָנוּ, שְׁעָלִים שְׁעָלִים קְטָנִים,
מִחֲבָלִים כְּרָמִים; וּכְרָמֵינוּ סְמִדָּר. טז דוֹדִי לִי וְאֲנִי
לוֹ, הִרְעָה בְּשׁוֹשָׁנִים. יז עַד שְׁיִפּוֹחַ הַיּוֹם, וְנָסוּ
הַצִּלָּלִים: סב דִּמָּה לָךְ דוֹדִי לְצָבִי, אוֹ לְעֹפֶר
הָאֵילִים עַל הָרִי בְּתָר.

פרק ג

א עַל מִשְׁכְּבִי, בְּלִילוֹת, בְּקִשְׁתִּי, אֶת שְׁאֵהְבָה
נַפְשִׁי; בְּקִשְׁתִּיו, וְלֹא מָצָאתִיו. ב אֶקוֹמָה נָא
וְאֶסֹבְבָה בְּעִיר, בְּשׁוֹקִים וּבְרַחְבוֹת אֲבִקְשָׁה, אֶת
שְׁאֵהְבָה נַפְשִׁי; בְּקִשְׁתִּיו, וְלֹא מָצָאתִיו.
ג מְצָאוֹנִי, הַשְׁמָרִים, הַסִּבְבִּים, בְּעִיר: אֶת
שְׁאֵהְבָה נַפְשִׁי, רְאִיתָם. ד כְּמַעַט, שְׁעַבְרָתִי
מֵהֶם, עַד שִׁמְצָאתִי, אֶת שְׁאֵהְבָה נַפְשִׁי; אֲחֻזְתִּיו,
וְלֹא אֶרְפְּנוּ עַד שֶׁהִבִּיאתִיו אֶל בֵּית אִמִּי, וְאֶל
חֶדֶר הוֹרָתִי. ה הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם,
בְּצִבְאוֹת, אוֹ, בְּאֵילוֹת הַשָּׁדָה: אִם תִּעִירוּ וְאִם
תִּעֲזְרוּ אֶת הָאֵהְבָה, עַד שֶׁתַּחֲפִּץ. ו מִי זֹאת,
עָלָה מִן הַמִּדְבָּר, כְּתִימָרוֹת, עֵשֶׂן: מְקַטְרֶת מֹר

וּלְבוֹנָה, מִכָּל אֲבָקַת רוּכָל. ז' הִנֵּה, מִטָּתוֹ
 שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שְׂשִׁים גְּבָרִים, סָבִיב לָהּ: מִגְּבָרֵי,
 יִשְׂרָאֵל. ח' כָּלם אֲחֻזֵּי חֶרֶב, מְלַמְּדֵי מִלְחָמָה; אִישׁ
 חֶרֶבוֹ עַל יָרְכוֹ, מִפֶּחַד בְּלִילוֹת. ט' אֶפְרַיִם, עָשָׂה
 לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַעְצֵי, הֶלְבָּנוֹן. י' עַמּוּדָיו, עָשָׂה
 כֶּסֶף, רִפִּידָתוֹ זָהָב, מְרַכְּבוֹ אֲרָגָמָן; תּוֹכוֹ רְצוּף
 אֶהָבָה, מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלַם. יא' צֹאנָה וְרֹאֵינָה בְּנוֹת
 צִיּוֹן, בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֶטְרָה, שְׁעֶטְרָה לוֹ אִמּוֹ
 בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ, וּבְיוֹם, שְׂמִיחַת לְבוֹ.

פרק ד

א' הִנֵּךְ יָפָה רַעֲיָתִי, הִנֵּךְ יָפָה עֵינֶיךָ יוֹנִים, מִבַּעַד
 לְצִמְתֶּךָ; שְׁעָרֶךָ בָּעֵדֶר הָעֲזִים, שְׁגָלָשׁוֹ מִהַר
 גִּלְעָד. ב' שְׁנֶיךָ בָּעֵדֶר הַקְּצוּבוֹת, שְׁעָלוּ מִן
 הַרְחָצָה: שְׂכָלָם, מִתְּאִימוֹת, וְשִׁכְלָה, אֵין בָּהֶם.
 ג' כַּחוּט הַשָּׁנִי שִׁפְתוֹתֶיךָ, וּמִדְּבָרֶךָ נֶאֱוָה; כְּפֹלַח
 הַרְמוֹן רִקְתֶּךָ, מִבַּעַד לְצִמְתֶּךָ. ד' כְּמִגְדֵּל דָּוִיד
 צֹאֲרֶךְ, בָּנוּי לְתִלְפִיּוֹת; אֶלֶף הַמִּגֵּן תָּלוּי עָלָיו, כָּל
 שְׁלִטֵי הַגְּבָרִים. ה' שְׁנֵי שְׂדֵיךָ כְּשֵׁנֵי עֶפְרַיִם,
 תְּאוּמֵי צְבִיָּה, הָרוּעִים, בְּשׁוֹשָׁנִים. ו' עַד שְׁיִפּוֹחַ
 הַיּוֹם, וְנָסוּ הַצִּלָּלִים אֶלְךָ לִי אֵל הַר הַמּוֹר, וְאֵל
 גִּבְעַת הֶלְבוֹנָה. ז' כֶּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי, וּמוֹם אֵין

בָּךְ. ה אֶתִּי מִלְּבָנוֹן כָּלָה, אֶתִּי מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי;
 תִּשְׁוִרִי מִרְאֵשׁ אֲמָנָה, מִרְאֵשׁ שָׁנִיר וְחֶרְמוֹן,
 מִמַּעַנּוֹת אֲרִיזֹת, מִתְּהַרְרֵי נְמָרִים. ו לִבְּתַנִּי,
 אֶחָתִי כָלָה; לִבְּתַנִּי בְּאַחַת מֵעֵינֶיךָ, בְּאַחַד עֶנְק
 מִצְוֹרְנֶיךָ. י מַה יָּפוּ דְדִיךָ, אֶחָתִי כָלָה; מַה טָּבוֹ
 דְדִיךָ מִיֵּינִי, וְרִיחַ שְׁמֶנֶיךָ מִכָּל בְּשָׂמִים. יא נִפְתַּח
 תַּטְפֹּנָה שְׁפֹתֶיךָ, כָּלָה; דָּבֵשׁ וְחָלָב תַּחַת
 לְשׁוֹנְךָ, וְרִיחַ שְׁלֹמֹתֶיךָ כָּרִיחַ לְבָנוֹן. יב גֵּן נָעוּל,
 אֶחָתִי כָלָה; גֵּל נָעוּל, מֵעֵין חֲתוּם. יג שְׁלַחֲךָ
 פָּרִידִם רְמוֹנִים, עִם פָּרִי מְגָדִים; כְּפָרִים, עִם
 נָרְדִים. יד גִּרְדִּי וְכֶרֶם, קָנָה וְקִנְמוֹן, עִם, כָּל עֲצֵי
 לְבוֹנָה; מֹר, וְאַהֲלוֹת, עִם, כָּל רָאשֵׁי בְשָׂמִים.
 טו מֵעֵין גַּנִּים, בְּאֵר מַיִם חַיִּים; וְנִזְלִים, מִן לְבָנוֹן.
 טז עוֹרִי צָפוֹן וּבּוֹאִי תִימָן, תְּפִיחֵי גִבִּי יִזְלוּ בְּשָׂמִי;
 יבֹא דוֹדִי לְגִנּוֹ, וַיֹּאכַל פְּרִי מְגָדָיו.

פרק ה

א בָּאתִי לְגִנִּי, אֶחָתִי כָלָה אֲרִיתִי מוֹרִי עִם בְּשָׂמִי,
 אֲכַלְתִּי יַעְרִי עִם דָּבֵשׁ שְׁתִּיתִי יַיִן עִם חֲלָבִי;
 אָכְלוּ יָרְעִים, שְׁתּוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדִים. ב אֲנִי יֹשֶׁנָּה,
 וְלִבִּי עָרָה; קוֹל דּוֹדִי דּוֹפֵק, פֶּתַחִי לִי אֶחָתִי רָעִיתִי
 יוֹנְתִי תַמְתִּי שְׂרָאשִׁי נִמְלָא טָל, קוֹצוֹתִי רְסִיסִי

לִיְלֶה. ־ פִּשְׁטֹתִי, אֶת בִּתְנֹתִי אֵיכָכָה, אֶלְבָּשָׁנָה;
 רַחֲצֹתִי אֶת רַגְלִי, אֵיכָכָה אֶטְנַפֵּם. ־ דּוֹדִי, שְׁלַח
 יָדוֹ מִן הַחֹר, וּמַעֵי, הָמוּ עָלָיו. ־ קָמְתִי אָנֹכִי, לַפֶּתַח
 לְדוֹדִי; וַיְדִי נָטְפוּ מוֹר, וְאַצְבָּעֹתַי מוֹר עִבֵּר, עַל,
 בַּפּוֹת הַמִּנְעוּל. ־ פִּתַּחְתִּי אָנֹכִי לְדוֹדִי, וְדוֹדִי חָמַק
 עָבָר; נִפְשִׁי, יֵצֵאָה בְּדַבָּרוֹ בִּקְשָׁתִיהוּ וְלֹא
 מִצָּאֲתִיהוּ, קָרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי. ־ מִצָּאֲנִי הַשֹּׁמְרִים
 הַסֹּבְבִים בְּעִיר, הַכּוֹנֵי פִצְעוֹנִי; נָשְׂאוּ אֶת רִדִּי
 מֵעָלַי, שֹׁמְרֵי הַחֲמוֹת. ־ הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם, בָּנוֹת
 יְרוּשָׁלָּם: ־ אִם תִּמָּצְאוּ, אֶת דּוֹדִי מִה תִּגִּידוּ לוֹ,
 שְׁחֹלֶת אֶתְבָּה אָנֹכִי. ־ מִה דוֹדְךָ מְדוּד, הִיפָּה
 בְּנָשִׁים: ־ מִה דוֹדְךָ מְדוּד, שְׁכָכָה הִשְׁבַּעְתָּנוּ.
 ־ דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם, דָּגוּל מִרְבָּכָה. ־ רֹאשׁוֹ, כֶּתֶם
 פָּז; קְנֻצוֹתָיו, תִּלְתָּלִים, שְׁחָרוֹת, כְּעוֹרֵב. ־ יָב עֵינָיו,
 כִּיּוֹנִים עַל אֲפִיקֵי מַיִם; רַחֲצוֹת, בְּחֶלֶב יִשְׁבוֹת, עַל
 מְלֶאֶת. ־ לְחָיו כְּעָרוֹגַת הַבָּשָׂם, מְגִדְלוֹת
 מְרֻקָּחִים; שִׁפְתוֹתָיו, שׁוֹשְׁנִים נְטָפוֹת, מוֹר עִבֵּר.
 ־ יְדָיו גְּלִילִי זָהָב, מְמֻלָּאִים בַּתְּרָשִׁישׁ; מַעֲיוֹ עֶשֶׂת
 שֵׁן, מְעֻלָּפֶת סְפִירִים. ־ טוֹ שׁוֹקִיו עֲמוּדֵי יֶשַׁע,
 מִיִּסָּדִים עַל אֲדָנִי פָז; מִרְאֵהוּ, כְּלָבֶנוֹן בְּחֹר,
 כְּאַרְזִים. ־ חֲבוֹ, מִמֶּתְקִים, וְכֹל, מִחֲמָדִים; זֶה
 דּוֹדִי וְזֶה רַעִי, בָּנוֹת יְרוּשָׁלָּם.

פרק ו

א אָנָה הָלַךְ דּוֹדָהּ, הִיפָּה בְנָשִׁים; אָנָה פָּנָה דּוֹדָהּ,
 וַיִּבְקֹשׁוּ עִמָּהּ. ב דּוֹדִי יָרַד לָגֹנוֹ, לַעֲרֹגוֹת הַבָּשָׂם
 לָרְעוֹת, בַּגָּנִים, וְלִלְקֹט, שׁוֹשָׁנִים. ג אָנִי לְדוֹדִי
 וְדוֹדִי לִי, הָרַעָה בְּשׁוֹשָׁנִים. ד יָפָה אֶת רַעֲיָתִי
 בְּתַרְצָה, נָאוֹה בִּירוּשָׁלַם; אֵיפָה, בַּנְּדָנָלוֹת.
 ה הָסִבִּי עֵינַיָּךְ מִנְּגִדִי, שֶׁהֵם הִרְהִיבֵנִי; שִׁעְרֶךָ
 בָּעֵדֶר הָעוֹיִם, שֶׁגָּלְשׁוּ מִן הַגִּלְעָד. ו שֶׁנִּיךָ בָּעֵדֶר
 הִרְחִלִים, שֶׁעָלוּ מִן הִרְחָצָה; שֶׁכָּלֵם, מִתְּאִימוֹת,
 וְשֶׁכָּלָה, אֵין בָּהֶם. ז כָּפַלַח הָרַמּוֹן רָקִיתָךְ, מִבַּעַד
 לְצִמְתָּךְ. ח שֵׁשִׁים הֵפָה מְלָכוֹת, וְשִׁמְנִים
 פִּילֹגְשִׁים; וְעֶלְמוֹת, אֵין מִסְפָּר. ט אַחַת הִיא
 יוֹנָתִי תַפְתִּי אַחַת הִיא לְאַפָּה, בָּרָה הִיא
 לְיוֹלֶדֶתָהּ; רְאוּהָ בָנוֹת וַיֵּאֱשְׁרוּהָ, מְלָכוֹת
 וּפִילֹגְשִׁים וַיַּחֲלִלוּהָ. י מִי זֹאת הַנְּשָׁקָפָה, כְּמוֹ
 שָׁחַר: יָפָה כְּלָבָנָה, בָּרָה בַּחֲמָה אֵיפָה,
 בַּנְּדָנָלוֹת. יא אֵל גִּנַּת אֶגְזוֹ יִרְדְּתִי, לִרְאוֹת בְּאֵבִי
 הַנְּחָל; לִרְאוֹת הַפְּרָחָה הַגָּפֶן, הַנִּצּוֹ הָרַמְנִים.
 יב לֹא יִדְעָתִי נַפְשִׁי שְׂמִתָּנִי, מִרְכָּבוֹת עַמִּי נָדִיב.

פרק ז

א שובי שובי השולמית, שובי שובי ונחזה בך;
 ב מה תחזו, בשולמית, במחלת, המחננים. ג מה
 יפו פעמיו בנעלים, בת נדיב; חמוקי ירכיו כמו
 חללים, מעשה ידי אמן. ו שררד אגן הסחר, אל
 יחסר המזג; בטנד ערמת חטים, סוגה
 בשושנים. ז שני שדיך בשני עפרים, תאמי
 צביתה. ח צוארד, במגדל השן; עיניך ברכות
 בחשבון, על שער בת רבים אפך במגדל
 הלבנון, צופה פני דמשק. ו ראשך עליך בפרמל,
 ודלת ראשך בארנמן: מלך, אסור ברהטים.
 ז מה יפית, ומה נעמית אהבה, בתענוגים.
 ח זאת קומתך דמתה לתמר, ושדיך לאשכלות.
 ט אמרתי אעלה בתמר, אחזה בסנסניו; ויהיו נא
 שדיך באשכלות הגפן, וריח אפך בתפוחים.
 י וחבך, כיין הטוב הולך לדודי למישרים; דובב,
 שפתי ישנים. יא אני לדודי, ועלי תשוקתו.
 יב לכה דודי נצא השדה, נלינה בכפרים.
 יג נשכימה, לכרמים נראה אם פרחו הגפן פתח
 הסמדר, הנצו הרמונים; שם אתן את ידי לך.

יִהְיֶה הַדּוֹדָאִים נָתַנּוּ רִיחַ, וְעַל פְּתַחֵינוּ כָּל מְגִדִים
חֲדָשִׁים, גַּם יִשְׁנִים; דּוֹדִי, צַפַּנְתִּי לָךְ.

פרק ח

א מי יתְנֶנָּךְ כָּאֵח לִי, יוֹנֵק שְׂדֵי אִמִּי; אֲמַצְאָךְ בַּחוּץ
אֲשַׁקֶּךָ, גַּם לֹא יִבּוֹז לִי. ב אֲנַהֲגֶךָ, אֲבִיאָךְ אֶל-
בֵּית אִמִּי תִלְמִדְנִי; אֲשַׁקֶּךָ מִיַּיִן הָרֶקֶת, מִעֲסִים
רַמְנִי. ג שְׂמָאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי, וַיְמִינוּ תַּחֲבִקְנִי.
ד הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם, בָּנוֹת יְרוּשָׁלַם: מַה תַּעֲשׂוּ
וּמַה תַּעֲרֹרוּ אֶת הָאֲהָבָה, עַד שֶׁתִּחַפֵּץ. ה מי
זֹאת, עֲלָה מִן-הַמִּדְבָּר, מִתְרַפֶּקֶת, עַל דּוֹדָהּ;
תַּחַת הַתְּפוּחַ, עוֹרֶרְתִּיךְ שָׁמָּה חִבְּלָתְךָ אִמֶּךָ,
שָׁמָּה חִבְּלָה יְלִדְתְּךָ. ו שִׁימְנִי כַחוֹתֶם עַל לִבֶּךָ,
כַּחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ כִּי עֲזָה כַּמּוֹת אֲהָבָה, קָשָׁה
כְּשֶׂאוֹל קִנְיָה: רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפִּי, אֵשׁ שְׁלֵהֲכֶתִיהָ.
ז מִים רַבִּים, לֹא יוּכְלוּ לִכְבוֹת אֶת הָאֲהָבָה,
וּנְהָרוֹת, לֹא יִשְׁטְפוּהָ; אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן
בֵּיתוֹ, בְּאֲהָבָה בּוֹז, יִבּוֹזוּ לוֹ. ח אֲחֹת לָנוּ קִטְנָה,
וְשִׁדִּים אֵין לָהּ; מַה נַּעֲשֶׂה לְאַחֲתָנוּ, בַּיּוֹם שִׁידְבֵּר
בָּהּ. ט אִם חוֹמָה הִיא, נִבְנֶנָּה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף;
וְאִם דָּלֶת הִיא, נַצּוֹר עָלֶיהָ לֹחַ אָרֶז. י אֲנִי
חוֹמָה, וְשִׁדִּי כַּמְגִדְלוֹת; אֲזִי הָיִיתִי בְּעֵינָיו,

כְּמוֹצֵאת שְׁלוֹם. יי כָּרַם הָיָה לְשִׁלְמָה בְּבַעַל
הַמֶּזֶן, נָתַן אֶת הַכָּרַם לַנְּטָרִים: אִישׁ יָבֹא בַּפְּרִי, וְ
אֶלֶף כֶּסֶף. יב כָּרְמִי שְׁלִי, לְפָנַי; הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה,
וּמֵאֲתָיִם לַנְּטָרִים אֶת פְּרִיו. יג הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגְּנִים,
חֲבֵרִים מְקַשְׁיָבִים לְקוֹלֶךָ הַשְׁמִיעֵנִי. יד בָּרַח דּוֹדִי,
וְדָמָה לְךָ לְצָבִי אוֹ לְעֶפְרַיִם הָאֵילִים עַל, הָרִי
בְּשָׁמַיִם.

הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגְּנִים, חֲבֵרִים מְקַשְׁיָבִים לְקוֹלֶךָ
הַשְׁמִיעֵנִי.

לאחר קריאת ולימוד שיר השירים יאמר:

ריבון כל העולמים, יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו
 ואלהי אבותינו, שבזכות שיר השירים אשר קראתי
 ולמדתי, שהוא קדש קדשים, בזכות פסוקיו, ובזכות
 תיבותיו, ובזכות אותיותיו, ובזכות נקודותיו, ובזכות
 טעמיו וצרוףיו ורמזיו וסודותיו הקדושים והטהורים
 הנוראים היוצאים ממנו, שתהא שעה זו שעת
 רחמים, שעת הקשבה, שעת האזנה, ונקראך ותענינו,
 נעתיר לך והעתר לנו, ויהיה עולה לפניך קריאת
 ולימוד שיר השירים כאלו השגנו כל הסודות
 הנפלאות והנוראות אשר הם חתומים וסתומים בו
 בכל תנאיו, ונזכה למקום שהנפשות, הרוחות
 והנשמות, נחצבות משם, וכאלו עשינו כל מה שפוטל
 עלינו להשיג בין בגלגול זה, בין בגלגולים אחרים,
 ולהיות מן העולים והזוכים לעולם הבא, עם שאר
 צדיקים וחסידים. ומלא כל משאלות לבנו לטובה,
 ותהיה עם לבנו ואמרי פינו בעת מחשבותינו, ועם
 ידינו בעת מעבדינו, ותשלח ברכה, הצלחה והרוחה,
 בכל מעשי ידינו, ומעפר ענינו תקימנו, ומאשפות
 דלותנו תרוממנו, ותשיב שכנתך לעיר קדשך
 במהרה בימינו, אמן:

תפילה לכל הישועות

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה (יאהדונהי) בדחילו ורחימו (יאההיהה) ורחימו ודחילו (איההיהה) ליחדא שם אות י' ואות ה' (או"א) בשם אות ו' ואות ה' (וו"נ) ביחדא שלים (יהוה) בשם כל ישראל, הריני מוכן ומזומן לקיים בעזרת האל יתברך מצות עשה דאורייתא של התשובה ככתוב בתורה הקדושה: **"ושבת עַל יְהוָה"** (יאהדונהי) **אלהיך ושמעת בקולו"** (ויאמר פעמיים) ויהי נַעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ בּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ בּוֹנֵנָה. (לא יאמר בשבת) והריני מתחרט חרטה גמורה על כל מה שחטאתי, עויתי ופשעתי בין בגלגול זה ובין בגלגולים אחרים, ומקבל עלי שלא לחזור ולחטוא עוד. והשם יתברך ברחמיו הרבים יעזורני על דבר כבוד שמו מעתה ועד עולם אמן נצח סלה ועד. (עד כאן לא בשבת) הריני מכוון לעשות את עצמי כסא ומרכבה לשכינה הקדושה, בכדי שיושפע עליי אורו יתברך הנמשך מאין סוף דרך כל העולמות, לעתיקא קדישא ומשם לתלת ראשין: אריך אנפין (א"א), אבא ואמא (או"א) ומשם לזעיר אנפין (ז"א) ולנוקבא (נוק') עד ההשתלשלות שלי, במקום שאני עומד, כפי אשר נגלה לפני יודע תעלומות. ובדרך ובנתיב הזה יואר עלי אורו עד לשורש נשמתני. והריני מקבל עלי עול מלכות שמים באהבה:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה יֵאָהֲדוּנָהי

אזכר

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

אשר

לשלמה

תפילה לכל הישועות

כתר חכמה בינה

חסד	אָנא בְּכַח גְּדִלַת יְמִינְךָ תַּתִּיר צְרוּרָה	(אב"ג ית"ץ)
גבורה	קַבֵּל רַנַּת עַמְּךָ שְׁגָבְנוּ מַהֲרָנוּ נוֹרָא	(קר"ע שט"ן)
תפארת	נָא גְבוּר דּוֹרְשֵׁי יַחוּדְךָ כְּבֹכֶת שְׁמֶרֶם	(נג"ד יכ"ש)
נצח	בְּרַכֵּם מַהֲרֵם רַחֲמֵי צְדָקָתְךָ תַּמִּיד גְּמֻלָּם	(בט"ר צת"ג)
הוד	חֲסִין קָדוֹשׁ בְּרוּךְ מוֹבָךְ נִהַל עֲדָתְךָ	(חק"ב טנ"ע)
יסוד	יָחִיד גֵּאָה לְעַמְּךָ פָּנָה זֹכְרֵי קִדְשְׁתְּךָ	(יג"ל פז"ק)
מלכות	שׁוּעֵתֵנוּ קַבֵּל וּשְׁמַע צַעֲקֹתֵנוּ יוֹדַע	(שק"ו צי"ת)
תְּעֹלִימוֹת		

בלחש: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

אָנא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא, אָנא יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא.

יתן פרוטה לצדקה
(ויבקש בקשותיו)

בשבת אין לבקש בקשות לכן יאמר: הנה קראתי את התפילה
לעילוי שכינת עוזנו ולאקמא שכינתא מעפרא וליחדא שם י'
ה' בשם ו' ה' ביחודא שלים.

זכות הצדיקים יגן בעדכם.
 האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב זיע"א.
 משה רבנו רע"א מהימינא זיע"א.
 אהרן הכהן זיע"א.
 דוד המלך נעים זמירות ישראל זיע"א
 שלמה בן דוד המלך הזכם באדם.
 יוסף הצדיק זיע"א.
 רבי שמעון בר יוחאי זיע"א.
 רבי יונתן בן עוזיאל זיע"א.
 רבי מאיר בעל הנס זיע"א.
 רבי יצחק לוריא אשכנזי האר"י זצ"ל.
 הרב מולא אור שרגא זצ"ל
 מורנו הרב ניסים פרץ בן סוליקה זצ"ל.
 הרב עובדיה יוסף זצ"ל.
 הרב מרדכי אליהו זצ"ל.
 הרב המקובל ישראל אבוזצירה הבבא סאלי זצ"ל
 הרב המקובל יצחק כדורי זצ"ל.

ואלה יעמדו על הברכה

כבוד מעלת מורנו ורבנו הרה"ג ראובן אלבז שליט"א
 כבוד מעלת מורנו ורבנו הרה"ג בניהו שמואל שליט"א
 כבוד מעלת הרב הקדוש האדמו"ר פייטסבורג שליט"א
 כבוד מעלת רבנו רבי אוריאל זיילבי שליט"א
 כבוד מעלת הרב רבי דוד אבוזיצירה שליט"א
 כבוד הרב נזשון שפר שליט"א
 כבוד מעלת הרב בועז גבריאלי שליט"א

מרת אמי רוזל בת אסתר	משה ומרים סאסני פרד
הרה"ג ראובן אלבז	שמואל וזיה עסיס
יעקב שמרוק	עמי דבוש
אזוהי אסתר זדה	מאיר בן מוזנר ריווני
אורי אבוטבול	רבי אוריאל זיילבי ומשפוחתו
יצחק אלפסי	מיטל, תמיר נזמני והילדים.
זנה בת רבקה	שושנה אברהמי
מרדכי בן מוזנר	רבי שמעון ויפה שפירא
שיראל נזמה בת מיטל	בני היקר דוד אליהו זיילבי
שמעוני משה ואיריס	גבי, משי זדה והילדים
שמעוני כוכבא	אברהם ושפרה אליאסיאן
שמעוני דוד	אבנר, מלכה נוריאלי והילדים
יעקב בן רבקה	אליהו ודורית ריווני והילדים
משה בן כוכבא	יצחק, אולגה, שקד ואגם בן שבת
שמעוני זיים	ניסן ורונת ספיר והילדים
שמעוני שלמה ויפעת	מוזנר, כורש, נתנאל וזדה בן אליהו
זוה בת אסתר	רפאל בן שלום שרני
ניסן ואנה סולמני	כרמת בן סלטנת
יעקב ויכבד כן	דליה, בני, מנשה, רוזל, דניאל ועינב מוזנרי
יעקב מלכה והמשפחה	זוה בת אסתר
זי אוזנה	דוד, שירה ואורית סאסני
אפי טאובר	אלברט וכוכבא אליאסיאן
רבי ושירי מור	זנה ומשה מהדיוזדה והילדים
שלמה ויפה מזרזי	רינה אשטמקר והמשפחה

אשר

לשלמה

דוד ואילנות זייבוי
 יצחק בן אסייג
 רבי אליהו ורזל זייבוי
 ליאורה ויצחק שרונ
 אברהם ואיריס זייבוי
 נווה גבאי בן אפרת
 איריס ושבעון זרזר
 דליה מהשיר בת מרים
 עופר אקוע
 רונן נקר
 עזרא זייב זדה
 רבי דוד אלכז
 תולי ליבר
 שלומי דוד
 שושנה סולובניאן
 רינה אשטמקר
 אהרן אליהו
 דוד ומירב ירקוני
 רון גפני
 אמיר וענת אביבי
 אביב אנתבי
 ניר רויט
 אהרן צאל
 משפוזת שבעוני
 משפוזת מזרזי
 משפוזת גולרז

אוריאל, גינס, מלכה, יניב ומילכה
 אבישלום אלזון ורזלי לאה אליאסיאן
 בזוני היקרות אורית אסתר ואשרית רזל זייבוי
 שבעון אבזלג
 ישי ברוכים לרפואת והצלזת צופית (ציפי)
 בת סיגל (סיגלית)
 מאיר ושושנה אוזזונה
 סיון אוזזונה
 עליזה אוזזונה
 משה, הילה ואליה זייב זדה
 דוד צור
 אייבי וניסים משעל
 האדם היקר גדעון פישמן וכל עובדי פתקית
 איילה בת תמר
 אסתר בת תמר
 רבי אפרים שרונ ומשפוזתו
 יעקב רפאל מלכה
 מורן וישראל פינטו
 מיטל, תזוזום זוזמני והילדים
 אביהי פריד
 זוזקיה צורי
 אפרים אולמר
 זוגי כהן
 משפוזת אברהמי
 אהרן, בת שבע, יוסף זייב ונתאל גרשני
 עדאל פזזסי

הספר מוקדש לרפואת הנער מאיר בן מוזן דורית ריוני

**"טוב שם משמן טוב ויום המוות מיום הולדו"
"יעלזו זסידים בכבוד וירגזו על משכבותם"**

לעילוי נשמות:

מור אבי ועטרת ראשי ר' דוד בן חיים ז"ל

סבי חיים בן דוד ז"ל

סבי שלמה סלימון בן יחזקאל ז"ל

סבתי אסתר בת שרה ז"ל

סבתי יוכבד בת יצחק ז"ל

אחותי סלטנת בת חייט ז"ל

אחותי שרה בת חייט ז"ל

אחי משה בן חייט ז"ל

אחי יצחק בן חייט ז"ל

דודתי היקרה מרת זמרות רחל בלהה בת מלכה ז"ל

בן אחי היקר אשר נפטר בדמי ימיו יעקב בן אסתר ז"ל

מנשה בן דוד מונדני ז"ל

עובדיה דרעבי ז"ל

שלמה דרדשתי ז"ל

מתתיהו קרמנין ז"ל

יחזקאל בן משה מלמד ז"ל

חייט בת סימן ז"ל

עזרא בן משה ז"ל

עמוס בן דוד עטיה ז"ל

רפאל בן סימן ז"ל

רחמים רפאל שמעוני ז"ל

יעקב בן שטרית ז"ל

גוהר בת אסתר ז"ל

שרה בת אסתר ז"ל

יפה מורברי בת אסתר ז"ל

תמר בת אסתר ז"ל

חיים בן רחמים מורחי ז"ל

אסתר בת יוכבד ז"ל

רחל יהודית בת פנינה ז"ל

רחל בת שלמה ז"ל

יצחק בן שלמה שמעוני ז"ל

מרדכי מהדיזדה ז"ל

יפה חווה חיימי ז"ל

אהרון סולימניאן הכהן ז"ל
 דוד בן צבי בן ששון זצ"ל
 יהודה ביטון ז"ל
 אמנון ניסים ז"ל
 הרב מנחם החכם זצ"ל
 הרב עמנואל משעלי זצ"ל
 יחזקאל מלמד ז"ל
 שלמה לורי ז"ל
 עזרא מלמד ז"ל
 אריה רביב בן קלרה ז"ל.
 אליהו בן רחל ז"ל
 הרב יוסף כהן זצ"ל.
 אמרולה יצחקיאן ז"ל
 חנוכה חכם ז"ל
 פנינה בת רחל ז"ל
 רפאל פריץ ז"ל
 נעימה טאום בת שרה ז"ל
 שרה חיה בת רונית ז"ל
 רחל בת חנניה ז"ל
 יעקב בן רינה ז"ל
 רבי רפאל אנקונינה זצ"ל
 רחל בת שמחה חכם ז"ל
 פיבי בת אסתר ז"ל
 שלום בן טובה ז"ל
 שלמה בן אליעזר ז"ל

משה אליסויאן ז"ל
 רחל בן צבי ז"ל
 מוזל חסן ז"ל
 בנימין חזות ז"ל
 הרב מנשה מלול זצ"ל
 דבורה מונדני ז"ל
 חכם חיזקיה זצ"ל
 חייט בת סימן ז"ל
 רחל בוחבוט ז"ל
 עליה בת רחל ז"ל
 רינה בת אסתר ז"ל
 אהרן עטרי ז"ל
 גבריאלי נילי ז"ל
 מרדכי דבסטני ז"ל
 רבקה אסתר בת מרים ז"ל
 יוסף דהן זצ"ל
 בנימין בוני טאובר ז"ל
 יאיר הכהן בן מרים ז"ל
 אוריה רחל בת תמר ז"ל
 חנניה מלכה ז"ל
 טליה מירב אשרף ז"ל
 יעקב ופרנג נסיר ז"ל
 בלחה בת מנחם מנדל ז"ל
 נחמה בת מרדכי ז"ל
 אברהם בן שלמה ז"ל